

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ULUS-DEVLET İNŞASINDA ÇEVİRİ VE İDEOLOJİNİN
ROLÜ ÇERÇEVESİNDE “TERCÜME BÜROSU” VE
“TERCÜME” DERGİSİ**

Evren BARUT

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Suna TİMUR AĞILDERE

DOKTORA TEZİ

MÜTERCİM TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI

ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR (TÜRKÇE) BİLİM DALI

NİSAN - 2020

**ULUS-DEVLET İNŞASINDA ÇEVİRİ VE İDEOLOJİNİN ROLÜ
ÇERÇEVESİNDE “TERCÜME BÜROSU” VE “TERCÜME” DERGİSİ**

Evren BARUT

DOKTORA TEZİ

**MÜTERCİM-TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI
ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR (TÜRKÇE) BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

NİSAN 2020

Evren BARUT tarafından hazırlanan “ULUS-DEVLET İNŞASINDA ÇEVİRİ VE İDEOLOJİNİN ROLÜ ÇERÇEVESİNDE “TERCÜME BÜROSU” VE “TERCÜME” DERGİSİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalında Çeviri ve Kültürel Çalışmalar Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Suna TİMUR AĞILDERE

Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan : Prof. Dr. Nezir TEMUR

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Prof. Dr. Mustafa KURT

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Doç. Dr. Muammer SARIKAYA

Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Nesrin TEKİN

Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 22/04/2020

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAİF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Evren BARUT

22.04.2020

Ulus-Devlet İnşasında Çeviri ve İdeolojinin Rolü Çerçevesinde “Tercüme Bürosu” ve “Tercüme”

Dergisi

(Doktora Tezi)

Evren BARUT

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Nisan 2020

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan hemen sonraki süreçte, yeni Türk ulusunun inşası için geliştirilen politikalarda çeviri ve ideoloji konusunu incelemektedir. Cumhuriyetin kuruluş aşamasında hayata geçirilen birçok devrim ve reformlar sayesinde siyasi, ekonomik, sosyal hayatı etkileyen yenilikler Batı dünyasından Türk kültürüne aktarılmıştır. Fakat toplumun bir ulus bilinci kazanması ve yeni nesillerin bu bilinç üzerine inşa edilmesi için kültürel bir devrim yapılması gereği ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda ağırlıklı olarak Batı medeniyetinin modernizm ve hümanizm akımlarından beslenen hem yeni ulusal bir Türk kültür repertuarı hem de edebiyat dizgesi oluşturulması için girişimler başlamıştır. 1939 yılında Birinci Türk Neşriyat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı nezdinde yabancı saygın edebiyat eserlerinin yeni Türk ulusal repertuarına ve çeviri edebiyat dizgesine kazandırılmasını koordine edecek bir “Tercüme Bürosu” kurulması, aynı zamanda yayınlar hakkında bilgi verecek, yabancı kaynaklardan bazı çevirileri okurlara doğrudan sunacak bir “Tercüme” dergisinin yayımlanması kararlaştırıldı. “Tercüme Bürosu”, 1940-1967 yılları arasında planlı, sistemli, bilinçli tercihlerle seçilen saygın çevre edebiyat dizgelerindeki eserlerin düzenli bir şekilde Türkçeye aktarılmasını hedeflemiştir. Hasan Âli Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı döneminde, Yücel ve ekibinin önemli katkılarıyla kurulan Tercüme Bürosu yıllar içinde istikrarlı olmayan bir tablo ile Türk ulusal yazınına birçok çeviri eser kazandırmıştır. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılan en önemli özellik, Tercüme Bürosu'nun faaliyette olduğu süreçte Türkçeye kazandırdığı eserleri yıl bazında, kaynak edebiyat dizgeleri ile birlikte göstermesi ve eserlerin tamamını, yazar ve çevirmen bilgileri ile birlikte sunmasıdır. Bu bilgiler ışığında Even-Zohar'ın Çoğuldizge kuramının Türkiye'de Tercüme Bürosu örneğinde gerçekleştiğine tanıklık edilmektedir. Ayrıca ülkedeki egemen güç (siyasi iktidar) değiştikçe büro faaliyetlerinin arttığı, azaldığı ya da kaynak edebiyat dizgelerinin değiştiği gözlemlenmiştir. Bu durum bir yandan Türkiye'de 1940-1967 yılları arasında çevirinin ideolojik boyutunu gözler önüne sererken, diğer yandan edebî eser seçimleri bakımından Batı modernizmi ve hümanizminin de katkılarıyla yeni Türk ulusal repertuarının kaynaklarını açık bir şekilde sunmaktadır.

Bilim Kodu : 30501
Anahtar Kelimeler : Tercüme Bürosu, Tercüme dergisi, İdeolojik Çeviri, Kültür Repertuarı, Çoğuldizge Kuramı, Çeviri Politikası
Sayfa Adedi : 255
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Suna TİMUR AĞILDERE

“Translation Bureau” and “Tercüme” Journal Within The Framework of The Role of Translation
and Ideology in Building The Nation-State

(Ph. D. Thesis)

Evren BARUT

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

April 2020

ABSTRACT

This study analyzes the issue of translation and ideology within the policies developed for the building of the new Turkish nation immediately after the foundation of the Republic of Turkey. The innovations affecting political, economic and social life were transferred from the Western world to Turkish culture by many revolutions and reforms that were implemented during the foundation phase of the Republic. But the need for a cultural revolution has emerged for society in order to gain awareness to be a nation and for new generations to build on that consciousness. In this context, attempts were initiated to establish both a new national Turkish cultural repertoire and literature system, mainly fueled by the modernism and humanism movements of Western civilization. In accordance with the decisions taken during the First Turkish Publication Congress in 1939, it was decided to establish a “Translation Office” which would coordinate the introduction of canonized literary works of foreign origin to the new Turkish national repertoire and so translated literature system, moreover to publish a periodic journal called “Tercüme” (translation) which would provide information about translated works and present some translations from foreign sources directly to readers. The "Translation Office" aimed to transfer works, to be translated, in a planned, systematic, consciously selected literature systems in peripheral line to Turkish in a regular manner between 1940-1967. During the period when Hasan Âli Yücel was Minister of National Education, the Translation Office was established with the significant contributions of Yücel and his team by providing many works translated to the Turkish national literature with an inconsistent table over the years. The most important feature that makes this work differ from other academic works is that this study shows the translated works of Translation Office into Turkish on a year-by-year basis, together with the source literature systems, and presents all of the works together with the information of the author and translator. In the light of these information, it is witnessed that Even-Zohar's Poly-system theory took place in Turkish literature system with the activities of Translation Office. Moreover, it is seen by this study that as the dominant power (political power) changes in the country, the activities of the office increase or decrease, or the source literature systems changes according to dominant ideology. On the one hand, this reveals the ideological dimension of translation in Turkey between 1940-1967, while on the other hand, it reveals the sources of the new Turkish national repertoire with the contributions of Western modernism and humanism in terms of the selection of literary works.

Science Code : 30501
Key Words : Translation Bureau, Tercüme Journal, Ideological Translation, Cultural Repertoire, Poly-System Theory, Translation Policy
Page Number : 255
Supervisor : Prof. Dr. Suna TİMUR AĞILDERE

TEŞEKKÜR

Bu çalışma konusunun ortaya çıkışı, tezin yazım süreci ve başarıyla sonlandırılmasındaki önemli katkılarından dolayı değerli hocam Prof. Dr. Suna TİMUR AĞILDERE'ye en derin şükranlarımı sunuyorum. Çalışmanın meydana gelmesinde görüş ve önerileriyle her zaman desteğini hissettiğim Prof. Dr. Nezir TEMUR'a katkılarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi iletmek istiyorum. Yine tez yazım sürecinde çalışmanın şekillenmesinde sundukları değerli görüşlerinden ötürü Prof. Dr. Mustafa KURT, Doç. Dr. Muammer SARIKAYA ve Dr. Öğr Üyesi Nesrin TEKİN'e katkıları için teşekkür ediyorum. Ülkemizin de müzdarip olduğu küresel pandemi koşullarında, içerisinde bulunduğumuz bu zor döneme rağmen, sunduğu denetlenebilir uzaktan savunma imkânındaki kusursuz teknik altyapı ve bilgi işlem desteğinden ötürü Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü çalışanlarına da teşekkürü borç bilirim.

Doktora sürecinin başından sonuna kadar en kalbi desteğini hep gösteren, en zor günlerimde beni motive eden, gerektiğinde evlatlarımızın (Nimet, Selma, Necati) tüm sorumluluğunu sırtına alıp beni çalışmalarına yoğunlaşmaya sevk eden ve bu çalışmanın nihayete ermesinde en hakiki role sahip figürlerden olan biricik eşim Kübra BARUT'a sonsuz teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Son olarak, bu süreç boyunca bana manevi desteklerini hep hissettiren ve sürecin tamamlanmasında beni hep teşvik eden sevgili Ablalarım ve biricik Annem başta olmak üzere tüm aileme teşekkür ediyorum.

Sen yerinde rahat uyu sevgili Babacığım Necati BARUT, seni asla unutmadık, unutmayacağız.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLoların LİSTESİ	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. ULUS-DEVLET VE ÇEVİRİ EKSENİNDE ULUSAL EDEBİYATIN İNŞASI	13
2.1. Romantizm Akımı	15
2.2. Modernizm ve Milliyetçilik Hareketi.....	18
2.2.1. Modernizm	18
2.2.2. Milliyetçilik Hareketi	21
2.3. Ulusal Edebiyatın İnşası ve Çevirinin Rolü.....	25
2.3.1. Çoğuldizge ve Kültür Repertuarı Oluşturma	31
2.3.2. Yeniden Yazım ve Manipulasyon	36
3. İDEOLOJİ, KÜLTÜR VE ÇEVİRİ İLİŞKİSİ.....	39
3.1. İdeoloji ve Kültür	42
3.1.1. Kültürel Bir İnşa Aracı Olarak İdeoloji	44
3.2. Çeviride İdeoloji, Çoğuldizge kuramı ve Kültür Aktarımı.....	46
3.2.1. İdeolojinin Çeviri Etkinliğindeki Rolü	54
3.2.3. Çeviride İdeolojik Yaklaşımlarla Kültür Aktarımı	56
3.3. Çeviri Politikaları ve İdeoloji.....	60
3.3.1. Devlet Politikalarında İdeoloji	64

	Sayfa
3.3.2. Devletin Çeviri Alanına Müdahalesi	66
3.3.3. İdeolojik Çevirinin Sansür Boyutuna Vardığı Örnekler	69
4. ULUS-DEVLET İNŞASINDA DİL VE ÇEVİRİ FAALİYETLERİNİN ÖNEMİ...	73
4.1. “Ulus” Fenomeni, Toplumsal Dönüşüm ve Çevirinin Rolü	73
4.1.1. Ulus-Devlet ve Ulusal Dil İnşası Bakımından Çevirinin Önemi	74
4.2. Ulusal Kimlik, Dil ve Çeviri Politikaları.....	76
4.2.1. Ulus-Devlet İnşasında Resmî Dil’in Önemi	78
4.2.2. Ulus-Devlet İnşasında Çeviri Politikaları Benimsenmesinin Önemi	84
4.3. Ulus-Devlet İnşasında Kültür ve Edebiyatın Rolü	88
4.3.1. Toplumun Ulusa Dönüşmesi İçin Kültürel Dönüşüm Faaliyetleri.....	90
4.3.2. Toplumun Dönüştürülmesinde Edebî Eserlerin Etkileri.....	92
5. TÜRKİYE CUMHURİYETİ’NDE ULUS - İNŞASINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER OLARAK DİL ÇALIŞMALARI VE ÇEVİRİ FAALİYETLERİ	97
5.1. XIX. Yüzyıldan 1923’e Çeviri Mirası.....	98
5.1.1. Osmanlı’dan Cumhuriyete Çeviri Faaliyetleri	98
5.1.2. XIX. Yüzyıldan 1923’e Çeviri Faaliyetlerini Etkileyen Faktörler.....	101
5.2. İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Sürecinde Kimlik İnşası	106
5.2.1. Ulusal Kimlik İnşasında Dilin Önemi	107
5.2.2. Dil Politikaları.....	109
5.2.3. Türk Dil Politikalarında Modernist ve Gelenekçi Yaklaşımlar	112
5.3. 1923’ten İtibaren Türk Ulus-Devlet İnşasında Türkçenin Önem Kazanması	116
5.3.1. Cumhuriyet Dönemi Dil ve Çeviri Politikalarında Modernizm ve Hümanizm Etkileri	119
6. CUMHURİYET DÖNEMİ ÇEVİRİ TARİHİNDE “TERCÜME BÜROSU” VE “TERCÜME” DERGİSİ.....	123
6.1. Birinci Neşriyat Kongresi, “Tercüme Bürosu” ve “Tercüme” Dergisi	126
6.1.1. Tercüme Bürosu	127

	Sayfa
6.1.2. Tercüme Dergisi	130
6.2. Tercüme Bürosunun 1940-1967 Arası Faaliyetleri Yıllara Göre Eser Seçkileri	133
6.2.1. 1940-1946 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri	136
6.2.2. 1947-1949 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri	140
6.2.3. 1950-1960 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri	141
6.2.4. 1961-1967 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri	147
6.3. Tercüme Bürosu ve İdeolojik Çeviri	151
6.3.1. Tercüme Bürosu ve Türk Ulus İnşasına Katkıları	153
6.3.2. Tercüme Bürosu'nun İdeolojik Çeviri Faaliyetlerine Yönelik Eleştiriler	154
7. SONUÇ	159
KAYNAKLAR	167
EKLER	181
EK-1. Kongrede Tetkik olunan Mevzular ve Kongre'nin Çalışma Esasları (T.C. Maarif Vekaleti, 1997).....	182
EK-2. Tercüme İşleri Komisyonu Tarafından Türkçeye Tercüme Edilmesi Teklif Edilen Eserler (T.C. Maarif Vekaleti, 1997).....	183
EK-3. Tercüme Encümeninin raporu (T.C. Maarif Vekaleti, 1997).....	188
EK-4. 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967).....	189
EK-5. Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)	200
EK-6. Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılmak üzere seçilen fakat yayımlanmayan 57 eserin tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967).....	250
ÖZGEÇMİŞ	253

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Çeviride yeniden yazım türleri.....	38
Tablo 6.1. 1940-1967 yılları arasında Türkçeye tercüme edilen 1120 eserin dağılımı..	135

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Çeviri sosyolojisi ve kültürel eserlerin kitlelere ulaşması sürecinde geçtiği aşamalar	29
Şekil 2.2. Even-Zohar'ın Çoğuldizge kuramında merkez-çevre ilişkisi ve çevirinin rolü	32
Şekil 2.3. Çevirinin yönü ile yeni bir kültür repertuarı inşasının konumu	36
Şekil 6.1. Hümanizm ve Modernizm etkileriyle Yeni Türk Ulusal repertuarın inşası ..	125
Şekil 6.2. 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu'nun tercüme faaliyetleri.....	134
Şekil 6.3. 1940 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	137
Şekil 6.4. 1941 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	137
Şekil 6.5. 1942 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	138
Şekil 6.6. 1943 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	138
Şekil 6.7. 1944 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	139
Şekil 6.8. 1945 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	139
Şekil 6.9. 1946 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	140
Şekil 6. 10. 1947 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	140
Şekil 6.11. 1948 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	141
Şekil 6.12. 1949 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	141
Şekil 6.13. 1950 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	142
Şekil 6.14. 1951 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	142
Şekil 6.15. 1952 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	143
Şekil 6.16. 1953 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	143
Şekil 6.17. 1954 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	144
Şekil 6.18. 1955 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	144
Şekil 6.19. 1956 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	145
Şekil 6.20. 1956 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	145
Şekil 6.21. 1958 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	146

Şekil	Sayfa
Şekil 6.22. 1959 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	146
Şekil 6.23. 1960 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	147
Şekil 6.24. 1961 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	147
Şekil 6.25. 1962 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	148
Şekil 6.26. 1963 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	148
Şekil 6.27. 1964 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	149
Şekil 6.28. 1965 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	149
Şekil 6.29. 1966 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	150
Şekil 6.30. 1967 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler.....	150

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

BTNK

Birinci Türk Neşriyat Kongresi

CHP

Cumhuriyet Halk Partisi

d.

Doğum Yılı

int. kayn.

İnternet Kaynağı

SSCB

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

T.C.

Türkiye Cumhuriyeti

TDK

Türk Dil Kurumu

TDTC

Türk Dili Tetkik Cemiyeti

v.b.

ve benzeri

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca çeşitli medeniyetler göz önünde bulundurulduğunda, insanlığın geçmişten günümüze sürekli bir değişim, dönüşüm ve devinim içinde olduğu görülmektedir. Toplumların yaşamlarını birçok yönüyle ele alan medeniyetler tarihi; felsefe, din, bilim, siyaset, ekonomi, edebiyat, mimari, askerî ve kültürel alanlarda pek çok bakımdan insanlık tarihine ışık tutmaktadır. Tarih boyunca, merkezinde insanı barındıran pek çok alanı birbiriyle etkileşime sokan asli unsur dil ve dilin birincil işlevi olan iletişimidir. Fakat buna rağmen, medeniyetler tarihindeki en önemli unsurlardan biri olan iletişimin aracı olarak “dil”, “edebiyat, kültür, söylem, v.b.” farklı değişkenler ile birlikte bütün oluşturan araştırma alanları ve literatüre sahip olsa da “dil ve çeviri” konusu tarihte oynadığı rol çerçevesinde hak ettiği değeri pek görememiştir. Dil, esasında, toplumların tarih, kültür ve tecrübelerini gelecek nesillere aktarmaları için kullanılan yegâne önemli unsurlardandır. Yine dil; bilim, ilim, sanat, edebiyat, felsefe, duygu, ruh ve düşünce dünyasını oluşturmak, korumak ve aktarmak için kullanılan bir araçtır. Malili etnolog ve yazar Ahmadou Hampate Ba; insan, dil, tarih ve kültür arasındaki ilişkiyi “Afrika’da yaşlı bir adamın ölmesi, bir kütüphanenin yanmasına benzer.” sözleriyle özetlemektedir (Thomas, 2002, s. 24).

Söz konusu medeniyetler olduğunda, toplumlardan ve dillerden söz etmek gerekir ki; bu durumda diller arası diyalog ve çevirinin toplum hafızalarını gelecek nesillere aktarmak için önemi daha da fazla ortaya çıkmaktadır. Dil etkileşimde bulunduğu başka dillerle ve toplumunun, halkının, milletinin ağızında gelişir ve konuşulur; çevirinin, kültürün ve edebiyatın katkısıyla şekillenir. Bununla birlikte dil ve toplum arasındaki ilişki birbirine iki yönlü sirayet edebilen bir kabiliyete sahiptir. Diğer bir deyişle toplum dili geliştirip değiştirebilirken, dil de toplumu değiştirip şekillendirebilir. Günümüzden yaklaşık 2500 yıl önce yaşadığı düşünülen Çin kökenli ünlü filozof Konfüçyüs devlet yönetimi, dil ve toplum arasındaki ilişki hakkında kendisine sorulan “Bir ülkeyi yönetmeye çağrılıydınız, yapacağınız ilk iş ne olurdu?” sorusuna şöyle cevap verir;

Hiç şüphesiz, dili gözden geçirmekle işe başladım. Eğer dil kusurlu olursa, kelimeler düşüncüyü iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılmazsa, yapılması gereken işler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa, töre ve kültür bozulur. İşte bunun içindir ki hiçbir şey dil kadar önemli değildir (İpek, 2015, s. 35).

Bu çalışmada devlet yönetim politikalarında, dilin ve dolayısıyla çevirinin toplumsal inşa süreçlerindeki etkileri ele alınacaktır. Dilin toplumlar üzerindeki etkileri değerlendirilirken; ulus inşasında çevirinin rolü üzerine değinilecek ve ulusal dil oluşumunda çevirinin bir

araç olarak kullanılması, çevirinin ulusal dil üzerindeki etkileri, ulusal dil ve çeviri politikalarının toplum inşasına katkıları olumlu ve olumsuz yönleriyle ortaya konulacaktır. XIX. yüzyılda ortaya çıkan ve XX. yüzyıl boyunca etkili olan Romantizm hareketi siyasi rejimlere yönelik yeni bir ideolojik ve politik bir yaklaşımı da beraberinde getirmiştir. XIX. yüzyılda ortaya çıkan bu hareket, romantik milliyetçi akımın doğmasına yol açmış ve başta Avrupa olmak üzere dünyayı giderek etkisi altına almaya başlamıştır. Fransız Devrimi'nin ardından ortaya çıkan ulus-devlet fenomeni de romantik milliyetçi akımın bir ürünü olarak bu dönemde görülmeye başlanmış bir sosyo-politik akım hâline gelmiştir. Romantik dönemden itibaren birçok toplum bir etnik kimlik yaratma çabası içine girmiştir. Millet olma şuuruyla ortaya çıkan bu çabalar toplumların kültürel unsurlarında hızlı sosyal dönüşümleri beraberinde getiren yeniden inşa ve canlandırma faaliyetlerini harekete geçirmiştir. Dönemin hâkim ideolojisi ve siyasi doktrinleri toplumların halktan ulusa doğru gerçekleşen kültürel dönüşüm, ulusal bir kimlik ve kültür inşası için önemli bir işlev görmüştür. Zira bu yeni akıma öncülük eden ideoloji temelinde toplumlara yeni bir kimlik yaratılması için yeni değerlerle birlikte kültürel uygulamalar ve sosyal bir yapı oluşturulması kaçınılmaz olmuştur.

Ulus inşası, millî kimlik yaratmak ve millî bir bütünlük meydana getirmekle daima bağlantılı olmuştur. Ancak özellikle farklı dinî, sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel, etnik ve dilsel kimlik ayrımlarına sahip bir tebaası olan ülkeler için ulusal bir kimliğin inşa edilmesi bazen çok hassas ve meşakkatli bir durum hâline dönüşebilir (Kumar, 2012, s. 17). Bu bakımdan romantizm akımıyla ön plana çıkan milliyetçilik hareketinin bazı durumlarda ulus inşası kaygısı güden merkezi otoritelerin güdümünden çıkarak, benzer kimlik özelliklerine sahip toplulukların kendi meseleleri hâline geldiklerine şahit olunmaktadır.

Avrupa'da XIX. ve XX. yüzyıllarda baş gösteren siyasal sistem değişiklikleri Osmanlı İmparatorluğu derinden etkilemiştir. Hüküm sürdüğü coğrafya gereği çok toplumlu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti, farklı sebeplerinve etkisiyle "ulus-devlet" akımına yenik düşmüş ve bünyesindeki birçok toplum dönemin şartları içerisinde kendi kaderini tayin etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun varisi olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde, büyük ölçüde Anadolu coğrafyasında yaşayan ve çoğunluğu Türk olan toplumdan bir ulus yaratmak için çabalara girişilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ulus inşa sürecinde Avrupa modeli etkili olmuştur. Anadolu, sosyal, kültürel, dinî ve dil bakımından birbirinden farklı özelliklere sahip birden çok topluluğu içinde barındırmaktadır. Birden çok etnik topluluğa ev sahipliği yapan ulus-devlet modeli üzerine kurulmuş ülkelerde, ulus

ve kimlik inşâ süreçleri çeşitli politikalarla idare edilmek zorundadır. Avrupa’da hızla cereyan eden romantik milliyetçi akım, birçok monarşi ve totaliter rejimin yanı sıra zamanla Osmanlı İmparatorluğunu da ulus-devlet oluşumları lehine tehdit eder hâle gelmiştir. XIX. yüzyılın sonu itibarıyla hızla yayılmaya devam eden bu olgu, birbirinden farklı toplulukları bünyesinde barındıran ve medeniyetler hâline gelen büyük devletleri içerden sarsmaya başlamış ve büyük devletlerin içindeki toplulukları birer ulus kimliği arayışına itmiştir. XX. yüzyılın başından itibaren Osmanlı İmparatorluğu bu kaçınılmaz olgudan nasibini almış ve yıkılış sürecine girmiştir. İşte böylesi ulusal arayışların sürdüğü bir dönemde Türkiye Cumhuriyeti Türk ulusal kimliği esas alınmak suretiyle kurulmuştur.

XIX. yüzyıldan bu yana, Batı dünyasında yayılan modernizm siyasi yönetim anlayışına da sirayet ederek ulusa dayalı devlet anlayışını hâkim kılmıştır. Bu çerçevede modernizm akımıyla birlikte ulusal kimlik kavramı giderek önem kazanmış ve özellikle monarşiyle yönetilen devletlerin yönetim anlayışı tabandan tavana yayılan hareketlerle sorgulanmaya başlamıştır. Bu minvalde dönemin ileri gelen kesimlerinden olan askerler, aydınlar ve bürokrasinin modernizm akımından beslenerek siyasi hareketlere kalkışmasına tanıklık edilmiştir. Osmanlı’nın son dönemlerinde ortaya çıkan İttihat ve Terakki hareketi de dağılmayı engellemek için ortaya çıkan bir modernleşme girişimi olarak değerlendirilebilir. Temmuz 1908’de İkinci Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle başlayan süreçte modernizm ekseninde milliyetçi yeniden yapılanmanın başlaması, Cumhuriyet döneminde ulus-devlet formülüyle yeni bir ivme yakalamıştır (Çalışlar, 2009).

Ulusal kimlik inşasında en önemli faktörlerden bazıları ortak dil, kültür, tarih ve kader birliği olarak öne çıkmaktadır. İnsan topluluklarının birbirinden farkını yansıtan en önemli öznel unsurlardan birisi de o topluluğun dilidir. XX. yüzyılın başlangıcıyla birlikte ulus-devlet inşasındaki bu önemli parametreler, Batı’daki sosyal ve siyasi çevreleri yeniden yapılandıran modernizm akımı doğrultusunda şekillenmiştir. Dil ulusal kimliğin en belirgin özelliklerindedir; çünkü ulus temelli bir toplumda dil yalnızca bir iletişim aracı olmaktan çıkar ve bireyler arasında bağlayıcı ve birleştirici bir görev üstlenmektedir (Özdoğan, 2015: 229). Ulus ve dil arasında birbirini bütünleyici bir durum söz konusudur. Bununla birlikte bir ulusun ve kimliğin inşâ edilmesinde birden çok faktörün birden çok durumla etkileşim içinde olduğu söylenebilir. Ulus-devlet akımının Batı Avrupa menşeli olması ve ideolojik bakımdan beslendiği kendine özgü kaynakları olmasından ötürü ulus inşâ süreci öz (içerden, yerel, yerli) potansiyeller ve dinamiklerle birlikte dış etkenlerden de beslenmeye muhtaçtır. Bu noktada çeviri ve kültürel aktarım gibi etkileşim araçları

toplumsal inşa sürecinin vazgeçilmez unsurları hâline gelmektedir. Zira ulus kimliği inşasında; bir topluluğa “ulus” birliği ve bütünlüğü kazandırabilmek için ulusal edebiyat, kültür ve tarih aşlamak elzemdir.

Türkiye Cumhuriyeti’ndeki inşa sürecinde de Türk ulusal kimliğinin halka planlı ve sistemli bir şekilde nüfuz ettirilebilmesi ve halkın bu kimliği kazanabilmesi için 1923’ten itibaren başlayan Türk inkılapları 1930’lara doğru Harf inkılabıyla birlikte başta dil alanını etkilemeye başlamıştır. Bu süreçle birlikte, Türk ulusu inşası için dil ve çeviri arasındaki ilişkinin giderek önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Çünkü tarih boyunca çeviri; kültür ve tarihi anlamaya ve açıklamaya yardımcı olabilecek bir araç olduğu kadar, kültürü, edebiyatı ve benzeri alanları etkileyebilen bunlara biçim vermek için kullanılabilen bir araç olarak da kullanılmıştır (Tahir Gürçağlar, 2015: 15).

Erken Cumhuriyet döneminde başta Türkçe konusunda yapılan inkılaplar Türk Dil Kurultaylarında dönemin aydınları tarafından da oldukça beğeni toplamış ve Türkçenin vardığı nokta takdir edilmiştir. Erken Cumhuriyet dönemi mütercimlerinden Hüseyin Cahid Yalçın 1933 yılındaki 1. Türk Dili Kurultayı’nda bir yandan inkılaplar sayesinde Türkçenin ulaştığı olgunluğa dikkati çekerken, diğer yandan da dilin ulaştığı bu olgunlukla, Türkçe üzerindeki Arapça ve Farsçanın etkisinin azaldığı ve böylece dilimizin sadeleştiği ve kuvvetlendiğini vurgulamaktadır. Yalçın aynı zamanda, birkaç sene önce Türkçeye yabancı bir eser çevirirken bazen çevirdiği eseri kendisinin dâhi anlamadığını fakat Türkçenin kuvvetlenmesiyle artık felsefi ve ilmi eserlerin tercümesinin daha kolay hâle geldiğini ifade etmektedir (Yasa, 2014: 6-7).

Ancak Türkiye Cumhuriyeti’nde gerçekleştirilen dil ile ilgili inkılaplar, birtakım ideolojik kaynaklardan etkilenmiştir. Milliyetçilik, Hümanizm, Batıcılık gibi kavramlar Türk ulus inşasında önemli bir rol oynadığı gibi, dil ve çeviri alanında atılan adımlarda da etkili bir rol üstlenmiştir. 1940’lı yılların başlamasıyla, dönemin Maarif vekili Hasan Âli Yücel Türk çeviri tarihinde önemli bir adım atmış ve genç Türkiye Cumhuriyeti’nin yabancı edebî seçkisini oluşturmak ve bunları Türkçeye çevirmekle sorumlu ilk planlı, programlı ve sistemli kuruluşu olan Tercüme Bürosu’nun kuruluşuna ön ayak olmuştur. Tercüme Bürosu’nun çeviri seçkileri yaparken izlediği ideolojik yaklaşımları tercüme edilen eserlerde kullanılan dil ve çeviri tercihleri hakkında bazı eleştiriler de yapılmıştır.

Bu çalışma ulus-devlet inşa sürecinde dil ve çevirinin önemini incelerken, ideolojik çevirinin bir toplumun kültür ve yapısını ne ölçüde yönlendirip etkileyebileceğini Türkiye örneğinden yola çıkarak ortaya koyacaktır. Türkiye örneğini ele alırken 1923’ten itibaren

Türk dilini etkileyen başlıca inkılaplar ile birlikte 1940 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından başlatılan topyekûn çeviri hareketinin Türk toplumu üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamakta ve çeviri, ideoloji ve kültür arasındaki ilişkiyi Tercüme Bürosu faaliyetleri ekseninde yapılan somut faaliyetler aracılığıyla gözler önüne sermeyi planlamaktadır. Tercüme Bürosu faaliyetleri incelenirken, büronun yayın organı Tercüme dergisinin 1940 ve 1967 yılları arasında yaptığı yayınlar incelenecektir.

Problem

Ulus inşası her yönüyle bir toplum mühendisliği sürecidir. Bugüne kadar ulus inşa sürecinin devlet müdahalesiyle belirli ideolojiler çerçevesinde gerçekleştiği bilinmektedir. Ulus inşasında ortak bir dil, kültür, tarih ve toplumun oluşturulması hedeflenmekle birlikte toplumun yeniden tasarlanmasında başvurulan bu alanlar hakkında derinlemesine araştırmalar yapılmıştır. Ancak, özellikle ulusal dil ve edebiyat inşasında çevirinin rolünün yeniden gündeme getirilmesi; ideolojik çeviri ile çeviri politikalarının ulus inşası ekseninde yeniden konumlandırılması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu tezin yazılmasına karar verilen süreçte öne çıkan en temel problem Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecinde yapılan devrimler sırasında meydana gelen radikal toplumsal dönüşümde bu güne kadar yeterli önemin atfedilmediği çeviriden etkilenen dil sorunsalıdır.

Bu araştırmada çeviri ve ideolojinin ulusal dil inşasındaki rolü için Erken Cumhuriyet döneminden başlayan ve 1940-1967 ile devam eden süreç incelenecektir. Bu dönemde gerçekleşen ulus-devlet inşa sürecinde izlenen dil politikalarının yanı sıra, 1940'lı yıllarda Türk hümanizminden hareketle Maarif vekîli Hasan Âli Yücel öncülüğünde kurulan Tercüme Bürosu, tercüme politikaları ve büro faaliyetleri kapsamında tercüme edilen eserler bu araştırmaya önemli katkıyı sağlayacaktır. Türkiye'de yaşanan toplumsal kimlik dönüşümü sürecinde çeviri alanında gerçekleştirilen politik hamleler, ulusal kimlik inşasında çevirinin rolü hakkında karanlıkta kalan noktaları gözler önüne sermeye yardımcı olacaktır. Çeviri ve ulus inşasının birbiriyle ilişkisi sorunsalının çözülmesi temelinde, "Tercüme Bürosu" ve "tercüme" dergisi çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetlerin Türk ulus inşasına katkıları ulus inşasında çevirinin rolünü aydınlatacak ve bu çalışmaya katkı sunacaktır.

Tezin Amacı ve Önemi

Bu çalışma, başta Erken Cumhuriyet dönemi olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni bir Türk ulusu inşa etme sürecini ideolojik ve kültürel bakımdan ele alırken, çeviri faaliyetlerin yeni Türk ulusu inşasındaki rolünü eleştirel bir yöntemle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında çeviri, Türk kültürü ve sosyolojik yapısına nüfuz etmek ve yeniden yapılandırma aracı olmak suretiyle, devlet politikası olarak planlı ve sistemli bir şekilde kullanılmıştır. Bunun için, dönemin Maarif Vekilliği altında kurulan "Tercüme Bürosu" ve "tercüme" dergisi çeviri faaliyetlerini devlet kontrolünde yürütme işini üstlenmiştir. Bu çalışmada, devlet eliyle yürütülen ulus inşa sürecinde çevirinin hangi unsurlardan etkilenerek ideolojik bir boyut yakaladığı ve bu ideolojik boyutun Türk halkının sosyo-kültürel yapısına nasıl ve ne şekilde nüfuz ettiği konularına değinilecektir.

Tezin amacı, Erken Cumhuriyet dönemi olarak tabir edilen süreçte gerçekleşen Türk ulusu inşasında, çevirinin devlet eliyle sistemli ve planlı olarak bir ideoloji ve kültür aşılama/dönüştürme aracı hâline getirildiğini ortaya koymaktır. Bu çalışmanın asıl çıkış noktası Türk ulus inşasında meydana gelen bu ani ve kökten toplumsal dönüşümün esas dinamiklerini, çeviri boyutundan incelemek suretiyle meydana çıkarmaktır. Zira bu dönemde karşılaşılan toplumsal dönüşümün, ivmesini sahip olduğu iç dinamik ve etkenlerden almak yerine dış dinamik ve etkenlerden aldığı konusunda eleştirel bir bakış açısı bulunmaktadır. Çeviri boyutuyla yapılacak bu araştırma Türk toplumunun yaşadığı dönüşümün temel nedenlerini ideoloji, kültür, dil ve edebiyat bakımından ele alırken; toplumsal dönüşüm ve ulus inşasının itici güçlerinin hangi unsurlardan etkilendiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Çeviri, tarih boyunca toplumlar arası ilişkileri tasarlamaya yarayan bir araç olarak kullanılmıştır. Ticari ve sosyo-kültürel bakımdan toplumları birbirine yakınlaştırmıştır. Çeviri faaliyetleri, dinî metinlerin farklı toplumlara aktarılması amacı söz konusu olduğunda farklı bir boyut kazanmıştır. Fakat XIX. yüzyılda Fransız Devrimi ile birlikte siyasi tarihte önemli bir kavram olarak ulusçuluk akımı vuku bulmuştur. Ulusçuluk akımı ile birlikte çeviri toplumlar arası ilişkileri dizayn etmenin yanı sıra toplumları ve kültürleri dizayn eden bir yapıya da kavuşmuştur. Bu çerçevedeki gelişmeler doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti'nin ulus inşası sürecinde kültürel ve ideolojik akımların çeviri yoluyla topluma nüfuz ettiği görülmektedir.

Bu ulusçuluk akımının toplumu yeniden inşa sürecinde birçok etken akademik araştırmaların konusu olmuşken, ulus inşasında dil ve çevirinin rolünün göz ardı edilmesi söz konusu olamazdı. Ancak günümüzde bu konunun yeterince irdelenmediği, dil ve çeviri alanında yapılan çalışmaların çevirinin siyasi ve sosyo-kültürel etkileri yerine daha çok dilbilim alanlarında ve çeviri teorisinde yoğunlaştığı görölmektedir. Bu noktada, çevirinin ideolojik faktörlerden hareketle planlı ve sistemli bir biçimde bir toplumun özünü oluşturan unsurları nasıl etkileyeceğini araştırma, çeviri ve kültürel aktarımla toplumları bir veya iki kuşak sonra geçmişinden farklılaşmış bir kuşağa dönüştürmenin mümkün olup olmadığını irdelemek günümüz çeviri çalışmalarını için elzemdir.

Zira çeviri hareketi birden çok etkileşim alanını içinde barındırmaktadır. Haber metinleri belli bir amaca hizmet ettikleri için ideolojik olmak zorundadır ve bu durum belli koşullara göre değişiklik göstermektedir. Bu bakımdan ulus inşa sürecinde çeviri ve ideolojik çevirinin rolünün ortaya konulması, çeviri kavramının potansiyelinin hakkını vermek için önem arz etmektedir.

Araştırma Soruları

Bu araştırma yeni bir toplumun inşasında dil, kültür ve edebiyatın önemini çeviri ekseninde irdelemektedir. Toplum inşası denilince akla ilk gelen ögeler arasında ortak bir kültür ve tarihin meydana getirilmesi bulunmaktadır. Ancak ortak kültür ve tarihin inşa edilebilmesi için belli bir ideoloji ve doktrinin toplum mühendisliği sırasında merkeze alınması gerekmektedir. XX. yüzyılda toplumsal inşa süreci Fransız Devriminin de etkisiyle ulusçuluk akımı üzerinden ilerlemiştir. Bu minvalde Cumhuriyet dönemi Türkiyesinin inşası da yeni Türk ulusu inşası çerçevesinde gerçekteşmiştir.

Çalışma kapsamında ulus-devlet inşasında çevirinin rolü ele alınmaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki sorular gündeme gelmektedir:

- Ulus-devlet inşa sürecinde yaşanan toplumsal dönüşümde devlet müdahalesiyle gerçekteştirilen dil, edebiyat ve çeviri faaliyetlerinin rolü nedir?
- Ulus-devlet inşasında Devlet müdahalesiyle yürütölen ideolojik çeviri faaliyetleri toplumsal kültürü ne derecede etkilemiştir?
- Çeviri faaliyetlerinin devlet kontrolü ve müdahalesi altında sistemli, planlı ve programlı şekilde belirli bir ideolojiye hizmet etmesi ne derece doğrudur?

- Erken Cumhuriyet dönemi olarak anılan 1923 ile 1940'lı yıllarda Türk modernitesi ekseninde yürütülen çeviri politikalarında bir ulus inşa etme kaygısı var mıdır?
- Cumhuriyet dönemindeki Türk modernizm hareketi çerçevesinde ulus inşasında gerçekleştirilen çeviri faaliyetleri üzerinde ideolojik ve kültürel unsurların etkileri nelerdir?
- Türk ulus inşasında izlenen çeviri politikaları çeviri faaliyetlerinde ne gibi aşamaları gündeme getirmiştir?
- Erken Cumhuriyet döneminde Türk toplumunun yaşadığı ulus inşa tecrübesinde toplumun öz dinamiklerinden ne kadar yararlanmışır?
- Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisi tarafından yürütülen çeviri faaliyetlerinde belirli bir ideoloji var mıdır?
- Tercüme dergisinde yer alan edebiyat seçkileri hangi unsurlar göz önünde bulundurularak şekillendirilmiştir?

Yukarıdaki soruların yanıtlarını bulması durumunda, Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönemlerinde gerçekleşen ulus inşa sürecinde çevirinin rolü ortaya çıkacak, böylece küresel çapta ulus inşa sürecine çeviri ekseninde ışık tutularak bu alanda çevirinin rolü ve önemi gözler önüne serilecektir.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışma, ulus-devlet inşa sürecinde çeviri ve ideoloji konularını Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde izlediği dil ve çeviri politikaları bakımından ele almayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, çalışma yöntemi iki ayrı aşamada ilerleyecektir. Birinci aşamada; ideoloji, çeviri ve kültür ilişkisine kavramsal bir çerçeve çizmek üzere elektronik ortamdakiler de dahil olmak üzere kütüphanelerden konu başlıklarıyla ilgili eserler araştırılmak üzere bir literatür taraması yapılacaktır. Böylece, öncelikle yukarıdaki kavramların ulus inşa sürecine etkileri hakkında yapılan taramaların okunması ve analizi sonucunda çevirinin toplumu dönüştürmek için bir araç olarak kullanılıp kullanılmayacağı konusunda gereken veri toplama ve analiz süreci tamamlanacaktır.

Çalışmanın ikinci aşamasında ulus inşasında çeviri ve ideolojinin rolü konusu Türkiye örneği üzerinden ele alınacaktır. Çalışmanın bu evresinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinden 1960'lı yıllara değin geçen sürede Türkiye'deki çeviri politikaları hakkında bir çerçeve çizme ihtiyacı duyulmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin çeviri

tarihindeki dönüm noktası 1940'lı yıllarda Millî Eğitim Bakanlığı'nda Tercüme Bürosu'nun kurulmasıdır. Bu gelişmeyle birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk defa çeviri politikaları oluşmaya başladığı söylenebilir. Türk çeviri tarihinde Tercüme Bürosu'nun faaliyetleriyle birlikte izlenmeye başlanan çeviri politikalarının en önemli göstergesi 1940-1967 yılları arasında 87 sayı yayımlanan Tercüme dergisidir. Dolayısıyla Türkiye örneği üzerinden çeviri ve ideolojinin ulus inşası üzerindeki etkilerini gözlemlemek için çalışmanın ikinci aşamasında Tercüme dergisinin sayıları Millî Eğitim Bakanlığı kütüphanesinden elektronik ortamda temin edilecektir. Dergi 1940-1950, 1950-1960 ve 1960-1967 olmak üzere üç döneme ayrılmak suretiyle, derginin ideolojik çeviri bakımından izlediği yayın politikaları incelenecek ve ulus inşasına katkıları analiz edilecektir.

Tezde kullanılacak olan veri, literatür taraması yöntemiyle elde edilecektir. Aynı zamanda dönemin çeviri politikalarına ışık tutan en önemli süreli yayınlardan Tercüme dergisinin tüm sayıları incelenecek ve nitel araştırma yöntem ve ilkeleri doğrultusunda veri toplama ve analiz süreci yönetilecektir.

Sınırlılıklar

İdeoloji ve kültür, çeviri faaliyetinde önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte, çeviri faaliyetleri ulus inşasında dil ve edebiyat ile etkileşim içindedir. Devlet müdahalesi ile yürütülen çeviri faaliyetleri ideolojilerin mahkûmu olmaktan kurtulamamaktadır. Erken cumhuriyet döneminde gerçekleşen ulus-devlet inşasında, çeviri yabancı menşeli ideoloji ve kültürü Türk toplumuna nüfuz ettiren bir araçtır. 1923'ten itibaren yürütülen çeviri politikalarında Türk ulus-devlet inşa kaygısı vardır. Tercüme Bürosu ve yayın aracı olan Tercüme dergisi Türk Ulus inşa ve dönüşümünde belirleyici role sahiptir.

Bu çalışma, belli bir dönemde meydana gelen ideoloji ve çeviri politikalarının ulus inşasında etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bakımdan çalışmanın odaklanacağı nokta ulus inşasında ideoloji ve kültürel açıdan çeviri faaliyetleri olsa da, bu odak noktası 1923 ve 1960'lı yıllardaki çeviri politikaları ekseninde gerçekleşecektir. Dolayısıyla çalışma belirli bir dönemle sınırlıdır ayrıca çalışmada çoğunlukla literatür taramasına başvurulacak ve çalışma kapsamında ele alınacak konular literatürde bulunan veriler ışığında değerlendirilecektir.

Türkiye'de çeviri faaliyetleri 1940'lı yıllara kadar belirli bir zemine bağlı kalarak yürütülmemiş, bunun yerine daha serbest yaklaşımlar izlendiği görülmüştür. Ancak 1940'lı

yıllarla birlikte bu alanda devletin kontrolünün önemi ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan çalışma kapsamında elde edilecek verilerde özellikle 1940 öncesinde sınırlı literatüre ulaşmak söz konusu olacaktır. Fakat 1940'tan sonra, Maarif Vekâletinin girişimiyle Tercüme dairesinin kurulması ve Tercüme dergisinin faaliyete başlamasıyla 1940-1960 arası daha zengin bir veri kaynağı olduğu gözlemlenmektedir.

Türk ulus inşasında çeviri faaliyetlerinin etkisinin en bariz gözlemlendiği mecra Tercüme Bürosu tarafından 1940-1967 yılları arasında yayımlanan “Tercüme dergisi”dir. Çalışma kapsamında Türk ulus inşasına yön verdiği varsayılan “Tercüme dergisi” içerikleri çeviri etkinliği bakımından incelenecektir. Türkiye’deki çeviri faaliyetlerinin ulus inşası üzerindeki etkileri araştırılacağından Tercüme dergisindeki metinlerin kapsam ve faaliyetleri de önem arz etmektedir. Çalışmada karşılaşılabilecek sorunlardan birisi Erken Cumhuriyet dönemindeki çeviri faaliyetlerine yönelik akademik çalışmaların ulus inşası politikalarını inceleme açısından sınırlı kalmış olmasıdır. Bu dönemdeki çeviri etkinliği genellikle kültür politikaları başlığı altında ele alındığından, akademik çalışmalarda dönemin çeviri faaliyetlerinin Türk ulus inşasına etkileri daha derinlemesine araştırılmalıdır. Bu çalışma, Erken Cumhuriyet dönemi çeviri faaliyetlerinin Türk ulus inşasına etkilerini derinlemesine araştırmayı hedeflemektedir.

Tez Bölümlerine Genel Bakış

Çalışma; “Giriş”, beş ana bölüm ve “Sonuç” olmak üzere toplam yedi bölümden oluşmaktadır. “Giriş” kısmında araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi, sınırlılıkları ve bölümleri hakkında bilgi verilecektir.

İkinci bölüm; ulus-devlet ve çeviri ekseninde ulusal edebiyatın inşası konusunu işlemektedir. Bu kapsamda öncelikle romantizm akımı, modernizm ve milliyetçilik hareketi ele alınmıştır. Ardından ulus bilincinin kazandırılması için ulusal edebiyat inşası konusuna değinilmiştir. Çoğuldizge kuramı, kültür repertuarı, çeviri faaliyetleri çerçevesinde yeniden yazım ve manipülasyon başlıkları altında ilgili konular incelenmiştir.

Üçüncü bölüm; ideoloji, kültür ve çeviri ilişkisini ele almaktadır. Bu kavramların kuramsal çerçeveleri ve birbirleri arasındaki ilişkileri analiz edilmiştir. Çeviri politikaları, ideolojik çeviri, çeviride sansür, çeviri yoluyla kültürel aktarım konuları hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiş ve yukarıdaki bölümlerdeki verilerin bu kavramlar ışığında değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Dördüncü bölüm; ulus-devlet inşasında çeviri faaliyetlerinin önemi başlığı altında uluslaşma süreci ve çeviri etkinliği ilişkisini incelemektedir. Toplumun ulusa dönüşümünde çevirinin rolü, ulusal kimlik bilincinin kazanılması, resmî dilin önemi ve ulus-devlet inşasında kültür ve edebiyatın rolü bu bölümde ele alınmaktadır. Bu bölümde açıklanan kavram ilişkileri Türk uluslaşmasında çeviri ve ideolojik çevirinin rolünün daha iyi anlaşılması için önem arz etmektedir.

Beşinci bölümde; Türk ulus inşasını etkileyen faktörler bağlamında, dil çalışmaları ve çeviri faaliyetleri ele alınmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarından hemen öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat dönemi sonrası edebiyat dizgesinde meydana gelen dil ve çeviri eksenli hareketliliğe değinilmiştir. Böylece geçmiş çeviri mirası göz önünde bulundurularak XIX. yüzyıldan 1923'e kadar Türk çeviri tarihindeki önemli kesitler irdelenmiştir. Bu bölümde cumhuriyet dönemi çeviri faaliyetlerinde modernizm ve hümanizm akımlarının etkisi üzerinde durulmuştur. Ayrıca ulusal kimlik inşasında dilin önemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda dil politikaları Böylece Türk millî kimliğinin inşasında dil ve çevirinin rolü ve gelişimi hakkında karşılaştırmalı bir bakış açısı sunmak hedeflenmiştir.

Altıncı bölüm; Cumhuriyet dönemi çeviri tarihinde "Tercüme Bürosu" ve "Tercüme" dergisinin 1940-1967 yılları arasındaki faaliyetlerini incelenmektedir. Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisinin kuruluşu, yıllara göre eser seçkileri analiz edilmiştir. Böylece cumhuriyet döneminde çeviri alanında gelişmeler, çeviri politikaları, Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni ulusal repertuarı, ideolojik çeviri konuları Tercüme Bürosu faaliyetleri ekseninde ele alınmıştır. Tercüme Bürosunun eser seçkilerinde tercih ettiği kaynak metinlerin türü, ait olduğu kültür ve literatürü irdelenmiştir.

Sonuç bölümü; ulus-devlet inşasında çeviri ve ideolojinin rolü Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisi faaliyetleri üzerinden elde edilen veriler çerçevesinde yorumlanacaktır. İlgili bölümlerdeki açıklanan kavramların birbirleri arasındaki ilişkiler sayesinde kurdukları ilişkilerin bir topluma ulus bilinci kazandırma, yeni bir kültür repertuarı inşa etme açısından sonuçları değerlendirilecektir.

2. ULUS-DEVLET VE ÇEVİRİ EKSENİNDE ULUSAL EDEBİYATIN İNŞASI

Ulus fikri Batı Avrupa’da ilk defa 1689 yılında İngiltere’de anayasal monarşinin ortaya çıkmasıyla gündeme gelmiştir. Bu bağlamda vatandaşlara belli başlı haklar tanımlanmış, egemenliğin toplum yani diğer deyişle ulusa dayalı bir zemine oturmasıyla ulus-devlet kavramı sosyo-politik olarak anlam kazanmıştır. 1789 Fransız Devrimi ve izleyen süreçte Amerika kıtasında meydana gelen siyasi gelişmeler ulus-devlet düşüncesinin vücut bulan halleridir (Zabunoğlu, 2018, s. 538). Ulus-devlet düşüncesinin temel unsuru ortak dil, kültür, tarih ve konuma sahip olan bir toplumdur. Ulusal bir kültür ve edebiyat inşa ederken pek çok farklı paradigma seferber edilmektedir. Toplumların sahip olduğu kurumsal yapılar ulusal bir bünye inşa edilmesi için değişimlere maruz kalmaktadır, toplum ulusal bir dönüşüm yaşarken eski toplumsal kurumların yeniden yapılandırılması kaçınılmaz bir hal alır, yeni bir yapı oluşturulur, bu toplumsal dönüşümün çoğu zaman devlet eliyle toplum hayatına nüfuz eden çeşitli sosyal ve politik araçlarla yapıldığı, kimi zaman tamamıyla yeni bir tanımla ve konsept ile ulusun inşa edildiği görülmektedir. Ulus-devletin oluşumunda, ulusa ait kültürel, siyasi ve toplumsal varlıklar devletin asli ve kurucu unsuru hâline getirilmektedir. Bu noktada ulus ve bu ulusun etrafında kurucu ve yapıştırıcı bir öge olarak kullanılan milliyetçilik düşüncesi oldukça önemli bir yere sahiptir. Kurucular ve iktidar sahipleri, ulus-devletin inşası esnasında o coğrafyada yaşayan topluma ait kültürel unsurları kullanarak çalışmalarını yürütmektedir (Bora, 1995, s. 100).

Ulusal değerlere dayalı bir devletin inşa edilmesi esnasında ulusal bir benlik oluşturma ve bu benliği sürdürme, kültürel bir dağarcık oluşturma egemen gücün en önemli hedefi arasındadır. Bu bağlamda var olan kültürel çerçeve ile yüzleşerek ve bundan sonra ulusa yeni ve özgün bir kimlik kazandıracak bir edebiyat vücuda getirmek önemli amaçlardan biri hâline gelir. Bu amaç doğrultusunda siyasi iktidarın gücünü kullanan kültürel iktidar sahipleri, ulusal olmadığını düşündükleri mevcut edebiyatı önce eleştirerek sonra da yıkarak çalışmalarını yürütürler. Bu esnada romantik tavır sergileyen aydınlar, devlet adamları ve çeşitli kültürel iktidar sahipleri; yeni türler ve yazın biçimleri ile eskimiş olduğunu düşündükleri türler arasında bir değişim sürecine girerler (Kırpık & Tokdemir, 2014, s. 385). Bunun gerçekleşebilmesi ve yerleşebilmesi için başka bir kültüre ve o kültürün dinamiklerine gereksinim duyulmaktadır. Çünkü öteki kültürler ve o kültürlerdeki yazınsal değerler, mevcut yazınsal ürünlerden daha yenidir, daha kolay işlenebilir ve bu yeni yazının içi egemen ideoloji ile rahatlıkla doldurulabilir. Çeviri edebiyatı bu noktada devreye girmektedir. Çeviri edebiyatı ile eski olduğu düşünülen kültürel ürünler yerinden

edilir ve yeni bir kültür inşa süreci başlamış olur. Yeni bir ideal ve ideoloji ile birlikte farklı ve özgün türler edebiyat başta olmak üzere diğer kültürel araçlar ile topluma nüfuz eder. Yani çeviri, bir eylem biçimi olarak ortaya çıkmakta ve nesilden nesile aktarılacak olan düşünce demetini yerli kültüre aktarma işlevini görmektedir (Amman, 2008, s. 33).

Çeviri kültürel bir faaliyettir ve belli bir amaca hizmet eder. Bu amaç, süreç içerisinde tasarlanan ve bir süre sonra fiiliyata geçirilen ideolojik eylemleri kapsar. Ulusal edebiyat oluşturma düşüncesi, çeviri faaliyetlerinin sosyolojik yönünü oluşturmaktadır. Çevirinin bu sosyolojik boyutu, romantizm akımından ve milliyetçilik düşüncesinden oldukça fazla beslenmiştir. Özellikle kriz anlarında, yeni bir edebiyatın inşa edilmesi hakkında bir zorunluluk hissedildiğinde siyasi ve sosyolojik bir araç olarak çevirinin gücü daha da öne çıkmaktadır. Ulus-devletlerin kurulması ve milliyetçilik düşüncesinin yaygınlaşması modern zamanlarda gerçekleşen bir olgudur. Romantizm akımı bu dalgada ciddi bir etkiye sahiptir. Bir toplumun ulusal dönüşümünde kültürel unsurlara başvurulması ve özellikle yeni ulusal bir edebiyatın inşası önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda ulus inşasında ulusal edebiyatın zenginleştirilmesi için çevre kaynaklardan eserlerin çeviri yoluyla yeni ulusal literatüre kazandırılması önem arz etmektedir (Amman, 2008, s. 34).

Ulusal kültürlerin gelişiminde dönemselsel olarak çevirinin tipolojik özellikleri kültürü tamamıyla ya da kısmen etkisi altına alır. Herhangi bir yerde ortaya çıkan kültürel olgular onların çeviri yoluyla aktarıldığı hedef kitlelerde kendine yer bulur. Henüz ulusal kültürlerin yeni ortaya çıktığı Rönesans dönemi bu tipik özelliğe örnek gösterilebilir. Avrupa'daki pek çok küçük ölçekli ulusun benzeri eğilimlere maruz kaldığı, büyük ulusların kültürel ve edebî kaynaklarından çeviri yoluyla beslendiği bilinmektedir. Bununla birlikte yine Avrupa'da daha büyük ulusların kültürel oryantasyon için Doğu kültürlerinden transferler yaptığı da gözlemlenmiştir. Palmer'den (2001) aktaran Aksoy, çeviride iktidarın kötüye kullanımına ilişkin I. Elizabeth döneminde İrlanda'nın fethi ve burada izlenen güçlü İngiliz dili politikası ile İrlandaca kullanımının azalması ve İrlanda kültürünün yıllar içinde bundan olumsuz etkilenmesini örnek göstermektedir. Bu örneklerde çeviri bir yandan ulusal kimlikleri ve kültürleri bastırma diğer yandan ise kültürel etkileşim ve kültürel zenginleşme için bir araç hâline gelmiştir. Her iki yaklaşımda kültürel çalışmalar çerçevesinde değerlendirilirken aynı zamanda çevirinin ideolojik yapısını ve kültürel transfer bakımından güçlü bir araç olduğunu tarihi verilerle göstermektedir (Aksoy N. B., 2010, s. 441).

2.1. Romantizm Akımı

Edebî ve felsefi akımların belli bir anda, önceden hazırlıkları yapılmadan ve bir elit grup tarafından ortaya çıkarıldığını sanmak gerçekçi bir yaklaşım olmaz. Bu yüzden bu akımların başlangıç ve bitiş zamanlarının tam olarak belirlenerek dört başı mamur bir tasnif ve belirleme yapılması uygun bir yol değildir. Ancak birtakım parametreler doğrultusunda tasnif ve organizasyon çalışması yapılmakta ve bu da söz konusu akımların belli bir çerçevede anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Yapılan tasnif ve belirleme çalışması, yazınsal akımın kendinden önceki ve sonraki akımla ilişkisini ve karşıtlıklarını, prensiplerini, yapıtlara yansıtış biçimini belirlemek için önem arz etmektedir.

Bir yazınsal akım olarak romantizmin XVIII. yüzyılın son on beş senesinde ortaya çıktığı ve XIX. yüzyılın ortalarına dek yazınsal alanda etkili olduğu kabul edilmektedir (James, 1963, s. 168-169). Anavatanı Avrupa olan romantizm, İngiltere, Almanya ve Fransa'da etkili olmuş; Avrupa dışında, Osmanlı İmparatorluğunda da etkisini göstermiştir. Bu bakımdan romantizm, modern bir yazın anlayışının kurulması bakımından dünyanın pek çok yerinde etkili olmuş bir yazınsal akımdır. Sadece yazın alanında değil, kültürün farklı alanlarında da etkili olan romantizm, insan ve insan doğasıyla ilgili anlayışlarıyla oldukça etkili olmuştur. İnsanı konu alan romantizmin birbirinden farklı tanımları vardır. Ernest Berbaum'a göre romantizm hislerin ve hayallerin yazında tekrardan dirilmesidir. Lucas, romantizmi bilinçdışında gerçekleşen isyan olarak tanımlamaktadır. C. H. Herford ise imgeleme bağlı duyarlılığın yüksek düzeyde gelişmesi olduğunu söylemektedir. Theodore Wattsdupton ise romantizm ile şaşkınlığın ve hayranlığın şiirde tekrardan canlanması olduğunu ifade etmektedir. Walter Peter de romantizmi güzelliğin içine garipliğin eklenmesi şeklinde tezahür ettiğini belirtmektedir (Urgan, 2003, s. 503). Schlegel, romantizmin insanın içinde ebediyete gitmek için bulunan tatmin edilmemiş ve muazzam tutku olduğunu söylemektedir (Berlin, 2004, s. 34). Lawall ise romantizmi, insan kimliğini evrenin merkezi yapan ve yaratıcılık dürtüsünü harekete geçiren bir akım olarak tanımlar (Lawall, 1968, s. 99).

Romantizm akımı, Fransız İhtilali'nin getirdiği sosyo-politik ve kültürel yönelimle ilişkili olarak ortaya çıkmıştır. İhtilalin ortaya çıkardığı hürriyet, bireycilik, eşitlik, liberalizm ve kardeşlik gibi fikirler romantizmi etkilemiştir. Fransız İhtilali aristokratlara karşı yapılan ve özgürlük hedefiyle gerçekleşen bir başkaldırı hareketidir. İhtilalle monarşik düzen ve skolastik düşünce hedef alınmıştır. Sanat, felsefe ve yazın sahasında ise Rönesans'ın temellerini attığı akılcı anlayışın, maddeciliğin ve klasisizmin karşısında olan bir harekettir

(Classen, 1998, s. 109). Fransız İhtilali'nin ortaya çıkarttığı atmosferde rasyonalizm, materyalizm ve klasisizm tartışılmaya başlanmıştır. Bu etki Avrupa'nın farklı bölgelerinde, özellikle Almanya'da etkisini göstermiştir (Safranski, 2013, s. 28).

Fransız İhtilali'nden önce de özgürlük kavramı dile getiriliyordu, İhtilal'den sonra bu ses romantizm tarafından sahiplenilmiş ve daha güçlü bir biçimde dile getirilir olmuştur. Bu sosyal talep, artık kendini çok canlı biçimde ifade etmiş ve Fransız İhtilali'nin gerçekleşmesini sağlamıştır. Monarşinin kurum ve kuruluşlarının ortadan kaldırılması, Fransa'nın ve insanlığın daha özgür olacağına umudunu aşılamıştır (Safranski, 2013, s. 33). Romantiklerin Fransız İhtilali'ni sahiplenmelerinin altında ön romantizm devrinde benzer düşüncelere sahip olmaları, özgürlük taleplerinin altında ise determinist düşüncenin insanı pasif bir varlık hâline getirmesi, dış dünyaya bağlı bir nesneye dönüştürmesi yatmaktadır. Bundan dolayı da insan kendine, bireysel değerlerine yabancılaşmış, akılcılığın bunaltıcı atmosferinde mutsuzlaşmıştır. Bu durum da tabiatıyla, hayal kırıklığına neden olmuştur.

Aydınlanma, esas itibarıyla insanoğlunun akıl ve deneysel yollarla kâinatı kavrayıp denetleyebileceği düşüncesine sahiptir. Buna göre tabiat kanunları, fiziki dünyaya hâkimdir ve giderek devlete ve topluma da hâkim olacaktır (Ritzer & Stepnisky, 2014, s. 9). Romantizm, evrenin, dünyanın ve insanın akıl ve deneyle kavranmasına ve incelenmesine itiraz etmiş; Hampson'un belirttiği kadarıyla John Locke'un "Essay Concerning Hüman Understanding (İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme)" adlı kitabında insanın da tıpkı evren, dünya ve tabiat gibi bilimsel yaklaşımla ele alınmasına karşı çıkmıştır (Hampson, 1991, s. 32).

İşte bu fikirlerin sonucu olarak romantizm, Aydınlanmanın birey, toplum ve kültürde yarattığı tektipçiliğe karşı çıkmış, doğaya yönelme ve bu sayede özgürlüğü yakalama nosyonu etrafında eleştiri geliştirmiştir. Romantikler, insan duygularının katı bir rasyonalizmle ifade edilemeyeceği, meydana gelen bilimsel gelişmelerin insan varlığının sırlı yanını yok edeceğini tasavvur etmektedir. Tarihin önemsenmemesi, mitlerin yok edilmesinin medeniyetin geçmişini de yok edeceğinden endişelenen romantizmin temsilcileri her şeyin aklın ölçütleri ile değerlendirilmesinin önü alınmaz bir durum olacağına inanmaktadır (Hampson, 1991, s. 30). Aydınlanma düşüncesine romantizmin dışında kilise çevrelerinden de tepkiler gelmiştir. Bu çevrelerden gelen tepkiler, romantizmin tepkileri gibi ilerlemeci ve bilimsel tepkiler değildir, daha bağınaz ve

tutucudur. Kilise çevreleri Aydınlanma ile iktidarlarının yok olacağı için bu tepkileri vermiştir.

Romantizm, XVIII. yy'da, Aydınlanmanın en güçlü olduğu dönemde birey, bireyin psikolojisi, hislerini yok saymasına, akılcı düşüncenin yaşamın tüm alanlarına egemen olmasına karşı çıkmış olsa da tümüyle Aydınlanmaya karşı çıkmamıştır, karşı çıktığı temel nokta bilimsel gelişmelerin insanı ıskalması ve iç dünyasını görmemesidir (Ritzer & Stepnisky, 2014, s. 8-9). Romantizmin Aydınlanmada karşı çıktığı husus, insanoğlunun duygusal ve zihinsel olarak bilimsel yöntemler ile anlaşılamayacak ölçüde kompleks bir varlık olmasıdır. Bireysel özgürlük konseptine sahip olan Fransız İhtilali, bundan dolayı romantikler tarafından desteklenmiştir. Kant gibi akılcı filozofların bile İhtilali desteklemesinin altında bireysel ruhların değerinin vurgulanması ve özgürleştirme pratiğinin öne alınması yatmaktadır (Berlin, 2004, s. 100). Romantikler, geçmişin büyüülü dünyasına dönmeyi arzu etmişlerdir. Bu onların kaçış düşüncesine sahip olmalarının bir sonucudur. Ayrıca bu düşünce içerisinde özgürlük nosyonunu da barındırır. Ancak romantizm, geçmişe saplanıp kalmamakta, geleceğe yönelik bir perspektif geliştirmektedir. Geçmişin yazınsal eserlere konu olmasının altında yatan gerçeklerden biri de şu anı yaşanır kılmaktır. Akılcılığın ve kaosun egemen olduğu bir dünyadan kurtulabilmek için yaşanan zamanı süslemek lazımdır. Bu da ancak geçmişi yazıya taşıyarak mümkün olabilir.

Romantizm, edebî ürünlerde doğa ana fikrini öne çıkarmıştır. Doğanın farklı taraflarını canlı tablolar halinde işleyen sanatçılar, unutulmuş ve artık yazınsal ürünlerde çok fazla yer bulmayan doğanın kendilerini özgürleştirdiğinin farkında olmuşlardır. Doğa temasının içerisinde mistik bir algı vardır ve bu romantikler için ciddi bir ilham kaynağı olmuştur (Urgan, 2003, s. 502). Tabii doğa, sadece dış dünyadaki doğa değildir; aynı zamanda insan doğası da farklı ölçülerde romantizmin ilgi alanına girmiştir. İnsan doğasının iyi olduğu düşüncesine sahip olan romantikler, Hristiyanlığın insanın doğuştan kötü olduğu fikrine karşı çıkmıştır. İnsan doğası, bireysel duygular ve sezgilerin toplamıdır. İnsanı insan yapan asıl şeydir. Birey merkezli bir bakış açısına sahip olan romantizmde insan varlığı, bir bütün olarak dikkate alınmış duyguları bir miktar daha öne çıkarmıştır. Yani romantizm, bir ölçüde birey merkezli bir yazınsal akımdır. Böylece birey, romantizm ile birlikte hak ettiği değeri görmeye başlamıştır. Bireyin hayal dünyası, iç değerleri, psikolojisi, karmaşık yapısı romantik sanatçılar için oldukça önemlidir. Bireyin beden ve ruhtan oluşan bütünlüğünün içinde sezgi oldukça önemli bir yer tutmaktadır. İlahi bir bakış açısıyla yaratılan doğa, edebiyat sanatçıları tarafından dışa vurulur. Bu bağlamda bilginin kaynağı

akıl değil duygulardır (Benjamin, 2013, s. 43). Romantizm, insan merkezli görüşleriyle birlikte dünya algısını değiştirmiş, dünyayı mekanik ve tekdüze algılanan bir mekân olmaktan çıkarmıştır. Değişim, bu noktada ana kuvvettir ve değişim insan olmaksızın imkânsızdır. Aydınlanmaya bir tepki olan romantizm, onun durağan ve sınırlandıran perspektifine karşı çıkmış, değişimin insan varlığının devamı için çok önemli olduğunu düşünmüştür (James, 1963, s. 168). Bu bağlamda romantik temaları şöylece sıralamak mümkündür: “İnsan doğası, doğa, değişim, birey, yaratıcılık, hayal gücü, duygu, özgürlük.”.

2.2. Modernizm ve Milliyetçilik Hareketi

Milliyetçiliğin bir ideoloji halini almasıyla Fransız İhtilali'nin ve romantizmin yakın ilişkisi vardır. Hobsbawm, Fransız İhtilali'yle ilgili şu sözleri söyleyerek bu durumu tespit etmiştir:

“19. yüzyılın tarihi büyük ölçüde İngiliz Endüstri Devrimi tarafından belirlenmiştir, ancak yüzyılın siyaset ve ideolojisini belirleyen şey Fransız Devrimi olmuştur.” (Hobsbawm, *The Age of Revolution (1789-1848)*, 1962, s. 74).

Yeni devletlerin doğmasına, imparatorlukların yıkılma sürecine girmesine neden olan milliyetçilik akımı, Fransız İhtilali'nden sonra bütün dünyada giderek yaygınlaşmıştır. Özellikle XIX. yüzyılda az gelişmiş ve istiklal kazanmak isteyen ülkelerde hızla yayılan milliyetçilik, kendine dönük ideolojiyle romantik özler barındırmaktadır.

2.2.1. Modernizm

Farklı anlayış ve düşüncelere göre pek çok tanımı olan modernizmi tam olarak tanımlamak güçtür. Modernizmin tanımlanmasında farklı parametrelerin kullanıldığı kuşkusuzdur. Toplumsal olayların esas alınarak yapılan tarihlendirmelerin dışında edebî ve felsefi gelişmeler bağlamında da modernizm tanımlanmıştır. Bundan dolayı modernizmin tek ve kapsamlı bir tanımından ziyade birden çok ve farklı yönlerine vurgu yapan tanımı bulunmaktadır.

“Modern” kelimesi ilk olarak V. yüzyılda Latin dilinde kullanılmıştır (Zeka, 1990, s. 31). Sözcük zaman içerisinde “modern, modernite, modernlik” gibi farklı versiyonlara bürünmüştür. XIX. yüzyılda sanat alanında yaşanan paradigma değişikliğini karşılamak için kullanılmıştır (Lash, 2000, s. 131). Latince ölçü anlamındaki “modus”tan gelen “modern” sözcüğü, 1585'te “modern”, 1588'de “modernist” ve 1627'de “modernite”, 1770'te “modernleşme” şeklinde kullanılmıştır (Yıldırım, 2012, s. 15). Modernizm

kelimesinin ilk kullanımı olan “modernus”, “şimdiye ve şu ana ait olan” anlamına gelmektedir (Childs, 2010, s. 22). Bu haliyle seçkin ve ilerici bir tavrı karşılamak için kullanılan modernizm sözcüğü; bilimden, akıldan, teknolojik ilerlemelerden yana olmak ve bunları yaygınlaştırmak gibi anlayışlara sahiptir. İleri bir toplum hayali kurmanın, demokrasiyle yönetilmenin, kültürel ve siyasi anlamda dinsel olandan uzaklaşmanın, farklılığın karşılığı olarak modernizm kelimesine başvurulmuştur (Hollinger, 2005, s. 10). Baudelaire “modernite” kelimesine yenilik duygusu, gelenekten kopma ve doğa duyarlılığı gibi anlamlar vermiştir (Featherstone, 2005, s. 23).

Modernlik kavramına, oluşumundan bugüne kadar farklı manalar verilmiştir. XVII. yüzyıldan itibaren değişen anlamlara sahip olan modernlik, Berman’a göre üç aşamada değerlendirilebilir. XVI. ve XVII. yüzyıl ortalarında modern yaşam biçimi tanınmış ve kabullenilmiştir. Fransız İhtilali ile ikinci dönem başlamıştır. İhtilalle birlikte modern bir kamu alanı ortaya çıkmış ve öteki alanları da etkilemiştir. Bu evrede, yani XIX. yüzyılda modernlik iyice belirginleşmiştir. XX. yüzyıl son aşamadır. Modernizm, bütün dünyaya yayılmış her alanda başarısını ispat etmiştir (Berman, 2002, s. 29-30).

Giddens’a göre modernlik, “XVII. yüzyılda Batı’yı neşet eden ve ardından dünyaya yayılan sosyal hayat ve organizasyon biçimidir” (Giddens, 2010: 9). Aydınlanmanın merkezinde anlam kazanan modernizm, bireyin kendi var oluşunu keşfetmesinin sonucunda anlam ve değer katlamıştır. Özne olmaya başlayan birey, kendi dinamiklerinin farkına varmış, değişim ve dönüşüm sürecini başlatmıştır. Akıl, bu noktada oldukça önemli bir enstrümandır. Bireyin kendi varlık bilincine erişmesi toplumsal yaşamı, üretim ilişkilerini ve devleti de dönüştürmeye başlamıştır. “Modern” sözcüğü; felsefi, siyasi ve edebî literatürde bugün bilinen anlamını XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başında kazanmıştır (Featherstone, 2005, s. 21-22). Bir bakıma modernizm, akılcı bir aydınlanma ile eşdeğer anlamlara sahiptir.

Eski dünyanın yıkılması ve yeni bir dünyanın dizayn edilmesi olarak da yorumlanabilecek olan modernizm, “çağdaş, çağcıl, ilerici, bugünü yaşayan” anlamlarını karşılar olmuştur. Ortaçağ’ın insanı köle olarak gören anlayışına bilimsel ölçütler kullanarak karşı çıkan modernizm, bireysel bilinçlenmeyi de beraberinde getirmiştir. Rasyonalite merkeze alınarak algılanan dünyada sanayileşme ve bilimsel gelişmeler algılanmanın hemen hemen tek ölçüsü olmuştur (Kale, 2002, s. 32).

Modernizm ya da modernleşme, aslında Batı’da XII. yüzyıldaki Hümanizm düşüncesiyle belirmeye başlamıştır. Şehirleşmenin başlaması, ticaretin yaygınlaşması, böylece

özgürlüğün artması, yeni kıtaların keşfedilmesi bireyselliğin belli bir özerklik kazanmasını sağlamıştır (Mardin , 2010, s. 10-11). Bu da doğal olarak sivil toplumun oluşmasını ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Böylece modern devletler doğmuş, laikliğin ve sekülerizmin önü açılmıştır. Modernizmin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte bilimsel gerçekler ve olgular yol gösterici olmuştur. Artık toplum ve devlet, bilimin öngördüğü kanunlarla tasarlanmaya ve düzenlenmeye başlanmıştır. Determinizm ise algılama ve yorumlamada tek ölçüt olmuştur. Rasyonalitenin koyduğu kurallar çerçevesinde neden-sonuç ilişkisi sadece bilimsel vakaları anlamak ve değerlendirmek için ölçüt değildir. Aynı zamanda birey ve toplumu, birey ve toplumla ilgili her şeyi alımlamanın ve değerlendirmenin ölçütü olmuştur (Touraine, 2007, s. 25).

Modernizm; kentleşme, eğitim ve demokrasinin kabulü ile giderek yaygınlaşmıştır. Alt yapı ve üst yapı kurumlarının tamamına tesir eden modernizm, oldukça kuşatıcı ve etkileyici bir dinamiktir. Rönesans'la başlayan, reform ve Aydınlanma ile devam eden süreç, toplumu kendine has prensipler çerçevesinde değiştirmiştir. Artık üretim sürecinde insan ve hayvan gücü kullanılmamış, sanayileşme ile üretim ilişkileri kökten değişmiştir. Bu da haliyle kapitalizmin önünü açmıştır. Elbette sanayileşmenin ilerlemesi sadece üretim ilişkilerini değiştirmemiş, insan ilişkilerinde de köklü değişikliklere neden olmuştur (Yıldırım, 2012, s. 17). Toplumsal yapıda meydana gelen değişimler, yeni örgütlenme biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Modernizm egemenliğini ilan ettikten sonra evrensel bir öz kazanmış ve tartışmasız bir hâkimiyet kurmuştur. Uzmanlığın, farklılığın, bireyselliğin, karmaşıklığın ve sözleşme üzerine kurulu ilişkilerin egemen olduğu bir yaşam şekli olan modernizmin kendisini kapitalizm, endüstriyalizm, şehirlilik, demokrasi, ulusallık, uzmanlık ve teknoloji olarak tezahür etmiştir (Aslan & Yılmaz, 2001, s. 98). Ulus-devlet formu, modernizmin genel çerçevesini belirlemektedir. Modernizmin sahip olduğu görüntüyü Touraine “modernizmin modernist ideolojisi” şeklinde tanımlamaktadır. Özgürleşme ve devrim, modernizmin geldiği noktada yegâne eylem biçimidir (Touraine, 2007, s. 44).

Modernizm anlayışını ve ideolojisini Touraine şöyle özetlemektedir:

Her türlü özgürlüğe çağrı gibi, tüm toplumsal örgütlenmeler ya da kültürel inancın geleneksel biçiminin reddi gibi devrimcidir. Geçmişe ortaçağa sırtımızı dönmekle, eskilere de akla olan güveni bulmakla ve emeğe, üretim örgütlemesine, mübadele özgürlüğüne ve yasaların tarafsızlığına temel bir önem vermekle yaratılacak olan yeni bir toplum ve yeni bir insandır (Touraine, 2007, s. 44).

Bu tanıma göre modernizm, kendisini merkeze koymakta ve her şeyin ölçüsünü belirlemede yegâne ölçü olarak kabul etmektedir. Bundan başka bu anlayış, tüm dünyaya egemen olmaya ve her şeyi kendi etrafında biçimlendirmeye çalışmıştır. Bunda da başarılı olmuştur.

2.2.2. Milliyetçilik Hareketi

Kabileler halinde yaşayan insanlar, ait buldukları kabileye ve değerlerine bağlı bir biçimde yaşamışlardır. Kabilecilik anlayışı, ekonomik nedenlerle değişmiş, yerini giderek daha büyük birliklere bırakmıştır. Kabileler ya birlik oluşturmuşlar ya da aralarındaki en güçlü kabilenin hâkimiyet sahasında birleşmişlerdir. Bütün bunların dışında din olgusu da kabilelerin birleşmesine neden olmuştur (Hayes, 2010, s. 31). Bir bakıma kabilecilik ilkel bir milliyetçilik şeklinde tezahür etmiştir. Kabilelerin kendi kültür ve gelenekleri etrafında oluşturduğu yazın, zamanla belli bir şuurun oluşmasına yol açmıştır. Milliyetçilik tohumlarının atılmasını sağlayan destan, efsane, mit gibi yazın ürünleri, kabilelerin bir araya gelerek oluşturdukları üst teşkilatların tarih şuuruna sahip olmasını sağlamıştır. Yani dil ve edebiyat millet ve milliyetçilik fikrinin oluşmasında oldukça önemli iki unsur olarak ortaya çıkmıştır. İmparatorluklarla birlikte her ne kadar bu unsurlar alt düzeyde kalsa da millet ve milliyet şuurunun silindiğinden söz edilmesi pek mümkün görünmemektedir.

Avrupa dillerindeki “nation” sözcüğünden dilimize çevirilen “millet” sözcüğü, Liah Greenfield’in belirttiğine göre “doğan şey” anlamına gelen Latince “natio” sözcüğüne dayanmaktadır. Bu sözcük Roma’da yabancıların ve onların statülerinin yerli gruplarla arasındaki farkları ortaya koymak üzere türetilmiştir. Bu yönüyle yabancıları aşağılamak için üretilen bu sözcük, kelime anlamına göre “bir fikir/görüş cemaati, bir elit topluluğu, egemen bir halk, benzeri olmayan bir halk” şekillerini almıştır (Greenfeld, 2017, s. 20,28). Türkçeye Arapçadan geçen “milet” kelimesinden türeyen “millet” kelimesi Kamus-ı Türki’de “1. Din, mezhep, [...] millet-i İbrahim; din ve millet ikisi birdir. 2. Bir din ve mezhepte bulunan cemâat: millet-i İslâm; milel-i muhtelife ruesâsı” şeklinde bulunmaktadır (Küçük , 1985, s. 1010). Günümüzdeki anlamına hiç benzemeyen sözcük, din temeliyle izah edilmiştir. Osmanlıda din ve mezhep üzerine geliştirilen “millet” tanımı, Avrupa’da dil ve ırk üzerine tanımlanmıştır (Ortaylı, 1985, s. 997). Osmanlı toplumunun kendine has dinamikleri içinde anlam kazanan “millet” kavramı, Millî edebiyat döneminin ünlü mütefekkeri Ziya Gökalp’te Batılı bir anlama kavuşur. Gökalp, “Millet ve Vatan” isimli yazısında “ümmet” sözcüğünün yerine “millet” sözcüğünün kullanılmasını gerektiğini söylerken milleti “bir lisanla konuşan insanların mecmûu” şeklinde tanımlamıştır (Gökalp,

Millet ve Vatan, 2007, s. 79). Gökalp, “Millet Nedir?” başlığıyla yayımladığı yazıda “coğrafi, ırkî, siyasi, iradî” kuvvetlerin bağı olarak görmektedir. Irk bağlantılarının yerine kültürü koyan Gökalp milleti şöyle tanımlar “Millet; ne coğrafi, ne ırkî, ne siyasi ne de iradî bir zümredir. Millet; lisanen müşterek olan, yâni aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan harsî bir zümredir.” (Gökalp, 1982, s. 226-228).

Smith, milliyetçiliği “özerklik, birlik ve kimlik edinmek ve bunu sürdürmek için oluşturulan ideolojik bir hareket” olarak tanımlamaktadır. Smith’in tanımına göre ulus-devletler kurmak, milliyetçilikte önemli bir olgudur. Fransız İhtilali, milletlere bu düşünceyi aşılama, bağımsızlıkları ile ırk etrafında kurulan ulus-devletlerin önemine katkıda bulunmuştur. Millî kimlikler edinmenin en önemli yolu olan ulus-devletler kurmak ve bu devletler etrafında geliştiren mitlerle devletin varlığını devam ettirmek, milliyetçiliğin en önemli ideolojisidir. Milliyetçilik, bu anlamda düşünülürse bir ırkın etrafında gerçekleştirilen siyasi teşkilatlanmaya yol alan bir ideoloji türüdür (Smith A. D., 2004, s. 121).

Calhoun bir dünya görüşü olarak milliyetçiliği üç boyutta incelemiştir. Bunlar söylem bazında geliştirilen milliyetçilik, proje bazında geliştirilen milliyetçilik ve ahlaki yaptırım boyutundaki milliyetçiliktir. Calhoun’a göre söylem bağlamında geliştirilen milliyetçilikte, dünya çapındaki bütün insanlar, özlemlerini ve duygularını ulus ve ulusal kimlik kavramları çerçevesinde düşünerek ifade ederler. Dolayısıyla, bu bağlam içine yerleştirilecek kültürel anlayış ve retorik üretimiyle belirli ortam ve geleneklere özgü özel ulusalcı dil ve düşünce türlerinin geliştirilmesi gerektiği öngörülebilir. Calhoun proje bazındaki milliyetçiliği, bireylerin ulus olarak algıladıkları toplumlara özgü çıkarlarını, bir birleşim veya tarihsel gelişim içerisinde genellikle var olan devlete daha fazla katılmak suretiyle ifade eder. Bununla birlikte, ulusal özerklik, bağımsızlık ya da kendi kaderini tayin veya belirli toprak parçalarını birleştirme yoluyla ilerletmeye çalıştıkları toplumsal hareketler ve devlet politikalarının bütünü olarak ta tanımlamaktadır. Son olarak ahlaki yaptırım statüsüne sahip olan milliyetçiliğe göre ise ulusal sınırlar devlet sınırları ile örtüşmeli yahut ulusun üyeleri o ulusa ait ahlaki değerlere uymalıdır. Bu bağlamda ahlaki yaptırımlar etnik temizlik, ulusal arınma ideolojileri ve yabancı düşmanlığı benzeri belirli davranışlar aracılığıyla belli bir ulusa yönelik aşırı sadakatle özdeşleştirilen bir durum hâline gelir (Calhoun, 2007, s. 8). Günümüz dünyasında Calhoun belirlemesinin birbiri içine girdiği ve milliyetçilik düşüncesinin hem söylem ve proje açısından hem de etik açıdan iç içe girdiği görülmektedir. Milliyetçilik, farklı paradigmalardan etkilenmektedir.

Birleştirme, bir araya getirme, üstün ırk oluşturma, diğer dil ve kültürleri baskı altına alma, bir coğrafya içerisinde hâkim güç olma, kültür ve edebiyat inşa etme, imparatorluktan ulusal sınırlar içerisinde doğal bir dönüşüm gerçekleştirme gibi hususlar milliyetçilik türlerinin içerisinde bulunmaktadır. Bu bakımdan milliyetçilik düşüncesini, coğrafyalar ve zamanların ruhu ile ulaşılması gereken hedeflere göre müstakilen değerlendirmek gerekmektedir.

Milliyetçilik düşüncesinin doğmasına, gelişmesine ve kökleşmesine yardımcı olan esas etmen bir varlığa, karşı olunan bir şeye karşı mücadelede yatmaktadır. Avrupa’da kiliseye, eski rejime, imparatorluk düşüncesine, sömürgeciliğe, komünizme, modernleşme düşüncesinin mimarı Batı düşüncesine karşı geliştirilen milliyetçilik türleri vardır. Bu da göstermektedir ki milliyetçilik düşüncesi, farklı etkenlere bağlı olarak gelişmekte ve kök salmaktadır. Ayrıca milliyetçilik farklı dünya görüşlerine eklenerek hibrid bir yapı kazanabilir. Mesela sosyalist bir milliyetçilikten, liberal bir milliyetçilikten ya da faşist yanı ağır basan bir milliyetçilik türünden söz etmek mümkündür. İçinde bulunulan şartlar ve giderilmesi gereken ihtiyaçlar milliyetçilik tiplerinin doğmasına ve gelişmesine, sonra da insanları ve coğrafyaları etkilemesine yol açmıştır (Karakaş, 2006, s. 59).

Milliyetçilik, özünde bir millet inşasını gerektirmektedir. Bir milleti inşa etme politik, kültürel ve sosyal bakımdan tutarlı, genel kabul gerektirmeyen ve farklı boyutları olan bir süreçtir. Bu yüzden milliyetçilik düşüncesi bünyesinde muğlaklık barındırmaktadır (Bora, 1995, s. 127). Bu muğlaklıkların sebeplerinden biri de modernizm ideolojisidir. Modernizm, farklı milliyetçiliklerin tanımına müsait bir bakış açısı getirmektedir. Milletler, kendi dinamiklerine göre bir milliyetçilik anlayışı geliştirerek ve benimseyerek kendi milliyetçiliklerini oluşturmuşlardır. Modernizme göre milletler ve milliyetçilikler, modern çağa ait olgulardır. Özkırımlı’ya göre bu da millet ve milliyetçiliğin “kapitalizm, sanayileşme, merkezi devletlerin kurulması, kentleşme, laikleşme gibi modern süreçlerle birlikte” tanımlanmasına neden olmuştur (Özkırımlı, 1999, s. 98). Söz konusu muğlaklığın temelindeki bir başka husus da milletleri milliyetçiliğin doğurduğuna dair anlayıştır. Yani milliyetçilikler hem bir milleti inşa etmekte hem de bir millet tarafından inşa edilmektedir. Benedict Anderson, Ernest Gellner ve Eric Hobsbawm, milletlerin milliyetçilik ile inşa edildiğini ifade etmektedir. Aslında bu, bir çeşit toplumsal mühendisliktir ve temelinde romantik bir biçimde ve hayal gücünün de etkisiyle yeni bir millet yaratma güdüsü vardır (Smith A. D., 2013, s. 114).

Hobsbawm'ın yaklaşımı da yukarıdaki görüşlere uygundur. O da millet düşüncesinin modern zamanlara ait olduğunu belirtirken Gellner'in fikirlerinden yola çıkmaktadır ve milliyetçiliğin yapaylık, icat ve toplumsal mühendislik içerdiğini vurgulamaktadır. Milliyetçilik, yerel kültürleri yok etmekte, böylece millet oluşturmaktadır. Milliyetçilik düşüncesinin anlaşılması ise sıradan insanların hayal ve umutlarının, ihtiyaçlarının, özlemlerinin ve çıkarlarının incelenmesiyle anlaşılmaktadır (Hobsbawm, 1995, s. 24-25).

Milliyetçilik, dinî bir dünya görüşünün etkisini yitirdiği imparatorluk çağının sona ermesiyle revaç kazanmıştır. Bu da milliyetçiliğin modernist ve seküler bir ideoloji olduğunu ortaya koymaktadır. Anderson, millet ve milliyetçilik olgusunun hayalle ilişkisini tartıştığı “Hayali Cemaatler” başlıklı kitabında milliyetçiliğin hem modernizmle hem de onun bir ürünü olan romantizmle ilgisini belirlemiştir. Bir millet inşa etmek, yalnızca dinî düşünceden, kutsal yazılardan, hanedanlığa ait mülkten ve kozmolojik zaman tasavvurlarının tesirini yitirmesiyle gerçekleşmektedir (Anderson, 1995, s. 51). Elbette bunun yazın ve romanla yakından ilişkisi de vardır. Yazın, bir milletin oluşması için kültürel altyapıyı hazırlamakta, roman türü ise bu altyapının geniş kitlelere mal olmasını sağlamaktadır. Yazın okurları, zamanla kendilerini belli bir dille inşa edilen kültüre ait hissetmekte, böylece millet ve milliyetçilik düşüncesi doğmaktadır.

Milliyetçilik ideolojisinin kolektif bir tarafı vardır, kiteselleştiğinde bir anlam ve değer kazanmakta ve ideallerini kiteselleştiği ölçüde gerçekleştirmektedir (Roger, 2008, s. 72). Milliyetçilik, küçük gruplar, kabileler ve topluluklar halinde yaşayan bireyleri bir araya getirmekte onlara birlik ve bütünlük şuurunu vermektedir. Bir çeşit bağlantı unsuru olarak değerlendirilen milliyetçilik; milleti dil, din, kültür ve gelenek bağlamında bir araya getirerek ortak bir şuur ve geleceğe yönelik bir vizyon oluşturma çabasıdır. Bu yönüyle milliyetçiliğin romantik ve hayali bir tarafı vardır. Gerçekleşme ihtimali olan ve bu ihtimale binaen geliştirilen milliyetçilik, hayallerde başlayıp uygulamaya dökülmektedir. Yani kuvveden fiile geçmesi, hayalin gerçekleştirilmeye çalışılması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda teorisyenler, fikir ve bilim adamları milliyetçilik ideolojisini farklı bağlamlar içerisinde açıklamaya çalışmaktadır. Coğrafya, kültür, dil, edebiyat ve inanç bu bağlamlardan bazılarıdır. Anne-Marie Thiesse'ye göre milleti kuran atalar, milletin devamlılığı, ortak tarih, millî değerlerin etrafındaki kahramanlar, tarihsel yapılar, üzerinde hatıra bulunan mekânlar, folklorla ait unsurlar, damak tadı, hayvan sembolizmi üzerinden ulusal kimlikler ve milliyetçilikler oluşmakta veya oluşturulmaktadır (Thiesse, 2010, s.

153-155). Bu da milliyetçiliğin, bu düşünceyi oluşturmak için çaba sarf edenlerin zihninde başladığını ve fiile döküldüğünü açık bir biçimde göstermektedir.

Bütün bunlar çerçevesinde ele alınacak olursa milliyetçilik, biz ve onlar gibi ikili bir ayrıma dayanmaktadır. Şöyle de söylemek mümkündür: Milliyetçilik, kendisinin karşısında bir öteki yaratmakta ve kendini bu yolla ikame etmeye çalışmaktadır (Şengül, 2007, s. 100). Ötekiler, kimi zaman bir azınlık olabilirken kimi zaman da farklı coğrafyalarda yaşayan ve tarihi düşmanlıklar bulunan başka milletlerdir. Milliyetçi düşüncenin varlığı, devamı ve kalıcılığı için daima bir karşıt bulması lazımdır. Karşıtlık, kendi varlığını sağlama alma, gelecek nesillere taşıma gibi bir ontolojiye dayanmaktadır.

2.3. Ulusal Edebiyatın İnşası ve Çevirinin Rolü

Ulusal bir kültürün oluşturulmasında çeviri oldukça önemli bir kültürel faaliyettir. Dil içi ve diller arası çevirilerde kültürel bir repertuar oluşturularak ulus bilincinin yaratılması ve bu bilincin kalıcı hale getirilmesi istenmektedir. Nedim Gürsel çeviri etkinliğinin işlevine aşağıdaki sözlerle katkıda bulunmuştur;

“(...) Çeviri etkinliği bir yandan geçmişin kültür kalıtını değerlendirip aktarırken öte yandan bu kalıtın özümsemesinde, değişik bir anlayışla ele alınıp üretilmesinde başlıca rolü oynuyor.” (Gürsel, 1978, s. 23).

Gürsel’in bu ifadeleri, çeviri ile kültür arasındaki ilişkiyi çok açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çeviri etkinliği ile kültür yaratım faaliyetleri arasında ilişki kuran kuramlardan biri olan Çoğuldizge kuramı, millî bir kültür inşa etmede çeviri etkinliğinin önemine atıf yapmaktadır. İsraili bilim adamı Itamar Even-Zohar, söz konusu kuramın temsilcisidir. Bu bölümde Çoğuldizge kuramı hakkında bilgi verilecektir. Çoğuldizge kuramı, tasvirici yaklaşımları desteklemektedir ve son 20 yılın çeviri faaliyetlerinde oldukça önemli bir yere sahiptir (Munday, 2001, s. 108-109).

Çoğuldizge kuramı, açık uçlu bir dizgesellik önermektedir; ürüne ve hedefe yönelik bir tarihsel anlayışa sahiptir; devingen ve fonksiyoneldir; art süremliliği ile devamlılık çizgisi oluşturmaktadır. Kuram, sadece dizgesel bir bağlantı dökümü yapmamaktadır, aynı zamanda dizge içinde yer alan bağlantıların dil ve edebiyat bağlamındaki konumunu ve iletişim fonksiyonunu önemsemektedir (Akbulut Atay, 1994, s. 14). Even-Zohar’ın 1970’lerde ortaya attığı bu kuram, çeviri yaklaşımlarına farklı bir boyut katmış, tarihsel ve devingen bir çeviri anlayışının geçerli olmasını sağlamıştır (Tahir Gürçağlar, 2008, s. 193).

Bu kuram, Ferdinand de Saussure'ün dilbilimle ilgili görüşlerinden, Rus biçimcileri ve Çek yapısalcılarının görüşlerinden etkilenilerek oluşturulmuştur. Even-Zohar, yazının toplum içindeki rolünü vurgulamış, farklı öğelerin bileşim oluşturabileceği düşüncesini öne sürmüştür (Gentzler, 1993, s. 110). Özellikle art süremlilik ve tarihsellik ile ilgili görüşleri yapısalcılarının ve biçimcilerin görüşleriyle ciddi paralellikler arz etmektedir. Even-Zohar'a göre kültüre ait unsurlar birbirinden yalıtılmadığı gibi yalıtılarak incelenemez. Dil, kültür ve edebiyat birbiriyle bağlantılı, birbirini doğuran ve geliştiren unsurlardır (Even-Zohar, 2010, s. 36). Bu kuram, bir kültürle başka bir kültür arasında farklı bağlantılar olabileceğini esas almaktadır. Kültürel sistemi oluşturan parçalar arasında bağlantılar vardır. Çoğuldizge olarak adlandırılan bu kurama göre birbiriyle ilişki içinde bulunan sistem elemanları arasındaki bağlantılar, hem bir bütünü oluşturmakta hem de birbirinden çeşitli şekillerde etkilenmektedir.

Çeviri edebiyat birincil ve ikincil olmak üzere iki tipte bulunmaktadır. Eğer çeviri edebiyat birincil tipteyse yenilikçi ikincil tipteyse tutucudur (Munday, *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*, 2001, s. 110). Yerleşik repertuarın izin verdiği bütün modeller tutucudur ve ikinci tiptedir. Bu repertuardan sapan metinler kabul görmez. Birincil konumdaki repertuar ise yeniliklerle gelişmeye müsaittir (Tahir Gürçağlar, 2003a, s. 247). Ayrıca Even-Zohar, metinlerin tipi bakımından merkez ve çevre metinler olarak bir başka tasnif daha yapmıştır. Merkezdeki çeviri metinler, yeniliğe açıktır ve yazın geçmişinde çok ciddi bir role sahiptir. Kaynak dilin çevirmenleri, hedef dildeki en önemli yapıtları çevirerek yeni ve daha önce rastlanmayan yazınsal türlerin oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Çevredeki saygın edebiyat dizgelerinde bulunan metinler ise edilgen konumuyla dikkat çekmektedir. Çeviri metinler, edebiyat piyasasını etkilerken çevredeki, yani edilgen olan metinleri de etkilemekte ve kendi dünya görüşünü, türsel çizgisini ve yapıtlarda anlatılan hayat biçimlerini çevreye aktararak bir değişim ve dönüşüm gerçekleştirmektedir. Bu kimi zaman bir çatışma halinde tezahür etse de anlamlı bir ilişki içerisinde devinmekte ve değişim kendi mecrasında, çeviriler yoluyla yazın ortamının değişmesine neden olmaktadır (Even-Zohar, 1990, s. 16).

Even-Zohar'a göre çeviride üç ana durum bulunmaktadır. Çevirinin yapıldığı yazının bir yazın geleneği bulunmuyorsa ve kendisine ait yazın dizgesi içerisinde yazınsal türleri yerleştirerek geliştiremiyorsa, zayıf bir yazın ortamı ve kültürü varsa, millî yazında edebiyat krizi yaşıyorsa yahut o yazın kendisini bir tarihsel dönemeçte görüyorsa çeviriye gereksinim hissetmektedir (Tyulenev, 2009, s. 148). İlk durumda henüz

olgunlaşmamış, genç bir yazın vardır ve bu yazının gelişmesi gerekmektedir. Bu yazındaki gelişmenin sağlanabilmesi için mümkün olduğu kadar çeviri yapmak gerekmektedir. Bu çeviriler belli bir türde değil farklı türlerde yapılmakta ve bu sayede farklı yazınların tecrübelerinden yararlanılmaktadır. İkinci durumda ise, birincisinde olduğu gibi kimi eksikler vardır ve bu eksiklerin tamamlanması için çevresel konumdaki yazın yeterince faal olarak çalışmamaktadır. Yapılan çeviriler yoluyla eksiklikler kapatılmakta, boşluklar doldurulmaktadır. Üçüncü durumda ise var olan edebî ürünlerin yeni kuşak için yeterli olmadığı düşünülmektedir. İhtiyacı karşılayamayan yerli edebiyatın yerine çeviri etkinliği yoluyla yeni edebiyat getirilmektedir (Can, 2010: s. 111).

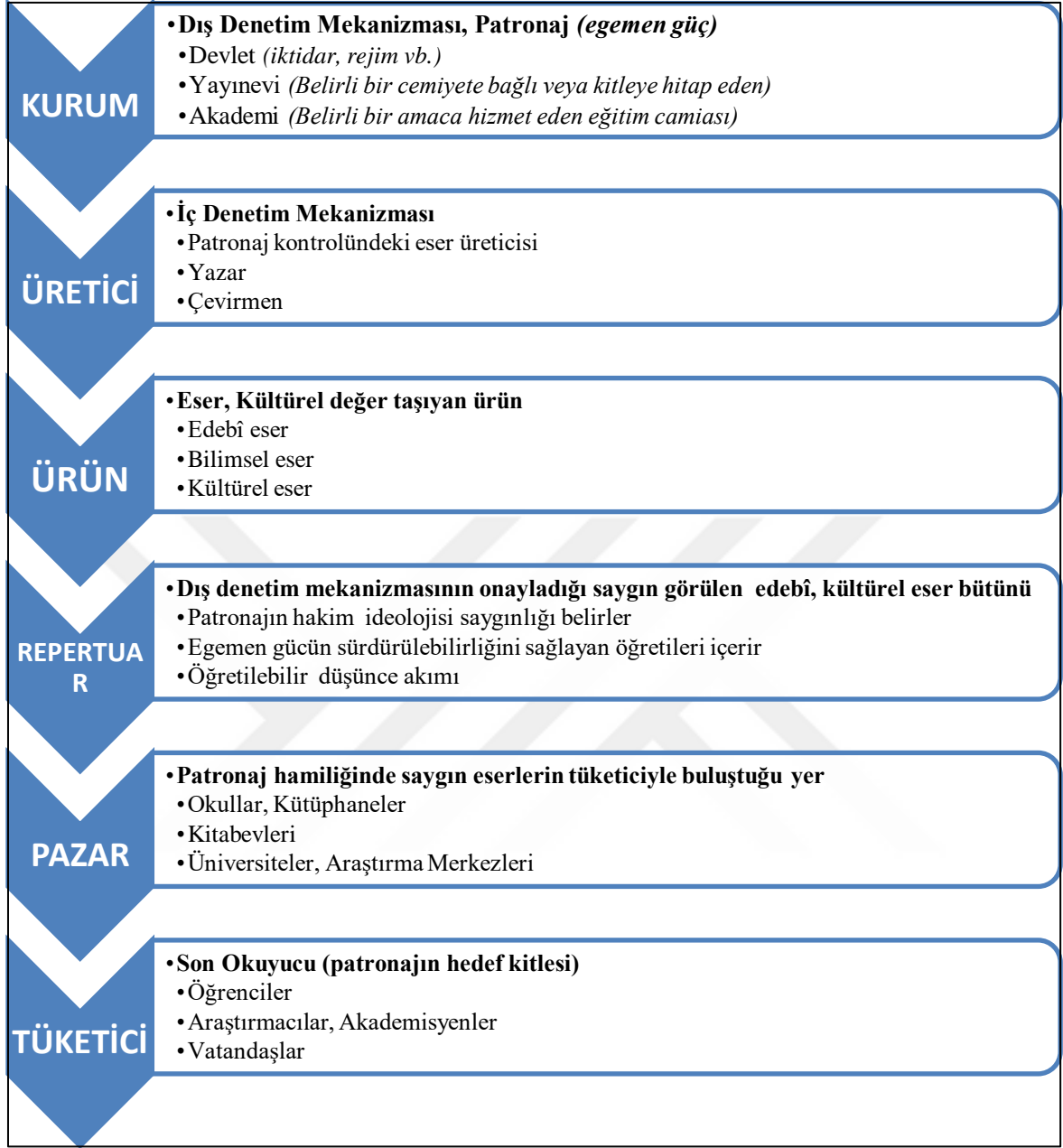
Bir sistem olan çeviri yazın, kültürel bir repertuar oluşturmak üzere evvela bir metin seçmektedir. Bu seçimde toplum, politika ve kültürel atmosfer etkilidir. (Munday, 2001: 109). Böyle bir ortamda çeviri yapılarak yeni bir kültür oluşturmak istenmektedir. Bu bağlamda çeviri, ideolojik bir etkinliktir. Belli bir kitle için yapılan çeviriler, toplumsal mühendislik çalışması olarak değişim ve dönüşümü gerçekleştirme amaçlıdır. İdeolojik olarak yapılan çevirilerde çevirmenler sadece ideoloji aşılacak için bu etkinlikte bulunmamaktadır. Çeviri eyleminde rol alan kişilerin amaçları çeviriyi ideolojik hale getirmektir. Yani bir çevirinin politik bir içerik taşımasına gerek yoktur. Even-Zohar, çeviri faaliyetinin diğer dizgelerle iletişim içerisinde olması gerektiğini savunmuştur. Aynı dizgeler arası bir ilişki, çeviri etkinliğinde esas amaç olmalıdır. Çeviri yenilikçi bir karaktere sahiptir, çeviriler yapıldıkça üst konumda yer alan erek dildeki eserler çevirildiği kültürü çözmeye başlamaktadır. Ana dizge olan çeviri yan dizge, yani çeviri yapılan dildeki yazınsal eser ve türleri de etkilemektedir. Bu sayede bir ideoloji transferi gerçekleşmektedir (Can, 2015, s. 109).

Çeviri metinler, çoğul dizge içerisinde merkezde bulunmakta ve merkezin şekillenmesini sağlamaktadır. Merkezde, giderek yeni bir edebiyat kanonu oluşmakta, bu da yeni modellerin oluşmasını sağlamaktadır (Tahir Gürçağlar, 2003a, s. 247). Çevirisi yapılacak eser, merkezi şekillendiren görüş ya da yazın hedefine göre belirlenmektedir (Even-Zohar , 2004, s. 195). Yeni ve daha önce hiç rastlanmayan metinler çevirildikçe yazın ve toplum alanında dönüşümler gerçekleşmekte, yeni ve farklı bir yazın kamusu oluşmaktadır.

Even-Zohar, Çoğuldizge kuramına yönelik eleştirilerden bazılarını dikkate alarak kuramında revizyona gitmiştir. Buna göre çeviribilimin gelişmesini sağlayan en önemli şartlardan biri de kültürel çoğul dizgenin oluşturulmasıdır. Kültür repertuarı başka edebiyatlardan alımlarla ve aktarımlarla iki biçimde şekillendirilmektedir. Ayrıca kültür

repertuarının oluşmasında etkili olan unsur kasıtlı veya kasıtsız olarak ikiye ayrılır. Kasıtlı yöntemde kendini bu işe adayan egemen bir güç veya bir grup bulunurken, kasıtsız gerçekleşen yöntem edebiyattaki duraksamadan kaynaklanarak kendiliğinden meydana gelmektedir (Even-Zohar, 1990b, s. 46-47). Ancak bu işlemler, birbirinden bağımsız olarak gerçekleşmemektedir. Kültürel eserlerin kitlelere mal olabilmesi için kurum (institution), repertuar (repertoire), üretici (producer), tüketici (consumer), ürün (product), pazar (market) olmak üzere belli başlı unsurlar birbiriyle ilişki içerisinde olmalıdır. Kültürel eserler arasında çeviri eksenli gerçekleşen bu ilişkiler çeviri sosyolojisinin varlığına da işaret etmektedir. Ertan bu ilişkiyi aşağıdaki şekilde ifade etmektedir;

Tüketici, Üretici tarafından üretilen bir Ürünü tüketebilir, önce bir Pazarın ve ürünün üretilmesi için Repertuarın olması şarttır, bunlar da Kurum tarafından belirlenir, kısıtlanır veya kontrol edilir. Adı geçen öğelerin hiçbiri tek başına bir görev üstlenemez, aralarında birden fazla bağlantılar vardır (Ertan, 2005, s. 2-7).

Şekil 2.1. Çeviri sosyolojisi ve kültürel eserlerin kitlelere ulaşması sürecinde geçtiği aşamalar

Çeviri etkinliği millî bir yazın oluşturmada oldukça önemli bir fonksiyon üstlenmektedir. Az önce de belirtildiği gibi çeviri, özellikle kriz, boşluk ve yokluk durumlarında ideolojik bir amaçla gerçekleştirilebilir. Bu bakımdan çeviri, yeni bir yazın oluşturmak için kritik bir öneme sahiptir. André Lefevere, çevirinin aynı zamanda yeniden yazım (re-writing) için zemin hazırladığını ifade etmektedir. Lefevere'e göre her yeniden yazım ve çeviri, yazın ortamını manipülasyona maruz bırakmakta, bu da yeni bir ideoloji ve yazın atmosferi oluşturmaktadır (Lefevere A. , 1992, s. 10). Millî bir edebiyat oluşumunu sağlamak isteyen

iktidar sahipleri, çeviri edebiyatı ile daha önceki edebiyatı yerinden oynatıp iktidarın ideolojisine göre yeni türler ihdas ederek bu türlerde yeni yazın ürünlerinin üretilmesini teşvik etmektedirler. Kùltürler arası transfer olarak da yorumlanabilecek olan bu olgu, bir yanıyla kùltür transferidir ancak öte taraftan yeni bir kùltür yaratmak için devrimci bir potansiyel oluşturmaktır.

Tahir Gürçağlar, çeviri ile yeni bir ulus inşa etme, ulusal bir edebiyat oluşturma arasındaki ilişkiyi şu sözlerle ortaya koymaktadır:

Çeviri odaklı araştırmaların kùltür, edebiyat, siyaset ve tarih alanına getirebileceği katkının altını çiziyor. Çalışmada ortaya konan veriler çevirinin yalnızca edebiyat, bilgi üretimi ve yayıncılıkla ilgili bir etkinlik değil, aynı zamanda bir ulus inşa etme aracı, toplumsal dönüşüm süreçlerinin tetikleyicisi ya da aracısı ya da bir toplumsal dışavurum biçimi olduğuna işaret etmektedir (Tahir Gürçağlar, 2015, s. 9-10).

Tahir Gürçağlar'ın belirttiği gibi çeviri, bir ulus inşa etmenin en önemli mekanizmalarından biri olarak işlev görmektedir. Çeviri ile romantik bir ideal olan ve gerçekleşme ihtimali bulunan yeni bir ulus ve o ulusa önerilen, kimi zaman dikte edilen bir çeviri yazın dizgesi oluşmaktadır.

Çeviri, siyasal ve kültürel iktidarın elinde gerçekleştiği süreçte politik bir nüfuz etme aracı olarak düşünülebilir. Aydınlar, akademisyenler, politika üreticiler, yazarlar çeviri yazının oluşmasını sağlayan ana dinamiklerdir. Bir himaye etrafında gerçekleştirilen çeviri işlemleri, iktidarın toplumu manipüle etme, biçimlendirme ve kendi kültürel anlayışı çerçevesinde yönlendirme aracı olarak işlev görmektedir. Yani edebiyat dizgesi, toplumdaki diğer dizgelerle yakından ilişkili biçimde işlemektedir. Himaye ediciler, gücü elinde bulundukları için çevirilecek eserlerin ve türlerin seçiminde de söz sahibidirler. Toplumun hangi edebî türe ihtiyacı olduğunu belirleyen bu güçler, çeviride bu türlere ağırlık vermektedir (Lefevre A. , 1992, s. 14-16). Dolayısıyla türsel çeviri yapılırken yeni bir edebiyat kanonu oluşmakta, bu da eski edebiyatın yıkılıp yeni ve daha millî bir edebiyatın çeviri edebiyatlar yoluyla oluşmasını sağlamaktadır.

Çeviri, ideolojiden ayrı düşünülemez, hatta çoğunlukla ideolojik girişimlerin en önemli mekanizmalarından biridir. Turgay Kurultay'ın Türk çeviri yazını üzerine yaptığı çalışmadaki tespitine göre çeviri, millî siyasetlerin merkezine yerleştirilebilmekte ve “kapsamlı ve iddialı bir projedir; toplumsal ve kültürel bir proje” hâline gelebilmektedir (Kurultay, 1998, s. 13). Örneğin, Osmanlı döneminin Batılılaşma politikaları çerçevesinde yeni bir ulusal edebiyat oluşturma çabasıyla kurulan Tercüme Bürosu bunun en açık örneğidir. Batılılaşmacı paradigma, eski edebiyatı yıkıp (Divan edebiyatı) yeni ve taze bir

edebiyatı roman, hikaye, tiyatro, gazete, makale ekseninde kurmaya çalışmıştır. Bu noktada Tercüme Bürosu'nun görev yaptığı 26 yıl boyunca 1120 eserin 831'i Batı klasikleri arasından seçilmiştir (Kurultay, 1998, s. 18). Aynı yaklaşım Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli Millî Eğitim Bakanlarından biri olan Hasan Âli Yücel döneminde de gerçekleşmiştir. O da hümanist bir yaklaşımla pek çok farklı Batı klasiğini Türkçeye çevirerek yeni bir yazın atmosferi oluşturmak, bu yoldan ilerleyerek yeni, çağdaş ve millî bir yazın oluşturmak için çabalamıştır (Kurultay, 1998, s. 24-25).

Geç kalmışlık duygusu içinde hareket eden politika üreticiler, yeni tür ve eser boşluğunu ideolojik olarak doldurma motivasyonu ile çalışmalarını yürütmüşlerdir. Bu noktada çevirinin hızlandırıcı gücünden yararlanıp edebiyat piyasasının gereksinimlerini karşılamak ve böylece yeni bir okur modeli üretmek istemişlerdir. Bu okur modelinin aşına olduğu yeni türler, aynı türde millî yapıtların yazılmasına yol açacaktır. Bu durum, politika üreticiler açısından oldukça müspet bir durumdur. Bu sayede yeni türlerin oluşturduğu dizge, eski ve millî olduğu kabul edilmeyen dizgenin ortadan kaldırılmasına yardımcı olacaktır. Ulusal edebiyat oluşturma düşüncesi, çeviri yoluyla kültürel bir iktidar mücadelesinin de bir parçası olmuştur. Transfer yoluyla yerli edebiyat içerisine monte edilen türler ve bu türlerin oluşturduğu yazın ortamı sayesinde millî dil ve sembollerle transfer edilen türlerde eserler verilmesi planlanmıştır. Görüldüğü gibi çeviri çalışmaları öteki olarak addedilen bir edebiyatı, ulaşılması hedeflenen edebiyatın yardımıyla yok etme ve yeni bir edebiyat dizgesi ile millî bir dil ve edebiyat oluşturma çabasıdır.

2.3.1. Çoğuldizge ve Kültür Repertuarı Oluşturma

Çeviribilim alanında Çoğuldizge kuramını ortaya atan ve geliştiren kişi Itamar Even-Zohar olarak bilirse de aslında 1920'li yıllarda dönemin Rus dilbilimci ve biçimci kuramcılarında Tinyanov, Eyhenbaum ve Schlovski çoğul dizgedeki merkez ve çevre ilişkisinin temellerini atmışlardır.

1970'li yıllarda Even-Zohar çoğul dizge tarihi ve kültürel sürecine dikkati çekmiş ve kuramı geliştirerek klasik dilbilim yaklaşımlarından öteye taşıyıp çoğul dizgenin betimleyici yaklaşımlar arasında yer almasını sağlamıştır. Even-Zohar'a göre bu kuram, topluma ait edebiyatın rolünü ve işlevini daha iyi kavramaya imkân tanımaktadır. Aynı zamanda Even-Zohar Çoğuldizge kuramında çeviri edebiyatı kapsamlı biçimde ele alarak merkez ve çevre ilişkisinde çeviri edebiyatın konumunu belirlemek için ipuçları sunar. Çoğuldizge kuramının sahibi olan Even-Zohar, 1978'de "The Position of Translated Literature Within the Literary Polysystem" (Edebî Dizge İçinde Çeviri Edebiyatın

Konumu) isimli makalesinde “kültür repertuarı” kavramına yer vermiştir. Zohar’a göre “kültür repertuarı” ’nın tanımı şudur: “Kültür repertuarı, yaşamın düzenlenmesi için bir grup ve grubun bireysel üyeleri tarafından kullanılan bir bütün ya da kabul görmüş seçenekler bütünüdür.” (Even-Zohar, 2010, s. 70). Buna göre hayatın yeni bir düzen kazanabilmesi için yazın ve politika iktidarının üyeleri, sürekli olarak belli bir kültür repertuarına bağlı kalmaktadır.

Bu çalışmada çeviri eserlerin başlı başına bir edebiyat dizgesi olarak değerlendirilmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Even-Zohar ilerleyen süreçte çoğul dizgedeki merkez-çevre ilişkisinde belirleyici konuma sahip unsurun çeviri seçkisi olduğunu öne sürmüştür. Yani çeviri seçkisinin belirlenmesinde egemen gücün bilinçli seçimleri hedef kültürün yeniden yapılandırmasında kilit role sahiptir. Even-Zohar egemen gücün yeniden kültürel bir repertuar inşasına girişmesi durumunda böylesi bir tercih yapmasının söz konusu olabileceğini öne sürer. Even-Zohar’a göre bu durumda çeviri edebiyat yeni bir işlev kazanır. Even-Zohar bu sürecin meydana gelmesini üç durumla açıklar. Bunlardan ilki çoğul dizgenin henüz oluşmamış olması veya yerleşme sürecinde olması, ikincisi toplumsal edebiyatın zayıf olması, son olarak ise toplumsal edebiyatta duraklama meydana gelmesi ve bunalımların yaşanmasıdır (Even-Zohar, 1990b, s. 46-48).

Şekil 2.2. Even-Zohar’ın Çoğuldizge kuramında merkez-çevre ilişkisi ve çevirinin rolü

Erek kültürde kültür repertuarı oluşturma, millî bir kültür inşa ederken, yeni bir ideolojiyi topluma aşılarken oldukça önemli bir amaç olarak ortaya çıkmaktadır. Erek kültürdeki eserler ve türler, milliyetçi ideolojiyi ya da yeni ve farklı olan düşünceyi taşıyamayacak durumdaysa kaynak kültürel yazından çeviriler yapılarak kültür repertuarı oluşturma yoluna gidilebilmektedir. Kültürel değişimin ve ardından uyumun sağlanmasına matuf olarak gerçekleştirilen bu faaliyetler, zamanla bir bütün oluşturmaktadır. Kültür repertuarı, bu bütünü oluşturacak motive edici güç olarak görev yapmaktadır. Eğer ulusal eserler

merkeze yerleşecek denli güçlü ve millî düşünceyi verecek niteliklere sahip değilse merkeze yerleşemez. Bundan dolayı da değişimi ve dönüşümü gerçekleştiremez (Toksöz, 2000, s. 214).

Even-Zohar kültür repertuarı kavramını, “bir insan grubunun, bir grubun üyesi olan bireylerin, yaşamın düzenlenişinde kullandıkları bir seçenekler bütünü” şeklinde açıklamaktadır (Karadağ, 2004, s. 9). Kültür repertuarı, ortak bir alandır ve grubun üyeleri bu alanın verimlerinden daha sağlıklı ve iyi ilişkiler kurabilmek için yararlanmaktadır. Even-Zohar’a göre kültür repertuarı başlangıçta sınırlıdır. Bundan dolayı kültür politikasını belirleyenler başka kültürlerden repertuar arayışına girebilmektedir. Elllerinde fazla bir seçenek bulunduğu ise durum daha da farklılaşmaktadır. Böylece dışarıdan repertuar arayışına girmemekte, kendi repertuarlarını işletmektedir (Even-Zohar, 2010, s. 19).

Kültür repertuarları, kültür planlamacıları ve kültüre yön veren kişiler oluşturmaktadır (Even-Zohar, 2010, s. 195). Kültür planlaması, iktidar sahiplerinin ya da bağımsız öznelerin mevcut veya yeni oluşan bir repertuara planlı ve bir amaç doğrultusunda yaptıkları müdahaledir (Even-Zohar, 2010, s. 98-99). Ancak bazen repertuarlar, hedef gruplar tarafından kabul edilmeyebilmektedir. Yerleşik söylem ve edebiyat anlayışı yeni ve daha taze olan tür ve ürünlere karşı muhafazakâr bir tutum içerisinde olabilmektedir. “Kültür sistemi” olarak adlandırılan yapı içerisinde karmaşık bir ilişkiler ağı bulunmaktadır. Kültür repertuarının kabulünde hedef kültür ve egemen güç arasında dinamik bir ara yüz fonksiyonuna sahip olan kullanıcılar bulunmaktadır (Even-Zohar, 2010, s. 72). Yani kültür repertuarı oluşturma girişimine karşı bir direnç söz konusu olabilmektedir. Direniş, aktif ya da pasif bir şekilde tezahür edebilmektedir. Pasif direnişte toplumu oluşturan kişiler yeni alternatifleri görmezden gelmekte ve okumamak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Aktif direniş biçimindeyse kültür repertuarına karşı açık bir mücadele vardır (Tahir Gürçağlar, 2018, s. 37).

Dirençe karşı sosyal ve kültürel bir bütünleşmeye ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun yolu da kültürel bir planlama yapmak, tür ve içerik açısından yeni ve farklı seçeneklerin çevrilmesini ve inşa edilmesini sağlamaktır (Tahir Gürçağlar, 2018, s. 49). Çeviri çalışmalarında her kesime ve anlayışa hitap etmek, kültür repertuarını bu amaçla daha geniş tutmak, kültürel ve sosyal dönüşümün sağlanması için oldukça fazla önem arz etmektedir. Kültür repertuarını oluşturan türlere ve ürünlere karşı çıkanlar, kendilerine sunulan alternatifler yoluyla bu türleri benimsemeye, kendi ideolojilerini bu türlerle yaymaya başlayabilmektedir.

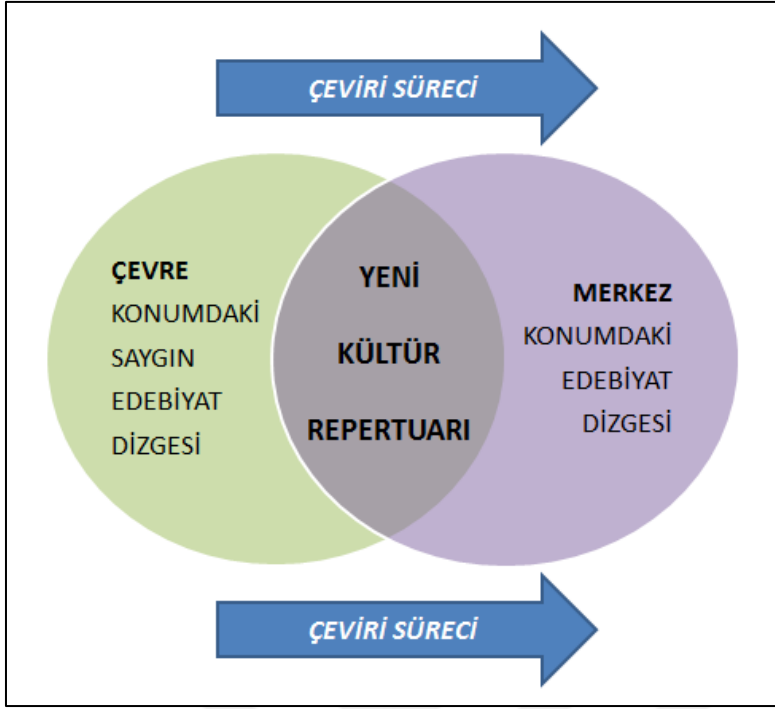
Kültür repertuarı ürünler kimi zaman grubun üyeleri tarafından çok iyi bir biçimde algılanmakta ve herhangi bir sorguya tabi tutulmaksızın kabul edilebilmektedir. Ancak buna rağmen kültür ve yazın alanında bu repertuara benzer yapıtlar üretilmeyebilmektedir. Bu noktada Even-Zohar'a göre esas olan şey, kalıcılık ve sürekliliktir. Kabulün dışında yeni bir yazın atmosferi oluşturabilmek için çeviri yoluyla oluşturulan kültür repertuarına çeşitli şekillerde katkı yapılması lazımdır. Even-Zohar, bunun önemine dikkat çekerek kültür repertuarının benimsenmesi ve yaygınlaşmasının ancak millî dilde çevirinin türüne uygun yeni yapıtların üretilmesinin gerekliliğine dikkat çekmektedir. Kültür repertuarı oluşturma çabası iki biçimde gerçekleştirilmektedir: ithal ve icat. Zohar, bu iki yöntemin birbiriyle çelişmediğini bildirmektedir. İthal etme yöntemi, repertuar kurulmasını sağlamaktadır. İthal ile gruplar arasında etkileşim sağlanmakta, grubu oluşturan bireylerin ve kamunun yaşamı yeni ve orijinal bir ideoloji etrafında biçimlenmektedir (Even-Zohar, 2010, s. 71-72). Bir süre sonra ithal yerini icada bırakarak yeni ve millî bir edebiyatın oluşumunu sağlamaktadır. Aslında ithal, yeni bir edebiyatın oluşması için zemin fonksiyonu görmektedir.

Even-Zohar, ithal girişimlerinin sebepleri arasında hedef kültürdeki eksik olan fonksiyonların karşılanması gerekliliğinin yer aldığını ifade etmektedir. Çünkü ithal hedef kültürdeki isteğin karşılanmasına yönelik bir çabadır. Bu çaba, hedef kültürdeki okuyazar bireylerin kültürel ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Bir edebî tüketim isteği baş gösterirse ve bu istek, kültür içerisinde karşılanmıyorsa çeviriye yönelmek ve bu ihtiyaçları çeviri aracılığıyla karşılamak olasıdır (Even-Zohar, 2010, s. 73). Bu faaliyetlerin sonucunda da yeni bir edebiyat ortamı oluşmaktadır. Erek dille gerçekleşen çeviri ve yeniden yazım faaliyetleri, eskiyle yeni arasındaki bağları kopararak edebiyatın özgünleşmesini ve millîleşmesini sağlamaktadır. İthal, eğer başarılı olursa ve kabul görürse aktarıma dönüşmekte ve yerli repertuar ile bütünleşmektedir (Tahir Gürçağlar, 2018, s. 36).

Kültür repertuarı oluşturma, bir ideolojik çeviri faaliyetidir. Belli bir işlevle gerçekleştirilen çeviriler, estetik bir yaşantı oluşturabilmektedir. Estetik zevk oluşturan repertuar ürünleri, dünyanın önde gelen edebî ürünlerine ve yaşantı normlarına özendirme gibi bir işlevi de bulunmaktadır. Elbette bunun bir ideal ve ideoloji meselesi olduğunu belirtmek gerekmektedir. Kültür repertuarı, çevirilen yapıtların estetik zevk vermesi gibi bir amaca matuf olarak gerçekleştirilse de esas olarak ideolojik işleve sahiptir. Kültür repertuarı ideolojik bir aktarım vasıtasıdır (Can, 2015, s. 96). Çevirilen yapıtlar, hem

edebiyat dizgesinde değişiklik ve yeniliklerin ortaya çıkmasına yol açmakta, hem de içerikleri aracılığıyla bireylerin yaşam biçimlerine dokunabilmektedir. Ancak bütün bu faaliyetler, tutucu ve muhafazakâr bir edebiyat ortamında kendi amacını gerçekleştiremeyebilir.

Çevirinin en önemli fonksiyonlarından biri de kültürel etkileşimi ve değişimi sağlamasıdır. Kültürel bakımdan zenginleşme sağlayan çeviri, kendi sembollerini kullanarak kültürel atmosferi değiştirmektedir. Yani böylece yeni semboller, eski sembolleri değiştirmektedir. Kültür repertuarı oluşturma bu yönüyle kaynak metnin, erek kültürü ve yazını manipüle etmesidir. Çeviri aracılığıyla oluşturulan kültür repertuarı, yeni yazın türlerini ve içerikleri tanıtmaya ya da değiştirme işlevi görmektedir (Şimşek F. , 2016, s. 144). Bu noktada istikrar ve süreklilik önem arz etmektedir. Zira yeni türler ve içerikler konusunda ne kadar geniş bir repertuar oluşturulursa ve bu repertuar bağlamında ne kadar yerli yazın yapıtları üretilirse amaç o kadar hızlı gerçekleşmektedir. Bu bakımdan kültürel değişimi amaçlayan çalışmaların edebî ortamda bir anlam ve değere sahip olabilmesi için yeni türün önem ve değeri vurgulanmalı, bu türlerde ve içeriklerde yeni yapıtlar verilmelidir. Kültür repertuarı, erek kültürdeki insanların hayatlarına dokunan ve hayatlarını düzenleyen seçeneklerin bir bütünüdür. Oldukça geniş bir çerçevede gerçekleştirilen çeviri faaliyetlerinde asıl önemli olan çevirilen ürünlerin bireyler tarafından benimsenmesidir. Bu noktada istikrar ve süreklilik önem arz etmektedir. Zira yeni türler ve içerikler konusunda ne kadar geniş bir repertuar oluşturulursa ve bu repertuar bağlamında ne kadar yerli yazın yapıtları üretilirse amaç o kadar hızlı gerçekleşmektedir. Bu bakımdan kültürel değişimi amaçlayan çalışmaların edebî ortamda bir anlam ve değere sahip olabilmesi için yeni türün önem ve değeri vurgulanmalı, bu türlerde ve içeriklerde yeni yapıtlar verilmelidir.

Şekil 2.3. Çevirinin yönü ile yeni bir kültür repertuarı inşasının konumu

Toury, “Translation as a Means of Planning and Planning of Translation” isimli çalışmasında çeviri olgusunu kültürel planlama çerçevesinde değerlendirmiştir. Toury Çoğuldizge kuramı’nda yer alan ana kavramları yeniden ele almış; “kültür, repertuar, seçenek, seçim, planlama, değişim” gibi kavramları yeni bir bakış açısıyla yorumlamıştır. Planlama, belirli bir sosyal grup içerisindeki ilişkilere bir müdahaledir. Kültür repertuarı için yeni alternatifler ortaya koyan bireyler değişim öznesidir. Özne, kültür repertuarı oluşturma sürecinde kilit role sahiptir. Ona göre her grubun içerisinde üretici bir azınlık grup bulunmaktadır. Repertuarı oluşturacak olan seçenekler, bu azınlık tarafından belirlenmektedir. Öznelerin dışında kalan nesne konumundaki kişiler ise tüketici olarak yapıtları okumakta ve metinsel düzeyde katkılarda bulunmaktadır. Bundan dolayı tüketici konumundaki özneler, yalnızca kendilerine sunulanla yetinmektedirler, yeni ve arzu ettikleri seçeneklere kültürel durumlarından dolayı yönelememektedirler (Toury, 2002, s. 151).

2.3.2. Yeniden Yazım ve Manipulasyon

Çeviri süreci doğası gereği muhakkak orijinal bir metnin yeniden yazımını kapsar. Amacına bakılmaksızın tüm yeniden yazımların bir ideolojisi ve yazınsal yöntemi olduğu düşünülürse çeviri sürecinde özellikle belirli bir topluma özgü edebiyatın amaca yönelik yeniden yazıma maruz bırakılarak belirli yönde manipüle edilebileceği aşikârdır.

Lefevre'e göre çeviri göz önünde bulundurulduğunda yeniden yazım işlemi manipülasyonu barındırır, egemen gücün hizmetine sunulan bu yöntem olumlu tarafından bakılırsa bir toplumun edebiyatının evrimine yardımcı olur. Yeniden yazımlar edebiyat alanında çevreden merkeze yeni kavram, yeni tür, yeni araçların tanıtılmasını sağlar. Bu yöntem, çeviri tarihi bakımından edebî yeniliklere olanak verir ve bir kültürün diğer kültürden etkilenmesine yol açar. Bununla birlikte olumsuz yönden bakılırsa yeniden yazım yöntemi baskıcı bir şekile bürünebilir. Yeniden yazımla içerikler tahrif edilip, içeriklere eklentiler yapılabilir. Her türün çeviri ile açıklanan yeniden yazım süreçlerine tabi olabileceği düşünülürse bu yönetime karşı farkındalık dünyada daha da önemli hale gelmektedir (Lefevre A. , 1992, s. VII).

Çeviri orijinal bir metnin yeniden yazımı olarak düşünüldüğünde çevirmen de kaçınılmaz biçimde manipülatör olarak değerlendirilebilir. Fakat burada asıl problem yeniden yazıma maruz kalıp ideolojik manipülasyona uğradığı bilinen bir metnin son okuyucu tarafından nasıl okunması gerektiğidir. Çevirmenler pek çok durumda benzeri durumla karşılaşabilirler ve ideolojik manipülasyon çevirmene dikte edilebilir, sonuçta çevirmen her şekilde durumun farkında olur. Fakat son okuyucu böylesi bir durumun farkında olmayabilir. Böylesi bir durumda çevirmen, yeniden yazıma uğramış metin ve son okuyucu arasında bir çatışma durumu ortaya çıkabilir. Butler (1984) bu konu hakkında, ideolojilerin görüşlerimizde daha önce karşılaşmadığımız türden kesinlikleri dayatma eğiliminde olacağını bu yüzden durumun çevirmenlerin inançları ile metin tarafından öne sürülenler arasında çatışmaya neden olabileceğini ifade etmiştir (Vidal Claramonte, 2014, s. 73).

Çeviri alanında yeniden yazım ve manipülasyon çeşitli faktörlere göre sınıflandırılabilir. Dukate (2009) çeviride yeniden yazım sınıflandırmasını yaparken öncelikle metin-içinde ve metin-dışında olarak bir ayırım yapar, ardından bunların içerisinde ideolojik, kültürel ve linguistik manipülasyon başlığında üç önemli faktör olduğunu belirtir. İdeolojik manipülasyonda hedef kültüre yönelik siyasi ve ideolojik bağlamda bir manipülasyon amaçlanır. Kültürel manipülasyon kaynak ve hedef kültür arasında ortaya çıkan kültürel boşlukları doldurmayı amaçlamaktadır. Linguistik manipülasyon çevirmen odaklı bir yaklaşımdır ve çevirmenin çeviri yaptığı metni hedef dildeki linguistik normlara uyarlaması üzerine kurgulanmaktadır. Bununla birlikte tüm bu faktörler çeviri ürün üzerinde yapılmaktadır. Bu bağlamda yukarıda yapılan sınıflandırma üretim sırasında, üretim-öncesi ve üretim-sonrası olarak üç ayrı aşamada gerçekleşmektedir. Li (2016)

çalışmasında, Dukate'nin (2009) çeviride yeniden yazım sınıflandırmasını aşağıda bulunan tablo 2.1'deki gibi göstermiştir (Li, 2016, s. 99-100).

Çeviride Yeniden Yazım						
Metin - içinde			Metin - dışında			
İdeolojik	Kültürel	Linguistik	İdeolojik		Kültürel	
Üretim sırasında	Üretim sırasında	Üretim sırasında	Üretim Öncesi	Üretim Sonrası	Üretim Öncesi	Üretim Sonrası

Tablo 2.1. Çeviride yeniden yazım türleri

Yukarıda verilen tablo 2.1'den anlaşılacağı üzere yeniden yazım sınıflandırmasında faktörler birbirinden bağımsızdır. Li'nin (2016) Dukate'den (2009) aktardığına göre metin-içinde yapılan yeniden yazım ideolojik, kültürel ve linguistik olarak betimlenirken; metin-dışında yeniden yazım süreci ideolojik ve kültürel olarak betimlenmiştir. Bununla birlikte tablo 2.1'de görüldüğü üzere üretim öncesinde, sırasında ve sonrasında başvuru yapılan yeniden yazım yönteminde özellikle metin-içinde yalnızca üretim sırasında olduğu göze çarpan ayrıntılar arasındadır.

3. İDEOLOJİ, KÜLTÜR VE ÇEVİRİ İLİŞKİSİ

Son yıllarda çeviribilim alanında çeviri tarihi konusu akademik anlamda giderek önemli bir paya sahip olmuştur. Bunun nedenlerinden birisi çeviri çalışmalarında çok disiplinli araştırmaların kültürel çalışmalar, sosyoloji, tarih ve diğer sosyal bilimler alanlarında derinleşmesidir. Bir ülkede çeviri faaliyetlerinin temelini oluşturan ve tarihsel arka planını ortaya koyan unsurların hiçbir önyargı olmaksızın objektif biçimde araştırılması için o ülkedeki çeviri faaliyetlerinin sosyo-kültürel temeli bilimsel araştırma yöntemleri doğrultusunda araştırılmalıdır. (Aksoy N. B., 2010, s. 438) Çeviribilimin çok disiplinli yapısında, çeviri ile doğrudan ve dolaylı olarak en sıkı etkileşim kuran alan toplumun en önemli unsurlarından olması nedeniyle kültür ve toplumun sosyolojik yapısında kültürü dahi etkileme gücüne sahip olan ideolojidir.

Manipulasyon teorisi 1990'lı yıllarda bilimsel çevrelerde kabul görmüş olsa da, çeviri alanında manipulasyon 1960'lı yılların sonlarında Avrupa'da ortaya atılmış bir kavramdır. edebiyat alanında manipulasyon özellikle çeviri faaliyetlerinin konusu olan edebî eserlerle gündeme gelmiştir. Ke ve Zhu'nun, Hermans'ın "edebiyatın manipülasyonu: edebî çeviri çalışmaları" (1985) adlı eserinden aktardığı "Her çeviri belli bir amaç için kaynak metnin belirli ölçüde manipülasyonunu ifade eder" görüşü de manipulasyon ve çeviri arasındaki ilişkide belirli amaca vurgu yaparak ideolojik çevirinin varlığını ortaya koymaktadır. Çeviride manipülasyon konusu yalnızca diller arasında bir transfer eyleminden öte sosyal sistem, siyasi bilinç, toplum kültürü ve psikolojisi ile yakından ilgilidir. Edebî çeviri etkinliğinde çevirmen kasıtlı veya kasti olmaksızın yeni ifadeler ve farklı yazın türleri kullanmak suretiyle kaynak metnin aktarımında bireysel bir yaklaşım getirebilir. Böylece çevirmen bilinçli ya da bilinçsiz olarak edebiyatın gelişimi ve edebî iletişime yeni bir soluk getirebilir (KE & ZHU, 2016, s. 1279).

İdeolojinin çeviribilimde yer edinmeye başlaması erek odaklı çeviri yaklaşımı ve kültür kavramının çeviri araştırmalarında giderek yer bulmasıyla gerçekleşmiştir. Karadağ, Bozkurt ve Alimen'in Hermans'tan (1985) aktardığına göre çeviri metnin işlev görmesi çevirinin belirli bir amaca yönlendirilmesiyle gerçekleşmektedir. Yani Hermans'a (1985) göre çeviri süreci sonucunda ortaya çıkan ürün farklı çıkarlar ile farklı sistemler içerisinde erek metnin işlevsel amacını yerine getirmek için manipüle edilmektedir. Böylece kaynak metin çeviri sürecinden geçerek erek metnin konumlandığı sistemde yeniden işlev kazanmaktadır. Hermans'ın bu görüşü Lefevere'nin yeniden yazım hakkında görüşlerini doğrular niteliktedir (Karadağ, Bozkurt, & Alimen, 2015, s. 96). Manipülasyon teorisini

çeviri ve yeniden yazım kapsamında ele alan Lefevere aşağıdaki sözleriyle çeviri-ideoloji ilişkisinin çerçevesini çizmektedir:

Çeviri elbette bir kaynak metnin yeniden yazımıdır. Tüm yeniden yazımlar amaçları ne olursa olsun belirli bir ideoloji ve vezin tekniği (poetika) yansıtırlar ve böylesi bir eylem hedef toplumda belirli bir şekilde işlev görerek edebiyatı manipüle eder. Yeniden yazma iktidar hizmetinde sorumluluk üstlenilen bir manipülasyondur ve olumlu yönleri edebiyat ve toplumun evrimine yardımcı olabilir. Yeniden yazım; yeni kavramlar, yeni türler, yeni yöntemleri edebiyata kazandırır. Çeviri tarihi aynı zamanda edebî yenilikler, bir kültürü diğeri ile şekillendirme gücünü içinde barındıran bir tarihsel süreçtir (Lefevere A. , 1992, s. vii).

Lefevere aynı eserinde edebî çeviri ve yeniden yazımda manipülasyonu dört ana unsurda inceler. Bunlar; çevirmen ideolojisi, vezin tekniği (poetika), söylem evreni ve dildir. Buna göre çevirmenin ideolojisini çevirmenin isteği doğrultusunda ya da zorunlu bir yaptırımla gerçekleştirebileceğini vurgular. Vezin tekniğinin (poetika) hedef dilin edebiyatında egemen bir kavram olduğuna işaret eder. Söylem evreni, yazarın kaynak dilde kullandığı nesne, kavram ve gelenek vb. dilsel ifadeleri çevirmenin hedef dile aktarımıyla ilgilenir. Son olarak dili ise çevirmenin dilbilim strateji ve yöntemleri kullanarak hedef dilin okur üzerinde ideal etkiyi bırakması bakımından ele alır (Lefevere A. , 1992, s. 41). Lefevere'in ileri sürdüğü ideoloji unsurunda çevirmenin erek metni belli bir amaç doğrultusunda yeniden yazıma tabi tutup tutmadığını kontrol eden iki mekanizma grubu bulunmaktadır. Bu gruplardan biri kontrol mekanizmasıdır, edebî sistemin uzmanları olarak, çevirmen, eleştirmen ve öğretmenlerden oluşur. Diğer grup ise patronaj mekanizmasıdır. Patronaj mekanizması edebiyatın yeniden okunmasını, yazılmasını ve yaygınlaştırılmasını sağlayabilecek mevki ve yetkiyi elinde bulunduran kişi ve kuruluşlardır, diğer bir deyişle hâkim güçtür (Karadağ, Bozkurt, & Alimen, 2015, s. 97).

Hermans 1994 yılında kaleme aldığı “Poetika ve İdeoloji arasında Çeviri” adlı eserinde kültürel bağlamda aktarım sürecinin etkileri ve ideolojinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bakımdan ideolojinin salt politik tanımından öteye giderek kültürle ilişkisine değinmekte çevirilmiş metinlerde olası ideolojik sapmaları tespit etmek amacıyla betimleyici çeviri çalışmaları çerçevesinde bir takım metin analizleri yapmaktadır. Bu analizlerde yaptığı örnek çalışmalarda çeviri işleminde ideolojinin aktarımının ne anlamda ve ne ölçüde gerçekleştiğini metinlerin sosyo-kültürel bağlamda etkilenmesini inceleyerek çeviri ideolojisini ve çevirmenlerin ideolojiden etkilenerek yaptıkları tercihler doğrultusunda ortaya çıkan ideolojik çeviri vakalarını ele almıştır. Hermans, “Asıl önemli olan metinde kelimelerin nasıl bir araya geldiği değil, çevirmenin çeviri eyleminde hangi

sosyal edebî ve ideolojik kaygılar doğrultusunda kelimeleri neden bu şekilde bir araya getirdiğidir.” (Hermans, 1994, s. 141) görüşü ile çeviri ve ideoloji ilişkisinde çevirmenin rolüne dikkat çekmektedir.

Çeviri ve ideoloji ilişkisinin önemine değinerek toplumların bu etkileşimden aldıkları paya ilişkin farklı bir yaklaşım Venuti (2000) tarafından Benedict Anderson’un “Hayali Cemaatler” kitabına göndermeler yapılarak getirilmiştir. Venuti’ye (2000) göre, çeviri bilimsel ve edebî olarak yabancı ve yerli olmak üzere toplumların çeşitliliğinin odağı hâline gelmiştir. Venuti (2000), dilsel ya da kültürel farklılıkları desteklemek ve her birinin kendi dillerinde anlamlarını daha anlaşılır ve ilgi çekici kılmak için çevirinin her toplumun kendi dilini zenginleştirdiğinden bahsetmektedir. Bu noktada Venuti (2000), Anderson’un (1991) görüşlerine göndermede bulunarak, toplumun üyelerinin bir yandan kendinden önce gelenleri bilmeyecek, onlarla karşılaşmayacak hatta onları duymayacakken, diğer yandan her birinin zihninde onlar arasında düşünce, görüş birliği olacağını vurgulamaktadır. Bu değerlendirmeye çeviri bakımından açıklık getiren Venuti, yabancı metinlerin temsilinden edinilen bu düşünce ve görüş birliğinin aslında çevirmen tarafından inşa edildiği ve zamanla yerel düzeyde kullanılan iletişimde daha çok kabul gördüğünü dile getirmektedir. Çeviriye, “yabancı bir metnin yeni okuyucuda ilgi uyandıracak biçimde dönüştürülmesi” olarak bakan Venuti (2000), Anderson’un “Hayali Cemaatler” kitabında bir toplumun kendini daha çok özel bir ulusal unsura ait hissetmesine odaklanan görüşten yola çıkarak; böylesi toplumlarda yapılacak çevirilerin de şüphesiz büyük ölçüde bu tarz siyasi hareketleri ifade eden yabancı görüşlerden temin edileceğini ifade etmektedir (Venuti, 2004, s. 481-482). Aksoy (2010) Venuti’nin (2000) çeviriyi, ortak ideoloji ve kültürel söylemi ya da ortak tarih ve geleceği paylaşmak suretiyle özellikle bir ulus temelinde hayali cemaatin inşa eylemi olarak gördüğünü belirtmekte, çeviri ve toplum inşası arasındaki ilişkinin Venuti tarafından ele alındığını öne sürmektedir (Aksoy N. B., 2010, s. 439).

Çeviri yalnızca tek dil ve tek kültürel ögeye sahip toplumlar için belirleyici bir rol oynamakla kalmayıp, çok dilli ve çok kültürlü ülkelerde de birleştirici ve işlevsel bir rol oynamaktadır. Hindistan örneğinden yola çıkılırsa, ülkenin çok kültürlü ve çok dilli yapısında dilsel ifadeleri ve kültürel tecrübeleri tespit etmek ve bunların altında yatan birliği anlamak için toplumsal heyecan, dil çatışmaları, sosyal geçişleri müzakere edebilmek için çeviri önemli bir araç olarak ön plana çıkmaktadır. Bu tahlil, çeviri kaygısının yalnızca dil boyutuyla kalmadığını aynı zamanda farklı kültürler arasında siyasi

ve kültürel boyutta bir bağlama dokunduğuna işaret etmektedir. Çeviri olmaksızın yakın veya uzak kültüre sahip komşuları anlamak mümkün değildir. İnsan toplumunun zengin çeşitliliği çeviriyi önemli bir araç olarak görmeksizin anlaşılamaz (Sharma, 2012, s. 196).

Göktürk (2018) çeviriyi tanımlarken “dillerin ötesinde bir ortak dil, dillerin dili” ifadesini kullanmaktadır. Bu tanımda Göktürk, birbirinden farklı dil kullanan uygarlıklar, toplumlar ve kültürler arasında ilişkiler kurmak üzere iletişim sağlamak için çevirinin ortak bir araç olarak oynadığı rolü vurgulamıştır. Göktürk (2018) çeviri ve kültür arasındaki ilişkiyi aşağıdaki gibi betimlemiştir;

Çeviri yoluyla bir başka kültürün güzelliklerine, değerlerine ve değersizliklerine ulaşmak, tanımadığımız düşünsel bir dünyayı anlamak ve aktarmak her zaman olanaklıdır. Böyle bir etkinlik aynı zamanda öz kültür ile yabancı kültürü veya kültürleri karşılaştırabilmeyi, kültürel benzerlikleri ve farklılıkları görebilmeyi, bir başka ile iletişim içerisine girebilmeyi de olanaklı kılar. Bu ise yabancı bir dünya ile iletişime giren okuru hem düşünsel yönden geliştirir, hem de ulusların uygarlaşmasına katkı sağlar. Bu nedenle çeviri etkinliği, birçok dönemde kültürel gelişmenin, özgün yaratıcılığın, bilinçlenmenin ve aydınlanmanın önemli bir parçası olmuştur (Göktürk, 2018, s. 15).

3.1. İdeoloji ve Kültür

1796 yılında Fransız filozof Destutt de Tracy Yunan düşünce tarihinde düşünceler bilimi olarak yer bulan kavramı ideoloji olarak adlandırıp ilk kez ortaya atmıştır (Kennedy, 1979). Latince idea-düşünce/fikir ve logy-bilim köklerinden yola çıkarak bu tanımlı yapmıştır. Eagleton ideolojinin siyasi düzeni ayakta tutmak için baskıcı yönetimler tarafından kullanılan bir araç olduğunu ve ideolojinin toplumsal bağlardan ayrı olamayacağını belirtmiştir. Ayrıca Sucu'nun Lefebvre'den (d. 1941) aktardığına göre ideoloji rejimlere göre değişiklik gösterir ve her rejimin kendine uygun bir ideolojisi vardır. Aynı durum siyasal sistemler için de geçerlidir. Ayrıca Lefebvre bir ideolojinin yalnızca başka bir ideoloji tarafından değiştirilebileceğini öne sürmüştür (Sucu, 2012, s. 31).

İdeoloji kültürel inanç, değer, sosyal, dinî, siyasi veya tüzel kişilerin tavırlarının bir bütünü olarak da tanımlanabilir. İdeolojinin etki alanı siyasi düşünce, ahlak, edebiyat, sanat, din, felsefe ve diğer sosyal bilimleri içinde barındıran geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Lefebvre (2004) eserinde ideolojinin eylemlerimize yön veren şekil, koşul ve inançları bir bütün olarak etkiler gördüğüne işaret etmektedir (KE & ZHU, 2016, s. 1280). Bazı çevrelerde ideoloji ve kültür kavramları egemen kullanımda birbiriyle işlevsel biçimde bağdaştırılmaz. İdeolojiye bazı olumsuz anlamlar yüklenir ve kültürden ayrı tutulur. Ancak

bu yaklaşım doğru değildir. Kültür ve ideoloji birbirinden ayrı düşünülemez. Zira ideolojiyi kapsamlı biçimde tarif etmek gerekirse aslında bu kavram kültürlerin nasıl yapılandırıldığıyla doğrudan ilgilidir. Böylesi bir ilişkide ideoloji ve kültürü birbirinden ayırmak akıllıca olamayacaktır. İdeoljinin yapılandırma rolünde kavramın egemenliği ve mücadelesi meşrulaştırılarak insanların ve dolayısıyla toplumun bilinçaltına geçmiş, şimdi ve geleceğe yönelik yapılandırma politikaları işlenir. İdeoloji insanın geçmişini ve geleceğini kurgulayabilecek yapılandırma gücüne sahiptir (Erdoğan, 1999).

İdeolojide egemen olan tanımlamanın bir benzeriyle kültür kavramının tanımında da karşılaşılmaktadır. Kültür günlük kullanımda ilk olarak insan yaşamında yapmaktan keyif aldığı tiyatro, resim, oyunculuk ve benzer bir etkinlikle bağdaştırılabilmekte veya insanın davranışının güzelliği ve nezaketine indirgenebilmektedir. Ancak kültür oldukça geniş kapsamlı bir tanıma hak etmektedir. İnsanın geçmişten ve çevresinden edindiği ve yaşamında uygulamayı sürdürdüğü bilgi, birikim, tecrübe, inanç ve buna benzer pek çok değer toplum hayatında kültürü oluşturan unsurlar arasında yer almaktadır. Sosyolojik, siyasal ve antropolojik kuram incelemelerinde belirli olayları anlamlandırmak için toplumsal kültürün önemli bir yeri vardır. Kültürel tanımlar ve ifadeler kavram ve kuramlara göre değişiklik gösterir. Örneğin siyasal kuramda kültür tanımlanırken, farklı kültürleri bir arada barındıran üst çatıya ulusal kültür denilebilir, aynı zamanda üst kültürel çatının altındaki birim kültürler, alt kültür olarak tanımlanır (Erdoğan, 1999).

Avrupa'da XVI. yüzyılda Aydınlanma ile birlikte meydana gelen kültürel kimlik bilinci aslında birbirine benzeyenler ile onlardan farklı olanların (yani biz ve öteki) ayrımıyla hız kazanmıştır. Bu dönemde Amerika'nın keşfi, emperyalizm ve sömürgeciliğin yaygınlaşması ilerleyen süreçte ulus-devlet ideolojisinin ortaya çıkmasıyla bağdaşmaktadır. Çünkü kültürel farklılıkların biz ve öteki ayrımı toplumların kendi kodlarını diğerlerinden ayırmaya ve diğerlerinden üstün olmaya programlamıştır. Avrupa'nın modernizme geçişi ile feodal düzenin sarsılması kültürel karşılaşmaların iktidar savaşına dönmesine ve kültürlerin üstünlüğünü askeri ve ekonomik unsurlarla koruma güdüsüne kapılmasını sağlamıştır. Bu durum aslında kültürel kimliklerin üstünlük savaşının kendilerine özgü ideolojileri olduğunu da doğrulamaktadır. Çünkü iktidarların ekonomik ve askeri üstünlük çabasına girdiği bir durumda ideolojiden destek almadığından söz edilemez. Buradaki ideoloji kültürel kimlik ile meydana çıkmaktadır. Burada iktidarlar kültürel kimliğin eşitsizlik, işgal, sömürgecilik gibi tehditler karşısında muhafazası için toplumu ikna etmek için kültürel kimliğin sürekliliği, tanınması ve birliği için bir ideolojik

tavır benimser (Larrain, 1995, s. 197). İktidarların kültürel kimlik üzerinden sergilediği siyasi ve ekonomik tavırlar aslında ideoloji kültür ilişkisini de gözler önüne sermektedir.

3.1.1. Kültürel Bir İnşa Aracı Olarak İdeoloji

Kültür kavramının pek çok farklı tanımı bulunmaktadır. Fakat bu çalışmada kültür, toplum ve bireyden yola çıkan ilişkiler irdelenmektedir. Bu çerçevede Ağıldere'nin çalışmasında atıfta bulunduğu Porcher'nin (1995) kültür tanımına değinmek faydalı olacaktır. Ağıldere, Porcher'nin tanımını şöyle aktarmıştır; “kültür, bireylerin bir topluma ait olduklarını vurgulayan ortak uygulamalar, bakış açıları, düşünce sisteminin bütünüdür. Paylaşılan bu miraslar bireylerin kimliklerinin bir bölümünü de oluşturmaktadırlar.” (Ağıldere, 2008, s. 130). Aynı zamanda toplumun yapı taşlarını oluşturan aile, okul, iş dünyası ve buna benzer çevreler çoğunlukla istemsi biçimde bireylerin ait oldukları kültüre yönelik bilgi birikimi sağlar. Bireyin bilgi birikimi ve bireyin ait olduğu toplum arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermesi bakımından bu tespitin yerinde olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bireyin ideolojik bakış açısına maruz kalması, onun ideolojik bir öğretinin nazarından geçmesi toplumsal kültürün inşa edilmesine etki etmektedir.

Öntaş'ın (2016) Eatwell'den (1993) aktardığına göre ideoloji kavramı dört temel başlıkta incelenebilir. Bunlar; siyasal düşünce, normlar ve inançlar, sembol, dil ve mitler ve son olarak elit gücü olarak sıralanabilir. İdeoloji ve kültür arasındaki ilişki inkâr edilmese de bu ikilinin arasında ayırt edici bir takım özellikler vardır. İdeolojinin siyasi kültüre ait olma özelliği bulunurken kültür toplum tarafından üretilmiş ve biriktirilmiş değer, örf, adet, gelenek, inanç ve sembolleri kapsayan bir yapıya sahiptir. Öntaş (2016) Dubiel'in bahsettiği karakter tiplerini anlatırken üç tip karaktere atıfta bulunur; geleneklerce yönlendirilen, içerden yönlendirilen ve dışardan yönlendirilen. Kültürel inşa aracı olarak ideolojiden bahsederken, burada özellikle dışardan yönlendirilen karakter tipine dikkat çekmekte fayda vardır. Çünkü bu karakter tipi siyasi propaganda yöntemleri, kitle iletişim aygıtları ya da toplumsal kurumlar aracılığıyla varoluşsal güvenlikten yoksun kalır ve yönlendirilmeye açık hale gelir. Kültür değerlerden oluşan bir kavramdır (Öntaş, 2016, s. 163-164). Kültürel boyutta ele alınan ideoloji değerlere dokunabilen ve yönlendirebilen bir yapıya sahiptir.

İdeolojinin yönlendirici yapısını ele almak gerekirse yukarıdaki ifadelerden yola çıkarak siyasal düşünce bakımından ideolojinin kültür üzerindeki etkilerini incelemek yerinde olacaktır. Modern devletin modern ideolojisi olarak ulusçuluk ve ulusal kültürün inşası kavramları ideolojinin kültür üzerindeki yönlendirici yapısına ışık tutacak örneklerden

biridir. Bu süreçte modern siyasi elitlerin otoriteyi kullanarak milliyetçi ve kültürel politikalarla yeni bir ulusal kültürü inşa etmeleri ve kendi toplumlarını bu kültürün parçası olarak kurgulamaya çalışmak üzere çeşitli politikalar izlemeleri söz konusu olmuştur. Zira XVIII. yüzyıldan günümüze dek bunun örneklerine pekçok ülkede ve toplumda rastlanmıştır. Başka bir deyişle ulusçuluk akımının ortaya çıkması ve ideolojik olarak bu hareketin toplumsal kültürler üzerinde dil ve kimlik, birlik, bütünlük bakımından yeniden inşa rolü üstlenmesi ile toplumun öğeleri kendileri için yeni bir kimlik hissine kavuşurlar. Otorite ile toplum arasındaki bu ilişki devlet ile birey arasında siyasal, kültürel, geçmiş ve gelecek bağı kurulmasına destek olur. Ulusçuluk ideolojisi örneğinde bu sembolik bağı temsil eder ve modern devletler için kimlik inşası ve vatandaşa hüviyet verme ilişkisinin temelini oluşturur (Çolak, 2011, s. 20).

Halifoğlu'na göre Hall (1996) yapısal, epistemolojik ve sistematik olarak ideolojik yapıların ne şekilde oluştuğunu açıklarken, ideolojinin iktidarla rutin uygulamalar doğrultusunda sivil toplumu örgütlediğini belirtmektedir. İdeoloji toplum için bir tutunma işlevi gören bir araç hâline gelmektedir. Halifoğlu'nun Hall'den (2005) aktardığına göre ideoloji insanları bir araya getiren ve bakış açılarını değiştirme gücüne sahip işlevsel bir araçtır. İdeolojinin yaptırım kuvveti hegemonya ve otoriteye bağlı olmakla birlikte ideolojinin mücadele aşamaları ile de ilgilidir. İktidar kültürün öğelerinden düşünceleri, algıları, uygulamaları ve kurumlara dayalı bir sistem üzerinde hegemonyasını kullanarak kültürel süreçleri ideolojik işlevsel araçlarla etkisi altına alabilir (Halifoğlu, 2015, s. 242).

İktidar politikaları ve devlet kurumları kültürel faaliyetlerin desteklenmesi için önemli role sahiptir. Ancak bu durum bazı çevrelerde devletin belirli kültürel ürün türlerini desteklerken bazılarını desteklemediğini öne sürmektedir. Bunu da ideolojik birtakım gerekçelere dayandırmaktadırlar (Smith P. , 2007, s. 242). Kültürel bir inşa aracı olarak ideoloji konusunu daha özelden anlamak için Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında devlet eliyle yürütülen bazı kültürel faaliyetlere bakmak yerinde olacaktır. 1940'lı yıllarda Türk kültür yaşamında başlayan hümanist anlayış devlet kurumları aracılığıyla toplum üzerinde baskın ideoloji olarak yer almıştır. O dönemde Batı dünyasındaki medeniyetin kaynağı görülen Antik Yunan eserler 1940'lı yıllarla birlikte Türk kültür hayatında önem kazanmıştır. Özellikle dönemin Maarif vekîli tarafından kurulan Tercüme Bürosu öncülüğünde başlatılan klasiklerin tercümesi projesi ulaşmak istenen ideal kültüre hizmet ediyordu ve hükümetin ideolojisi bakımından Maarif Vekâleti başta olmak üzere devlet kurumları buna aracılık etmekteydi. Bu proje kapsamında yapılan tercümelemler ile dönemin

trendi olan evrensel doğrular ve değerler vatandaşlar tarafından ulaşılabilir kılınmıştır. Tercüme Bürosu sayesinde seçilmiş Dünya Klasikleri kontrollü ve sistemli bir şekilde yerleştirme stratejileri Türkçeye kazandırılmış halkın erişimine sunulmuştur. Devletin müdahale ettiği tercüme alanı Türk hümanizminin egemen olduğu ideolojik kaygılarla çeviri politikalarını sürdürmüştür. Ancak Türkiye’de çok partili siyasi yaşama geçişle birlikte hükümetlerin değişmesi sonucu, farklı dönemlerde farklı önceliklerle evrensel standart ve kavramlar sunma kaygısı taşıyarak 1960’lı yılların sonlarına kadar tercüme eserleri Türk okuruyla buluşturmaya aracılık etmiştir (Berk, 2001, s. 57).

3.2. Çeviride İdeoloji, Çoğuldizge kuramı ve Kültür Aktarımı

Bir dilin dünyasında sözcüklerle anlam kazanan ifadelerin başka bir dilde yeniden ifade edilerek biçimlendirilmesi çeviri etkinliğidir. Göktürk’ten (1994) aktaran Gündoğdu, çeviri tanımını yaparken “başka dillerin tanımladığı başka dünyaların tanıtılması. (...) insanın kendi yaşam çevresi dışındaki olgularla düşleri bilme çabası, dillerin ötesinde bir ortak dil, dillerin dilidir.” ifadelerine yer vermektedir. Bu tanımlardan yola çıkarak, çeviri etkinliğinin, birbirinden farklı toplumlar ve kültürler arası ilişkilerde düşünce biçimlerini, yaşam tarzlarını ve kültürel farklılıkları tanımak, uygarlıkları birbirine tanıtmak ve bunların kültürlerini aktarmak için başvurulan bir iletişim aracı olduğu söylenebilir. Çeviri sayesinde farklı kültürlere ait değerler ve kültürlerin düşünce dünyasını anlamak mümkün olup bunları erek kültüre aktararak erek kültürün bilgi, düşünce, değerler ve tecrübelerle ilişkin haznesini genişletmek mümkündür. Bu bakımdan çeviri etkinliği aydınlanma, farkındalık kazanma ve gelişimleri ve günceli takip etmek açısından tarih boyunca başvurulan en yaratıcı kaynaklardan birini oluşturmaktadır. Yabancı kültürler ile yerel kültür arasında bir köprü vazifesi gören çeviri okur için iletişimde düşünsel gelişimi sağlayan bir role sahiptir (Gündoğdu, 1999, s. 1).

Edebiyat kavramının bir dizge, yani düzeye yapılandırılmış ögeler kümesi olarak tanımlanması Rus formalistler Tynianov ve Jakobson ile Çek yapısalcılar Mukarovsky ve Vodifika gibi aydınlara dayanır. XX. yüzyılın son çeyreğinde Yury Lotman, Claudio Guillen, Siegfried Schmidt, Itamar Even-Zohar gibi pek çok aydın eserlerinde dizge ifadesini kullanmıştır. Özellikle, çeviri alanında çalışmalar yapan Itamar Even-Zohar dizge ifadesini doğrudan çeviri ile ilişkilendirip yeni bir yaklaşım geliştirerek çeviribilim alanındaki literatüre Çoğuldizge kuramını kazandırmıştır. 1978 ve 1979 yıllarında yaptığı bir dizi çalışmada başta Tynianov’dan etkilenerek bazı temel anlayışları yeniden biçimlendirmiştir. Çoğuldizge kuramı çocuk edebiyatından, halk edebiyatı, sözlü anlatım

ve şiire kadar edebiyatın tüm türlerini içeren bir ifadeyi kapsar. Bu yeni kavramla edebiyat dizgesinin oluşumunda rol oynayan iç karşıtlıklar ve daimi kaymalarla karakterize edilen farklılaşmış ve dinamik bir dizge kümesini tarif ediyordu. Even-Zohar'ın Çoğuldizge kuramında dizgeler birbiri ile sürekli etkileşim içindedir. Dizgelerin karşıtlıkları birincil (yenilikçi) ve ikincil (muhafazakâr) model ve türler içerirken; bu model ve türler, bir dizgenin merkez ve çevre bakımından saygın görülen ve görülmeyen diğer edebiyat dizgelerinden az veya çok etkilenmesine yol açar. Dizgelerin etkileşimine yol açan bu dinamik durum çoklu karşıtlıkların gerilimi ve karmaşasından ortaya çıkar. Böylece çoğuldizge, kurucu ve alt dizgelerle birlikte bir bütün olarak sürekli bir etkileşim içinde olmaya devam eder. Edebiyat çoğuldizgesi diğer kültürel dizgelerle ilişkilidir ve toplumun ideolojik ve sosyo-ekonomik yapısı ile bağlantılıdır. Bu yüzden çoğuldizge dinamizmi mekanik olmaktan ötedir. Çoğuldizge kuramı yazın çevirisini, dizgenin çeşitli katmanları ve altbölümleri arasındaki hâkimiyet için sürekli bir çekişmedeki önemli unsurlardan biri olarak görür. Çoğuldizge kuramına göre çeviri dizgeye ait metin türlerinden bağımsız bir konuma sahiptir. Bazı edebiyat dizgelerinde çeviriler, kendine özgü özellikleri ve örnekleri itibarıyla ayrı bir altdizge oluşturabilir veya az ya da çok özgün bir dizgeye tamamıyla entegre olabilir. Çeviriler dizgenin prestijli bir merkezini oluşturabilir ya da çevresel bir olgu olarak kalabilir. Aynı zamanda baskın yazınbilime meydan okuyan öncül bir polemik aracı olarak çevirilere başvurulabilir. Tüm bunların yanı sıra çeviriler bazı dizgelerde mevcut şartları destekleyen veya bunların sürdürülmesine güç veren bir araç olarak kullanılabilir. Erek edebiyat dizgesi bakımından tüm çeviriler belirli amaçlar doğrultusunda kaynak metinlerin belli bir ölçüde kadar manipülasyonunu gerektirmektedir. Bununla birlikte çeviri işi farklı dilsel, edebî ve kültürel kurallar arasında bir arayüz rolü oynayarak bu unsurlar arasında neler olup bittiğine yönelik önemli bir vazife üstlenir. Zira karşılıklı etkileşim, işlevsel dönüşüm ve kuralların değişimi Çoğuldizge kuramının kayda değer unsurlarındandır. Bu bakımdan dizgeler içi ve arasında transferin diğer türlerine yönelik çeviri bazı ipuçları sunar. (Hermans , 1985, s. 11-12)

Even-Zohar'dan aktaran Toksöz, çoğuldizgeyi bir başka deyişle ulusal repertuar olarak da tanımlamıştır. Ulusal repertuar esasında bir ulusun, ulusal edebiyat, çeviri edebiyat, tarihi ve kültürel varlıklarının bir bütünü oluşturur. Even-Zohar repertuar içinde bulunan bu öğelerin teker teker birer dizge olarak alınmasını ve bu dizgelerin hem kendi içindeki ilişkileri hem de birbiri arasında aktarıma dayalı ilişkilerinin incelenmesinin önemini öne sürer. Bu dizgeler topluluğunun çoğuldizge olarak değerlendirilmesi Even-Zohar'ın

geliştirip günümüze dek getirdiği “edebiyat birbiriyle sürekli ilişki içinde olan pekçok dizgeden meydana gelen dizgeler topluluğudur” kuramından kaynaklanmaktadır. Bu kurama göre repertuar içinde bulunan “ulusal edebiyat” ve “çeviri edebiyat” gibi çeşitli dizgeler çoğuldizgenin birer unsurudur (Toksöz, 2000, s. 214).

Even-Zohar’ın edebiyat dizgelerini çeviri ekseninde yeniden yapılandırmasıyla geliştirdiği Çoğuldizge kuramında çevirinin birincil ve ikincil konumda yer almasına yönelik birtakım şartlar da bulunmaktadır. Edebiyat dizgesinde çevirinin birincil konuma yerleşebilmesi için dizgenin merkezinde bulunması gerekir. Bunun için üç önemli şartın olduğu söylenebilir. Tahir Gürçağlar’dan aktaran Tanrıkulu şöyle özetlemiştir: Bir toplumun ulusal repertuarında edebiyat, yeni ise veya yeniden inşa ediliyorsa; yeni veya yeniden inşa edilen edebiyat güçsüz addediliyorsa; son olarak toplumun edebiyatında bir çıkmaza girilmişse ve yeni eserlerin üretilmesinde bir bunalım yaşanıyorsa çeviri edebiyat çoğul dizge ilkeleri gereği merkez konumuna yerleşebilir (Tanrıkulu, 2018, s. 30). Çeviri etkinliğinin kültürle arasındaki ilişkiyi açıklamak üzere Even-Zohar’ın 1978’de ortaya attığı Çoğuldizge kuramı zaman içerisinde çeviribilim camiasında yankı bulmuştur. Saliha Paker tarafından 1987 yılında Türkçeye “Yazımsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu” başlığıyla çevirilen Even-Zohar’ın makalesinde, ulusal edebiyat dizgelerinin Çoğuldizge kuramında yer alan ilkeler doğrultusunda, çevre konumda yer alan saygın edebiyat dizgeleri ile zenginleştirilmesi makul karşılanmaktadır. Buna göre Even-Zohar ulusal kültürlerin çeviri yoluyla biçimlendirilmesinin bu denli önemli olmasına rağmen kültür tarihçileri ve betimleyici çeviri araştırmacılarının, dizgeler arası etkileşim konusuyla ilgili o zamana dek çok az çalışma yapmasını da şaşkıncı bulmaktadır. Even-Zohar aslında bu durumu edebiyat tarihinde çevirinin gerek duyulmadıkça söz edilmeyen rolüne bağlamıştır. Yani, Ortaçağ veya Rönesans olsun, tüm dönemlerde edebiyat tarihi yazımsal çevirilerin olduğunu fakat bunlara gereken ölçüde önemin atfedilmediğini düşünmekte, edebî çeviriye ilişkin çözümlerinin yeterince yapılmadığını öne sürmektedir. Bu yüzden çeviri ile erek dile kazandırılan edebî eserin bahsekonu edebiyattaki yeri ve toplum üzerindeki etkisi hakkında fikir yürütmek imkânsız hale gelmektedir. Böylece çeviri yazının erek dile ait edebî külliyatta ayrı bir yazımsal dizge oluşturup oluşturmadığı hakkında bilgiler edinmekte güç bir hal almaktadır. Çeviri yazın dizgesi yerine çeviri eser ya da eserler kavramı edebiyat tarihinde incelenmektedir (Even-Zohar , 2004, s. 191).

Hermans’a (1990) göre, Even-Zohar’ın Çoğuldizge kuramı kültür dizgesinde insanın rolünü azımsadığı ve kültür dizgesini kendi kendini inşa edip sürdüren mekanik bir yapı

şeklinde sunduğundan çeviribilim alanındaki birçok uzmanın eleştirilerine maruz kalmıştır. Ancak Even-Zohar Çoğuldizge kuramında geliştirdiği kültür planlaması kavramı ile kültür dönüşümünde ve kültürel aktarımda insanın rolünü ön plana çıkararak eleştirileri boşa çıkarmıştır. Çoğuldizge kuramına yöneltilen diğer bir eleştiri ise hedef kültürdeki ideoloji ve güç odaklı eleştirel yaklaşım, çeviri stratejileri ve kültürlerarası dengelerin yeterince sorunsallaştırılmamasından kaynaklanmaktadır. İdeoloji ve güç ekseninde kültür dizgesi inşasının çeviri bağlamında ne tür sonuçlar doğuracağını ele almadan çoğuldizgeye yöneltilen bu eleştirel yaklaşıma karşılık vermek güçtür. Manipulasyon ekolünün çeviribilim alanındaki en önemli temsilcilerinden André Lefevere, çalışmalarında çevirinin ideoloji güç ekseninden nasıl etkileneceğine yönelik görüşlerini sunmuştur. (Tahir Gürçağlar, 2016, s. 139).

Lefevere çeviribilim ve manipülasyon konusunu edebî metinlerin çevirisi, kültür ve ideoloji çerçevesinde incelemiştir. Böylece farklı kültürlerden alınan kaynak metinlerin erek metne dönüşürken ideolojik faktörlerden ne ölçüde etkilendiğini nasıl kırılmalar yaşadığına ilişkin çıkarımlar yaparak “yeniden yazım” kavramını ortaya atmıştır. Lefevere’e göre özellikle edebiyat ve kültür dizgelerinin çeviri yoluyla farklı kültürler için yeniden yazımında son tahlilde bazı somut etkenler olabilir. Bu somut etkenler çevirinin kabul veya reddedilmesine neden olabilir. Dolayısıyla yeniden yazım etkinliği çevirinin bir araç olarak kaldığı edebiyat dizgelerinin inşasında erek metin, okurlara erişmeden önce hâkim güç veya edebiyata hükmeden hami grup tarafından biçimlendirilmiş olabilir. Lefevere edebiyat dizgelerini biçimlendirme gücüne sahip olan üç önemli unsura işaret etmektedir. Bunlardan ilki eleştirmen ve çevirmen gibi edebiyat alanında bulunan söz sahibi uzmanlar, ikincisi edebiyat dizgesi içinde olmayan fakat edebiyat üzerinde baskın ve etkili olabilen iktidar benzeri himaye sistemi, sonuncusu ise bir dönem veya kültüre ait baskın yazım tekniği ve üslup (poetika). Lefevere’in işaret ettiği himaye sisteminin çeviri tarihi boyunca farklı yönetim şekil, grup ve sistemleri olduğu göze çarpmaktadır. Çeviri tarihi minvalinde çeşitli dönem ve bölgeler göz önünde bulundurulduğunda, Lefevere’e göre bu hamiler arasında kraliyet sistemleri, kilise ve hükümetlerin çeviri yoluyla edebiyat dizgesi inşasında önemli simgesel gücü olduğu söylenebilir. Geçtiğimiz yüzyılda çeviri alanında hami güçler arasında başat durumda devlet, hükümet ve benzeri kurumların olduğu gözlemlense de günümüzde çeviri ile edebiyat dizgesi oluşturma hamiliğinin bazı büyük şirketler, basın, akademik kurumlar ve yayınevleri lehine değiştiği gözlenmektedir (Tahir Gürçağlar, 2016, s. 140).

Çeviri hangi amaçla yapılacaksa ona göre mütercimlerin tayin edilmesi gerekir. Aslında çevirmenler iki dil arasında arabuluculuk yaparlar. Dolayısıyla bunların her iki dile ve bunların kültürüne hâkim olmaları zorunludur (Tanrıkulu, 2016, s. 947-948). Çevirmenlerin farklı kültürlere dair söylem evrenine yönelik tutumları kendi toplumları tarafından saygın söylem evreni ile orijinal metinde ifade edilir. Çevirmenin bu tutumunu etkileyen unsurlar arasında; orijinal metnin statüsü, hedef kültürde kabul edilebilir görülen metin türü, kabul edilebilir görülen sözcük seçimleri, hedef kitlenin kabul edilebilir bulacağı kültürel senaryolar bulunmaktadır. Kaynak metnin durumu kaynak veya hedef kültürde merkezden çevreye çevirinin bütününe etkisi altına alabilir. Örneğin kendi kültüründe konum itibarıyla merkezde yer alan metin çeviri işleminin ardından farklı bir kültürde kendine merkezde bir yer bulamayabilir. Fakat hem kendi kültüründe hem de farklı kültürlerde bunu başaran metinler de bulunmaktadır. Homeros'un "İlyada" destanı kendi kültüründe merkezde konumlanırken Batı Avrupa kültüründe de merkezi bir konum edinmiştir. Hedef kültür söz konusu olduğunda kültürün kendine özgü imajının sabit ve değişmez olduğu söylenemez. Düşük imaja sahip bir kültür söz konusu olduğunda, böylesi bir kültürün ondan üstün görülen bir kültürden çeviri ve yeniden yazım yoluyla dizgesini geliştirmesinden söz edilebilir. Fransız Rönesans kültürü göz önünde bulundurulduğunda Homeros gibi Antik Yunan yazarları ve bunların eserlerine benzeri şekilde başvurulduğu söylenebilir. Fransız yazar ve çevirmen Madame Dacier tarafından Homeros'un "İlyada" eserinin yeniden yazımı, çevirisi ve eleştirileri Rönesans itibarıyla kültürel imajın yenilenmesi ve değiştirilmesinde başvurulan bir yöntemdir (Lefevere A. , 1992, s. 87-88).

Even-Zohar'ın dinamik işlevsellik olarak adlandırdığı bu eğilim sonraları Rus biçimciliği, Çek yapısalcılığı ve Sovyet semiyotiğinde görülmüştür. Bu eğilim sayesinde, Tynjanov'dan bu yana, bir yandan edebiyat dizgesindeki çok kökenlilik ve değişimi, diğer yandan da değişim ve yapı arasında bir varsayım oluşturup bağlantı kurarak toplumda bir dizi özellikler oluşturmuş ve belirli bir eylem alanı kurulmasına imkân verilmiştir. Tynjanov'un geliştirdiği formül edebiyatın sınırlarını değiştirmiştir. Bu sayede toplumda saygın edebiyatın belirli sınırlarını yıkan eylem alanı böylece sürekli bir değişim içine girdi ve özgürleşmiştir. Çoğuldizge kuramı en basit tanımıyla dinamik işlevselliğin devamıdır. Çoğuldizgeye göre edebiyat kavramı açık, dinamik, çok kökenli, ilişkisel düşünme gücünü keşfetmeye izin veren popüler şartları teşvik eden, özgür sınırlara sahip olmalıdır. Even-Zohar'a göre belirli parametreler dikkate alınma suretiyle edebiyatta durağan düşünce

sisteminin ortaya çıkması dizgede bunalım dönemlerinin belirmesine yol açabilmektedir (Even-Zohar, 2010, s. 37).

Çoğuldizge kuramındaki dinamik işlevsellik kavramı ile ilgilenen aydınlar, bu yaklaşımın farklı tarihi dönemlerdeki kültürlerin edebiyat bakımından birbiriyle etkileşime girdiğini fark etmişler ve bu etkileşimde çevirinin kısmen rolü olduğunu görmüşlerdir. Çeviri, edebiyat seçkisi oluşturma ve tarih yazımı gibi yeniden yazım şekilleriyle ilişkilidir. Özellikle Hermans'ın "Edebiyat Manipulasyonu. Edebî Çeviride Çalışmalar" (1985) adlı eseri çeviribilimde manipülasyon kavramının ideoloji ve güç ile birlikte mümkün kılındığını bir araya getirdiği etkili yayınlarla göstermektedir. Çeviribilim kuramcılarında manipülasyon okulu temsilcileri de Hermans'ın bu görüşleriyle aslında çevirinin bir manipülasyon olduğu metaforunu ortaya atmaktadır. Hermans (1985) ve ardından Fawcett (1995) bütün çevirilerin belirli bir amaca hizmet etmek üzere yapıldığını ve bu amaç için kaynak metnin belirli ölçüde manipüle edildiği görüşünü öne sürmektedir. Böylece, kaynak kültürün hedef kültür üzerindeki algısı dâhil olmak üzere, çevirilen metinlerin sonuç olarak hedef kültürler üzerinde manipüle edici etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İdoloji ve gücün kültürler üzerindeki ilişkisine çeviri penceresinden bakmak gerekirse, dublaj ve altyazı çevirilerin güçlü ve zayıf kültürler ile bağlantısı incelenebilir. Örneğin daha güçlü varsayılan ulusal kültürlerin çeviri yayın politikalarında özellikle dublaj çeviriler tercih edilirken, yabancı kültürleri kabul etmeye meyilli daha zayıf kültürlerde altyazı çeviriler tercih edilebilmektedir. Bu durum merkez ve çevre kültürlerin birbirinden nasıl etkilendiğine de bir örnek olarak gösterilebilir (Chesterman, 1997, s. 38).

Belli bir toplumda resmî kültür ideolojisinin inşası, yalnızca tüm ulusu kapsayan merkezi bir eğitim sistemi aracılığıyla yoğun kültürel bir baskı oluşturulması sonucunda bu toplumun kendi kültürel unsurlarının gözlemlenmesi ve uygulanmasını imkânsız hale getirmek suretiyle yaratılan dinamik, etkili, verimli bir yöntemle gerçekleştirilebilir. Aksi halde, normal bir kültürel sistemin doğal dengesinde yıkılmak veya yok olmak bulunmamaktadır. Bir kültürde saygın repertuar onu değiştirmek için meydan okuyan farklı bir repertuar ile rekabet içine girmiyorsa belirli bir süre durgunlaşacak ve ilerlemesi sona erecektir. Baskı kuran ve meydan okuyucu özellikteki repertuar, saygın repertuar üzerine nüfuz etmeye başladığında değişim kaçınılmaz hale gelir. Böylesi bir durum söz konusu olduğunda toplumun kültür repertuarında sistemin korunması yerine sistemin evrilmesi garanti altına alınır. Kültürel bir sistemin terki, bir diğerine geçişi veya tamamen yıkılmasında bahse konu baskı bazı durumlarda rejim değişikliklerinde ve ulusal

devrimlerde görülebilir. Önemli ölçüde saygın bir kültürün ortaya çıkması için iki koşulun oluşması öngörülmektedir. Bunlardan birisi popüler edebiyat, sanat ve benzeri alt kültür öğelerinin bulunması diğeri ise kabul görmüş kültür üzerinde gerçek baskıların olmasına müsaade edilmesidir. Güçlü bir alt kültür harekete geçirilmeksizin, herkes tarafından kabul edilen kültürel alışkanlıklardan hiçbiri sona ermeyecektir. Bu tarz alışkanlıkları sonlandırmak için atılacak adımlardan ilki çeşitli repertuarlardan sınırsız ve gelişen türlerin eski repertuara meydan okumasını sağlamaktan geçmektedir. Kültürel sistemde durgunlaşma işlevsel bir müdahaledir. Uzun soluklu değerlendirildiğinde, bu müdahalenin toplumun değişen ihtiyaçlarıyla baş etme kaygısı gütmeyeceği düşünülebilir. İnsan kültürünün önemli düzenleyicilerinden biri olarak öne çıkan edebiyat bakımından yukarıda anlatılan sürecin ani bir çözülme olarak değerlendirilmemesi gerekir. Edebiyat sosyo-kültürel bir kurumdur ve kültürün bir parçası olarak bu kurumun yeterliliğinin ani bozulmalara uğramaması zaruri görülmelidir (Even-Zohar, 1990, s. 16-17).

Çoğuldizge kuramında edebiyata ait unsurlar kapsamlı edebî değişikliklerin tartışılmasını mümkün kılmaktadır. Bu teori saygın ve henüz saygın olmayan faaliyetler arasındaki faktörlerin ilişkilerini dinamik bir şekilde pekişmeye zorlar. Even-Zohar'ın aktardığına göre Shklovsky ve özellikle Vinogradov (1921) olmak üzere diğerlerinin ifade ettiği gibi saygın kültürlerde yenilikler genel itibariyle çevreden alınmakta ve bunlar çoğunlukla başlangıçta henüz saygın olmayan (edebî ve kültürel ürünler dâhil) davranışlardan oluşmaktadır. Öne sürülen bu teori Shklovsky'nin durağanlık (otomatikleşme) ilkesi ile bir açıdan örtüşmemektedir. Zira saygın olmayan edebî ürünler tekrarlayan ve sürekli tanımlanan bir şekilde eski ve saygın olanın yerine geçmeye meyil eder. Böylece yeterince zaman geçince merkezdeki modeller unutulmuş yerini yeniler alacaktır. (Even-Zohar, 1990a, s. 90).

Even-Zohar Çoğuldizge kuramında çeviri eserlerin merkez ve çevre bağlamında iki şekilde bağ kurduğunu ortaya atmıştır. İlkinde, kaynak metinlerin seçilmesini ele alır. Buna göre seçilme ilkeleri hedef kültürdeki edebiyat dizgesi ile asla uyumsuzluk gösteremez. İkincisinde, çeviri eserlerin belirli norm, davranış ve politikalar benimsemesini ele alır. Bu bağlamda ise, kısaca edebî repertuarın kullanımında diğer dizgelerin ilişkilerini inceler. Buradan hareketle Even-Zohar çeviri edebiyatın kendine ait kapsamlı bir repertuar oluşturabileceğini ileri sürmüştür. Çeviri edebiyatın diğer edebiyat dizgeleri üzerinde sahip olduğu etkileyici ve güçlü yönleri bu edebiyat türünü mazur görülmekten öte, görmezden gelinemez bir tür hâline getirmektedir. Bu çerçevede edebî çoğuldizge sürecinin eş zamanlı

ve art zamanlı davranış biçimlerini tanımlamak ve açıklamak çeviri edebiyatın etkilerini daha iyi anlamak için gereklidir. Even-Zohar bu bağlamda yaptığı çalışmalarında çeviri edebiyatı yalnızca herhangi bir edebî çoğuldizgenin içindeki bir dizge olarak tasavvur etmemiş aynı zamanda bu türün en aktif dizge olduğunu öne sürmüştür. Böylece çeviri edebiyatın konumu bakımından çoğuldizgede merkez ve çevre ilişkisine değinmiştir. Çeviri edebiyatın merkez veya çevredeki konumu ile bu konumun yenilikçi (birincil) ve muhafazakâr (ikincil) repertuarlarda etkisini incelerken çeviri edebiyatın Çoğuldizge kuramının devingen yapısında merkezde yer alabildiğini ortaya koymuştur (Even-Zohar, 1990b, s. 46).

Çoğuldizge kuramındaki merkez ve çevre arasında bulunan devingen ilişkinin benzeri aslında kültürel unsurlar arasında da bulunmaktadır. Bir dizgenin diğer dizgelerden etkilenmesi için yegâne şartlardan birisi, dizgenin diğer dizgelere göre zayıf olmasıdır. Kültürler arası etkileşimde de benzeri koşul vardır. Kültürel aktarım meydana gelebilmesi için bir kültürün diğerinden zayıf olması kültürü güçlü olana karşı savunmasız kılar. Yalnızca siyasi ve ekonomik zayıflıktan öte (zaptetme, zorla boyun eğdirme gibi) baskılar yoluyla çoğunluğun azınlık üzerinde müdahalesine imkân veren maddi koşullarla da ilişkilidir. Ancak bir topluluk üzerinde baskı kurulmasına rağmen zayıf olan üzerinde kültürel koşullar nüfuz edilmezse baskı oluşmasına rağmen kültürün transferi oluşmaz. Tarih boyunca fetihler incelenirse, siyasi gücün başlı başına kültürel bir müdahale aracı olduğu söylenemez. Bazı durumlarda ise beklenenin tersi ortaya çıkar. Günümüzde İtalya, Fransa ve İspanya coğrafyasını kapsayan bölgeleri fetheden Germen kabileleri bu bölgelerde yaşayan insanların kültüründen daha zayıf bir kültüre sahip olduğu için fethedilenlerin kültüründen etkilenmiştir. Diğer yandan Galya'daki Kelt kabileleri buna zorlanmasalar da dönemin Latin kültüründen etkilenmiştir çünkü Latin kültürü onların kültüründen daha güçlü bir konumdadır ve uzun vadede Keltlerin yerel dili ve kültürü Latin kültüründen ağır biçimde etkilenmiştir. Benzer şekilde Fransız dili ve kültürü de Germen unsurlardan etkilenerek gelişmiştir. Arap ve Fars kültürleri de incelenirse benzer kültürel etkileşim ve aktarımların izine rastlanır. Örneğin Farslar, Arap sözcük birimlerini yoğun biçimde kendi dillerine ödünçlemiştir. Özellikle Abbasi döneminde Fars (genel kültürü ile birlikte) edebî repertuarında Arap harfleri kullanılmıştır. Fars dili ve Arap harfleri birbiri ile etkileşime girip yeniden yapılandırılmıştır. Karşılıklı zayıflıktan kaynaklanan bu etkileşimin arka planında her iki medeniyetin İslamı kabul etmesi ve bu yüzden Farsların Arap diline direnmemesi de bulunmaktadır (Even-Zohar, 1990c, s. 80).

3.2.1. İdeolojinin Çeviri Etkinliğindeki Rolü

Çeviribilim alanında “çeviri ideolojisi” veya diğer deyişle “ideolojik çeviri” kavramları uzun süreden beri araştırmalara konu olmaktadır. Özellikle 1980’li yıllardan bu yana çeviribilim çalışmalarında kültür ve ideoloji kavramları ön plana çıkmış ve çeviri alanında kültürel odaklı olmak üzere bir paradigma değişimi meydana gelmiştir. Çeviri alanında yaşanan kültür eksenli paradigma değişimi toplum, birey, iktidar, politika, kültür, kimlik, konum ve benzeri kavramların çeviri araştırmalarında kendine yer bulmasıyla gerçekleşmiştir. Bu kavramların birçoğunun özünde ideolojik etmenler rol oynamaktadır. XX. yüzyılın ortasından itibaren dünya siyasi, dinî, etnik ve dil bakımından çeşitli alanlarda pek çok ayrımcı uygulamalara tanık olmuştur. Çevirinin de teori ve pratik bakımdan bu ayrımcı uygulamaların bir parçası olduğu ya da ideolojik etkenlerin baskısı altında kaldığı çeşitli konum ve dönemlerde görülmüştür (Bulut, 2018, s. 32). Çeviribilim çalışmalarında çeviri sürecini betimleyen belli başlı yöntemler ve belirli temalar bulunmaktadır. Venuti bunları temel dil kavramları, önemli kuramsal kavramlar, çeviri stratejileri, belirli metin tarz ve türlerinin çevirileri ve çeşitli kültürel ve politik meseleler olarak sıralamıştır. Venuti yaptığı sıralamadaki kültürel ve politik meseleler kapsamında kimlik ve ideoloji, güç ve azınlıkların durumunu inceleme konusu yapmıştır (Venuti, 2004a, s. 7).

Egemen güç, çeviri faaliyetleri gerçekleştirebilir yahut en azından çeviri faaliyetlerini kontrol altına almak isteyebilir. Böylesi durumlarda özellikle kendini edebî metinlerin güzelliğine kaptırıp, hedef dil ve kültür için kendince en iyi ve makul çeviri yaptığını düşünen çevirmenler sonuçta elde edilen ürün üzerinde kendi kontrolleri yerine egemen gücün kontrolüyle yüzleşmek zorunda kalabilirler. Bu durumda çevirmen eserin çevirisinde kendine özgü aktarmak istediği etkiyi bırakmak için egemen gücün kurumlarını (ya da bazen bu bir yayınevi de olabilir) ikna etmek zorunda kalabilir. Ortaçağdaki en büyük çeviri girişimleri dahi kutsal metinlerin çevirisinde egemen gücün doğrudan patronajı altında benzer kontrol mekanizmalarının etkisinde kalmıştır. Egemen güç merkezlerinin yükselişi ve değişen hiyerarşik ilişkiler, çeviri süreçlerinde farklı kuruluşların meydana çıkmasına ve çevirmenlerin kimi zaman bu kuruluşların baskı ve etkilerini daha yoğun yaşamasına yol açmıştır. Daha yakın tarihe bakılacak olursa çevirmenler üzerindeki ideolojik ve kültürel baskıcı politikaların Faşist İtalya ve SSCB’deki örnekleri görülebilir. Bu örneklerde egemen güçlerin dominant ideolojiye karşı gelen değerleri önlemek için özellikle çeviri eserler üzerinde tahrip edici uygulamalara başvurduğu bilinmektedir.

Amerika tarihindeki fetih ve kolonileşme bağlamında çevirmenler ve egemen güç arasındaki ilişkide de benzeri durum görülebilir (Delisle & Woodsworth, 2012, s. 129). Günümüzde çevirmenler üzerindeki ideolojik baskı çeviri işini veren yöneticiler, kişiler veya kurumlar tarafından yapılabildiği gibi bazı yayınevleri de çevirmenin ürünü olan çeviriler üzerinde ideolojik beklentiler içine girmektedir (Lefevere A. , 2003, s. 14).

Çevirmenler hedef kültüre aktardıkları eserlerde muazzam derecede manipulatif olabilecek kişilerdir. Ancak birçok çevirmen bu konuda tamamen özgür sayılmaz. Çalışmalarında, aslında çalışmalarına yönelik tutumlarında bazı koşullara bağlı kalmak zorundadırlar ve bu koşullar aslında onları manipüle eder hale gelirler. Çeviriye yönelik manipulatif sayılacak koşullar çeviribilimde bazı çalışmalara konu olmuştur. Lefevere 1992’de yaptığı bir çalışmada, çevirmenler üzerinde baskı oluşturan koşulları araştırmıştır. Bu bağlamda çeviri eserin seçilmesinin yanı sıra çeviri sürecinin üzerinde birtakım koşullar oluştuğuna kanaat getirmiştir. İdeoloji, çeviriyi talep edenin patronajı, hedef dildeki yazınsal normlar, konuya ilişkin söylem evreni, kaynak ve hedef dilin doğasına özgü özellikleri süreç boyunca çevirmenin üzerinde baskı oluşturacak unsurlar olarak tespit edilmiştir. Ayrıca Lefevere yaptığı çalışmalar üzerine özellikle ideolojik baskılarla orijinalinden başka şekilde uyarlanan, yeniden yazılan veya çevirilen eserler için “kırılmış metin” (refracted text) adında yeni bir kavram ortaya atmıştır (Chesterman, 1997, s. 39).

Mevcut bir ideoloji veya yazınsal değeri desteklemek ya da bunların etkisini azaltmak için çeviri ile yapılacak çeşitli girişimlerde, bu çalışmanın diğer egemen bir güç ve patronaj ile belirli bir ideoloji ve yazınsal değerden etkilenmesi gerekmektedir. Ayrıca böyle bir çalışma, metin türü ve ifadesi ile farklı söylem evrenlerinin bütünleşmesi girişimleri bağlamında çalışılmaya ihtiyaç duyar. Çeviribilim artık metinleri erişilebilir kılmak ve bunları belirli bir yazınsal değer ile ideolojinin hizmeti çerçevesinde yönlendirmek için yapılan girişimlere odaklanmaya başlamıştır. Çeviri alanında çalışmalar bu yönde olduğu sürece kendi sınırları ötesine geçmek ve böylece kendi özelliklerini sürdürmek kültürlerin gelişim stratejilerinden biri hâline dönüşebilir (Lefevere A. , 2003, s. 10). İnsani durumumuz göz önünde bulundurulursa her açıdan ideolojinin esiri olabileceğimiz açıktır. Çeviri eyleminde dahi ideolojik kaygılarla, çevirmen kaynak ve hedef metin arasında birini diğerine baskın kılabilir. Rocher (1993) bu durumu “orijinal yoktur” diye ifade etmiştir. Belirli bir ideolojiye hizmet etme bağlamında çeviride de belirli sapmalara müsaade edilebilir. Bu durum bazen çeviride kaynak metnin hedef kültür lehine dönüştürülmesi ve yeniden yazılması olarak ortaya çıkabilir (Fawcett, 2005, s. 107).

Even-Zohar ve Toury tarafından yeniden ele alınan Çoğuldizge kuramındaki normlar kavramında çeviride ideoloji sorunu beklenen bir mesele olarak öne çıkmıştır. oğuldizge kuramının belli belirsiz ve polemik götüren ilk ortaya atılışında es geçilen bu konunun önemi fark edilmiş, Even-Zohar ve Toury bu konuyu ikna edici ifadelerle tekrar değerlendirmiştir. Ancak Lefevere'e göre kültür odaklı araştırmalarda her zaman olduğu üzere, Çoğuldizge kuramında çevirinin rolü yine tutarsız biçimde kendine özgü tanımlanmıştır. Bu konuda Lefevere, Clem Robyns'in görüşlerini aktarmıştır. Robyns (1994) çalışmasında çeviriyi hedef kültürler için yabancı söylemlerin apaçık bir meydan okuması olarak görmektedir. Bu bağlamda Robyns yabancı menşeli bu meydan okumayı hedef kültürler için potansiyel bir tehdit olarak tanımlamakta ve hedef kültürün kimliğini tanımlayan normlara yönelik bir tehlike olarak görmektedir. Robyns çalışmasında çeviri ve yabancı kültürler arasında bir ilişki sınıflandırması yapar ve çeviri yapılan metnin emperyalist, savunmacı, söylem ötesi ve zarar verici şekilde biçimlendirilmiş olabileceğinden bahseder (Venuti, 2004a, s. 337-338). Aslında tüm bu özellikler çeviride ideolojik unsurların belirtilerindedir.

Penrod'tan (1993) aktaran Fawcett, çeviri etkinliğı sırasında diğerkültür ve dillere karşı her zaman dikkatli bir duruş sergilemek gerektiğini vurgulamıştır. Schleiermacher'in yerelleştirme ve yabancılaştırma olarak betimlediğı çeviri stratejileri, güç ilişkileri bakımından ideolojik çeviri ile açıklanabilir (Fawcett, 2005, s. 107). Schleiermacher'in benimsediğı stratejilerin ideolojik boyutunda dil ve kültürler arası farkların bu yöntemle bilinçli bir şekilde okura yansıtılabileceğı görülmektedir. Örneğın Prusya'da görülen ulusçuluk hareketleri bağlamında Alman edebiyatını geliştirmek için çeviriye başvurulmuştur. Schleiermacher'e göre çeviri yöntemini belirleyen aslında amaçtır. Alman ulusal hareketinde ulusun dil ve kültürel alanda gelişimini sağlamak için çeviri yöntemlerine başvurulmuştur. Bu girişimlerde Alman ulusal dilinin ve kültürünün zenginliğini göstermek üzere yapılan temel ideoloji Alman ulusal dili ve kültürünün diğerkültürlere göre farklılığını ortaya koymaktır (Berk, 2001, s. 52).

3.2.3. Çeviride İdeolojik Yaklaşımlarla Kültür Aktarımı

Bulut (2018) dil ve çeviriyi dil kullanımının doğal ortamları sonucu ortaya çıkan süreçler olarak betimlerken dil ve çeviri sürecinin bileşenleri arasında birey, toplum, kültür ve ideolojiyi göstermektedir. Birey, toplum, kültür ve ideoloji; dil ve çeviri ürünlerinin aktarımında süzgeç vazifesi görürler. Bulut'a göre dil kullanımı doğal bir süreçtir ve bireyler çoğu zaman toplumsal dil içerisindeki kültürel ve ideolojik değerlerin farkına bile

varmazlar (Bulut, 2018, s. 21). Kültürel oluşumların sürekli çatışmalarından kaynaklanan dönüşüm süreçlerini keşfetmek üzere 1990'lı yıllarda yapılan girişimlerle birlikte kültürel değişimler ortaya çıktı. Dil dışı gerçeklikleri ön plana çıkarıp dilsel yönlerin ötesine geçen bazı araştırmalarda bu değişimlerin çeviribilim çalışmaları üzerinde kaydedeğer bir etkisi olduğu gözlemlendi. Kültürel değişimlerin çeviribilim eksenli bu çalışmalarına göre ideoloji, egemen güç ve çeviri faaliyeti arasındaki kuvvetli ilişki dikkat çekiyordu. Yazılı çeviri faaliyetlerindeki bu ilişki önceden biliniyor olsa da, Cronin (2000) çalışmasında bu ilişki çerçevesine sözlü çeviri faaliyetlerini de dâhil ederek bir ilki gerçekleştirmiştir. Buna göre sözlü çeviri etkinliğinde kültürel değişimin belirli bir zümre, cinsiyet, ırk ve dine mensup kişilerce yönlendirilebileceğini ortaya atmıştır. Hatta bu durumu, sömürgecilik tarihindeki çeviri faaliyetlerinden örnekler vererek o dönem sözlü çevirmenlerin kimi zaman özerk davranabildiği, kimi zaman ise bağımlı kaldıklarından yola çıkarak açıklamıştır. Sömürgecilikteki özerk çevirmenleri sömürge güçlerinin yetiştirdiği kişiler olarak tanımlarken, bağımlı çevirmenleri bazı durumlarda zorla çalıştırılan ve tutsak edilip çalışmaya zorlanan yerli çevirmenleri örnek göstermiştir. Her iki durumda çevirmen siyasi ve ideolojik nedenleri eylemine dâhil edebilir (Caceres Würsig, 2017, s. 3). Bu örnek, çeviride ideolojik ve kültürel aktarımın boyutunun yalnızca yazın çevirisi ile sınırlı kalmadığını göstermek için önemlidir.

Çeviri etkinliği ile kültürlerin yeniden yapılandırılması ve yeni bir repertuar inşasının tarihi oldukça eskilere dayanır. Nietzsche (1964) çeviri sürecinde erken döneme ait edebî eserlerin asimilasyona uğramasından en çok Roma İmparatorluğunu ardından Klasik dönem Fransasını sorumlu tutar. Nietzsche'nin bu görüşü çeviride ideolojik yaklaşımların baş gösterdiği erken örnekler arasındadır. İdeolojik nedenlere dayalı kültürel bozulma ve dönüşüm gücün ideoloji ile ilişkisine ve bu ilişkinin birçok alana nüfuz etmesine dayanmaktadır. Dolayısıyla çeviri de bu alanlardan biri hâline gelmektedir (Fawcett, 2005, s. 106). Çeviride ideolojik faaliyetlerin görüldüğü alanlardan biri Çoğuldizge kuramıdır. Genel itibarıyla literatür kavramının çoğul dizgesi çevirideki birçok vakada görülmektedir. Fakat kuram tamınlamasında bazı yönler eksik kalmıştır. Lefevre 1980'li yıllara doğru ortaya attığı belirli bir kültürün yeniden şekillenmesine yol açabilen yeniden yazım türleri ve kırılma teorilerinin çeviribilim çalışmalarının birçok alanına uyarlanabileceğini güçlü biçimde iddia etmektedir. Buradan hareketle Çoğuldizge kuramında ortaya çıkan ve toplumun sosyoekonomik ve ideolojik yapısını etkileyen çeviri eyleminde kontrol

mekanizması, patronaj ve manipulasyonu açıklayabilmek için Lefevere'in önerisi dikkate alınabilir (Hermans , 1985, s. 14).

Çeviribilim alanında önceden çeviri nasıl öğretilir veya nasıl öğrenilir gibi sorular revaçtayken günümüzde öne çıkan soruların değiştiği görülmektedir. Çeviri çalışmalarının konusu yeniden tanımlanmakta ve 1990'ların sonundan bu yana kaynak ve hedef kültür odaklı belirtilerin çeviribilim alanında dikkat çekici konular arasına girdiği gözlemlenmektedir. Bassnett ve Lefevere, çeviribilim alanındaki paradigma değişimini kültürel dönüş olarak adlandırmış, çeviri ve kültür arasındaki ilişkiye odaklanan bir yaklaşım ortaya koymuştur. Bassnett ve Lefevere'in kültürel dönüş senaryosunda çevirinin uygulaması ile çeviri süreci bütünleştirilir. Kültürel dönüş eksenli çeviri çalışmalarına ilişkin "manipulatif metin süreci ne kadar karmaşıktır", "çeviri için metinler nasıl seçilir", "metin seçiminde çevirmenin rolü nedir", "metin seçiminde editörün, yayıncının ya da patronun rolü nedir", "çevirmen tarafından uygulanacak çeviri stratejilerini belirleyen kriterler nelerdir", "hedef dizgede bir metin nasıl kabul görür" gibi sorular ortaya çıkar. Çeviride süreklilik vardır ve bu süreklilik içerisinde hiçbir boşluk meydana gelmez, bununla birlikte çeviri süreci çevirmen üzerinde metne ait veya metin dışı bazı kısıtlamalar barındırır. Bu kısıtlamalar veya manipulatif süreçler ise metinlerin hedef kültüre aktarımında içerik bakımından etkin bir rol üstlenir (Bassnett, 1998, s. 123).

Egemen gücün çeviri eylemine sözde destek vermesi esasında çeviriyi kontrol altına alması ve çeviri faaliyeti üzerinde yönlendirici bir hâkimiyet kurmasına yol açmıştır. Bu hâkimiyet, egemen gücün çevirisi yapılacak kaynak metinlerin seçilmesi, seçilen eserlerin çevirisinde çevirmenin uygulayacağı stratejilerin belirlenmesinde söz sahibi olmayı sağlamıştır. Aynı zamanda çeviri alanında etkin olan egemen güç çeviri eylemine ideolojik kaygılarını dâhil eder. Egemen gücün bu hamiliği kimi zaman siyasi kimi zaman ekonomik baskılarla gerçekleşir ve çevirmen çeviri sürecinde egemen gücün beklentilerini karşılamak üzere bir ürün çıkarmaya odaklanır. Bu süreç ideolojik ve kültürel bir aktarımın çeviri bakımından çekilen resmidir. Egemen güç, çeviri, çevirmen, kaynak ve hedef metin arasındaki ideolojik beklentileri şekillendiren sonuç olarak hedef metinde kültürel ekseninde değişiklikler meydana gelmesine yol açan siyasi ve ekonomik olarak karşılaşılabilen baskılar 1990'lı yılların başında Lefevere ve Bassnett'in dikkatini çekmiştir. Çevirinin ideoloji ile yakın ve karmaşık ilişki içinde olduğu bu ağ o dönem "kültürel dönüş" olarak adlandırılmıştır (Tahir Gürçağlar, 2016, s. 141). Özellikle Bassnett ve Lefevere'in kültürel dönüş teorisinden sonra 1990'lardan itibaren çeviride kültürel çalışmaların etkisinin

giderek arttığı görülmüştür. Hermans'ın Betimleyici Çeviri Çalışmaları, Lefevere'in Yeniden Yazım olarak tanımladığı çeviride ideoloji, poetika ve patronaj üzerine yaptığı çalışmalar, sömürgecilik sonrası feminist/cinsiyetçi çeviri kuramı, çeviri sisteminde işleyen norm, kısıtlama kavramları ve kurallar ile etik ve kimlik oluşumu konulu çalışmalar çeviribilimdeki kültür etkisinin izlerini taşıyan önemli eserler arasındadır (Munday, 2009, s. 11).

Kültürler; bireysel, etnik, sınıf, cinsiyete özgü kimliklerin farklılığı ve bu unsurlara yönelik sınırların aşılması durumunda birbirinden ayrılır. Kültürleri birbirinden ayıran bu semboller ve anlamlar kültürün tanımlanmasında yardımcıdırlar. Bu sembollerin oluşumu ve inşası bireyden topluma yönelen kapsamlı ve derin ağı içerir. Kültür odaklı yaklaşımlar için çeviri eyleminde metinlerin içerdiği anlamsal ve kültürel semboller derinlemesine bir analize ihtiyaç duyar. Bu analizin merkezinde çevirmen yer alır. Bu anlamda kaynak metine anlam yükleyen kültürel sembollerin çözümlenmesi ve bu sembollerin hedef metine aktarımında çevirmen kritik rol üstlenir. Bu kritik rol çevirmenin kültürel sembolleri çeviri sürecinde merkeze alma ve yorumlama kabiliyeti olarak ifade edilebilir. Kültürel sembollerin yorumlanma bağlamındaki derinliği çevirmenin bireysel yorumlama kabiliyeti ile doğru orantılıdır ve çevirmenin bakış açısı bu noktada önem arz eder. Zira çevirmen kültürel sembolleri yorumlayarak hedef kültüre aktarım yaparken büyük bir sorumluluk altına girdiğinin farkında olmalıdır (Arı, 2016, s. 21-22).

Esasında, 1970'li yıllarda çeviribilim alanında gerçekleşen ilk atılımlar bu alanı yazın ve linguistik araştırma türlerinin ötesine geçirecek yeni gelişmekte olan kültürel çalışmalar alanında çevirinin yerinin sorgulanmasını sağladı. Başlangıçta çevirinin kültürel çalışmalarda konumu olmadığı düşünülürken bazı vaka çalışmaları ve çeviribilim seminerlerinde ortaya atılan önermeler sonucunda çevirinin betimleyici yönlerinin dışında diğer alanlar üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri tartışmaya açıldı ve çeviri dönemin popüler konuları arasına girdi. 1970'li yıllardan itibaren çeviribilim tartışmaları yalnızca doğruluk, sadakat veya eşdeğerlik üzerinden yapılmak yerine Çoğuldizge kuramıyla birlikte yeniden betimlemeye ihtiyaç duyuldu ve çeviri kültür ilişkisinde diğer etkenlerin rolü üzerine araştırmalar yapılmaya başlandı. 1978'den bu yana çeviribilimin bir disiplin olarak görülmesinde Lefevere'in bu disipline yönelik çeviri ürün için bir kılavuz niteliğinde olan kapsamlı bir teoriyi ortaya koyması etkili olmuştur. Bu teoride Lefevere (1978) yapılan çevirilerin hedef kültürlerin gelişiminde oldukça etkili bir konumda yer aldığını belirterek çevirinin kültürle ilişkisini vurgulamıştır (Bassnett, 1998, s. 124).

1970’li yıllarda çeviribilime kazandırılan bu bakış açısından bu yana çeviri faaliyetlerinde manipülasyon konusu da akademik çevrelerin oldukça ilgisini çekmiştir. André Lefevere, Anton Popovič, Theo Hermans, Gideon Toury, Susan Bassnett, Itamar Even-Zohar gibi öncü aydınları çeviribilim ve kültür ilişkine yönelik çalışmalar yapmış ve çeviride manipülatif stratejileri çalışmalarının odağına koymuşlardır. Hermans (1985) gibi öne çıkan bazı çeviribilimciler hedef kültür bakımından tüm çevirilerin belli bir amaca hizmet ederek kaynak metnin belli ölçüde manipülasyon içerdiğini öne sürmüştür. Hatta bu konuda hemfikir olan çeviribilimciler çeviribilimde manipülasyon okulu mensupları olarak kendilerini ifade etmiştir. Bu görüşe sahip çeviribilimciler çalışmalarında başta yazılı edebiyat olmak üzere hedef kültürün çeviri sürecindeki belirli kurumsal ve ideolojik faktörlerden etkilendiğini öne sürmektedir. Bu durumu çoğuldizge veya kültürel dönüş kuramları ile açıklayan manipülasyon teorisi savunucuları, çeviriye edebî ve linguistik etkenlerin dışında kültürel ve tarihi bir olgu olarak yaklaşmışlardır. Çeviribilim alanında değerli çalışmaları bulunan Lawrence Venuti (1992), Javier Franco Aixelá (1995), Nitsa Ben-Ari (2002), Ieva Zauberga (2001, 2004), Farzaneh Farahzad (1999, 2003) (ki bunlardan yalnızca birkaçıdır), çevirilmiş metinde manipülatif değişiklikleri inceler ve bu değişikliklere yol açan nedenler arasında ideolojik, kültürel, siyasi etkenleri görürler (Li, 2016, s. 96-97).

Çeviri ironik biçimde bilinmeyeni bilinene dönüştüren bir doğaya sahiptir. Çevirinin bu doğası eylem sürecinde kültürü, normları, değerleri ve düşünceleri dışardan, yani diğer bir deyişle çevredeki yabancından uyarlayarak kendi kültürüne katar ve toplumsal kültürü zenginleştirir. Bu strateji Çoğuldizge kuramında da açıklanmaktadır. Günümüzde çeviribilim alanındaki gelişmeler geçmişteki kaynak metin odaklı yaklaşımlar yerine hedef metin odaklı yaklaşımlara yoğunlaşılmasına ve bu alanda çalışmaların artmasına neden olmuştur. Bu bağlamda çevirinin sömürgeci ve sömürülen arasında aktarımda etkin role sahip olduğuna ilişkin görüşler bulunmaktadır (Fawcett, 2005, s. 110-111).

3.3. Çeviri Politikaları ve İdeoloji

Çeviri politikalarından bahsetmeden önce daha yerleşik bir kavram olarak dil politikalarından bahsetmekte fayda vardır. Başlangıçta dil çalışmaları ve çeviri politikalarının benzer bir yapıda olması beklenebilir. Dil çalışmalarının politika bağlamındaki geçmişine bakıldığında bu alanda 1970’lerden bu yana ciddi çalışmaların yapıldığı görülebilir. Günümüzde dil politikaları dil öğrenme planlaması, dil kullanımının korunması, azınlık dillerine verilen destekler, dil eğitimi ile doğrudan ya da dolaylı ilgili

bütün kurumları kapsayan geniş bir yelpazede işlev göstermektedir. Çeviri politikalarının ise dil politikalarına göre daha yakın bir geçmişte kavramsallaştığı görülmektedir (D'hulst, O'Sullivan, & Schreiber, 2016, s. 8). James Holmes (2000) uygulamalı çeviribilim çalışmalarından bahsederken çeviri politikalarını aşağıdaki gibi tanımlamıştır:

...çeviribilimcinin bu alandaki görevi çevirmenin yeri ve rolünün, genel olarak toplumda çeviri eylemi ve çeviri sürecinin tanımlanmasında diğerlerine bilgilendirici tavsiyeler sunmaktır. Belirli bir sosyo-kültürel durumda hangi eserlerin çevirileceği, çevirmenin hangi sosyal ve ekonomik konumda bulunduğu veya bulunması gerektiği, ya da yabancı dilin öğretilmesi veya öğrenilmesinde çevirinin ne ölçüde kullanılacağı gibi sorular çeviri politikaları için önem arz eder. En sonuncu soruya bakılacak olursa bu sorunun çeviri bilim alanına girmediği ve alanda işlevsiz olduğu düşünülebilir fakat dil öğreniminde dahi çevirinin bir teknik ve test yöntemi olarak yer alması, bu değerlendirmenin kapsamlı ve titiz bir çalışma sonucu gerçekleşebileceğini göstermektedir... (Holmes, 2000, s. 182).

Holmes tarafından yapılan tanım çeviri politikaları konusunda başlangıçta ortaya atılan tanımın geliştirilmiş halidir. Çeviri politikalarını betimleyen ilk tanımlardaki çeviri ve çevirilecek eser seçkilerinin rolü, çevirmenin işlevi gibi konular Holmes tarafından oldukça genişletilmiştir. Bununla birlikte başlangıçta dil politikaları ve çeviri politikaları arasındaki fark ortaya konulmuş olsa da dil politikalarının kapsamına giren bütün çalışmalar dikkate alındığında, dil politikalarının da çeviri politikalarının tanımına girdiği gözlemlenmiştir (D'hulst, O'Sullivan, & Schreiber, 2016, s. 8).

Genel bir ifadeyle tanımlamak gerekirse politika; bir hükümet veya yönetimin siyasi ve toplumsal ilişkileri yürütmek için başvurduğu ilke ve yöntemlerdir. Politikalar vatandaşların yaşamlarına yönelik müdahaleci bir yapıya sahip olabilir. Çeviri ve politika ilişkisinde de benzer ilkeler bulunur. Çeviri politikaları; eğitim, hukuk işleri, siyasi kurumlar, idari kurumlar ve basın olmak üzere kamu alanında çeviriyi bir dizi yasal kural çerçevesinde tanımlayan, düzenleyen ilke ve yöntemler bütünüdür. Çeviri politikaları aracılığıyla hükümetler çeviriye ihtiyaç duyulan alanlarda halkın kamu yaşamı ve hizmetlerinden bazılarını erişimini sağlayabilir veya benzer şekilde bunlardan halkı yoksun kılabilir. Çeviri politikaları iletişimde kullanılan bir nevi araçtır. Vatandaşların en temel demokratik hakkı, iletişim hakkıdır. Bu bağlamda hükümetlerin çeviri politikaları, vatandaşların dünya çapındaki iletişimde bazen sansür aracı olarak kullanılmasına yol açabilir. Çeviri politikaları aslında dil politikalarının bir parçası olarak düşünülebilir ve bazı örneklerde kamusal alanda dilin kullanımını düzenleyen kurallar düzleminde ele alınabilir. Bir çeviri politikasını içeren herhangi bir dil politikası; kurumların kullandığı dil politikasıyla birlikte aynı kurumların çeviri ile ilgili benimseyeceği politikaları kapsar.

Kamusal alandaki çeviri politikaları daha yönetilebilir ve kontrol edilebilirken, vatandaşların dil kullanımı değerlendirildiğinde dil politikaları ve dil hakları çerçevesinde edebiyat alanındaki çeviri politikalarının uygulamadaki önemli rolü halen aydınlatılmaya muhtaç konular içerir. Çeviribilim bağlamında değerlendirildiğinde ise durum biraz farklıdır zira bu alanda dil ve çeviri politikaları birbirinden ayrı görülmektedir. Hükümetler kültürel ürünleri dışardan almak ve kendi kültürünü dışarı aktarmak için çeviri politikalarına başvurabilir. Fakat bunu gerçekleştirebilmek için politikanın esası gereği hükümetlerin de çeviri alanında belli başlı kurallar içeren çeviri politikaları uygulaması beklenir. Kültürel alım veya aktarıma benzeri vakalarda çeviri politikaları kapsamında çeviri eyleminde belirli kısıtlamalar ve kontrol unsurlarına başvurulabilir. Nazi Almanyası, Faşist İtalya, Franco yönetimindeki İspanya veya Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ülkelerinde uygulanan çeviri politikaları kısıtlama ve kontrol uygulamaları bakımından çeviri eyleminde sansüre varan dublaj ve altyazı yöntemlerine başvurmuşlardır. Bununla birlikte çeviri tarihinde kamusal alan ve yaşamın bir parçası olarak çeviri politikaları çeşitli şekillerde birçok otorite tarafından uygulanmıştır. Icíar ve Payás'tan (2008) aktaran Meylaerts çeviri tarihindeki çeviri politikalarına bir takım örnekler vermiştir. Bu örnekler arasında; XIII. yüzyıldan XVII yüzyıla kadar İspanya'nın Amerika kolonilerinde sömürgeleri ile iletişim yöntemi için kamu hizmetlerinde görevlendirilen sözlü çevirmenleri, Abbasi dönemde halifelik tarafından Bağdat'ta görevlendirilen bilim ve felsefe çevirmenleri, Tang hanedanlığındaki Çin'de merkezi hükümette görevlendirilen resmî çevirmenleri, Rönesans döneminde mahkemelerinde ve Kuzey Afrika Arap kırıllıklarında görevlendirilen resmî diplomatik çevirmenleri bulunmaktadır (Meylaerts, 2011, s. 165-166). Bunların çeviri politikası altında örneklendirilmesi bakımından ortak özellikleri, dönemindeki egemen güçlerin kontrolündeki çevirmenler olması ve çeviri eylemini o günün koşullarında egemen gücün hizmet elemanı olarak gerçekleştirmeleridir.

Günümüzde çeviri politikalarının teorik ve uygulamalı çalışmaları hakkında Even-Zohar'ın Çoğuldizge kuramı önemli ipuçları sunmaktadır. Even-Zohar'a göre çevirilen metinler hedef kültürü daha geniş bir dizge hâline getirir ve bir süre sonra özgün bir dizge oluştururlar. Çünkü çeviri metinler belirli norm, davranış ve politikalar benimseyerek ve edebî bir repertuar inşa ederek hedef kültürün dizgesiyle bir bağ kurarlar. Even-Zohar'ın kuramında çeviri politikaları hedef kültüre çevirilen metinlere müdahaleler içeren bazı çeviri stratejilerine maruz kalırlar. Dolayısıyla, çeviri politikaları hedef kültür ile çeviri

metinlerin konumuna göre değişiklik gösteren ilke ve yöntemleri kapsayabilir. Bu durum çoğuldizgenin temel ilkeleri ile bağdaşır. Yani hedef edebiyat dizgesi henüz yeni oluşuyorsa veya bir çıkmaza girdiyse bu noktada çeviri edebiyat birincil bir konuma yerleşebilir. Bu durum çeviri politikalarının bazı durumlarda kaynak metinlerin hedef literatüre yeni model, tür veya üslupları kazandırmasına açıklık getirmektedir. Bazı durumlarda izlenen çeviri politikalarında ise çeviri edebiyat hedef edebiyata yenilikler getirmez. Even-Zohar bu durumu çeviri edebiyatın normal konumu olarak betimler (Meylaerts, 2011, s. 164).

Süreç öncesi çeviri normlarında iki temel kavramın birbiriyle sıkı ilişkisi olduğu değerlendirilmektedir. Bunlar belirli çeviri politikalarının mevcudiyeti ve doğası ile birlikte çevirinin doğruluğudur. Çeviri politikaları belirli bir zaman diliminde belirli bir kültüre veya dile çeviri yoluyla aktarılan metin türlerinin yahut başlıbaşına metinlerin seçimini yöneten unsurları kapsamaktadır. Çeviri politikalarında genellikle rastgele seçim yapılmaz. Elbette farklı çeviri politikalarının farklı yollar izlemesi muhtemel olabilir. Çeviri politikaları insan merkezlidir, kurum ve kuruluşların beklentilerinden, metin türlerine ve hedef kültürdeki alt grupların arayüzüne kadar çeşitlilik gösterir. Çeviri politikaları kapsamında çeviride doğruluk arayışı beklentiye ilişkin toleransın eşiğine göre değişiklik gösterir, kimi durumlarda çevirinin doğruluğu dolaylı çeviriye müsaade edilerek aşılabilir. Kaynak dil ve metin türünden çeviri yapılırken hedef kültüre yapılan aktarımda nelere izin verildiği, nelerin yasaklandığı, nelerin tolere edildiği veya nelerin tercih edildiği gibi faktörler çeviri politikalarını belirleyen ilke yöntemler arasındadır (Toury, 2004, s. 202).

Fedorov'un "Çeviride Marx, Engels, Lenin" (1958) konulu çeviri teorileri üzerine yaptığı çalışması çeviri politikalarının uygulamaları bakımından örnek teşkil edebilir. Fedorov çalışmada çeviri ve dil ile ilgili Lenin'in görüşlerine ve Marksist çeviri teorilerinde bulunan bazı ideolojik baskılara yer vermektedir. Komünizm coğrafyasında çok farklı kültür ve dillere sahip topluluklar bulunmaktadır ve burada mümkün olduğunca çok insana ulaşılması gerektiğinden devletin ideolojisine en uygun çeviri stratejileri benimsenerek çeviri politikaları uygulanmıştır. Fedorov bu bağlamda Lenin'in kendi çeviri stratejisinde en geniş çaplı okur kitlesine tam erişim sağlamayı hedefleyen ve Marksist ideolojiyi yansıtan bir çeviri yöntemini izlemiştir. Marksist ideolojiyi yansıtan çeviri stratejileri bağlamında Batılı çeviri teorilerinde normalde bulunmayan terimlerin kullanılmasına yönelmişlerdir. Dominant sosyalist bir sanatsal yapıya sahip sosyal gerçekçilik ve Marksist diyalektiğin çeviride kullanıldığı görülmektedir (Fawcett, 2005, s. 109-110). SSCB'de

bilginin dağıtımını Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin tekelinde olup çeviri politikalarında da egemen güç olarak Komünist Partinin etkileri görülür. SSCB'de çeviri politikaları katı merkezîyetçi ve ideolojik bir çerçeveye bağlı ilke ve yöntemlerin etkisinde kalmıştır. Sovyet kültürünün inşa edilmesi için yabancı edebiyat olarak görülen Batı'dan birçok eser yeniden çevirilerek Komünist ve Marksist ideolojik terminoloji, söylem ve diyalektik ile Sovyet literatürüne kazandırılmıştır. Sovyet çeviri politikaları bağlamında izlenen çeviri eserlerdeki ideolojik dikte kimi zaman satır arası çeviri, ikincil metin veya dolaylı tercüme gibi etkinliklerle yapılırken kimi zaman ise çevirilen eserlere önsöz ve son sözlerin konulduğu görülmektedir (Barut, Odacıoğlu, & Köktürk, 2016, s. 473-474).

Çeviribilim alanında çalışan birçok bilim insanı çeviriyi tarafsız bir faaliyet olarak görmek yerine dil kullanımı sayesinde farklı kültürlerle politik amaçlar müdahale etmeye yarayan bir iletişim aracı olarak görmektedirler. Çeviri söz konusu olduğunda dil yalnızca bir iletişim aracı olmaktan çıkar. Hatim ve Mason'dan (1997) aktaran Munday çevirinin belli bir amaca hizmet eden ideolojileri yansıtan manipülatif bir araç olarak kullanılabileceğini, böylesi bir durumda çevirmenin sözcüksel, sözdizimsel ve söylemsel seçimlere başvurarak hedef kültüre aktarılan metinler üzerinde manipülasyon yapabileceğini belirtmiştir (Munday, 2009, s. 196). Çevirmenin kendi başına bunu yapması beklenmez. Belirli bir patronajın talepleri doğrultusunda izlenen çeviri politikaları çevirmenin seçimlerini etkiler.

Siyasi söylem araştırmaları farklı amaçlar peşinde olan, çeşitli temalara odaklanan ve farklı yöntemler uygulayan bilim insanları ile bazı disiplinler üzerinde çalışmalar yürütmüştür. Bu bağlamdaki çalışmalar arasında siyaset bilimciler metinlerin içeriği üzerine de yoğunlaşmıştır. Dilbilimciler, toplumsal dilbilimciler ve söylem analizcileri metin içeriklerinde veya söylemsel manifestolardaki egemen dil yapısı ve ideolojik terimleri, leksikal veya gramatik bakımdan belirli dilbilimsel kavramlar doğrultusunda gözlemlemiştir. Bunlar dilbilimsel yapılar ile toplumsal, siyasi ve tarihi içeriklerin metin üretiminde veya alımındaki rolünü ortaya koyan çalışmalar olmuştur. Metinlerin üretiminde veya alımında çeviri karar verici bir rol oynar. Bu durum aslında çevirinin uluslararası iletişim ve kültürlerarası ilişkilerde ideolojik bakımdan manipülatif rolüne dikkat çekmektedir (Schaffner, 2014, s. 23-24).

3.3.1. Devlet Politikalarında İdeoloji

Siyasi örgütlenmeler olarak devletlerin, yönetim güçlerini ve hakimiyetini kabul edilir kılımları için sahip oldukları doktrini egemen oldukları topluma aktarması gerekli görülmektedir. Bu aktarımı başarılı kılabilmek devletlerin belirli bir ideolojiye sahip

olması koşulu ile mümkündür. İdeolojisi olmayan bir devletin hakimiyet kurması düşünülemez. Zira ideolojik bir öğreti bütünleştirici yapıya sahiptir. Bir devletin kuruluşu ancak belirli bir ideolojik temel ile pekiştirildiğinde tamamlanır. Bu bakımdan ideoloji kavramı birçok kez siyaset biliminin konusu olmuştur.

İdeoloji kavramı çağdaş sosyal ve siyasi düşünce sisteminde yerini almıştır. İdeoloji kavramı, ilk defa Antoine Louis Claude Destutt de Tracy tarafından bilimsel bir disiplin olarak değerlendirilmiştir. Saygın bir aileye mensup, askeri geçmişi olan ve hayatının ileri evrelerinde felsefe ve politika ile ilgilenen Destutt de Tracy “ideologie” sözcüğünü kullanarak bu alanı insanın düşünce sisteminin bir faaliyeti sonucu gerçekleşen fikirler bilimi olarak tanımlamıştır (Encyclopedia Britannica, 2019). Kelimenin bilinen anlamıyla kullanıldığı ilk yerler Napolyon’un, John Adams’ın, Thomas Jefferson’ın yazışmaları olarak gözlemlenmektedir. Günümüzde kullanıldığı şekliyle siyaset bilimi kapsamında devlet teorisinde ideolojiyi geniş kapsamlı olarak ele alan Karl Marx’tır. Marx’tan önceki kullanımlar XIX. yüzyıl başlarında dönemin aydınlarının kullanımından ibaret kalmıştır. Marx sosyalist sistemin inşasında devletin ideoloji kavramını bir baskı aracı olarak kullanmasını kabul edilebilir ve gerekli görmüştür. Marx’ın merkezi bir kavram olarak ideolojiyi kullanması siyasi söylemde ideolojinin ortaya atıldığı ilk süreçten elli yıl sonra popüler hale gelmesine yol açmıştır (Drucker, 1972, s. 152).

Devlet ve toplum ilişkisinde ideoloji farklı şekillerde açıklanabilir. Fakat bundan önce ideoloji kavramıyla ilgili Jürgen Habermas’ın görüşleri ve tarihi süreci hakkında yaptığı yorumu kavramak faydalı olacaktır. Habermas ideolojinin tarihi gelişimini iki aşamaya ayırmaktadır. Buna göre ilk aşama XIX. yüzyıl anlayışında kalan ideoloji kavramının değişimi ile ortaya çıkan bilim ve teknolojinin etkisi sonucunda meydana gelen bilinç kuramına dayalı teknokratik ideolojidir ve bu aşama 1980’li yıllara kadar sürmüştür. İkinci aşamada ise ideolojinin bilinç kuramından iletişim rekabeti kuramına doğru paradigma değişimi yaşaması sonucu gerçekleşmiştir. Devlet toplum ilişkisinde ideoloji kavramının bir nüfuz aracı olarak kullanımını daha çok birinci aşamada izah edilebilir. Habermas ideoloji kavramını Marx ve eleştirel kuram çerçevesinde yorumlamıştır. Bu bağlamda bir yandan Marx’ın ideolojiye ilişkin görüşlerini eleştirel bir kavram olarak değerlendirirken diğer yandan toplum üzerinde egemenliğinin meşru hale getirilmesi için ideolojinin önemine atıfta bulunmaktadır (Larrain, 1995, s. 167-168).

Toplumda egemenliğin meşrulaştırılması için Marksist devlet teorisi üzerinden ideolojik yöntemin kullanılması hususunda Louis Althusser bazı çözümler yapmıştır. Althusser,

devlet iktidarı ve devlet aygıtı arasında bir ayırım yapmaktadır. Hatta bu ayırımı devlet aygıtı içerisinde ideolojik yöntemleri “devletin ideolojik aygıtları” olarak tanımlamaktadır. Devlet aygıtlarını ve devletin ideolojik aygıtlarını da birbirinden ayıran Althusser, bunlardan ilkinin tek ve baskıcı olarak nitelerken ikincisini topluma yayılmış, birden çok, dağınık, kamuya bağlı, sivil ve özel olarak ayırmaktadır. Örneklendirmek gerekirse, devlet aygıtlarını hükümet, ordu, polis, mahkemeler, hapisaneler v.b. oluştururken; devletin ideolojik aygıtlarını; dinler, eğitim, aile, hukuk (baskıcı olabildiği notunu düşmüştür), siyaset, sivil toplum kuruluşları, basın-yayın, kültürel faaliyetler olarak sıralamıştır. Marksist devlet teorisinden yola çıkarak bir gözlemcinin gözünden söz konusu ayırımı yapan Althusser, yaptığı ayırımı ilişkin doğal seçimi, incelemeyi, gözlemlemeyi ve yeniden düzenlemeyi araştırmacıların bakış açılarına sunmuştur (Althusser, 2017, s. 49-51).

Devletin ideolojik aygıtları için Althusser’in yaptığı ayırım ve bu ayırım üzerinden araştırmacılara sunduğu yeniden gözleme ve düzenleme özgürlüğü göz önünde bulundurulduğunda, Althusser’in Marksist devlet teorisi üzerinden yaptığı ideolojik aygıtlar çözümlemesi diğer sistemlerdeki devlet egemenliğinin toplumda meşrulaştırılmasına da örnek gösterilebilir. Devletin toplum üzerinde egemenliğini daim kılmak için hâkim ideolojisini aktarması gerekir. Bu bağlamda Althusser’in devletin ideolojik aygıtları arasında saydığı başta eğitim ve kültür faaliyetlerinin, devlet ideolojisi çerçevesinde toplumun dönüştürülmesinde önemli bir konuma sahip olduğu söylenebilir. Özellikle yeni kurulan devletler göz önünde bulundurulduğunda eğitim ve kültür faaliyetlerinin devlet ideolojisi ile şekillendirilen politikalar doğrultusunda gerçekleştirilmesi egemenliğin toplum nezdinde meşrulaştırılmasına faydalı olacaktır.

3.3.2. Devletin Çeviri Alanına Müdahalesi

Modernizm hareketi toplumların yüzyıllarca kabul ettiği etnik ve dinî kimliklerinin sorgulanması ve bunların yerine ulusal kimliklerin inşası için yeni bir trend getirmiştir. Monarşik rejimlerin mutlakiyetleri veya dinî otoritelerin dogmatik gelenekleri yerine ulusal kültürlerin oluşması için toplumsal alışkanlıklar, tecrübeler, geçmişe ve coğrafyaya ilişkin hikâyeler ve ortak bir dil ya da bir ulusun yaratılmasında önemli rol oynar. Ulus-devletlerin ortaya çıkması ulusal toplumun öğeleri olarak bireylerin ortak miras ve kader ile birbirlerine bağlanmalarına yol açar. Devlet ise birtakım araç ve politikalar kullanarak ulusun aidiyet hissini kuvvetlendirmek ve vatandaşların ulus bilincini geliştirmek için girişimler yapar. Edebiyat kanonu bir toplumu birbirine bağlayan, toplumun geçmişini, bugününü ve geleceğini şekillendiren yazılı kaynak olarak önemli bir araçtır. Edebiyat

kanonu ile ulusal kimliğin değerleri topluma aşılanabilir veya ulusal bir kimlik yeni baştan üretilebilir. Edebiyat kanonları bir ulusun tüm geçmişini kendi dilinde kaydeder (Jusdanis, 2015, s. 89). Ulusal bir kimliğin inşasında edebiyat kanonunun bu önemli rolü, çeviri edebiyatı ve çeviri politikaları ile devletin toplumsal kültüre müdahalesine yönelik ulusal edebiyatın bir araç olarak kullanılması hakkında bazı ipuçları sunar.

Çevirinin kaynak metinleri üreten topluluk tarafından yaptırıldığı durumlara rastlanmaktadır. Böylesi durumlar genellikle çeviride propaganda kaygısı olup olmadığı konusunu gündeme getirir. Bir devlet ideolojisinin hizmetindeki baskın siyasi unsurların kimi zaman çeviri ve çevirmenleri dahi etkisi altına aldığı görülmüştür. Bazı siyasi rejimler ise çeviriyi başkaları üzerinde egemenlik kurmak için kullanmıştır. Siyasi rejimler, ideolojik kaygılarla çevirmenler üzerinde de baskı kurarak çevirinin yabancı kültürlere yapacağı katkıların manipülasyonuna neden olabilir. Geçmişten örneklendirmek gerekirse XV. ve XVII. yüzyıllar arasında Çek kökenli Protestanlık öncesi Hristiyan hareketinin temsilcileri olan Hussite grubu kendi inanç ve bilinçleri hakkında farkındalık yaratmak için dönemin önemli kaynakları olan dinî ve tarihi metinleri Latince'ye çevirmişlerdir. Günümüzde ve yakın tarihte de benzer örneklere rastlamak mümkündür (Delisle & Woodsworth, 2012, s. 204).

Çeviri metinler üzerinde yapılan bu müdahaleler, Lefevere'in (1992) yeniden yazım ve manipülasyon olarak betimlediği ilgili bölümde ifade edilmiştir. Lefevere; edebiyat eleştirisi, incelemesi, antolojisi ve çevirisinde kaynak metinleri manipüle eden bu faaliyeti açıklamak için "kırılma" (refraction) terimini kullanmıştır. Yeniden yazım sürecini gerçekleştiren merciiileri, kurumlar ve güçlü kişiler olmak üzere iktidar elinde bulunduran özel bir topluluk olarak tanımlar. Siyasi ve edebî kimliğe sahip bu güçlü kurumlar kendi kültürel sistemlerinde tedavülde olan çalışmalar üzerinde kontrolü elden bırakmazlar. Çeviri ve yayınları fonlayarak kendi patronajlarındaki eserlerin kültürel sistemde tedavülde kalmasını sağlarlar (Munday, 2009, s. 221). Söz konusu egemen güç ve iktidara sahip topluluk tarihteki birçok örnekte karşımıza devlet olarak çıkmaktadır. Devleti yöneten otoriter, totaliter hükümetler veya rejimler bu tür yöntemlerle çeviri alanına müdahale etmektedir. Böylece çeviri, devletin tabiatındaki vatandaşlara ait kültürel sisteme nüfuz edebilen devlet tarafından eski kültürel sistemde, kültür repertuarında bir kırılma yaratmak üzere kullanılan ideolojik aygıt hâline dönüşmektedir.

İktidarı elinde bulunduran egemen güçler, egemenliklerinin esas unsuru yönettikleri kültürel sistemin üyesi vatandaşlar olduğundan bunlar üzerindeki kontrolü ve patronajı

bırakmak istemezler. Hâlbuki belirgin özelliklere sahip olmayan patronajın olduğu sistemler de vardır. Bu sistemlerde mevcut kültürel oluşumun saygı uyandıran mitlerine en az derecede ya da hiç karşı gelmeyen edebî ürünlerin alınmasına ve toplumsal sistemdeki istikrarın doğrudan korunmasına öncelik veren bir eğilim bulunur. Aslında böylesi bir eğilim toplumsal sistemde başka bir edebî ürün olmayacağı anlamına gelmez, yalnızca bu edebî ürünler aykırı veya karşıt olarak değerlendirilebilir ve bu eserlerin resmî olarak basım, dağıtımında zorluklar ortaya çıkabilir ve düşük profilli, popüler edebiyat ürünü olarak tasvir edilebilir. Bu iki değişkenli durum belirgin özelliği olmayan patronajlı edebiyat dizgesinde meydana gelir. Osmanlı İmparatorluğu bazı dönemlerde klasik Arap edebiyatından alımlamalar yapmıştır. Fakat Türk geleneğinin baskın model olduğu edebiyat dizgesinde seçkin çevreler bu alımlamalara kayıtsız kalmışlardır. Bu eğilimi popüler bir girişim olarak görmüşlerdir. Ancak Mustafa Kemal Atatürk dönemi devrimleri ve ardındaki süreçte egemen gücün politik kararlılığı sonucu dünya klasiklerinin çevirisi ile başlatılan süreçte benzeri popüler görünümlü girişimin ulusal edebiyat konumuna yükselişine tanıklık edilmiştir (Lefevere A. , 1992, s. 17).

Günümüzde Avrupa ve Amerika edebiyat dizgelerindeki gelişmelere bakılırsa belirgin olmayan patronajların genellikle geçmişte olduğu gibi ideolojiye dayanmadığı görülmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle dünya geneline yayılan ekonomik model doğrultusunda yaygınlaşan zincir yayınevleri ve artan kâr beklentileri, edebiyat dizgelerinin ekonomik bileşenler üzerine kurgulanmasına yol açmıştır. Bu nedenle insanların beklentileri ve beğenilerinde değişken bir eğilim görülmektedir. Hâlbuki geçmişte edebiyat eserleri yeni baskın poetikalar ile yeniden yazıma uğruyordu. Bunun yakın geçmişteki örneklerine SSCB ve Sovyet devrimlerinden etkilenen Doğu Avrupa'nın ulusal edebiyat dizgelerindeki değişmelerde rastlanabilir. Benzer şekilde II. Dünya Savaşı sonrası Federal Almanya Cumhuriyeti ve Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde saygın edebiyat yazarları karşılaştırılırsa ortaya iki farklı liste çıkacaktır. Edebiyat dizgelerinde yeniden yazım sonucunda, aynı dili konuşan iki farklı devletin toplumunun ideolojik çeviri ve kültürel değişmeye maruz kalmasıyla iki farklı kültür repertuarı ortaya çıkmıştır (Lefevere A. , 1992, s. 19-20).

Edebiyatın saygın eserlerinin oluşturulması, bir ulusun inşa edilmesinde azami öneme sahiptir. Yazınsal anlamda saygın görülen eserler ulusların geçmişi ve bugünü arasında köprü vazifesi görür. Ulusun geçmişini bireylere hatırlatmak ve onlara ortak bir geçmiş sunmak için geçmişe ait anların, değerlerin canlı tutulması ve edebî eserlerle günümüze

aktarılması geçmişi hatırlamanın en temel yoludur. Saygın edebî eserler ile ulusun inşa edilmesine iyi bir örnek olarak Türkiye'deki erken Cumhuriyet dönemi dil ve çeviri faaliyetleri gösterilebilir. Tahir Gürçağlar'a göre, bu dönemde saygın bir Türk edebiyatı ile bir ulus inşa etmek için izlenen çeviri politikaları doğrultusunda girişilen çeviri edebiyatı oluşturma faaliyetleri, çağlardan bu yana Türk şair ve yazarlarına ait olan eserlerin yeniden canlandırılması yerine, Batılı yeni bir Türk edebiyatının inşa edilmesini amaçlamıştır. Bunun için de Batı'da saygın görülen edebî eserler, eşsiz ve yeni bir Türk edebiyatına öncülük etmesine olan inançla yeni edebiyat dizgesine çeviri yoluyla ithal edilmiştir (Tahir Gürçağlar, 2008, s. 36).

3.3.3. İdeolojik Çevirinin Sansür Boyutuna Vardığı Örnekler

Çeviri tarihinde ideolojik çevirinin bazı uygulamalarının sansür boyutuna vardığı örneklere de rastlanmaktadır. Çeviri yoluyla kaynak metinlere sansür uygulama yöntemi daha çok otoriter ve totaliter rejimler tarafından kendi siyasi egemenlik sistemlerinin mükemmelliyetçiliklerini vurgulamak veya rakip görülen ideolojik ve siyasi sistem modelinin sözde açıklarını vatandaşlarına bildirmektir. Bir çeşit propaganda yöntemi de olan sansür boyutundaki ideolojik çeviri uygulamalarına, XX. yüzyılın ilk yarısında özellikle SSCB'de oldukça fazla rastlanmaktadır. Sovyetler Birliği de yeni kurulan her devletin başvurduğu gibi kendi edebiyat dizgesini yeniden inşa etmek, genişletmek ve geliştirmek için çeviriye başvurmuştur. Fakat bunu yaparken Sovyet siyasi ideolojisi üzerine kurulduğu Marksist-Leninist fikirler, izlediği çeviri politikalarında da etkisini sürdürmüş ve yabancı kaynaklardan alınan eserler üzerinde birtakım yeniden yazım ve manipülasyon uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

SSCB yabancı edebiyat kaynaklarından eserleri Sovyet halkının kullanımına sunmak üzere çeviri yoluyla aktarırken genellikle iki yönteme başvuruyordu. Bunlardan ilkinde metinlerin içine komünist rejimi destekler nitelikte alt metinler yerleştiriliyor, komünist terminoloji hedef kültüre yapılan çevirilerde egemen oluyordu. İkincisinde ise, Sovyet mükemmelliyeti karşısında kapitalist düzenin çöküşü hakkında alt bilgiler sunulan yöntemler izleniyordu. Sovyet kültürüne dışarıdan metinlerin aktarılmasının esas amacı Sovyet halkına yabancı yazarları tanıtmak ve bu yabancı yazarların ünlü eserlerinde onların Sovyetlere gıpta ettiği izlenimini yaratarak halkın ülkesine, sisteme, kültürüne ve kendine olan güvenini pekiştirmektir. Bu bağlamda kimi zaman yazarların özgeçmişleri ve edebî eserlerinin dahi değiştirildiğine rastlanıyordu. Yabancı edebiyatlardan kapitalist sistemi eleştiren eserler çevirisi özellikle yapılıyordu. Eser seçkisinde Marksist ve Leninist

söylemler; bunlarla ilgili olan ayaklanma, sosyal protesto veya devrim sempatisini kavramlar içeren yayınlar varsa yine özellikle seçilerek çevirileri yapılıyordu. Saygın görülen yazarların uygun biçimde aktarılamayacak eserleri kara listeye alınıyor veya yasaklanıyordu. Tüm bunların altında edebiyatı ideolojik bakımdan kontrol altında tutmak ve okuyucuyu ideolojik doktrine uyumlu olan eserlerle tanıştırmak düşüncesi bulunuyordu. SSCB’de ideolojik baskı, çeviri sürecinin üzerinde tamamıyla hissedilen bir hal almıştı. Edebiyat ve sanat üzerinde yoğun biçimde uygulanan çeviri sansürü yöntemi sayesinde Sovyet halkı dışarıdaki dünyada gerçekten neler olup bittiğinden habersiz, iyimser bir bakış açısıyla SSCB’nin demir perde içinde inşa ettiği mükemmel dünya sanrısı içinde uzun yıllar boyunca yaşayıp gitti (Eglaja-Kristson, 2012, s. 345-346).

SSCB’nin çeviri eserlerde uyguladığı sansür diğer örneklere göre oldukça gelişmiş ve kurumsallaşmıştır. Sovyet toplumu için üretilen edebî eserlerin hepsinde ideolojik propaganda kaygısı güdülmüştür. Bu çerçevede Sovyetlerde çevirilen eserlerin bir dizi amaçlı ve niyetli dönüşme ve bozulmaya uğratıldığı ve eserlerin ideolojik bakımdan sisteme zararlı olduğu düşünülen yerlerinin sansüre uğratıldığı görülmektedir. SSCB’de çevirilen eserlerin neredeyse tamamı ülkedeki kütüphanelere gönderildiğinden bu işlemlerin uygulanması kaçınılmaz hale gelmiştir. Çeviri eserlerin seçimi, çeviri sürecinin takibi, gerekli sansür işlemlerinin uygulanması için Yabancı edebiyat Komisyonu kurulmuştur. Yabancı eserlerin çevirilerinin ülkenin dört bir yanında bulunan kütüphanelerdeki raflarda yerini alabilmesi için (yerel kütüphaneler ve özel kitap koleksiyonları dâhil), bu komisyonun resmî sansür uygulamasından geçmesi gerekmektedir (Vid, 2007, s. 153-154).

SSCB’nin geniş coğrafyası ve içinde barındırdığı halkların dil ve kültür bakımından çeşitliliği Sovyetlerin komünizm ideolojisi üzerine yeni bir toplum oluşturma gereğini doğurmuştur, SSCB’de Rusça devletin ve tüm halkların kullandığı ortak dildir. Sovyet edebiyat dizgesinde merkezdeki edebiyatın lokomotifinin Rus edebiyatı olmasının altında yatan temel nedenlerden birisi de budur. Sovyet edebiyat dizgesinde merkezde bulunan Rus edebiyatı devlet ideolojisi gereği “bizim edebiyatımız” olarak anılırken, çevredeki edebiyat olarak kalan dünya edebiyatı ve yabancı edebiyat kaynakları genelde Sovyet sınırları dışında kalan ve çoğunlukla Batı kaynaklı olarak görülen edebiyat ürünleri olarak kabul ediliyordu. Bu kaynaklardaki edebî eserler başta olmak üzere yazın kaynakları Sovyet okuyucularına sansürlenerek sunuluyordu. Witt’e göre, SSCB hegemonyasındaki

çeviri politikaları egemen güç ve ideoloji ekseninde değerlendirilmelidir (Barut, Odacıoğlu, & Köktürk, 2016, s. 473-474).

Edebî eserler üzerinde sansür uygulamalarının gerçekleştiği diğer örneklerden birisi de 1936-1975 yılları arasında diktatör General Francisco Franco y Bahamonde (1982-1975) yönetimindeki faşist İspanya hükümeti politikalarında görülmektedir. Franco idaresindeki İspanya'da tüm kültürel göstergeler askeri yönetim ve Roma Katolik Kilisesi tarafından yakından takip edilerek kontrol altında tutulmaktaydı. Yönetimin kontrolcü müdahaleler içeren politikaları edebiyat eserlerinde de hem yazar hem de çevirmenler için düşüncelerin özgürce ifade edilmesini engelleyen hatta eserlerde sansüre yol açan uygulamaların meydana gelmesine neden olmaktadır. Neuschäfer (1994) bu durumu sansürlü söylem olarak ifade etmekte ve sansür uygulamalarının de facto durumda güç ve zayıflık olarak iki şekilde tezahür ettiğini öne sürmektedir. Bunun nedeni olarak ise edebî eser üreticisi yazarların ve çevirmenlerin, sansür politikalarının üstesinden gelmek için eserlerde başvurduğu kamufraj ve aldatmaca gibi yaratıcı çözümleri, ama gülünç çözümleri göstermektedir. Franco İspanyasında sansür yalnızca edebî eserlerle sınırlı kalmamıştır. 1938 ve 1966 yıllarında çıkan sırasıyla birinci ve ikinci basın kanunları ülkedeki medya basın ve yayın organları üzerinde özel bir denetim yetkisi vermiştir. Bu kanunlara göre Ulusal Basın Merkezi tarafından uygulanan sansürler devlet tarafından kaldırılıncaya kadar uygulanmaya devam edilecektir (Vavrousova, 2016, s. 138). Basın üzerindeki sansür dolaylı olarak medya alanındaki çeviri faaliyetlerini de ilgilendirmektedir. Bu yüzden İspanya'da Franco diktatörlüğü döneminde çeviri sansürünün edebî eserlerin yanı sıra medyada da açık şekilde uygulandığı söylenebilir.

İdeolojik nedenlerle ortaya sansürün ortaya çıktığı diğer bir örnek ise Mussolini'nin faşist yönetimi altındaki İtalya'dır. Ancak İtalya'da sansür ve propaganda faaliyetleri Mussolini döneminden ibaret değildir, aksine uzun yıllar, Katolik kilisesinin ülkedeki egemenliği doğrultusunda başta gösteri sanatları olmak üzere kültürel ve edebî eserler üzerinde sansür bakımından önemli bir ağırlığı olmuştur. İtalya'da edebî ve kültürel eserler üzerinde uzun geçmişe sahip sansür uygulamaları, yabancı kaynaklı eserlerin İtalyan kültür ve edebiyatına aktarımı için seçilmesinde ve çevrilmesinde etkilenmiştir. Katolik kilisesi döneminde ahlaki değerler üzerinden yapılan ideolojik müdahaleler, Mussolini döneminde faşist İtalya'nın siyasi ideolojisinin müdahaleleri ile yer değiştirmiştir. Gösteri sanatı olarak sinemanın ilk ortaya çıktığı dönemde, Papa XI. Pius yönetimindeki Katolik kilisesi bu sanat dalının gelecekte ahlaki çöküşe yönelik tehlike arz ettiğine olan inancından dolayı

sinemaya başlangıçta sıcak bakmamıştır. Ancak bir yandan da kitlelere erişimi kolaylaştırdığı için kilisenin değerleri doğrultusunda yapılacak propaganda filmleriyle sözde ahlaki değerleri yükseltmek ve yaymak için iyi bir araç olabileceğine de kanaat getirmişlerdir (Ranzato, 2016, s. 211-212). İdeolojik nedenlere dayalı sansür politikalarında bir yandan sansürleme gayreti bulunurken diğer yandan da propaganda gayreti bulunduğu göze çarpmaktadır.

Mussolini idaresindeki İtalya'da; faşizmin askeri, siyasi ve kültürel yaşamın bir parçası hâline gelmesinde 1915'den itibaren Benito Mussolini'nin yakın işbirlikçisi, Faşist Parti üyesi Luigi Freddi'nin önemli bir rolü bulunmaktadır. Mussolini'nin yakın dostu Freddi'nin faşist İtalya'nın siyasi ve kültürel inşasında önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Freddi, sinema başta olmak üzere birçok kültürel ve edebî sanat eserinin faşist İtalya repertuarına kazandırılmasında önleyici sansür ilkesinin mucididir. Aslında çeviri politikaları ve çevirinin doğruluğu bakımından Freddi'nin uygulamada gerçekleştirdiği önleyici sansür konusu, Toury tarafından öne sürülen süreç öncesi çeviri normları kuramı ışığında ele alınabilir. Bu bakımdan Faşist İtalya'da sansürün çeviri boyutuna önleyici norm olarak başvurulduğu ifade edilebilir (Ranzato, 2016, s. 217-219).

4. ULUS-DEVLET İNŞASINDA DİL VE ÇEVİRİ FAALİYETLERİNİN ÖNEMİ

XVI. yüzyıl Ortaçağ Avrupasında Hümanizm ve Rönesans'ın etkileri Kilise Latincesinden ibaret olan dil ve çeviri faaliyetleri üzerinde de görülmektedir. Halkların ulus bilincini kazanmasındaki en önemli etkenlerden birisi hümanizm etkisiyle yerel düzeyde kullanılan diller üzerinde kurulan halk bilincidir. Kilisenin dil, çeviri ve yayıncılık faaliyetleri üzerinde önemli etkiye sahip olduğu 1500'lü yıllarda Hümanistler tarafından Hristiyanlık tarihi öncesi insanlığa yön veren Antik dönemin önemli edebî eserleri Latinceye tercüme edilmiş ve bu eserler matbaa sayesinde yaygınlaştırılmıştır. Avrupa entelijansiyası, kilise ve gündelik hayatın dilinden uzaklaşarak Latinceye yeni bir soluk katan bu dilsel üsluptan hoşlanmıştır. Latincenin kutsal, dokunulmaz ve kilise baskısıyla dogmatik görülen yapısına antik kökenli eserlerin tercümesi aracılığıyla yapılan bu dokunuş dil kullanımının halk düzeyinde de değişimine katkıda bulunmuştur. Zira matbaa sayesinde antik eserler yalnızca entelijansiya değil halk arasında da yaygın hale gelmiştir. Fakat bu durum halkta bu antik eserlerin pek karşılık bulmadığını da ortaya çıkarmıştır. Bu yüzden iletişimin matbaa sayesinde kolaylaşması ile aynı dili konuşan topluluklar, kendi basım yayın faaliyetlerine hız kazandırmış ve uluslaşma yolunda ilk adım olan dilde birliğe giden yolda aşama kaydetmeye başlamışlardır.

4.1. “Ulus” Fenomeni, Toplumsal Dönüşüm ve Çevirinin Rolü

Anderson (1995) ulus bilincinin oluşmasında yerel düzeydeki topluluklara ait dillerin yaygınlaşmasında kapitalizmin üç dışsal etkenden ötürü devrimci bir etkiye sahip olduğunu öne sürmektedir. Bunlardan ilki, kilise tarafından kullanılan Latincenin ağıdalı ve halk tarafından anlaşılabilir hale gelmiş olmasıdır. Latincenin halkın kullandığı gündelik dilden uzaklaşmasının nedenleri arasında, Batı'da etkili, yeniden canlandırılmaya çalışılan hümanizm akımının çok yönlü edebî eserler ortaya koymak üzere çıkılan yolda entelijansiya tarafından giderek halkın dilinden uzaklaşan bir dil kullanmaya başlaması sayılabilir. Önceden Latincenin yazılı kaynak olması sebebiyle halka nüfuz etmekte yaşadığı güçlük artık Latinceye oluşturulan yeni içeriklerde kullanılan dilin yalnızca aydınlar tarafından anlaşılır hale gelmesinden ötürü, Latinceyi halkta karşılık bulamaz hale getirmişti. İkinci etken, reformların da etkisiyle matbaanın Avrupa'da giderek yaygınlaşmasıyla, bu icadın kitlesele iletişimde kullanılan önemli bir araç hâline dönüşmesidir. 1517'de Martin Luther'in kiliseye meydan okuyarak yaptığı Almanca çevirilerin hızla yayılması ve 15 gün gibi o döneme göre çok kısa bir süre içinde bütün ülkede Luther'in tezlerine erişilmesi matbaanın iletişimdeki gücünü gösteren en iyi

örnektir. Latincenin yaşadığı bu çıkmazda halkların kendi dilinde yayımladığı eserler matbaa sayesinde çok hızlı şekilde okurlara ulaşır hale gelmiş ve toplulukları ortak paydada birleştiren bir güç olarak dilin gücünü gözler önüne sermiştir. Üçüncü etken ise kilise ve Latincenin önemini yitirmesiyle ileride mutlakiyetçi yönetimlere talip olmaya hazırlanan Monarkların yerel halk dillerinde yayınları destekleyerek bu halkların ortak özelliği olan dil kullanımını idari bir merkezileştirme aracı olarak kullanma amaçlarıdır. Çin İmparatorluğu ve Batı Avrupa arasındaki ilişki, Batıdaki egemen imparatorlukların çöküşünden sonra meydana gelen siyasal parçalanmalar ve sonucunda ortaya çıkan dil birliğine dayalı idari halk bölgeleri proto-milliyetçilik ideolojisinin baş göstermesine giden yolda önemli bir safhadır (Anderson, 1995, s. 54-56).

Ulusal bir bilinç oluşturmak için edebî ve kültürel eserlere başvurma fikri Venuti'nin Anderson'dan (1991) aktardığı satırlarda mevcuttur, ayrıca Venuti, Anderson'un (1991) uluslaşma konusunda edebî gelenekler hakkındaki görüşlerini aktarırken bunları çeviri perspektifinden de değerlendirmiştir. Çeviri sürecinde kaynak dildeki edebiyat ürünleri veya edebiyat geleneklerinin hedef dile aktarımına dikkat çeker. Okur kitlesinin kültürel bilgi ve bilincini inşa edecek eserlerin, profesyonel ve kurumsal olarak tanımlayıcı ve karar vericiler tarafından seçilenler ile sınırlı olduğunu belirtmiştir. Çeviri çeşitli toplumların dilbilimsel ve kültürel farklarını ortaya koyar ve zamanla kendine özgü bir toplumun inşasına katkıda bulunur (Venuti, 2004, s. 481). Aksoy (2010) çalışmasında, toplumların ulusa dönüşmesinde Cumhuriyet dönemindeki Türk modernite hareketinden bahsetmiş ve bu süreçteki çeviri faaliyetlerinin Türk uluslaşma hareketine katkısını ifade etmiştir. Bu bağlamda çeviri eksenli Türk girişimlerinin ayırt edici özelliği bir ulus ve toplum inşa etme amacı taşımasıdır. Türkiye'de geçmişteki çeviri deneyimi, dönemin egemen devlet ideolojisi olarak Batı Aydınlanması ve Batı Modernitesi'ne yönelen, temelde Türk devleti lehine manipülasyonlar kapsayan politikaları içermektedir (Aksoy N. B., 2010, s. 439).

4.1.1. Ulus-Devlet ve Ulusal Dil İnşası Bakımından Çevirinin Önemi

Tercüme ve toplum ilişkisi ele alındığında, sosyal ve kültürel olarak duraklamaya geçen, çağından geri kalarak siyasi ve toplumsal bir çöküşe giren milletlerin, modern toplumların entelektüel birikiminden faydalanmak üzere çeviri etkinliğine başvurdukları genel olarak kabul edilmektedir. Avrupa'da yaşanan Rönesans hareketinin Batı'yı gelişmiş toplumlar düzeyine taşıması ve çevre toplumların bu akımdan etkilenmesi söz konusu olmuştur. Rönesans hareketinin uyandırdığı Antik Yunan hümanizminin Avrupa toplumları üzerinde romantizm ve milliyetçilik akımlarını canlandırmasıyla birlikte, ortak dil, din, tarih, kültür

ve kader birliğine sahip olan toplumlar arasında ulusal bilinç canlanmaya başlamıştır. Türk toplumu da dâhil Batı modernleşmesini yakalamak, sosyo-kültürel ve teknolojik geri kalmışlığı ortadan kaldırmak üzere çeviri faaliyetleri dönemsel olarak artmıştır. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde ulusal bilincin ve ulusal dilin geliştirilmesi için başvurulmuş ve Batı Rönesansının ülkemize uyarlanması olan Türk hümanizmi, gelişmiş toplumların düzeyinin yakalanması için çeviriye başvurulmasını gerekli kılmıştır. Tanzimat'tan sonra Türkçeye yapılan çeviri faaliyetleri, Batı'daki modernleşme hareketinin Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'ne uyarlanması için atılan adımların en önemli parçasıdır (Kaplan R. , 1993, s. 162-163).

Muasır medeniyet seviyesini yakalamak, sosyal ve kültürel geri kalmışlığı yok etmek için planlı ve sistemli çeviri faaliyetinin yürütülmesi medeni toplumların edebî, kültürel, sosyal birikimini aktarmak için zaruri bir araç olarak görülmektedir. Bu durum çağdaş ve ileri düzeyde gelişmiş medeniyetlerde çeviri ihtiyacının ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir, aksine çeviri gereksinimi devam etmekte olup gelişmemiş veya gelişen toplumlara göre daha minimal düzeyde kaldığı söylenebilir. Türk edebiyat ve kültür hayatı düşünüldüğünde, özellikle 1940'lı yıllarda Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında başta Batı menşeli klasik eserlerin Türkçeye çevirilmesiyle ulusal bilinç ve ulusal dilin gelişmesine katkı sağlanmıştır. Rönesans hareketiyle uyanışa geçen hümanizmin ve romantizmin Avrupa'da tetiklediği ulus bilinci Batıda modern edebiyatın kurulmasına ve Batı medeniyetlerinin dil ve kültürlerinin zenginleşmesine zemin hazırlamıştır (Kaplan R. , 1993, s. 163-164).

Tercüme Bürosu'nun kuruluşu ile başlayan, tercüme hareketi ile okurlara ulus bilincinin aşılandığı yazılardan en önemlilerinden biri Azra Erhat tarafından kaleme alınan "Yunan Eserlerin Almanya'da Tercümesi" başlıklı yazı olarak gösterilebilir. Erhat'ın bu yazısı, ülkede "Tercüme Bürosu" ve "Tercüme" dergisi aracılığıyla çeviri etkinliğinin gücünü kullanarak modernleşme ve uluslaşmaya katkıda bulunacak tercüme politikalarının nasıl başarılı olabileceğini Almanya örneği üzerinden göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Erhat bu yazıda, XVIII. yüzyıldan itibaren Almanya'da çeviri alanındaki hareketliliğin Antik Yunan'a olan ilgisinden bahsetmektedir. Antik Yunan'a ve hümanizm düşüncesine karşı duyulan bu ilgi ve sempatinin tercüme faaliyetleri yoluyla arttığı, böylece çeviri etkinliğinin Alman dili ve Alman Hümanizminin gelişimine yol açtığından söz edilmektedir. Buradan hareketle romantizm akımının da etkisiyle Almanya'da ulusal dil ve ulusalcılık akımının çeviri ile ilişkisi vurgulanmaktadır. XVIII. yüzyıl Alman

edebiyatının romantizm akımından da etkilenen aydınlarından Johann Gottfried Herder'in "Her milletin ruhu kendi lisanından belirir." sözüne atıfta bulunan Erhat, Alman romantizm akımında dilin ve dolaylı olarak çeviri faaliyetlerinin ulusal dil ve ulusal bilinç inşasındaki önemine değinmektedir. Aynı zamanda Erhat'ın Alman dilinin, ulus dil olarak gelişim göstermesinde eski Yunanca ve Latince'den yapılan tercümelemlerin etkili olduğunu öne sürmekte ve iddiasını desteklemek için başta Goethe ve Nietzsche'nin eserlerinde kullandıkları dil ve üsluptaki içerik ve zenginliği öne sürmektedir (Erhat, 1940, s. 83-88).

Batı'da olduğu gibi Çarlık Rusyasından itibaren çevirinin Rus modernleşmesine katkıları olduğu görülmektedir. Büyük Petro (Deli Petro) zamanında devlet eliyle başlatılan sistemli ve planlı çeviri faaliyeti Rusya'da kültürel yaşama olumlu katkılar sunmuştur. Rusya'da gerçekleştirilen çeviri etkinliğinde Avrupa kültür hazinesinden faydalandığı görülmektedir. Çarlık Rusya döneminden SSCB'ye dek Rus sosyo-kültürel hayatının çeviri ile geliştirilmesi söz konusu olmuştur. Çeviri yoluyla başlayan bu toplumsal dönüşümde Rusçanın ulusal bir dil olarak gelişmesi sonucu ortaya çıkmıştır (Güney, 1940, s. 196-197).

4.2. Ulusal Kimlik, Dil ve Çeviri Politikaları

Kimlik, bireyin doğuştan gelen özellikleri ile birlikte sonradan yaptığı tercihleri doğrultusunda, kendi kişiliğini ve dolayısıyla daha genel anlamda ait olduğu grubun niteliklerini belirleyen ve bu sayede onları diğerlerinden ayıran en temel özelliktir (Kekevi & Kılıçoğlu, 2012, s. 1185). Uluslaşma süreci bir topluluğun kimliğinin ulusa dönüştürülmesini kapsamaktadır. Uluslaşma ve ulus-inşa süreçleri aynı topluluktan olmayan bireyleri bir topluluk içerisinde bütünleştirme çabası olarak başvurulan siyasi bir araç olarak özetlenebilir. Ulus inşası; sosyal, siyasi ve bölgesel bölünmüşlüğü yok ederek kültürel ulus ile siyasi ulus arasında bir uyum sağlama hedefler (Özdoğan, 2015, s. 233). Avrupa modeli ulus-devletlerin siyasi tarihe yeni bir aktör olarak girmesi sonucunda geleneksel uluslararası literatürde kimlik politikalarının ivme kazandığı görülmektedir (Kekevi & Kılıçoğlu, 2012, s. 1189).

Literatürde kimlik tanımının kesin kabul görmüş bir anlamı olmasa da aslında kimliği basitçe "benlik hissi" ve "değerler bütünü" olarak ifade etmek mümkündür. Birey-kimlik ilişkisinde insan psikolojisi etkin rol oynar. Kimliklere ilişkin aidiyet hissi, gücünü bireylerin diğerleri ile arasındaki farklılıklarından alır. Diğer bir ifadeyle birey; psikolojik sebeplerden ötürü kendine özgü kimlik inşasında "ben" ve "öteki" algısından beslenir. Öteki ile arasındaki farklılıklardan yola çıkarak benzeşleriyle kendisini daha rahat tanımlayarak kimliğini ifade edebilir. "Ben" ve "Öteki" üzerinden giderek sosyal, çevre,

etnik, ulusal, sınıfsal veya cinsel etkenleri göz önünde bulundurarak kimliklerini sınıflandırması ve çevresindekileri kimlik gruplarına ayırması birey için daha kolaydır. Kimlik algısındaki gönderimlerden “Ben” kavramı bireyin veya grubun zihninde “iyiyi ve düzeni” ifade ederken “Öteki” kavramı “tehlike, kötü ve düzensizlik” ifade eder. Bunun sebeplerinden birisi insan psikolojisindeki ayrımcı ve ötekileştirmeci yaklaşımdır. Alexander Wendt’e göre kimlik, “ben” ve “öteki” arasındaki karşılıklı etkileşimden beslenir, diğer bir deyişle kim veya ne olduğumuz hakkında bizim düşüncelerimizden çok karşı tarafın düşünceleri de devreye girerek kimliklerin inşa sürecinde rol almaktadır. Kimlik inşası ve güvenliğinde “ben” ve “öteki” kavramı, “dost” veya “düşman” ve “korku” veya “tehdit” algılarının oluşmasında etkili rol oynar. Genellikle “öteki” söz konusu olunca savunmacı davranmak, korku veya nefret gibi hislere kapılmak insan psikolojisinin ötekileştirme eğilimli eylemlerinden kaynaklanmaktadır (Sarı Ertem, 8, s. 194-195).

Kimlik algısında insanın sahip olduğu ötekileştirme ve farklılaşma arzusu güvenlik algısında da kendisini göstererek güvenlik kriterlerinin neye göre oluşacağını ortaya koyar. Bu manada bir toplumda; onu tehdit eden unsura karşı izlenecek güvenlik politikalarının neler olduğu ve güvenlik sınırının nerede çizilmesi gerektiğine dair ilkeler o toplumun kimliğine göre oluşturulur. Güvenlik üzerine yapılan tartışmalarda David Baldwin’ın bu kavrama ilişkin tanımında dile getirdiği beş önemli soru, toplum-kimlik-güvenlik arasındaki ilişkiye açıklık getirmektedir. Baldwin güvenlik tanımı sırasında vurguladığı “Kimin güvenliği?”, “Hangi tehditlere karşı?”, “Hangi yollarla?”, “Hangi bedellerle?” “Hangi değerler için?” soruları aslında “kimlik güvenliğinin sağlanması için politik araçlara başvurarak belli bedeller ödemeyi göze alıp ortak kültür ve değerlerin korunmasının” önemini ortaya çıkarmaktadır (Sarı Ertem, 8, s. 210-213).

Devletin güvende olması yalnızca fiziki savaş ortamı ve askeri konjonktürde düşünülmemelidir, ulusal kimliğin güvenliği de devletin olmazsa olmaz güvenlik tedbirleri arasındadır. Arnold Wolfers, ulusal güvenliği ifade ederken sahip olunan ulusal değerlerin güvende olması durumunu ifade eder. Kimliğin de ortak kültür ve değerler olduğu varsayımından yola çıkılarak ulusal güvenlikte kimlik güvenliğinin kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Bireysel ve devlet güvenliği yalnızca askeri ve fiziksel boyutta iyi durumda olmayı değil aynı zamanda kimliğe ilişkin tüm kültür ve değerlerin de iyi durumda olmasını kasteder. Kimlik güvenliği; yalnızca fiziksel değil aynı zamanda ruhsal, sosyal, kültürel unsurların oluşturduğu toplum kimliğini oluşturan ortak değerleri tehdit eden öğelere karşı politikaları içerir. Uluslar ve ulus-devletler bünyesinde barındırdıkları kimlik

ve değerler sistemini muhafaza edip, bu değerleri yayabildikleri sürece tam bir güvenlik ortamına sahip olurlar (Sarı Ertem, 8, s. 214-216).

Günümüzde, özellikle ulus-devletlerin siyasi hayatına devam edebilmesi için en önemli unsurlardan biri yurttaşlarına mal olan ortak kimlik ve değerlerin korunması olarak görülmektedir. Modern ulus-devlet anlayışında ortak kültür ve resmî dil ulus-devletin bütünleşme unsurlarından olup; ulusal kimlik güvenliğinin sağlanması ve ortak değerlerin toplumun her tabakasına yayılmasında en temel araçlar olarak öne çıkmaktadır. Günümüz ulus-devletler, ulus-inşa süreçleri geçirirken çeşitli dil politikaları uygulamışlardır. Yine birçok ulus-devlet, yurttaşlarının mevcut ulusal ve toplumsal kimliklerinin güvenliğini ve özellikle kendi siyasi bekasını teminat altına almak için dil politikaları uygulamalarını sürdürmektedir.

4.2.1. Ulus-Devlet İnşasında Resmî Dil'in nemi

Ulusların karakterlerini yansıtan temel unsurlardan biri de ulusun dilidir. Dolayısıyla ulus kavramına dayalı devletlerin en önemli niteliklerinden birisi devleti oluşturan ulusun ortak kullandığı dildir. Zira dil fertler arasında geçmişin izlerini paylaşmaya yarayan, geleceği inşa etmeyi sağlayan ve ulusun coğrafyasını kültürünü betimlemeye yarayan ortak ve ana unsurdur. Bir toplumu belirli unsurlarla kaynaştıran, fiziki, kültürel, sosyal, tarihi, ekonomik ve politik bakımdan birbirine sıkı bir şekilde bağlanması imkân veren, o toplumun ortak dile sahip olma özelliğidir. Bir ulus yalnızca kullandıkları ortak dil sayesinde aynı duygular etrafında kenetlenebilir, ortak dili kullanarak bir ulus geçmişiyle geleceği arasında bağ kurabilir.

Dil sosyal bir kurum olması hasebiyle milldir. Dil tabii bir şekilde oluşan kurallarını yine doğal olarak bu dili konuşanlara benimsetir. Dile yapılan müdahaleler aynı dili konuşanlar arasında iletişimsizliğe sebebiyet verir (Tuncer, 2000, s. 41-42). Humboldt'a göre dil insanın iç gereksiniminin bir neticesidir. Dil olmadan insan da olamaz. Dil düşünce için bir araçtır. Her ikisi birbirinden doğar. Dolayısıyla dilini geliştiren milletlerin düşünce dünyaları da gelişmiş olur (Akarsu, 1984, s. 19, 33-43). Dil bir milletin en kıymetli servetidir. Zira bir dilin kendi gelişimini tamamlaması kolay bir süreç değildir. Kelimelerin birer nağme özelliği kazanması öyle kısa zamanda olacak bir şey değildir. Diller yıllar içerisinde sadece kelime değil ses bakımından da gelişir, bir musiki güzelliği kazanırlar. Burada bir müzikal tekmlden bahsedilebilir (Banarlı, 2010, s. 16-19). Türk ulusal kültüründe Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Karacaoğlan'ın duygu dünyaları, üslupları ve şiirlerinde kullandıkları dil; ileri dönemlerde Aşık Garip, Aşık Smmani, Aşık Veysel

ve daha nice halk şairlerine ilham olmuş, gelecek nesil yazar ve şairlerini ortaya çıkarmıştır.

Uluslu oluşturan tüm gruplar konuşmak suretiyle anlaşılabilir, muazzam bir birliklilik, duygudaşlık oluşturabilirler. Bir ulusta “egemen dil” en çok konuşulan dil olabileceği gibi birçok nedene bağlı olarak “hâkim dil” de olabilir. Hâkimiyet, kültürel egemenlikle oluşabileceği gibi “siyasi bir zorunluluktan” da kaynaklanabilir. Egemen dili koruyabilmenin veya onun bu vasfını sürekli kılabilmenin yolu ise bunu “resmî” bir hüviyete sokmaktır. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren çeşitli unsurlardan hareket egemen dillerden söz edilebilir. Nitekim site devletlerindeki bilimsel etkinlikler “Yunanca”yı Akdeniz havzasında egemen dil hâline getirmiştir. Romalı okuryazarlar bundan hareketle “Yunanca”yı öğrenmek suretiyle “Latince”ye tercüme yapmışlardır. Ancak sonradan Yunanistan’ın Roma’nın hükmü altına girmesiyle üst katman etkisi görülerek, Yunanca önemli bir kültür dili olmasına karşın Latince egemen bir dil olmuştur (Özdemir, 2006, s. 14-15). Bu örnekten de anlaşılacağı üzere medeniyetler tarihi boyunca “kültürel dil”le “egemen dil” birbirinden farklı olabilmektedir.

Dilin edebî ve kültürel değeri, işlevi yanında siyasi bakımdan bir işlev kazanması ise özellikle XIX. yüzyıla rastlamaktadır. Avrupalı sömürgeciler gittikleri ülkelerde dillerinin konuşulmasını zorunlu hâle getirmişlerdir. Öyle ki sadece din derslerinde yerel diller konuşulur olmuştur. Örneğin 1783’te Fransız sömürgesi olan Senegal’de durum bu şekildedir. O tarihten beri çocuklar kendi aralarında yerel dillerini konuşmalarına rağmen, okullarda Fransızca eğitim yapılmaktaydı. Her ne kadar misyonerler yerli dilde eğitim vermeye başlamışlarsa da bunun yanlış olduğuna karar verilmiştir (Özdemir, 2006, s. 15). Dolayısıyla siyasi emperyalizm beraberinde kültürel emperyalizmi de getirmiştir. Böylece baskı altına alınan ulusların öncelikle dilleri hedef seçilmiştir.

Dil ve bağımsızlık arasındaki güçlü bir ilişki olduğu muhakkaktır. Nitekim bağımsızlıklarını kazanan birçok ulus “resmî dili”ni oluşturma çabasına girişmiştir. Örneğin; İsrail devletleşme sürecinde binlerce yıllık geçmişe sahip olup, ölü bir dil olan İbraniceyi yeniden diriltmiş ve bunu ulusal bir dile dönüştürmeyi başarmıştır. Ulusal dil “uluslaşma” ülküsünün bir gereğidir. Ekonomik, siyasi ve kültürel anlamda güçlü olan ülkeler diğer ülkeleri baskı altına almaktadırlar (Şimşek T. , 2014, s. 739-740). Avrupa ülkeleri siyasi baskısıyla giremedikleri ülkelere “kültürel” yollara başvurarak girmeye çalışmışlardır. Kimi zaman misyonerlik faaliyetleriyle bunu gerçekleştirdikleri görülmüştür. Bu bağlamda Osmanlı Devleti’nde birçok Avrupa ülkesinin ve Amerika’nın

özel okullar açtığı görülmektedir. Öyle ki bu okullar küçük yerleşim yerlerine kadar ulaşmıştır.

XVII. yüzyıldan itibaren Avrupa’da monarşiler yıkılmaya, “ulus-devlet” modelleri oluşmaya başlamıştır. Özellikle İngiltere’de başlayan “ulus-devlet” süreci Avrupa’dan başlamak üzere diğer bölgeleri etkilemeye başlamıştır. Sosyal, siyasal ve bölgesel bölünmüşlüğü ortadan kaldırmayı hedefleyen Almanlar, uluslaşma doğrultusunda kültürel ulusla politik ulusu birbirine yakınlaştırmaya çalışmıştır. Uluslaşmada “dil” merkezdedir. Zira dil ulusal özelliği en iyi yansıtan öğedir. Bu açıdan dille ilişkisi olan edebiyat ve kültür uluslaşmada önemli iki öge durumundadır. Uluslaşmada dil hem amaç, hem de araçtır. Almanya XIX. yüzyılda ulus-devlet oluşumunu gerçekleştirmiştir. 1813’te Fransızlara karşı savaşı Almanlar küçük ve parçalanmış devletler hâlinde yaşamaktaydılar. Siyasal bir çatı altında Alman kültürünü koruyamıyorlardı. Bu açıdan uluslaşma “birlik ulusçuluğu” şeklinde ortaya çıkmıştır. Fransızlarla savaş sürecinde Almanlar dillerini ve kültürlerini dile getirmişlerdir. XVII. yüzyıldan itibaren kurulan dil dernekleri Almancayı, Latince ve Fransızca kelimelerden temizlemek ve Alman ulusal bilincini geliştirmek gibi bir amaç edinmişlerdi (Özdoğan, 2015, s. 229-233, 236).

Almanya’da yaşanan dili ayıklama süreci Osmanlı Devleti’nde biraz daha geç yaşanmıştır. Osmanlı Devleti uzun yıllar boyunca farklı kimlikleri bünyesine katmıştır. Bu çok milletli Osmanlı’nın Türkleşmesinde dil ve edebiyat önemli bir rol üstlenmiştir. Osmanlı Selçuklu mirası üzerine kurulmuştu. Dolayısıyla Fars kültürünün Osmanlı şair ve yazarları üzerinde büyük bir etkisi vardı. Divan edebiyatı da bunun neticesidir. Tarih, felsefe, dil ve din gibi birçok konuda kitaplar yazılmıştır. Ancak bunlar halk arasında yaygınlaşmamıştır. Halkın lisanı başkaydı. XIX. yüzyılda halkın dili gazete ve okulların yaygınlaşmasıyla her gün konuşulan dil hâline gelmiş; bu şekilde Yeni Türk edebiyatının dili oluşmuştur. Ulusal yapıya sahip bir devlette halkın konuştuğu lisanla devletin lisanı birdir. Osmanlı Devleti’nin dili Türkçe idi; buna karşın bu dil halk tarafından anlaşılmamaktaydı. Zira devleti yönetenler ile halk tabakası arasında ciddi bir sınıflaşma vardı (Karpas, 2010, s. 58-59). Osmanlıdaki sınıflaşma “kültürel” anlamdaydı. Tanzimat’tan önce oldukça büyük olan Osmanlı coğrafyasında merkez konumunda bulunan İstanbul kültürünü, edebiyatını, dilini halka yansıtmak mümkün değildi. Dolayısıyla halk dili, kültürü ve edebiyatı sözel nakil aracılığıyla devam etmekteydi.

Ulusların tarihte oluşumu gibi dillerinin de tarih içinde edindiği bir kimliği vardır. Banarlı buna “dil mimarisi” demektedir. Bazı diller kültür ve edebiyat dili olarak başka dillere

boğun eğımişlerdir. Hâkim diller diğere dillerden dilediğı ölçüde kelime alırlar. Dil ve kültür imparatorluğu kurmuş milletler oldukça azdır. İmparatorluk dillerinin hiç birinde bir öz dilden söz edilemez. Bütün büyük diller için bu geçerlidir. Latince için de durum aynı boyuttadır. Zira bu dildeki kelimelerin yüzde ellisinin Yunancadan geçtiğı görülmektedir. Ancak Yunanca da dikkatle incelendiğı zaman görüldü ki, bu dil Makedonya, Anadolu, Suriye ve muhtelif Mezopotamya dillerinden birçok şey almıştır (Banarlı, 2010, s. 29-32). Osmanlı Devleti'nde Genç Kalemler ile "ulusal bir dil" in doğuş süreci başlamıştır. 1870-1908 edebiyat kuşağı toplumu "Türkleştirmek" için edebiyatı bir basamak olarak kullanmıştır. Nitekim devlet dairelerinde ve basında kullanılan dilin Türkçe olması bu süreci hızlandırmıştır (Karpata, 2009, s. 31-32). XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti içerisindeki farklı etnik yapılar isyan ederek kendi ulusal devletlerini kurmuşlardır. Buna en geç katılan devlet ise Arnavutluk'tur. Osmanlı kendi içerisinde ulusal bir devlet olma yolunda ilerlemiş ve nihayetinde Cumhuriyet kurulmuştur. Bu farklı kimliklerin ön plana çıkmasında dil ve din belirleyici olmuştur.

Ulusal yapıya sahip devletlerde konuşma dilinin yazı dili hâline gelmesi zorunludur. Bu yapılmadığı takdirde halkla devlet arasında büyük bir kopukluk meydana gelir. Halkın eğitimi pek tabii olarak zor hatta imkânsız hale gelir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti kurulurken İstanbul Türkçesi iki şekildeydi: Biri yazı dili olan "Osmanlı Türkçesi"dir ki, içerisinde Arapça ve Farsçadan birçok kelime bulunmaktaydı. Halkın konuştuğı lisan ise başkaydı. Dilin uluslaştırılması ve dilin avamlaştırılması arasındaki çıkmazda bir seçimin yapılması gerekliliğı bulunmaktaydı. Bu noktada aydınlar ulusal bir dil oluşturulması için halkın konuştuğı lisan ile yazıların kaleme alınmasını benimsediler. Esasen halk arasından çıkan yazar ve şairler yüzyıllardır halkın konuştuğı dil ile eserler kaleme almaktaydı (Gökalp, 2004, s. 113-115).

Ziya Gökalp, siyasi kapitülasyonlar nasıl siyasi bağımsızlığa aykırıysa dil kapitülasyonlarını da dilin bağımsızlığına aykırı bulur. Bu açıdan Türkçenin diğere dillerin esaretinden kurtarılması gereğı üzerinde durur. Buna karşın Gökalp, halka mal olmuş Arapça ve Farsça kelimeler için farklı düşünür: O, hazırlanan lügatlerde bunların yanına hangi dilden geldiğinin belirtilmesini bile yanlış bulur. Zira bu kelimeler artık Türkçeye mal olmuştur. Gökalp dilin ulusal hale getirilmesi için bazı öneriler getirir: Bunlar, Türkçeyi gereksiz görülen Arapça ve Farsça kelimelerden temizlemek; dile halk arasında konuşulan tabirleri ve kelimeleri eklemek ve yine uluslararası lisanlarda yerleşmiş kelimeleri Türkçeye kazandırmaktır. O, bunlardan birincisine temizleme, ikincisine

millileştirme üçüncüsüne de işleme adını vermektedir. Ulusal bir dil, “yapmacık” bir dil değildir; halk arasında yüzyıllar içinde gelişip büyüyen bir dildir (Gökalp, 2004, s. 119-120, 137-139).

Uluslar şekillenirken, gelişirken dil de buna kayıtsız kalamaz. Her dil kendi ulusunun niteliklerini yansıtır. Dil, ulus bir devletin oluşumunda çokça etkili olur. Ulusların tarihsel bakımdan en çok etkin oldukları dönemde dillerinde de bunun aynı oranda bir yansıması olur. Ortak bir dil de bu zaman diliminde ortaya çıkar. Ortak dil bütün yerel lehçeleri içine alır. Dolayısıyla bu ortak dil artık “devlet dili” olur. Bu zorunludur; zira bilimde, edebiyatta ve günlük işlerde buna gereksinim vardır. Devlet dilini artık diğer lehçeleri konuşan halkların öğrenmesi gerekir. Devlet dili, diğer diller üzerinde baskı kurmaz; aksine onları canlandırır, güçlendirir. Aynı şekilde devlet dili de bunlardan beslenir. Ulusun karakteri mimari eserlerinde, musikisinde, edebiyatında ve dilinde kendini gösterir. İşte ulusların karakterini en iyi yansıtan da edebiyat, bilim ve sanat yapıtlarında başvurulan dildir (Akarsu, 1984, s. 33-43). Ulusal karakteri tasvir eden, ortaya koyan eserler ne kadar çoğalır, dil o oranda gelişir ve bağımsız ulus düşüncesi halk arasında daha çok yer bulur.

Resmî dil hukuken kabul edilen, devlet kurumlarında kullanılan dil demektir. Resmî dilden farklı olarak “ulusal dil” ise egemen devlette toplumun büyük kısmı tarafından konuşulan dildir. Bazı ülke anayasalarında “resmî dil”, “ulusal dil” düzenlemeleri bulunmaktadır. Malta’da da olduğu gibi bir dil hem “resmî dil” hem de “ulusal dil” olabilmektedir. Yeni bir devletin kurucu iktidarları genellikle anayasalarında resmî dile yer vermektedir (Akbulut, 2012, s. 157).

Amerika’da İngilizce egemen bir dil olmasına karşın, 1787 Anayasa oluşturucuları tarafından Anayasa’ya resmî dil olarak sokulmamıştır. Bu metinde İngilizce Amerika’nın “ulusal” dilidir. Fransa 1992’de Fransızca’yı resmî dil olarak kabul etmiştir. Portekiz, Macaristan, Estonya gibi ülkelerin anayasalarına “resmî dil” girmiştir. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 2. maddesi 3. fıkrası uyarınca Türkiye Cumhuriyeti’nin resmî dili Türkçedir. Bu durum ilk defa 1923 Anayasası’nda yer almıştır. Osmanlı Devleti’nin ilk anayasası olan 1876 Kânûn-ı Esâsî’de konuya ilişkin bir madde bulunmazken devletin resmî görevlilerinde aranan vasıflar kısmında “Tebaa-i Osmaniyenin hidemat-ı Devlette istihdam olunmak için devletin lisan-ı resmîsi olan Türkçeyi bilmeleri şarttır.” denilmiştir. Kânûn-ı Esâsî’nin 68. maddesi Meclis-i Mebusan’a kimlerin üye seçilemeyeceğinden bahsederken “salisen Türkçe bilmeyenler” demektir. Maddenin son cümlesi ise “Dört seneden sonra icra olunacak intihaplarda mebus olmak için Türkçe okumak ve mümkün

mertebe yazmak dahi şart olacaktır.” denilmektedir. İlk meclis oluşturulurken bu madde yoktu; bu sebeple azınlıklar mecliste çoğunluk elde etmişlerdir. Bazı devletlerin anayasaları ise birden çok resmî dile sahiptir. Nitekim 1999 tarihli İsviçre Anayasası’nın dört resmî dili bulunmaktadır. Yine 1937 tarihli İrlanda Anayasası’nın iki resmî dili vardır. Bunlar; İrlandaca ve İngilizce’dir. Ancak İrlandaca ulusal resmî dil olarak birinci sıradadır (Akbulut, 2012, s. 160, 162, 164, 171).

Atatürk, Türkçe ile yaptığı konuşmalarında her zaman Türk ulusu ve Türk dili arasındaki ilişkinin önemine vurgu yapmıştır. Bu anlamda 1933 yılında “Kat’i olarak bilinmelidir ki Türk milletinin millî dili ve benliği bütün hayatında hâkim ve esas olacaktır.” ifadelerini kullanarak, Atatürk herşeyden önce Türkçenin çok iyi bilinmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu amaçla 1929 yılında Türk Eğitim Derneği kurulmuştur. Bu derneğin amacı örnek teşkil edebilecek özel Türk okulları açmaktır (Sinanoğlu O. , 2018, s. 48-50). Ömer Seyfettin’in “Yeni Lisan” ile başlattığı Türkçenin yabancı kelimelere karşı korunmasının günümüzde daha büyük bir gereklilik olduğu aşikârdır. Zira küreselleşen dünyayla birlikte Türkçeye birçok yabancı kelime hatta bunun ötesinde cümleler girmektedir. Gençlerin lisanlarına bunlar yerleşmektedir. Çarşı dükkân isimleri bile bir maharetmiş gibi, daha çok satış yapmak düşüncesiyle yabancı isimlerle donatılmıştır. Bu bakımdan ulusunu korumak isteyen milletlerin dillerini yasayla koruma altına almaları bir zorunluluk olsa gerektir. Zira Türkçe, Türkiye Devleti’nin ulus bir devlet olmasının, egemenlik ve bağımsızlık açısından bunu sürdürebilmesinin yegâne koşuludur.

Türkçenin yabancı kelimelerden arındırılması, Türkçe kelimelerin lisana sokulması ve bunların halk arasında yer etmesi için Atatürk büyük gayret göstermiştir. Bu amaçla Türkçenin resmî bir dil olarak anayasada yer almasına büyük bir ehemmiyet verilmiştir. Nitekim bu konuda Atatürk “Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk Dili dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil şuurla işlensin. Ülkesini yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır.” demiştir (Acar, 1983, s. 150-151). Öte yandan ulus-devletler yabancı devletlerle kurdukları her türlü ilişkide “dillerini” muhafaza edebilmek için çeşitli tedbirler almalıdırlar. İşte bu alışveriş esnasında yabancı dilden hedef dile aktarılacak olan malzemede “çeviri” devreye girmektedir. Bilinçli, programlı ve sürdürebilir olarak belirlenen çeviri politikaları devletlerin üzerine inşa olunduğu birçok siyasi ve kültürel değeri ideolojik amaçlar doğrultusunda muhafazaya etmeye yarayan bir araç olarak başvurulabilir. Yeni kurulan

devletlerin bir kültür repertuarı inşa edebilmesi ve devlet ideolojisine hizmet eden bir edebiyat dizgesi oluşturabilmesi için çeviri politikaları gereklidir.

4.2.2. Ulus-Devlet İnşasında Çeviri Politikaları Benimsenmesinin Önemi

Çeviri bir metni kaynak dilden hedef dile aktarmaktır. Her milletin bilim, edebiyat ve sanat alanında çevirilerin büyük bir yeri vardır. Zira çeviri vasıtasıyla bir kültürden veya bir medeniyetten diğerine veri akışı olabilir. XXI. yüzyılda kitle iletişim araçları sayesinde bu aktarım çok hızlı ve kesintisiz olmaktadır. Ancak bunlar geçmişte çeviriler vasıtasıyla mümkün olmaktaydı.

Millî uyanış üzerinde çeviri/tercümelerin şüphesiz büyük bir etkisi vardır. Çeviri faaliyetleri millî inkılâplara öncülük eder. Bu süreçte en önemli konu dildir ve düşünce ürünü bütün eserlerin anadilde ifade edilmesidir (Ülken, 2009, s. 221). Kaynak dilden yapılan çevirilerle hedef dilin yani çevirisi yapılacak dilin kültürü yönlendirilebilir, dönüştürülebilir. Çeviri yöntemleri de çevirmenin kaynak ve hedef kültürleri tanmasına göre değişiklik gösterebilir. Çevirilerin ulusal kimliklerde nasıl bir rol üstleneceği ulusların kendi hedefleri, politikaları istikametinde belirlenir.

Kendisi de bir mütercim olan Halid Ziya'ya göre tercüme/çeviri teliften daha zordur. O tercümede “sadakatten”/kaynak metne sıkı sıkıya bağlılıktan bahseder. Tıpla ilgili bir eseri bir mühendisin çeviremeyeceğinden söz eder. Ona göre bilimsel eserlerin çevirisinde edebî değer göz ardı edilmemelidir. Eserin aslına bağlı kalınarak yapılan tercümenin çok zor olduğunu belirten yazar, mütercimin mananın anlaşılmasına dair ilavelerinin olabileceğine işaret eder. Ancak mütercim kendi görüşlerini yansıtacak eklemelerde bulunmamalıdır. Ona göre ilim, fen, edebiyat ve sanat alanında kaynak dilden hedef dile tercüme yapılabilir; yeniden keşif yapmaya gerek yoktur (Uşaklıgil, 2014, s. 45-63).

Amacına göre kaynak dilden hedef dile çeviri yapılırken eser, hedef dile adapte edilebilir. Nitekim XIX. yüzyıl Osmanlı yazarlarından Ahmet Vefik Paşa bu yöntemi uygulamıştır. Moliere'den yaptığı çevirilerde buna dikkat etmiş; Türk ulusal kültürüne uymayan kısımları ya Osmanlı kültürüne uygun bir dille vermiş ya da atlamıştır, bir nevi, tercüme ettiği dilin kültürü ile kendi kültürünü sentezlemiştir. Moliere'den yaptığı çevirilerde Fransız kültürünü çok iyi bilmesi hasebiyle iki kültür arasındaki uyumsuzlukları ortadan kaldırmıştır. Kültürler arası ortak payda çıkarmak istemiştir (Doğramacıoğlu, 2009, s. 1076).

Bu tür çeviri faaliyetleri neticesinde farklı kültürler arasında bir iletişim olanağı ortaya çıkar. Aynı şekilde bununla bir milletin ürettiği bilim, teknik ve sanat evrenselleşir. Çeviri kavramı zamanla gelişmiş ve kapsamı genişlemiştir. Çevirinin bir bilim dalı olması gereği ise Schleiermacher tarafından dile getirilmiştir. O, çeviriyi; yazarı okura ya da okuru yazara götürmek olarak tanımlar. Son zamanlarda çeviribilim artık bağımsız bir disiplin hâline gelmiştir. Çeviribilim bir metni kaynak dilden hedef dile aktarmayı, bu eylem sürecini ve bunun sonucunda ortaya çıkan metni her yönüyle inceleyen bilim dalının adı olmuştur (Tanrıkulu, 2016, s. 941-943).

Bu süreçte araştırmacılar tarafından çeşitli çeviri kuramları ortaya atılmıştır. Bunların en başında “eşdeğerlik” kavramı gelir. Kaynak metne sadık çeviriler onun anlam ve üslubunu tam olarak yansıtmayı amaçlarlar. Bazı araştırmacılar ise bunun mümkün olamayacağını zira hedef dil ile kaynak dil arasında anlam ve sembol yönünden farklılıkların olduğunu belirtirler. Öte yandan çeviriyi bir tür yorumlama olarak değerlendirenler de bulunmaktadır. Çevirmen kaynak dili önce dilbilimsel yönden inceleyerek anlamı ortaya çıkaracak sonra da hedef dildeki anlamı aktarabilecek eşdeğer formları yorumlayarak tespit edecektir. “Çoğuldizge kuramı”nda ise çevirinin amacı sosyal yapılar içinde edebiyatın ne çeşit bir etkinliğe sahip olduğunu belirlemektir. Bu, kültürleri farklı yapıların bir bütün oluşturmasıyla ortaya çıkmaktadır. İşte edebiyat bu kültür yapısını oluşturan alt birimlerden biridir. “Çeviriyazın” da edebiyatın altında bulunmaktadır. Bu kuramın oluşturucusu Even-Zohar, çevirinin ulusal kültürlerin şekillenmesindeki etkisi nedeniyle “Çeviri edebiyatı”nın ayrı bir başlık altında incelenmesi gerektiğini belirtmektedir (Tanrıkulu, 2016, s. 944-945).

Uluslar siyasi anlamda konumlarına göre bir “söylem” oluşturmaktadırlar. Bu özellikle siyasi çevrelerin yaptıkları politik konuşmalarda görülmektedir. Bu açıdan politik konuşmaların çevirisinde hedef dildeki ülkenin kendi söylemi etkin olmaktadır. Bu durum siyaseten birçok devlet tarafından uygulanmaktadır. Devlet mütercimleri de bu anlamda eğitime tabi tutulmaktadır. Bu tür politik çeviriler bazen ülkeler arasında sorunlara sebep olmaktadır. Dolayısıyla milletlerin siyasi görüşleri ve devlet stratejileri tercümelerde etkin olabilmektedir. Bu anlamda sadece politik konuşmaların çevirisinde değil, diğer edebî ve bilimsel verilerin çevirisinde de bir politika veya strateji belirleme zorunluluğu bulunmaktadır. Edebî eserlerin çevirilerinin nasıl yapılması gerektiği hususunda hedef ülkenin “çeviri politikaları” belirleyici olacaktır.

Çeviride “yerelleştirme” yapılabilir ki bunu ilk olarak Romalı çevirmenlerin yaptıkları görülmektedir. Onlar Yunancadan çevirdikleri eserlerde isimleri Latince yapmak suretiyle eserlerin orijinallerinin Latince olduğu görüntüsünü vermişlerdir. Bu husus baskın kültürler olan İngiliz ve Fransızlar tarafından da kullanılmıştır. Bunlarda “yabancı kültürler”in kabul edilmediği çevirilerin içine görünmez bir şekilde İngiliz dilinin değerlerinin oturtulduğu görülmektedir. Batıdan yapılan çevirilerde Ahmet Mithat Efendi de aynı stratejiyi takip etmiş; kaynak dilden aynen tercümeyle doğru bulmadığını belirtmiştir. Ulusların uyanış devirlerinde çeviriler etkili olmuştur. Bu devirlerde dil ulusal var olmanın en önemli yolu olmuştur. Nitekim Bulgar, Çek, Fin devletlerinin “ulusal bir devlet” olma sürecinde çevirilerden kültürlere uyarlamalarda “yerelleştirme”lerin büyük katkısı olmuştur (Berk, 2001, s. 3-7).

Osmanlı Devleti’nde ise yukarıda bahsedildiği üzere Ahmet Vefik Paşa yaptığı çeviri ve uygulamalarla XIX. yüzyılda Türk Kültür Tarihine adını yazdırmıştır. Halka tiyatroyu sevdirmiştir. Ahmet Vefik Paşa’nın ulusal kültürel temel öğelere “adaptasyon” yapmak suretiyle çeviriler yaptığına yukarıda değinmiştik. O, özellikle şiirlerin çevirisinde halk şiirini tercih etmiştir. Bu da halk diline ve kültürüne ayrı bir önem verdiğini göstermektedir (Doğramacıoğlu, 2009, s. 1077-1084). Yazarın çeviride böyle bir yöntemi takip etmesi, halkın fikir dünyasının zenginleşmesine katkıda bulunmaktadır.

Cumhuriyet döneminde tercümede “yerelleştirme” bilinç bir devlet politikası sayesinde oldukça etkili olmuştur. Laik bir Türk ulusu oluşturma Avrupa’nın değerlerini reddederek değil, Doğu’yla bağını gevşeterek Batı medeniyetinden uyarılama yapmak suretiyle gerçekleşecektir. Cumhuriyetin temellerinde Batı’dan yapılan bu çevirilerin etkisi olduğu açıktır. Çeviriler de “evrensel değerlere” veya “ideal kültür”e ulaşma amacıyla yapılmıştır. Ancak Türkiye için bu o kadar kolay olmayacaktır. Zira o zamana kadar “Batı” ötekidir. Buna karşın, II. Dünya Savaşı’ndan sonra ulusal bir kültür ve edebiyat yaratma isteği daha fazla ortaya çıkmıştır. Nitekim bu dönem çevirmenleri öncekileri elitist ve taklitçi olmakla tenkit etmişlerdir (Berk, 2001, s. 7-12).

II. Meşrutiyet’ten Harf Devrimi’ne kadar birçok eser Türkçeye çevirilmiştir. Burada çevirisi yapılan eserlerin niçin seçildiğine dair bazı hususların dikkate alındığı, bu eserlere yazılan önsözlerden anlaşılmaktadır. Bunlar; eğitici-öğreticilik, ahlâk ve terbiye, fen bilimlerinin öğretilmesidir. Bundan başka Türk tarihini konu edinen romanlar da çevirilmiştir. Eser sahiplerinin Victor Hugo, Alexandre Dumas gibi dünyada tanınırlığı

olması da eserlerinin çevirisinde etkili olmuştur. Hatta onlar hakkında çeviri yapılırken bilgi verilmesi bile abes görülmüştür (Karadağ & Bozkurt, 2014, s. 87-93).

Cumhuriyetin kuruluşuyla yeni bir ulusal kimlik ortaya çıkmıştır. Bunun merkezinde ortak bir tarih, dil ve kültür vardır. Türkiye’de Batı dillerinden Latin alfabesine çevirilen eserleri Halkevleri çeşitli faaliyetlerle, tiyatro sahnelerinde halkla buluşturmuştur. TBMM hükümetleri döneminde kurulan Telif ve Tercüme Heyeti’nin yerine 1926’da Dil Heyeti ve Talim Terbiye Dairesi kurulmuştur. Yükseköğretimde ders kitaplarının tercümesi için de Tercüme Bürosu kurulmuştur (Haleva & Kıvanç, 2015, s. 1330-1331).

Hasan Âli Yücel’in Maarif vekili olduğu dönemde Türkiye’de başlatılan çeviri faaliyetleri ile bir devlet politikası oluşturmak amaçlanmıştır. Bu çerçevede Birinci Türk Neşriyat Kongresi’nde kurulması kararlaştırılan Tercüme Bürosu ve Tercüme Heyeti ile birlikte çeviri faaliyetlerinin yer aldığı bir Tercüme dergisi yayın hayatına girmiştir. Yücel dönemi tercüme faaliyetlerinde çeviri politikası olarak merkeze ulusal bir dava niteliğinde “çağdaşlaşma” ve “hümanizm” yerleştirilmiştir. Hedef bu istikamette özellikle Batı olmak üzere klasikleri Türkçeye kazandırmaktır. Böylece Türkçenin akıcılığına ve gelişimine katkıda bulunmaktadır. Temelde ise Cumhuriyet ideolojisinin halka aşılınması amaçlanmıştır (Haleva & Kıvanç, 2015, s. 1331-1333).

Yücel döneminde girilen çeviri faaliyeti Türk inşasına olumlu yönde katkılar sağlamıştır. Yeni kurulan ulus-devletler bir yandan kanunlar yoluyla ulusal dillerini koruma altına alırken, diğer yandan da kendilerine yeni bir kültür repertuarı oluşturmak için ideolojik arka planı doğrultusunda dış dünyaya açılarak farklı kültür ve medeniyetlerden saygın eserleri çeviriler yoluyla kendi kültürlerine aktarmaktadır. Türkiye’de 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri ile bunu gerçekleştirmiştir. Bu çeviri seferberliği sayesinde yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin genç ulusu için saygın bir kültür repertuarı ve edebiyat dizgesi inşa edilmesi amaçlanmış, böylece ideolojik arka plana uygun bir ulus inşası için gerekli görülen bilim, sanat ve edebiyat sahasındaki saygın eserler Türkçeye özenle seçilerek planlı, sistemli, düzenli biçimde adapte edilmiştir. Ulusal kimlikler edebiyat ve kültürel sahada şekillenir. Bu açıdan Tercüme Bürosunun faaliyetleri de Türk ulusal kültür ve edebiyatını “millî uyanış/bilinç/politika” etrafında şekillendirmek bakımından Türk tarihinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

4.3. Ulus-Devlet İnşasında Kültür ve Edebiyatın Rolü

Batıdaki uluslaşma hareketlerinin etkisiyle Osmanlıda da ulusal birliği sağlama amacına dönük olarak Osmanlıcılık, Türkçülük ve İslamcılık gibi çeşitli düşünce akımları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlardan her bir akım “millet” kelimesini farklı tanımlamıştır. Osmanlıcılar Batı’daki milliyetçilik düşüncesine karşın, Osmanlı tebaası olan Müslim veya gayr-i Müslim bütün herkesi “Osmanlı Milleti” olarak kabul etmiştir. Bu akımın önemli temsilcilerinden biri vatan şairi Namık Kemal ve Şinasi’dir. Her iki şair ve yazar Osmanlıcanın halkın anlayabileceği şekilde sadeleştirilmesinden yanadır. Osmanlı Devleti Tanzimat’tan itibaren önemli değişiklikler yapmışsa da “Osmanlı milleti” oluşturmada başarısız olmuştur. II. Abdülhamid döneminde etkin olan İslamcılık düşüncesinde Arapçanın yaygınlaştırılması istenmiş, ancak bu gerçekleşmemiştir. Böylece bu akımda başarılı olamamıştır. Zira “dil” ve “etnik temeldeki” milliyetçiliğin giderek yaygınlaşması Osmanlı aydınları arasında “Türk Milliyetçiliği”ni ortaya çıkarmıştı. Türkçe konuşan ve kökeni Türk olan değerler etrafında “millî bir bütünlük” sağlanmaya çalışılmıştır. Buna paralel olarak 1908’den itibaren “Türkçülük” devreye girmiştir. Bunlar büyük oranda başarılı olmuşlardır. Cumhuriyetin kuruluşuyla artık reformist bir anlayışla ulus-devlet inşa sürecine girilmiştir. Burada da en önemli devrim dilde yapılacaktır (Özdoğan, 2015, s. 238-243).

Edebiyat ve kültürün ortak noktası dildir. Edebiyat kültürün yazıya dökülmüş biçimidir. Kültür ve edebiyat birbirini besler. Kültür tarihçileri bir milletin yapısını keşfedebilmek için öncelikle onların oluşturdukları edebî eserlere müracaat ederler. Bu eserler adeta o dönemin bir panoramasıdır. Nitekim Namık Kemal’in eserleri incelendiğinde o dönemin gelenek-görenekleri, aile yapısı, siyasi birtakım olayları, toplumun sanat anlayışı tespit edilebilecektir (Nalcıoğlu, 2016, s. 705-708).

Kültür kelimesinin Latincedeki manası “toprağı işlemek”tir. Türkçeye ise Batı Avrupa dillerindeki “yüksek umumi bilgi” anlamıyla girmiştir (Kafesoğlu, 1997, s. 16). Fransızca lügatlerde “okumuş, zevkini geliştirmiş; beden ve zihin duyularını geliştirme; daha çok da muhakemenin geliştirilmesi” manaları verilmiştir. Kültür ve medeniyet kavramları birbirlerinin yerlerine kullanılmıştır. “Civilization” kelimesi ise Türk diline Reşit Paşa tarafından sokulmuştur (1934) Onun Paris’ten gönderdiği resmî yazılar içerisinde bu kelime geçmektedir. Osmanlı ediplerince bu kelime Mehmet Akif gibi “tekdişi kalmış canavar” olarak görülmüştür. Ancak Cevdet Paşa tarafından kelime, ilmi bir çerçeveye oturtulmuş ona göre de medeniyet öncelikle insanın fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması sonra da

manevi irfanının/kültürünün yükselmesidir. Meriç'e göre İbn-i Haldun'un "umranı" hem kültür hem de medeniyet kelimelerinin manalarını kendinde toplar (Meriç, 2016, s. 81-88).

Kültür ve medeniyet kavramları hakkında tahliller yapan Gökalp tarafından "toprağı işlemek" manasından hareketle kültürün yerine bunun Arapçadaki karşılığı olan "hars" kelimesi kullanılmıştır. Ona göre kültür, "yalnız bir milletin dinî, ahlakî, hukukî, aklî, estetik, lisanî, iktisadî, fennî hayatlarının ahenkli bir bütünüdür." (Gökalp, 1976, s. 17-18). Kültürlerin birleşmesinden medeniyetler ortaya çıkar. Medeniyete ait şeyler irade ile vücuda gelirken kültür kapsamına girenler bir kural dairesinde ortaya çıkmaz, bunlar tabiidir. Mesela "diller" böyledir. Gelişigüzel dilin yapısıyla, kaideleriyle oynanamaz. Bu bağlamda Osmanlıca, bir medeniyetin dilidir. Arapça, Farsça ve Türkçenin karışımından meydana gelmiştir. Fertler tarafından bilinçli bir şekilde bir usul çerçevesinde yapılmıştır. Halkın konuştuğu Türkçe ise kendiliğinden gelişmiştir. Nitekim halk şairleri vezinleri bilmeden gayet lirik şiirler söylemektedirler. Aruz vezni ise bir eğitim sayesinde ancak öğrenilebilir ve yazılabilir; dolayısıyla aruz, Türk Ulusal kültürünün bir parçası olamamıştır (Gökalp, 1976, s. 19-21). Gökalp vatanı "ulusal kültür"; üstünde oturulan toprağı ise "ulusal kültür"ün bir zarfı olarak görür. Ona göre "ulusal kültür"ün sevilmesiyle vatan sevilmiş olur onun muhafaza edilmesiyle "vatan" muhafaza edilmiş olur. Bu açıdan millî dayanışmayı sağlayabilmek için öncelikle "ulusal kültürü" yükseltmek gerekir (Gökalp, 2004, s. 89-90).

Herder'e göre dilin bütün kültür unsurlarıyla bağlantısı vardır. Humboldt dili insanlık tarihindeki bütün alanların yaratıcısı olarak görmüştür. Wossler ise dili kültürün bir aynası olarak görür. Dilin asıl başarısı kültür yaratmalarında ortaya çıkar. Dil ile kültür birbirinden ayrılamaz. Kültürel olarak ilerleyen milletlerin dilleri dolayısıyla da edebiyatları buna bağlı olarak gelişecektir. Kültürel anlamda ortaya çıkan üstünlükler dilde aynı neticeyi verir. Dil ilkel kalmışsa kültür de aynı kalır. Dil ulusun kimliğine uyuyor ve onu canlandırabiliyorsa güçlüdür. Dilin yapısı sağlamsa, düşünceler de sağlam olacaktır (Akarsu, 1984, s. 79-87). Düşüncenin gelişimiyle bilim, edebiyat ve sanat alanında birçok eser ortaya çıkar.

Gelişen toplumların kültürel anlamdaki değişiklikleri kabul etmeleri, yabancı kültürlerin baskısına karşın öz kimliklerini korumada edebiyat bir aracı olmuştur. Asya ve Afrika toplumları Batı'nın siyasî kültürel emperyalizmine karşı yeni bir edebiyat sayesinde kimliklerini koruyabilmişlerdir. İslam dünyası ve bunun bir parçası olan Türkiye Batı'nın ekonomik, askeri, siyasi ve teknolojik üstünlüklerine karşı edebiyat vasıtasıyla kendi

manevi mirasını muhafaza edebilmiştir. Esasen edebiyatın değişmekte olan toplumlardaki rolü Batı'nın etkisinde kalan topluma yeni bir kimlik vererek onun yüzyıllar boyunca oluşan tarihi kimliğini devam ettirmektir. Bu açıdan edebiyat toplumun tarihsel kimliğini yeni “batılı kalıplara” koyarak yaşatır (Karpat, 2010, s. 66). Dil aynı duygu ve düşüncedeki topluluklarda “millet olma” bilincini kazandırır. Çünkü dil sayesinde kültür öğrenilebilir ve bir sonraki nesillere öğretilir. Kültür her türlü sosyal münasebet neticesinde ortaya çıkar. Birey bunu içinde yaşamış olduğu toplumdan alır. Geniş anlamda değerlendirirsek edebiyat, kültürün bir alt ögesi durumundadır.

4.3.1. Toplumun Ulusa Dönüşmesi İçin Kültürel Dönüşüm Faaliyetleri

Türkiye Cumhuriyeti ilke ve inkılapları arasında milliyetçiliği ifade ederken, Atatürk “Dünyanın bize saygı göstermesini istiyorsak, önce bizim kendi benliğimize ve milliyetimize bu saygıyı hissen, fikren, fiilen bütün davranış ve hareketlerimizle gösterelim; bilelim ki milli benliğini bulamayan milletler başka milletlerin avıdır.” der (Sarı, 2016, s. 11). Bir milletin ulusal kimliğini oluşturabilmesinin yolu tarihten günümüze kadar üretmiş olduğu bütün ve manevi öğeleri ortaya çıkarması ve bunları muhafaza edebilmesiyle doğru orantılıdır. Öte yandan her millet küreselleşen dünyanın üzerinde oluşturduğu baskıya karşın, kültürü yok edici istilalara karşı tedbir almalıdır. Bu bakımdan “ulusal kültür”ün birçok unsuru bulunmaktadır. Bunlarla ilgili gerekli faaliyetler devlet veya sivil toplumlar eliyle yürütülmelidir.

Kültür insanoğlunun yarattığı bütün mahsuller için kullanılır. Kültür, bir toplumda kabul gören ve sürekliliği olan her çeşit duygu, düşünce, dil ve yaşayış öğelerinin tümüdür. Bu hâl üzere olan toplumların ulusal bir devlet oluşturması halinde buna “ulusal kültür” denir. Bu, ulusları bütünleştiren en önemli öğedir. Medeniyetler birçok kültürlerin ürünü olabilirken kültürler ulusaldır ve bir topluma has ve özgündür. Halk kültürü, “ulusal kültür”ün temelidir. Büyük “uluslar”ı meydana getiren şey de bu yüksek halk kültürleridir. O hâlde halk kültürünü meydana getiren unsurların çok iyi anlaşılması icap etmektedir. Halk kültürü pragmatiktir; toplumun kendi yararına ortaya çıkmıştır. Örneğin halı ihtiyaçtan doğmuştur. Ancak onun üzerine değişik şekillerde nakışların işlenmesi halk kültürünün bir neticesidir. Türk ulusu böyle bir kültüre sahiptir. Halk kültürünün ürünleri; masallar, efsaneler ve halk şiirlerinde bir ulusun bütün ahlaki değerleri sezilir. Aynı şekilde “Atasözleri” o ulusun kültürünün dildeki izdüşümleridir. Halk kültürünün unsurları, sanatçıların elinde, aydınların zihninde yeniden vücut bulur; edebiyatta, musikide, mimaride, el sanatlarında değişik yapıtları ortaya çıkarttırır (Okay, 1991, s. 7-15).

Kültürün en önemli unsurlarından birisi de toplumların dinidir (Kaplan M. , 2016, s. 17). dinin kültürler üzerindeki etkisi oldukça yoğundur. Yahya Kemal, Türk milleti üzerinde büyük bir etkisi olan İslamiyet'in millî bir yoruma tabi tutulması gerektiği kanaatindedir. Yahya Kemal, inançla ilgili yaşadığı sıkıntıları “millet ve milliyet” kavramları etrafında çözmüştür. O, inancının temellendirilmesinde millî bir duyusu benimsemiştir. İbadetlerde duygusal bir boyut aramakta; millî duygular bağlamında insanın estetik yönünü ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Örneğin bestelenmiş bir tekbir veya okunan bir mevlit ona göre millî bir duyuş ve sezîştir (Özden, 2013, s. 106-117).

Bu açıdan Eliot, kültürlerin kaynağının tümüyle din olduğunu iddia etmektedir. Eliot'tan aktaran Özdoğan; kültür, herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş şekli olduğunu ifade eder. Ona göre Hıristiyanlık çıkarıldığı zaman Avrupa kültüründen bir şey kalmaz. Nitekim Karadeniz'in kuzeyini takip ederek Avrupa'ya giden Kuman-Kıpçaklar, Bulgarlar, Uzlar ve Peçenekler gibi Türk boyları Hıristiyanlaşmak suretiyle dillerini ve milliyetlerini kaybederek asli kültürlerini terk etmişlerdir. Buna karşın İslamiyet'i kabul eden Türkler için böyle bir şey söz konusu değildir. Türklükle İslamiyet iyi bir sentez olmuştur (Özden, 2013, s. 33-37).

Ziya Gökalp'a göre halk kültürü millidir ve ilhama dayanır. Onun anlayışında her bir kavmin tam anlamıyla millet olabilmesi için bağımsız bir kültüre sahip olması gerekir. Ulusal kültür ise halkın gelenek ve göreneklerinden, yazılı ve sözlü edebiyatından, musikisinden, el sanatlarından ortaya çıkmaktadır. Gökalp'e göre her milletin kendine özgü bir kültürü vardır. Ancak medeniyetler evrenseldir. Ona göre kültür toplumun kendi içyapısından çıkar; medeniyetler ise kültürlerin kaynaşmasından vücuda gelir (Tuncer, 2000, s. 47-48). Bir toplumun millet olmasında kültürel faaliyetlerin önemi yadsınmaz. Burada da en önemli unsur dildir. Osmanlı hâkim olduğu topraklar üzerinde Türkçe, Arapça ve Farsçanın yanı sıra başka lisanlardan da kelimeler alarak bunları kendi lisanı içinde Türkçeleştirmiştir.

Türkler birçok milleti hâkimiyeti altına almıştır. Güngör bunu Türk milletinin güçlü bir kültüre sahip olmasıyla açıklamaktadır. Bir milletin varlığını sürdürebilmesi ancak sağlam bir kültürün gücüyle mümkün olabilir. Türk milleti farklı devletler kurmak suretiyle yüzyıllar boyunca meydana getirdiği kültürle Osmanlı Devleti'ni kurmuştur. İnsanlar devletleri için canlarını feda ediyorlardı; zira devlet halkın inandığı kültürü koruyordu. Bir milletin hayatiyetini devam ettirmesi ancak kendisine güçlü dayanaklar bulmasıyla

mümkün olabilir. Nitekim Türk milleti Batı ile girdiği mücadelede yüksek kültürü sayesinde kendi kimliğini koruyabilmiştir (Güngör, 1975, s. 77-80).

Toplumlar kendi öz kültürlerini korumak suretiyle zamanla millî bir yapı teşkil edebilirler. Bugün sömürgecilikten kurtulmuş birçok devlet kendi ulusal kültürlerini ön plana çıkararak bunların etkisinden kendisini kurtarmak istemektedir. Türk milliyetçiliği de bu anlamda ulusal kültürün korunmasını esas amaç edinmiştir. Burada modern medeniyet ulusal kültürler üzerinde pek çok tahribata neden olmaktadır. İslam medeniyetini Türk kültüründen başka besleyecek bir kaynak kalmamıştır. Dolayısıyla Batı medeniyeti karşısında İslam medeniyetinin zayıflamasının sebebini tümüyle Osmanlı Devleti'ne yüklemek yanlıştır (Güngör, 1975, s. 109-115).

Radloff büyük bir Alman şarkiyatçısıdır. O hayatını Türk dilini öğrenmeye adanmış Orta Asya bozkırlarında yıllarca araştırmalar yapmıştır. Rusya'daki Türk unsurların kendi devletlerini kurabilmeleri için kendi ulusal kültürlerini öğrenmeleri gerektiği üzerinde durmuştur (Banarlı, 1985, s. 274-278). Millet sistemi üzerine kurulu bulunan Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra farklı iki görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan bir kısmı "Türk"leri bütün kültürel hayatın medeniyetin başlangıcı olarak kabul etmiştir ki 1932 yılında yapılan Türk Tarih Kongresi'nde buna dair birçok fikir açıklanmıştır. Öte yandan "Batı"yı medeniyetin her türlü gelişimin kaynağı olarak görenler bulunmaktaydı ki bunlar, "Batı kültürü"nü nazara veriyor bunun için de Yunanca ve Latince öğrenilmesi gerektiğini ileri sürüyorlardı. 1950'den sonra ancak Batıcılığa karşı bir "Doğu-Batı" sentezinden bahsedilir olmuştu (Yavuz , 1996, s. 13-15).

4.3.2. Toplumun Dönüştürülmesinde Edebî Eserlerin Etkileri

Edebiyat kelimesi Arapça "edeb" kökünden gelmektedir. Bu kavram edep ilminin bütün anlamlarını kapsar. Edebiyatı bugünkü anlamda ilk kullanan kişi, dilde sadeleşmenin öncüsü olan Şinasi'dir. Kelime mana köküne bağlı olarak edebiyat toplumu kalkındırmak ve yüceltmek vazifesini yerine getirir. Batıda edebiyatın karşılığı olan kelime "litaratür"dür; bu da "güzel yazı" demektir. Şinasi, "edebiyat fenni öyle bir marifettir ki, insanlara terbiye ve ahlak öğrettiği için ona edeb ve mensup olanlara edib denir" der (Kabaklı, 2004, s. 23-24). Namık Kemal, "edebiyatsız millet, dilsiz bir insana benzer" sözünü edebiyata hem ahlaki hem de millî bir gaye yükler. Edebiyat insanların ruh dünyalarını zenginleştirir. Edebiyat toplumların kültürlerinin taşıyıcılığında etkindir. Edebiyat insanların en temel ihtiyaçlarından biri olan sanat ve estetik duygularına katkıda bulunur (Nalcıoğlu, 2016, s. 702-705). Doğuştan gelen insanî duygular edebiyatla beslenir;

böylece insan önce kendini sonra da çevreyi tanır. Varlıklara karşı daha “hümanist” bir tutum sergiler.

Edebiyat topluma eleştiri getirme becerisi kazandırır. Toplumdaki aksaklıklar hicivle dile getirilebilir. Toplumlar, yazarların yönlendirmeleriyle kendilerini yeniler, çıkış yolları bulurlar, böylece “sosyal kilitlenmeler”den kurtulabilirler. Yazar, toplumdaki sorunların nasıl çözülebileceğine dair yol gösterici bir rol üstlenir. Edebiyat, tüm topluma nüfuz edebilmiş olsaydı belki de savaşlar ve saldırganlıklar ortadan kalkacaktır. Edebî eserlerde yaşamın kendisi vardır. İnsanı biçimlendiren yazar bir “mühendis” titizliğiyle eserini kaleme alır (Bülbül , Küzeci, & Türkoğlu, 2014, s. 3-10). Edebî eserleri okurken hayatın birçok yönüne tanıklık eden bireyin “empati” duygusu gelişir. Bu da milleti oluşturan fertlerin birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlar.

“Ulusal edebiyat”tan toplulukların uluslaşma sürecinde ortaya çıkan duygu ve düşüncelerinin edebî metinlerde işlenmesi kastedilir. Türkiye’de ulusal edebiyat modernleşme sürecine bakılmalıdır. Türk modernleşmesi beraberinde “ulusal devlet” fikrini getirir. Devlet adamları şair ve yazarları bu konuda hemfikirdirler. Bu dönemde millet halinde yaşama bilinci bütün her şeyin merkezinde yer alır. Ulusal edebiyatçılar ulus-devletin vazgeçilmez unsurları olan sosyal müesseselerin ve sanatın yeniden şekillenmesine kafa yormuşlardır. Özellikle kültür, sanat ve edebiyatta millete hayat verecek değerleri ortaya çıkarmaya özen göstermişlerdir. Ulusal edebiyat akımını “Genç Kalemler” grubu II. Meşrutiyetin ilanını takip eden yıllarda başlatmıştır. Bu ulusal edebiyat cereyanı Cumhuriyetin kuruluşundan sonra “Memleket edebiyatı” adı altında varlığını sürdürmüştür. (Aktaş Ş. , 2007, s. 183-186).

“Yeni Lisan” hareketi, bir dil problemi olmaktan ziyade toplulukların millî kimliklerini nasıl bulacaklarına dair bir düşünce hareketidir. Öncelikle bu şiirde kendini hissettirir. Mehmet Emin’in “Türkçe Şiirleri”ne Rıza Tevfik destek verir. Böylece millî değerler şiirde kendine yer bulmaya başlamıştır. Millî edebiyat döneminde eski Türk tarihine ve destan dönemine uzanılması yerinde olacaktır. Bu dönemde Türk ulusal kültürüne dikkat çekilmiştir. Bir diğer ifadeyle ümmete ait değerlerden millî değerlere geçilmeye başlanmıştır. Bunun da temelinde “Türk”ü diğer milletlerden ayıran özelliklerin tespit edilmeye çalışılması yatmaktadır. Bunlar tarihi mirası reddetmemişler, aksine “millî şuur” çerçevesinde onu yeniden yorumlamışlardır. İşte ulusal edebiyat halkı, imparatorluktan “ulusal devlete” geçişe hazırlar (Aktaş Ş. , 2007, s. 187-189).

Türkçenin dil olarak yaygınlaştığı, yeni bir edebiyatın ve millî kimliğin inşasını “kültürel milliyetçilik” olarak tanımlayanlar bulunmaktadır. Millî mücadele (1919-1922) Osmanlı Devleti’nin modern yapısını ortaya koymuş devletin ve milletin isminin artık Türkiye olması kesinleşmiştir. Millî mücadele sonunda “millî bir Türk devleti” kurulmuştur. Toplumun sorunlarına ilişkin siyaset ve sanat dünyasında konuşulmayanlar edebiyat aracılığıyla konuşulabilir. Karpat’a göre romanlarda orta sınıfın mücadeleleri konu edinilir. Toplumla bütünleşmeyi kısmen edebiyat sağlar. Bu da ancak edebiyatçıların halk ile bütünleşmesiyle mümkün olabilir. Bunun en önemli örneklerinden biri Refik Halid’dir (Karpat, 2010, s. 67-69). Esasen edebiyatçılar halkın içinden gelir; halkın hikâyesini, yaşamını eserlerine taşıyabilenler halkta karşılık bulabilir. Bu açıdan edebî eserlerde kendini bulan, sıkıntıları veya ihtiyaçları dile getirilen halk bir çeşit “rehabilité” edilmiş olur ve rahatlar.

Destanlar genel olarak bir halk kahramanının ulusal kültürel değerler istikametindeki mücadelesini konu edinir. Karpat’a göre (2009) edebiyatla toplumsal sorunlar anlatılır, açığa çıkar. Edebiyat ve toplum arasında sıkıca bir bağ vardır. Özellikle ulusal edebiyat “insanı” merkeze alır. Yazarların birçoğu “millî”dir. Romanlarında siyasi yaşamdan; coğrafi bölgelerden kesitler vardır. Bu bakımdan toplumsal yaşamı yansıtan en önemli edebî türün roman olduğu muhakkaktır. Zira romanlarda “insan” tüm yönleriyle ele alınır ve tasvir edilir. Buna bağlı olarak romanlar daha çok evrensel bir boyut kazanmış ve onlarca dile çevirilmişlerdir. Edebiyat halkın ihtiyaçlarını, sıkıntılarını dile getiren bir araçtır. Karpat’a göre nesir ve roman orta sınıfın tercih ettiği bir türdür (Karpat, 2009, s. 23-27). Yazarın bir sorumluluğu vardır. O yazma isteğiyle kendisini bir sorumluluk içerisinde bulur. Onun vazifesi insanoğlunun doğuştan getirdiği özgürlüklerini ortaya koymaktır; yapılan haksızlıkları da ortaya çıkarmaktır. Yazar evrensel yazmak zorundadır. Hiçbir zaman bir sınıfın yazarı olamaz. Çünkü bunlar toplum üzerine kurulmuş olan baskıyı ortadan kaldırır. Edebiyat eğitimin bir parçasıdır; sanatın da bir parçası olabilir. Edebiyat insandaki düşünme yetisini harekete geçirebilir. Düşünebilme gücü varoluşun anlamıdır. Edebiyat insanda yaşama karşı bir duyarlılık kazandırır. Nitekim edebiyat her zaman toplumu yönlendirmek isteyenlerin elinde eğitimsel amaçlı kullanılmıştır. Edebiyat insana tabiatı tanıtır, onu tabiatın bir parçası hâline getirir (Binyazar, 1997, s. 73-76,146-155).

Toplumsal sorunlar öncelikle yazarların yapıtlarında ortaya çıkar. Edebiyat toplumun farklı ihtiyaçlarına yönelik öneriler getirmeli veya bir şeyler söylemelidir. Don Kişot, Faust veya

Hamlet'i bu kadar değerli ve eşsiz kılan da bu durumdur. Edebiyatçı insana "kim" olduğunu düşündürmelidir. Edebiyat ürettiği eserler aracılığıyla toplumlar arası iletişim kanallarını açar; kültürel açılımlar sağlar. Dolayısıyla edebiyatın toplumları birbirine yaklaştırıcı gücü vardır. Bunu başarabilen edebiyatçılar "evrensel" birer yazar hâline gelirler (Binyazar, 1997, s. 151-160).

Edebiyat millet fertlerine "millet ve vatan sevgisi" kazandırır. Nitekim Namık Kemal bunun en önemli temsilcilerinden biridir. O bu konudaki düşüncelerine devamlı "İnsan vatanını sever" ifadesiyle başlar ve buna birçok gerekçe yükler. Okay, Namık Kemal'den şu ifadeleri aktarmıştır "...kendi vücudunun maddesi vatanın bir parçasıdır. Kendi vücudu vatanın bir parçasıdır. Varoluşunun sebebi olan atalarının mezarı da, hayatının tabii neticesi olan çocuklarının doğacağı yer de vatandır." . Namık Kemal, yazar olmasının sebebini "vatanın yükselişine en büyük katkının edebiyat ile yapabileceği" sözleriyle açıklar. Yani o hayatında "toplum için edebiyat" fikrini benimsemiştir. Onun vatan şiiri bu anlayışın bir ürünüdür (Okay, 1991, s. 76-86).

Siyasi rejimlerin baskı, propaganda yoluyla yapamadıklarını edebiyat yapar. Nitekim Çarlık Rusyası edebiyatı 70 yıl "politik bir araç" olarak kullanmıştır (Karpas, 2010, s. 14-15). Edebiyatla insanlara yaşama sevinci, zorluklara direnme gücü, halkın birbiriyle kenetlenmesi inancı verilmelidir. Çarlık Rusyası örneğinde görüldüğü gibi bazen egemen güçler tarafından edebiyata bir propaganda aracı olarak başvurulmuştur. Öyle ki yazar ve eser, kitlelerin arasına katılmalı, onların eğilimlerini düşünce dünyalarını keşfetmeli, onları yönlendirmeli ve bu konuda onlara açık ve yalın bir dil kullanmalıdır. Dolayısıyla edebiyat, halkı farklı ideolojilere yönlendirmek için bir araç hâline getirilebilir (Bezirci, 1992, s. 70-79). Ziya Gökalp edebiyatın millî olabilmesi için bir taraftan halka öte yandan da batıya doğru yönelmesi gerektiğini belirtir. Edebiyatçılar halk edebiyatından beslenmelidir. Öte yandan batı klasiklerine de nüfuz etmelidirler. Milletler mefkûrelerini ve kahramanlıklarını yücelten bir edebiyata muhtaçtırlar. Edebiyatçılar halk üzerinde "terbiyeci" bir rol üstlenmelidirler. Batı edebiyatında özellikle Klasizm ve Romantizm akımı mensuplarının kendi halk edebiyatlarından nasıl istifade ettikleri keşfedilmelidir. Halka karşı gösteriler düzenleyip meddahlara taklitler yaptırarak, masalcılara masallar anlattırarak, saz şairlerine de destanlar, koşmalar türküler söylettirilerek ulusal edebiyat canlandırılabilir. Halk edebiyatı içerisinde bulunan Kaygusuz Abdal, Yunus Emre, Dede Korkut ve buna benzer halk tiplerine gösterilerde yer verilebilir (Gökalp, 2004, s. 143-145).

Ulusal kültür taklitle başka milletlerden alınamaz duygulardır. Ancak medeniyetler taklit edilebilir. Atasözleri, halkın hikmetli sözleridir. Halk masalları da Türkün mitolojik yoluyla eski çağlardan beri gelen masallarıdır. Yalnız cengnameler ve dinî menkıbeler Türklerin İslamiyeti kabulünden sonra oluşmuşlardır. Tekkeler de halkın mabedi olması hasebiyle burada doğan edebiyat da halkın edebiyatıdır. Bu açıdan Osmanlı şairleri taklitçidir. Karagöz oyunları gelenekseldir. Hacivat Karagöz atışmaları Osmanlı medeniyeti ile Türk kültürünün bir atışmasıdır (Gökalp, 2004, s. 33-35).

Gökalp Türk Milletinin Osmanlı medeniyetinden ziyade Türk kültürü ile donanması gereği üzerinde durur. Nitekim Osmanlı bilginleri ile halk bilginleri arasında bir ikilikten bahseder. II. Meşrutiyetten itibaren millî bir edebiyat oluşturucularının başında Ziya Gökalp gelir. Cumhuriyetin kuruluşunda fikir ve edebiyat sahasındaki değişimi Gökalp üstlenmiştir. Gökalp edebiyatı toplumu şekillendirmek için kullanmıştır. Onun hece vezniyle yazdığı “Oruç”, “Ezan”, “Namaz”, “Zekât” ve “Bayram” adlı köylü şiirlerinde İslam inanç sisteminden faydalanılarak Türk köylüsünü ahlak ve fikirce yükseltme amaçlanmıştır. Bundan sonra o, yazdıklarını İslamiyetten ziyade daha çok millî kaynaklarla desteklemiştir. “Turan manzumesi”nde halka millî bir istikamet çizmeye ve onları eğitmeye çalışmıştır (Aktaş Ş. , 2007, s. 190-194). Sonuç olarak edebiyatın toplumun karakterini şekillendirdiği söylenebilir. Toplumun ruhuna nüfuz etmek suretiyle onu eğitir ve onun sanatsal yönünü ortaya çıkarır. Edebiyat ulusal kültürleri nesilden nesile aktarır. Millî kimliğin önemli yapıtaşlarından biri olan vatan sevgisi edebiyatla halkta oluşur.

5. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE ULUS-İNŞASINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER OLARAK DİL ÇALIŞMALARI VE ÇEVİRİ FAALİYETLERİ

Batı medeniyetlerinde yüzyıllar boyu süren Ortaçağ karanlığının ardından XV. yüzyılla birlikte akıl ve mantığın ön plana çıkması Avrupa'da Rönesans hareketinin yayılmasına öncülük etmiştir. İtalya ve Fransa'dan başlayarak Avrupa'ya yayılan Rönesans hareketi zamanla kilisenin Ortaçağda uyguladığı baskıcı politikalara karşı bir uyanışın fitilini ateşlemiştir. Rönesans hareketiyle Batı dünyasında ortaya çıkan yeni düşünce akımı aslında ilhamını Helenistik dönemde yaşayan Aristo, Eflatun gibi filozoflardan almıştır. Diğer bir deyişle Latin kültürünün eksik yanları Eski Yunan uyanış hareketiyle beslenmiş ve Rönesans düşünürleri bu dönemin ilim felsefe ve kültüründen epey etkilenmiştir (Ülken, 2009, s. 213, 215).

Kilisenin, hem halk hem de güçlü monarşi iktidarları üzerinde sahip olduğu kuvvetli etki bilinmektedir. Buna rağmen Rönesans döneminde, bu düşünce rüzgârını arkasına alan kimi aydınlar; başta Batı medeniyetinin sosyal, siyasi ve kültürel yapısını değiştirmiş ve içinde buldukları dönemde cüretkâr sayılabilecek girişimlerde bulunmuşlardır. Bu girişimler Batı medeniyetlerinde başta yönetim anlayışı olmak üzere bazı yapısal değişikliklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. 1789 Fransız İhtilali ve Avrupa'da yayılan ulusçuluk akımı Avrupa Rönesansının toplumsal dönüşüm mirası olarak en önemli kabul edilebilecek unsuru olarak gösterilebilir. Fransız İhtilali hareketiyle birlikte başta Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere bünyesinde pek çok farklı milletten halkı barındıran devletler ulusçuluk akımından olumsuz yönde etkilenmiş ve farklı ulusların uyanış devirleri bu devletlerin yıkılış süreçlerini hızlandırmıştır.

XVIII. yüzyılın sonundaki bu gelişmeler ile birlikte ulus ve ulusçuluk göstergesi sayılabilecek her unsurun öne çıktığı görülmektedir. Ulus bilinci için gerekli görülen ortak din, etnik köken, tarih bilincinin yanında ulusal dil de bu minvalde üzerine düşen görevi üstlenmiş ve bu dönemde halkların millet bilincini kazanmasında önemli bir rol oynamıştır. XIX. yüzyıl başında Osmanlı İmparatorluğunda da bir buçuk milyondan az nüfusa sahip olan Rum kökenli vatandaşların ortodoksluk ulusal bilinci temelinde Yunan isyanını başlatması Rum vatandaşlar arasındaki bağlantıların bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Pirinççi, 2006, s. 55). Bununla birlikte, Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasında, Osmanlı'da yaşayan Rum halkının arasındaki Din birlikteliğinin yanında bu millete ait ulusal dilin varlığının ve katkılarının önemi yadsınamaz.

5.1. XIX. Yüzyıldan 1923'e Çeviri Mirası

Osmanlı İmparatorluğu'nda özellikle Tanzimat dönemiyle birlikte dil ve çeviri alanında birtakım gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Tanzimat Fermanı olarak da bilinen Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nun Osmanlı dönemindeki soysal, siyasi ve idari hayata getirdiği önemli ilkeler arasında eğitim, dil ve edebiyat ile ilgili doğrudan düzenleyici bir unsur bulunmasa dahi bu belge ile birlikte modernleşme hareketi başlamıştır. Bu minvalde modernleşme akımının yeni bir toplum düzeni ve zihniyeti gerektirdiği ve bunların da dönemin kayda değer derecede önemli eğilimlerinden birisi olan ulusçuluktan etkilenmemesi pek mümkün gözükmemektedir. Zira II. Mahmut devriyle birlikte eğitim, dil ve edebiyat alanında ilk defa ulusal arayışların görüldüğü gözlemlenmektedir. Dolayısıyla 1839-1876 yıllarını kapsayan Tanzimat döneminde ulusal eğitim, ulusal dil ve edebiyat faaliyetlerinin kapsama alındığı genel eğitim teknik ve meslek eğitimi konularında yeni okulların dahi oluşturulduğu bilinmektedir. Bu vesileyle Tanzimat döneminde Türk dili alanında yeni gelişmelerin yaşandığını söylemek doğru olacaktır. Hatta bu süreçte dönemin aydınlarından Ali Suavi (1837-1878), Türkçenin dünyanın en eski ve en zengin dillerinden olduğunu ifade ederek Türkçedeki Arapça, Farsça kuralların kaldırılması ve dilde reformların yapılmasının, ibadet dilinin Türkçeleştirilmesinin ulusal dile sağlayacağı katkılardan bahsetmiştir (Karal , 1985, s. 314).

II. Abdülhamit Dönemi aydınlarından olup aynı zamanda mütercim olan, yaz ve kışları lastik ayakkabı giydiği için kendisine Lastik Said Bey lakabı takılan Kemalpaşazade Said Bey (1848-1921) de, Tanzimat dönemi sonrasında Türkçenin önemini vurgulayan önemli kişiler arasında gelmektedir. Lastik Said Bey Türkçenin, Arapça, Farsça ve diğer Frenk dillerinin etkisinden kurtularak sadeleştirilmesinin önemini vurgulamıştır (Beyhan, 1993, s. 168-171). II. Abdülhamit'in tahta çıktığı dönemde dil bir mesele olarak ortaya çıkmış, devletin yönetiminde benimsenmeye çalışılan parlamenter sistemde uygulamalı olarak dil çeşitliliğinden kaynaklanan dil sorunu ilk defa anayasal düzeyde çözülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda ilk anayasa olarak sayılan Kânûn-ı Esâsî'nin 18. Maddesinde hizmetine gireceklerin Türkçe bilmesi gerektiğine dair bir hüküm konmuştur. Bu hüküm II. Abdülhamit döneminde Türkçenin devletin resmî dili olmasına yönelik olumlu bir gösterge olarak varsayılabilir (Karal , 1985, s. 317).

5.1.1. Osmanlı'dan Cumhuriyete Çeviri Faaliyetleri

Osmanlı İmparatorluğu'nda devletin çeviri müessesesindeki yapılanmanın genellikle ülkenin ileri gelen devşirme veya dil bilen devlet görevlileri tarafından yürütülmekte olup

belirli ailelerin tekelinde bulunduğu, tercümanlık faaliyetini yürütenlerin elçilik faaliyetlerini yürüttüğü; bunun için bu kişilere beylik, voyvodalık ve benzeri paye ve unvanlar verildiği bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda tercüme hizmetleri Divan ve Donanma Tercümanlıkları ile birlikte Eflak ve Boğdan voyvodalıkları yapan Fener ve Rum kökenli ailelerin de desteklediği Divan-ı Hümayun tarafından uzun süre icra edilmiştir. Ancak 1789 Fransız Devrimi ile birlikte Osmanlı İmparatorluğunu da derinden etkileyen ulusçuluk akımı ile birlikte Osmanlı'daki tercüme hizmetleri de etkilenmiştir. 1821 yılındaki Yunan İsyanı'nın tercüme hizmetlerinde kullanılan Fener ve Rum aileleri tarafından desteklenmesinden ötürü devletin bu ailelere güveni azalmıştır. Bu yüzden Devletin resmî çeviri işlerini yürüten camiada ve tercüme işlerinin yapılmasında önemli değişikliklere gidilmiştir. Diplomatik çeviri faaliyetlerinin yürütülmesi için Divan ve Kethüda Kalemliğinden memurların çeviri konusunda yetiştirilmeye başlandığı görülmektedir (Balcı, 2006, s. 82,83).

Osmanlı edebiyatında XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar geçen süreç Klasik Türk edebiyatı olarak bilinmektedir. Bu dönem boyunca edebî eserlerde kullanılan dilin Türkçe, Arapça ve Farsçanın etkisi altında olduğu gözlemlenmekte olup, Türk aydınlarının Arapça ve Farsçanın yalnızca kelime bilgisinden faydalanmakla kalmayıp aynı zamanda bu dillerin dilbilgisi özellikleri ve edebî eserleri ve türlerinden de yararlandığı görülmektedir (Kunt Akbaş, 2007, s. 44). Bu durum Osmanlı edebî eserlerinde çok dillilik ve dillerarası etkileşimin ve çeviri faaliyetlerinin önemini göstermektedir.

Tanzimat dönemiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğunun siyasi, kültürel, edebî, sosyal ve ekonomik alanlarında kendini gösteren değişim ve modernleşme hareketinin çeviri faaliyetlerine de yansdığı görülmektedir. XIX. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı edebiyatındaki mihenk taşı olan Divan edebiyatının, Batılılaşma ve modernleşme hareketinin etkisinde kalarak bir dönüşüme uğradığı görülmektedir. Bu minvalde edebiyat alanında Batılılaşma hareketinin gölgesinde Batılı yaşam ve düşünme tarzından ortaya çıkan edebiyat örnekleri, dönemin aydınları sayesinde gerek çeviri yoluyla gerekse denemeler yoluyla Osmanlı edebiyatında benimsenmeye başlanmıştır. Osmanlı edebiyat dizgesinde önemli bir konuma sahip olan divan edebiyatının yanında, başta halk edebiyatında oluşan boşluğu doldurmak üzere yeni Batılı edebiyat türlerinin kaleme alındığı görülmektedir. Ülken ulusal edebiyatta meydana gelen bu gelişmeleri izah ederken “uyanış hareketi” deyimini kullanmıştır. Ülken'in uyanıştan kastettiği aslında Türk edebiyatında bulunmayan roman ve benzeri yeni türlerin modernleşme ve batılılaşma

hareketi sayesinde, çoğunlukla çeviri yoluyla, edebiyat çoğuldizgesine girmesidir (Karadağ, Bozkurt, & Alimen, 2015, s. 97-98).

Osmanlı aydınlarının XIX. yüzyılda Tanzimat dönemi ile birlikte Latin ve Yunan edebiyat klasiklerine yüzünü dönmeleri tesadüf değildir. XVII. yüzyıldan başlamak üzere ulusal uyanışların yaşanması ve 1789 Fransız Devrimi ile ulusçuluğun zirveye taşınması ulusalcılık akımlarında edebiyatın rolünün ön plana çıkmasına vesile olmuştur. Ülken'in de belirttiği üzere Fransa, İngiltere, Almanya, Rusya ve diğer Batılı ülkeler kendi uyanış devrimlerini gerçekleştirirken Latin ve Yunan edebiyatına başvurmuşlar ve kendi uyanış dönemlerinde hararetle bir tercüme işine girişmişlerdir. Her milletin kendi edebiyatını oluşturma girişiminde olduğu görülmektedir. Bunu yaparken tercüme faaliyetlerinde büyük hareketliliklerin olduğu gözlemlenmektedir (Ülken, 2009, s. 221). Benzeri durum Tanzimat döneminde Osmanlı İmparatorluğunda yaşanmıştır. Bu bağlamda millî uyanış arayışı içinde bulunan Osmanlı aydınları sayesinde bahse konu dönemde yukarıda sözü geçen Türk edebiyatında bulunmayan eser türleri Türkçeye çevirilmiş olup, Türk ulusal edebiyatı inşasının öncül kaynakları için önemli adımlar atılmıştır.

Kültürel bir aktarım aracı olarak öne çıkan çevirinin, Tanzimat döneminde de Batı'daki siyasal, kültürel ve toplumsal yenileşme hareketlerini Osmanlı'ya aktarmada kullanıldığı söylenebilir. Nitekim Tanzimat döneminin önemli mütercim ve aydınlarından biri olan ve devire kayda değer ölçüde katkı yapan Ahmet Cevdet Paşa, çevirilerin bir nevi medeniyet aktarımı olduğu saptamasını yapmış ve Türk dilinin gelişimi için eğitim ve çevirinin önemli olduğunu belirtmiştir. Cevdet Paşa'nın burada medeniyet kelimesini telaffuz etmesi aslında onun bu terimden ne anladığını da ortaya koymuştur. Cevdet Paşa'ya göre medeniyet temelde öze bağlı kalmak suretiyle eğitime gereken önemin verilmesi sonucu erişilebilecek bir hedeftir (Tosun & Şimşek, 2012, s. 1722). Yenileşme hareketlerinin Batı'daki gelişmeler ekseninde gerçekleştirildiği düşünüldüğünde Ahmet Cevdet Paşa'nın Batı'daki ilim ve fenni Osmanlı'ya aktarmak, Türk dilinin her alanda gelişmesini sağlamak yani bir nevi medeniyet ve kültür aktarımı sağlamak için çevirinin önemini vurguladığını anlayabiliriz.

Her ne kadar Tanzimat dönemi ile birlikte XIX. yüzyılda Osmanlı'da çeviri alanında sıra dışı gelişmeler yaşandığı görülse de, bu gelişmeler XIX. yüzyıldan cumhuriyetin kuruluşuna kadar geçen dönemde meydana gelen çeviri mirasında sınırlı etkiye sahip olmuştur. Bu dönemde yapılan çevirilerin pek çok alanda yoğunlaştığı görülmektedir. Buna rağmen; çevirilerin dar bir kitleye yönelik yapılması ve halka inememesi, Arap

harfleriyle yazılan eserlerin geniş bir kitleye ulaştırılamaması, çevirilen eserlerin reklamının yapılamaması ve yayılamaması, çevirilen eserlerde kullanılan Türkçenin süslü ve tumturaklı bir üsluba sahip olması gibi nedenlerden ötürü bu dönemde yapılan çevirilerin kültür hayatına etki edemediği ve halk arasında bir karşılık bulamadığı görülmektedir (Tosun & Şimşek, 2012, s. 1730).

5.1.2. XIX. Yüzyıldan 1923'e Çeviri Faaliyetlerini Etkileyen Faktörler

XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı döneminde meydana gelen çeviri faaliyetlerini etkileyen unsurları izah etmek için bu dönemden önce Avrupa'da siyasi ve kültürel alanda meydana gelen yeniliklere göz atmakta fayda vardır. Dönemin siyasi ve toplumsal hareketlerinin giderek yayılan bir şekilde dönüşümlere yol açtığı gözlemlenmektedir. Batıdaki egemenlik kaynağı "Deo" 'dan (İlahi olan) "Populo" 'ya (Dünyevi olan) doğru yönelim göstermiştir. Bu durum meşru egemenlik alanının monarşik ve teokratik düzenleri sorgulamasına ve halkın toplumsal birlik ve kimlik birlikteliği bakımından bir yönetim arayışına girmesine yol açmıştır. Ulusçuluk akımı Batı'daki imparatorluklar başta olmak üzere Osmanlı İmparatorluğunu da tehdit eder hale gelmiştir (Çilliler, 2015, s. 47).

Bu dönemde Osmanlı çeviri mirasını etkileyen en önemli gelişmeler arasında daha önce belirtildiği gibi modernleşme hareketi ve bu hareketin Osmanlı'daki yansımaları bulunmaktadır. Osmanlı modernleşmesi ile birlikte siyasi, toplumsal ve kültürel hayatta batılılaşma hareketi gözlemlenmektedir. Bununla birlikte XIX. yüzyıldan itibaren Tanzimat fermanı, Yeni Osmanlılık, Islahat Fermanı, Jön Türkler hareketi, Osmanlı devleti tebaasında eşitlik ve bir Osmanlı milleti oluşturma çabaları, I. Meşrutiyet, 1876 Kânûn-ı Esâsî, II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi gibi önemli gelişmeler eksenindeki düşünce akımlarının çeviri faaliyetleri üzerinde de etkileri olduğu yadsınmaz bir gerçekliktir. Bu inkılap ve reform hareketleriyle birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edilmesine kadar Osmanlı aydınları arasında Doğucu-İslamcı, Batıcı-Laik, Osmanlılık-Batıcılık, İslamcılık-Türkçülük gibi tasvir edilen düşünce akımları toplumsal ve kültürel alanları etkilediği gibi çeviri faaliyetlerini de etkilemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu tarım ve hayvancılığın ön planda olduğu bir ekonomiye sahip ve toplumsal olarak cemaatlerin ağırlıklı olduğu bir devlettir. Sahip olduğu geniş coğrafyası gereği bünyesinde pek çok milleti ve çeşitli kitleleri barındırıyordu. Osmanlı'da modernleşmenin siyasi ve toplumsal bir ihtiyaç olarak gündeme geldiği dönem 1718 Pasarofça Anlaşması imzalanmasından sonrasına denk gelmektedir. Modernleşmenin miladı olarak kabul edilen Lale Devri, Pasarofça Anlaşması'nın imzalanmasından

sonrasına denk gelir. Dönem itibariyle barış ortamının getirdiği rahatlama ortamının da etkisiyle III. Ahmet tarafından Batılılaşmaya yönelik reform düzeyinde girişimler gerçekleştirilmiştir. Bu devirde İslamcı-Doğucu geleneksel dinî değerlerin yerine Batı'da yeşeren bilimsel, ekonomik, siyasi ve askeri değerlerine yönelik araştırma ve benimseme politikalarına yönelim başlamıştır (Şen, 2015, s. 236). Toplumun sahip olduğu bu muazzam çeşitlilik sayesinde, Osmanlı modernleşmesinin gerçekleşmesi sırasında meydana gelen yenilikler toplum nezdindeki çeşitliliğe yönelik bazı adımların atılmasına da yol açmıştır. Bu bağlamda Tanzimat ve Islahat fermanlarında gayrimüslimlerin statülerine yönelik yaşanan gelişmeler de bu durumu gözlemlemeye olanak sağlamaktadır (Şen, 2015, s. 233-234).

Lale devrinin sona ermesi üzerine Osmanlı'da Batı menşeli yenilik hareketlerinin devam ettiği görülmektedir. III. Selim'in tahta çıktığı dönemle birlikte yenileşme ve modernleşme hareketlerinin hızlandığı bilinmektedir. Öyle ki, III. Selim'in tahta çıkmadan önce Batıdaki gelişmeleri en üst düzeyde istişare etmek için Fransız Devriminden önce Fransa'nın son kralı XVI. Louis ile gizlice mektuplaştığı ve reform hakkında tavsiyeler aldığı bilinmektedir. III. Selim'in tahtta kaldığı sürece giriştiği eylemlerden, eski gelenekleri Batılı yeniliklerle birleştirerek siyasi ve toplumsal reformlar yapmayı amaçladığı anlaşılmaktadır (Şen, 2015, s. 239-240). Bu devirde Osmanlı'nın yüzünü en üst düzeyde Batıya dönmesi ve buradaki yenilik hareketlerinin ülkedeki askeri, ekonomik, siyasi ve toplumsal alanlarda uygulamaya sokulma çabası aslında XIX. ve XX. yüzyıllarda Avrupa'da hızla yayılacak olan ulusçuluk ve benzeri siyasi akımların ayak seslerinin o dönemde hissedildiğini göstermektedir. Bu bakımdan atılan adımları, bir nevi ihtiyaç duyulan siyasi ve toplumsal yenilik ve gelişmelerin yukarıdan aşağıya bir yönelmeyle yönetime nüfuz ettirilmeye çalışılmasının bir göstergesi olarak düşünülebilir.

II. Mahmut dönemi ile birlikte Osmanlı siyasi ve toplumsal hayatı reform ve yenilikçi atılımlarla her alanda derinden etkilenmiştir. Bu dönemde özellikle eğitim alanında yapılan yenilikler ve Avrupa'ya belirli alanlarda uzmanlık kazanmak için gönderilen öğrencilerin olduğu görülmektedir. Bu gelişmeler sayesinde Osmanlı eğitim hayatında hızlı bir dönüşüm olduğu görülür. İlköğretimin zorunlu hale getirilmesi "rüştüye mektepleri", ilköğretim sonrası 18 yaşına kadar öğrencileri yetiştiren okulların açılması "mekteb-i maarif-i ebediyye" ve devlet memurlarının yetiştirilmesi için "mekteb-i maarif-i adliye" kurulması gibi önemli gelişmeler devletin eğitim hayatına farklı ve sistematik bir yaklaşım geliştirmeye başladığını göstermektedir. Yine bu dönemde ilk tıp fakültesinin açılması

“mekteb-i tıbbiye-yi şahane” buna gösterilebilecek örnekler arasındadır. Eğitim alanındaki bu reform hareketleri ve Batıya yönelme ile birlikte Batı menşeli referans kaynaklara doğan ihtiyacı tetiklemiş ve bu kaynakların tercüme ihtiyacını doğurmuştur. Bu vesileyle tercüme faaliyetlerine de önem verilmiş ve öncelikle askerlik ile ilgili kaynaklardan başlamak üzere çeviri faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için ordunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan “Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî” de bir tercüme odası kurulmuştur (Şen, 2015, s. 249-250).

Tanzimat dönemi ile birlikte devletin hem yönetimine hem de toplumsal düzenine birtakım yeniliklerin geldiği görülmektedir. Adli, hukuki, askeri, idari, kültürel, ekonomik ve eğitim gibi çok geniş bir yelpazeyi kapsayan modernleşme hareketinin sistemde bütüncül bir etkiden ziyade sınırlı bir kapsamda kaldığı gözlemlenmektedir. Tanzimat Fermanı'nın; şeriat hükümlerine aykırı olmaması ve muhafazakâr tepkilerin önlenmesi gayreti nedeniyle sınırlı kapsamlı kaldığı yorumlanmaktadır. Yine de ileri safhalarda 1843 yılında Müslümanlar ve Gayrimüslimler arasında eşitliği sağlayan bir ceza kanunu oluşturulması, 1859 “Mekteb-i Mülkiye”, “Rüşdiye” ve “İdadi” okullarının açılması ve 1869 yılında gayrimüslimler için ayrı davaların görüldüğü “Nizamiye Mahkemeleri” adı altında mahkemeler kurulması Batılı-Laik hareketlerin etkisi olarak değerlendirilebilir (Şen, 2015, s. 259). Buna rağmen bu gelişmeler ekseninde Batı referanslı kaynakların Osmanlı'ya uyarlanması sürecinde çeviri faaliyetlerinin de ilk defa diplomasi dışındaki alanlarda da hızlandığı görülmektedir.

XIX. yüzyılda toplumsal yaşamı etkileyen diğer bir olay Islahat Fermanı'nın ilan edilmesidir. Islahat Fermanı toplumsal dokunun ahengine gölge düşürmekle itham edilir, zira bu dönemle birlikte Tanzimat Fermanının oluşturulmasında en önemli rolü oynayan Mustafa Reşit Paşa, Islahat Fermanı'nın Müslümanlar ve Gayrimüslimler arasında bazı anlaşmazlıklar ortaya çıkaracağını ileri sürmüştür. Nitekim Islahat Fermanı'nın yalnızca Müslümanlar ve gayrimüslimlerin arasında sorun çıkarmanın ötesinde Osmanlı'da yaşayan Ortodoksları da rahatsız ettiği görülmektedir. Zira Islahat Fermanı ile birlikte Katolik misyonerlerin imparatorlukta daha aktif hale gelmeleri, kendi okullarını açmalarına izin verilmesi, faaliyetlerini rahat sürdürmelerine olanak sağlaması Mustafa Reşit Paşa'nın düşüncelerinde çok da haksız olmadığını gösterir. Mustafa Reşit Paşa tarafından, Islahat Fermanı ile birlikte devletin Batı ekseninde kalarak gayrimüslim vatandaşlara yönelik getirdiği yeniliklerin Osmanlı Devleti'nin kendi vatandaşları üzerinde egemenlik ve nüfuzunu sarstığı ifade edilmiştir (Şen, 2015, s. 265). Aslında Islahat Fermanının ortaya

çıkma nedenleri arasında Avrupa’da Fransız devriminden sonra hızla yayılan ulusçuluk akımına karşı önlem alma gayretlerinin olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Batıda giderek artan bu hareketlerin Osmanlı’ya sıçramasından çekinen devlet yönetiminin, kendi tebaası arasındaki eşitlik ve adalet sorunlarına alternatif çözümler sunarak bu sayede otoritesini daim kılmayı hedeflediği ifade edilebilir.

Bu minvalde Islahat Fermanı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğunda ilk defa Müslüman ve Gayrimüslim ayrımı yapılmaksızın herkese eşit muamele yapılması kaygısının ortaya konulduğu gözlemlenmektedir. Bu anlayışla birlikte ülkede mikro düzeydeki “ulusçuluk” akımına karşın makro düzeyde bir “Osmanlılık” hareketinin başlatıldığı görülmektedir. Bu oluşumun yörüngesinin, “Osmanlı vatanı, vatan anlayışı ve vatan sevgisi”, “Osmanlı menfaati fertlerin ortak menfaati”, “Osmanlı hanedanı, hanedanlık yönetiminde muhafaza edilen rejim” olarak 3 temel faktöre dayandırıldığı görülmektedir (Şen, 2015, s. 267).

XIX. yüzyılda Osmanlı siyasi ve idari sisteminde filizlenmeye başlayan diğer akımda ise özellikle Tanzimat sonrasında Batılı ülkelere gönderilen genç Türk aydınlar arasında yayılan “Yeni Osmanlılar” düşüncesidir. Avrupa’ya gönderilen genç Osmanlı aydınları sayesinde Osmanlı’daki ilk siyasi oluşum olarak adlandırılabilir Yeni Osmanlılar Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyetin kurulmasında Avrupa’da yaşanan siyasal gelişmelerin toplum üzerindeki etkileri ve bu siyasal hareketlerin Osmanlı toplumuna sıçraması kaygıları önemli bir role sahiptir. Yeni Osmanlıların programlarında Osmanlı tebaasına eşit haklar verilmesi ve bu hakların kanuni güvenceye alınması, meşrutiyet yönetiminin sağlanması ve halkın “Osmanlılık” hissi ile vatanına bağlılık duyması amaçlanmıştır. Tanzimat dönemi sayesinde Batıya gönderilen orada yabancı dil öğrenip Batı’yı Batı’nın kaynaklarından öğrenen bu aydın grup arasında Namık Kemal, Ziya Paşa, Ali Suavi gibi önemli kişiler yer almakta olup mutlak rejime karşı muhalif bir kamuoyu yaratmayı başaramışlardır (Şen, 2015, s. 267-268). XIX. yüzyıl Avrupasında sosyo-politik anlamda giderek yoğun biçimde yayılan özgürlük, eşitlik ve adalet fikirleri başta mutlak rejimler olmak üzere mevcut yönetimleri tehdit eden bir düzeye ulaşmış durumdaydı. Bu anlamda Avrupa’da eğitim gören genç Osmanlı aydınlarının Batıdaki gelişmeleri yerinde görerek burada doğan siyasi akımların Osmanlı gibi çok çeşitli toplum yapısına sahip bir devlet üzerindeki olası etkilerini öngörmeleri çok zor olmamıştır.

1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanı ile Osmanlı tebaası arasında gayr-i Müslim ve Müslümanlar arasında daha eşitlikçi bir yaklaşımın benimsendiği ifade edilebilir. Bu durum Müslümanlar arasında pek hoş karşılanmasa da Islahat Fermanı ile yapılan bu

hamle ile Batı'da yaşanmakta olan ulusçuluk hareketinin Osmanlı içindeki olası etkilerinin azaltılması ve önlenmesi hedeflenmiştir. Bu fermanla birlikte ilk defa devlet politikası olarak Osmanlılık yani bütün Osmanlı tebaasını eşit görme anlayışı ortaya çıkmıştır. Tanzimat Fermanı'ndan sonra Osmanlı tabiri ile bir millet oluşturma gayreti olduğu göze çarpmaktadır. Bu düzenin korunması için Müslüman ve gayr-i Müslim ayrımı yapılmaksızın herkesin eşit görüldüğü bir anlayış benimsenmiş ve Osmanlı tebaasında bu bilincin yerleşmesine gayret edilmiştir (Şen, 2015, s. 266-267).

1876 yılına gelindiğinde Osmanlı İmparatorluğu'nda mutlak monarşi sisteminin yerini meşrutî monarşiye çevirildiği görülmektedir. 1876 Kânûn-ı Esâsî'nin ilan edilmesi ile kurulan Osmanlı meclisine yapılan seçimlerle 180 Müslüman 60 Gayrimüslim olmak üzere toplam 240 temsilci seçilmiştir. Bu dönem itibarıyla Genç Osmanlı hareketinin de destekleriyle Osmanlıcılığın siyaseten somutlaşmaya başladığı görülmüş, halkın temsildeki önemi kavranmış ve meclisin oluşturulması gündeme gelmiştir. Fakat 1877-1878 yılları arasında süren Osmanlı-Rus harbinin sonucunda II. Abdülhamit meclisi feshetmiştir (Çilliler, 2015, s. 54). II. Abdülhamit döneminde gerçekleşen II. Meşrutiyet, Osmanlı meclisi ve 1876 Kânûn-ı Esâsî'nin ilanı gibi kazanımlar kısa sürmesine rağmen Osmanlı devletini tehdit eden ve gelecekte karşı karşıya kalmaktan geri duramayacağı ulusçuluk akımına yönelik önemli bir mücadele olarak tarihte yerini almıştır. Zira Osmanlı meclisine seçilen çeşitli millet ve dinî gruplara ait insanların Osmanlı çatısı altında birleşmesi Osmanlıcılık akımının somut olarak tecrübe edilmesine imkân tanımıştır. Bununla birlikte 1876 Anayasası ile Türkçenin devletin resmî dili olarak kabul edilmesi Osmanlı Meclisindeki temsilcilerin ve diğer memurların Türkçe dilini bilmesinin önemini arttırmış ve Türkçe devletin resmî dili olarak ön plana çıkmıştır. Devletin resmî dilinin Türkçe kabul edilmesi Türk dilinin işlevini ön plana çıkartırken bir yandan da Türkçülük akımının akıbetine yönelik pozitif hizmet etmiştir (Ulusoy, 2014, s. 94).

Meclis-i Mebusan'ın kapatılması sonucunda istibdat olarak adlandırılan ve 33 yıl süren dönem de başlamıştır. II. Abdülhamit'in etkili ve baskın politikalar uyguladığı bu süreç, Tanzimat döneminden sonra ülke aydınları arasında saygın özgürlük, adalet, eşitlik gibi ilkelerin tekrar gündeme gelmesine neden olmuştur. Yeni Osmanlılar hareketiyle başlayan sürecin ardından ikinci Jön Türk hareketi olarak da tabir edilen aydın kesim bu taleplerin peşine düşerek, söz konusu alanlarda kazanım elde etmek için mücadelelere girişmiştir. Bu minvalde ikinci Jön Türk hareketinin asker, sivil bürokrat ve aydınlardan oluşan önde gelenleri bir araya gelerek o zaman adı "Osmanlı Hürriyet Cemiyeti" olarak vücut bulan ve

daha sonra partiye de dönüşecek olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurarak anayasal ve meşruti bir sistemi meydana getirmek için çabalamışlardır (Şen, 2015, s. 276-277).

5.2. İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Sürecinde Kimlik İnşası

Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı İmparatorluğu'na ait sosyo-kültürel miras üzerine inşa edildiğini söylemek yerinde tespit olacaktır. Fakat Batı modeli ulus-devlet anlayışını benimseyen Türkiye'nin uluslaşma sürecinde karşılaştığı meydan okumaları anlamak için Osmanlı İmparatorluğu'ndaki millet anlayışını iyi okumak gerekmektedir. Osmanlı'da toplumsal yapı millet sistemi üzerine kuruludur ancak buradaki millet anlayışı dinî unsurlara dayalı olarak meydana gelmektedir. Yani din odaklı millet anlayışına göre, Osmanlı İmparatorluğu'nda kendi dinini yaşayan her bir toplumsal grubun kimliği "millet" olarak ifade edilmiştir (Uluç, 2012, s. 12). Öncelikli millet sistemi üzerine öncelikli ayırım Müslümanlar ve gayr-i Müslimler olarak yapılırken gayr-i Müslimlerin de Hristiyan, Yahudi vb. dinî grupları birer millet olarak görülmüştür (Özdoğan, 2015, s. 238).

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılma sürecindeki Osmanlı dönemi Türk aydınlarının Batı'daki siyasi gelişmelerden ve Osmanlı'nın iç dinamiklerinden yoğun şekilde etkilendiği, modernist ve gelenekçi olarak ikiye ayrıldığı gözlemlenmektedir. Avrupa'da yaşanan siyasi hareketlilikler sonucundan çok uluslu yapıya sahip Osmanlı İmparatorluğu büyük bir hızla çöküş ve yıkılma sürecine geçmiştir. İmparatorluk içindeki uluslar, hızla yükselen milliyetçilik akımından etkilenmekte ve dört bir yandan bağımsızlık mücadelesine girişmektedir. 1839 Tanzimat Fermanı ve 1876 Kânûn-ı Esâsî ile birlikte İmparatorluk içerisindeki farklı etnik unsurları aynı çatı altında birleştirmeyi amaçlayan düzenlemeler yapıldı. Bu düzenlemelere de dayanarak, Osmanlı aydınları milliyetçilik akımına karşı Osmanlı'daki millet anlayışına dayalı farklı etnik unsurları aynı çatı altında birleştirmeyi hedefleyen bir Osmanlılık fikri geliştirdiler de İmparatorluğun çöküşüne yol açan milliyetçilik akımına engel olamamışlardır (Özdoğan, 2015, s. 238).

Osmanlılık fikri çerçevesinde imparatorluk coğrafyasında yaşayan etnik ve dinî grupların bir arada tutulma gayretleri iki boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; Müslümanlar ve gayr-i Müslimleri ilgilendiren siyasi ve ideolojik söylemlerdir. Osmanlılık politikalarında toplumsal bütünleşmenin sağlanması adına Müslümanlar için İslami unsurlar vurgulanırken, gayr-i Müslimler için tarihsel bağlara ilişkin argümanlar ileri sürülmüştür. Bu anlamda kimlik inşasında ortak dil kullanımının öneminin farkında olan Namık Kemal gibi aydınlar Osmanlılık politikalarından yola çıkarak eserlerindeki dili sadeleştirmiş ve halkın anlayacağı düzeyde bir hale getirerek ortak Osmanlıca dili oluşturulmasına katkıda

bulunmuştur. Yine de toplumsal bütünleşmeyle ilgili çabalar İmparatorluk coğrafyasındaki milliyetçi akımdan etkilenen ayrılıkçı hareketleri önlemeye yetmemiştir. Çünkü Osmanlı genelindeki etnik unsur çeşitliliği ve buna bağlı olarak farklı etnik unsurların özellikle dil etkinliğinden yola çıkarak kendi kimliklerini bulması ve milliyetçilik akımlarından etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur. Nitekim 31 Mart olayı ile birlikte Osmanlılık fikri önemini kaybetmeye başlamıştır (Özdoğan, 2015, s. 239).

Osmanlı'yı etkileyen Batı menşeli siyasi hareketler öz kimlik arayışlarını da harekete geçirmiştir. XIX. yüzyılın sonları ve XX. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı bünyesinde Türkçülük hareketleri de milliyetçilik akımından etkilenmiştir. Osmanlı'daki Türkçülük hareketleri de iki farklı boyuttan etkilenmiştir. Bunlardan birisi İslam menşeli Orta Asya Türk toplulukları ile bütünleşmeyi de öngören Türkçülük hareketi iken diğeri daha çok Batı'daki siyasi gelişmelerden etkilenen ulusçuluk eksenindeki Türkçülük hareketidir (Bingöl, 2009, s. 40, 41). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde İmparatorluk coğrafyasında yaşanan siyasi hareketlerin çoğunlukla Batı'daki modern gelişmeler ve Osmanlı'daki gelenekçi anlayış arasındaki çatışmalar doğrultusunda şekillendiğini söylemek yerinde olacaktır. Bu anlamda, erken Cumhuriyet dönemine yaklaşıldığında yeni Türk devletinin de bu modernist ve gelenekçi yaklaşımlardan payını aldığı görülmektedir. Modernist aydınların da katkısıyla yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda ulusçuluk ve laiklik gibi Batılı değerler kimlik inşasında ana unsur olarak kullanılmıştır. Türk Devleti'nin inşasında akılcı ve mantıklı yaklaşımlar değil farklı elit ve aydın grupların kimlik algısı görüşleri etkili olmuştur. Türkiye'nin ulus ve kimlik inşa süreçlerinde Kemalist Modernist ve Türkçü-İslamcı Gelenekçilerin toplumsal hayat üzerinde derin izler bıraktığı açıktır (Bingöl, 2004, s. 30).

5.2.1. Ulusal Kimlik İnşasında Dilin Önemi

1648 Westfalya anlaşmasının imzalanmasıyla birlikte Avrupa siyasi tarihi devletlerin yönetim ve organizasyonu bakımından bir modernleşme sürecine girmiştir. Bu tarihten itibaren devletlerin yönetim anlayışlarındaki dogmatik inançların entelijansiya tarafından sorgulanmaya başladığı görülmektedir. Bu sorgulamanın kutsal dinin dili olan Latincenin de yerini sarstığı gözlemlenmektedir. XVI. yüzyılda yayıncılığın ve öğretimin yegâne dili olan Latincenin tartışmaların odağı hâline gelmesi sonucunda toplum arasında konuşulan diğer diller de önemli bir rol kazanmıştır. Örneğin; 1501'de basılan 88 kitaptan 80'i Latince iken, 1757'ten sonra basılan kitapların çoğunluğunda Fransızcanın ağırlık kazandığı görülmektedir. Böylece Latince Avrupa entelijansiyasının dili olmaktan çıkmış

ve karşı reform döneminde, bölgesel diller öne çıkarak toplumsal benlik kazanılmasında öncülük etmenin adımlarını atmıştır. İlerleyen yıllarda ise İngilizce bir dünya imparatorluğu dili hâline gelmiştir. Görülen odur ki; dinin kutsiyetinin ve etkisinin kalkmasıyla birlikte, Latince gibi kadim dillerle bileştirilen farklı dilleri konuşmakta olan toplumlar bu dilin önemini kaybetmesiyle parçalanma, bir araya gelme ve bölgelere ayrılma gibi süreçlerden geçerek ulusal bütünler oluşturmuştur (Anderson, 1995, s. 32-33).

Rönesans ve Reform hareketlerinin de etkisiyle XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa siyasi tarihinde başlayan fırtınalı değişiklik kaynağını “asil kan” iddiasından alan soylu ailelerin saltanatına son vererek Monarşiye dayalı siyasi egemenliğe darbe vurmuştur. Modernleşme sonucunda alternatif yönetim olarak ortaya çıkan Ulus-Devlet modelinde yönetimin kaynağı ulusa yani yurttaşlara dayandırılmaktadır. Siyasi tarihteki bu modern devlet anlayışında egemenliğin gücünü bireyden alırken ulusun meşruluk sağladığı zeminden güç alan siyasi iktidar devletle özdeşleşmektedir (Işıklar, 2008, s. 800). Bu yönetim modelinde yurttaşlar devletin asli unsurlarından biri hâline gelerek aidiyetlerini devletin varlığına yerleştirmişlerdir. Avrupa’daki bu yönetim modeli kısa sürede birçok ülkenin yönetim biçimini etkilemiş ve toplumları yönlendirmiştir. Başlangıçta İngiltere’de başlayan ulus-devlet akımı, sırasıyla Fransa, Almanya ve İtalya olmak üzere Avrupa’ya etkisi altına almıştır (Özdoğan, 2015, s. 227). Batı dünyasında başlayan bu süreç diğer toplumlara da örnek olmuştur.

İlk defa Avrupa tarihinde karşılaşılan yeni siyasal yönetim biçimi olan ulus-devlet, bir topluma ulus fikrine dayalı ortak bir ideolojik kimlik sunar ve toplumun bu kimlik sayesinde birbiriyle bütünleşmesini hedefler. Topluma sunulan bu ideolojik kimliğin yegâne amacı toplumun yerel unsurlara dayalı farklılıklarını ortadan kaldırıp, toplumsal kimliği standart hale getirmek ve böylece bütünleşik bir ulus anlayışı ortaya koymaktır. Bu anlamda ulus-kimlik inşa süreçlerinde toplumsal kimliğin yaratılabilmesi için dil, tarih, vatan, halk kültürü ve din gibi toplumu ilgilendiren alanlarda devlet müdahalesiyle politik araçların kullanılması ve toplumun doğal dinamikleri standartlaşmaya olanak verir (Özdoğan, 2015, s. 229).

Kimlik; toplumlar için en basit şekliyle “Kimsiniz?”, “Kimlerdensiniz?” sorularına verecekleri cevaptan ibarettir. Bu sorulara verilecek en iyi cevap ise tarih, coğrafya, biyoloji, dil, kültür, kolektif hafıza ve dinî inanışlar çerçevesinde olabilir. Nitekim bireysel yahut toplumsal düzeyde kendimizi ifade etmemiz, içinde bulunduğumuz sosyal ve çevresel faktörlerle doğrudan ilgilidir. İnsana özgü, cinsiyet, ırk (renk) vb. gibi birtakım

özellikler doğuştan olsa da kimlik oluşum süreci sonradan yapılan tercihlerden etkilenmektedir. İnsanlara sunulan sosyal, ekonomik, eğitim ve kültürel eksende yapılan kişisel tercihler, kimliğin oluşmasında önemli etkenlerdendir. Bireyin kimlik inşası ulus-devlet ile arasındaki genetik ve mistik ilişkiyi sağlamaktadır. Çünkü kimlik eksenindeki düzlemde bireysel psikolojik özellikler önce ulusla ardından ulus-devlet yapısıyla ilişkilendirilmektedir (Sarı Ertem, 8, s. 192).

Siyasi tarihe damga vuran düşünürler ulus kavramının muhtevası hakkında çeşitli görüşler ortaya koysalar da, en genel saygın tanım Rupert Emerson tarafından çarpıcı eseri olan “İmparatorluk’tan Ulus’a” kitabında yapılmıştır. Emerson ulus kavramını; ortak bir tarihin önemli unsurlarını yani geçmişin ortak mirasını paylaşarak gelecek için müşterek bir kadere sahip olmayı arzulayan, birbirine aidiyet hissedilen insan topluluğu olarak tanımlar. Emerson’a göre günümüz dünyasında ulus, bazı konularda birbirinden farklı olmalarına rağmen çoğu zaman yoğun ve koşulsuz biçimde kendilerini toplumdaki çoğunluk olarak gören insan topluluğudur (Gill, 2014, s. 18). Toplulukları birbirinden ayıran en önemli öznel faktörlerin başında o topluluğa özgü dil gelir. Dil; ulusa özgü en belirgin kimlik özelliğidir, zira ulus kimliğine dayalı bir toplum için ulusal dil yalnızca iletişim aracı olmakla kalmaz, bireyleri birbirine bağlayan ve birleştiren bir nitelik üstlenir (Özdoğan, 2015, s. 229).

Ludvig von Mises, ulus kavramının tanımını daha çok dil faktörüne dayanarak yapar. Mises, ulusun özü ve mayasını dil olarak tanımlar. Mises, Alman ulusuna ilişkin örnekler sunar ve Alman topluluğunu ulus yapan unsurları sıralarken Alman topluluğunu birbirine bağlayan Almanca konuşmanın önemine atıfta bulunur ve buna bağlı olarak Alman dili ve edebiyatının Alman ulusunun inşasında önemli bir faktör olduğunu açıkça ifade eder. Üstelik uluslaşma sırasında ortaya çıkan sorunların ortak dil kullanılmayışından kaynaklandığını ima eder. Mises’in “Ulus, Devlet ve Ekonomi” (2001) adlı eserinde ulus kavramı yerine bazen dil topluluğu terminolojisini kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Mises dil topluluğunun başlangıçta etnik ve sosyal bir toplum olduğunu, ancak şimdi ise bundan bağımsız olarak dilin belirli sosyal ilişkileri yaratmakta yeni bir bağıntı olduğundan söz etmektedir (Von Mises, 2001, s. 37-38).

5.2.2. Dil Politikaları

Dilin işlevselliği dört kategoride sınıflandırılabilir. Bunlar; kişilerin entelektüel gelişimine ilişkin "bilişsel", maddi amaçlar için dil kullanımına ilişkin “araçsal”, bir gruba aidiyet hissi duyulması için “birleştirici” ve kültürel idrak ve anlayış odaklı “kültürel”

sınıflandırılmalar olarak sıralanabilir. Dil tüm bu işlevsel vasıflarıyla bir ulusun inşa, birleşme ve korunma süreçlerinde siyasi ve sosyal bir unsur niteliğinde kullanılmakta ve ulusal kimliğin önemli bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır (Grywacz, 2012, s. 1). Rekabet içinde olan etnik ve kültürel grupların arasında yeni bir milliyet oluşturmak genellikle yeni bir ulusal kimlik işlemek suretiyle gerçekleşebilir. Çoklu etnik ve kültürel yapıya sahip toplumlar için ulus inşası ve kimlik oluşturulmasında dil bütünlüleyici bir role sahiptir. Milliyetçi ve ulusların yükselişine ilişkin yapılmış birçok çalışma geniş çapta paylaşılan dilin, ulus inşasının başarıya ulaşmasında çok kritik bir önemi olduğu görüşünde birleşirler. Ulusal dile özgü kültürel kimliğin oluşturulması milliyetçilik ve ulusal dil kavramları ile yakından alakalıdır (Gill, 2014, s. 17).

XIX. yüzyıl başlarından itibaren Avrupa’da etkili olan romantizm akımının devlet ideolojilerinde milliyetçilik fikrini ön plana çıkararak, toplumları ortak bir din, dil, tarih ve toprak bütünlüğü çerçevesinde birleştirmeyi hedeflediği gözlemlenmektedir. Toplumsal birliğin sağlanması için her sosyal müessesenin yukarıda adı geçen ve kendi yapısına uygun olan araç ve kavramları kullanması söz konusu olmuştur. Fakat millî bilinç ve kimliğin oluşması için, hepsinden öte dilin diğerlerinden daha önemli bir pozisyonu olduğunu belirtmek gerekir (Temur, 2011, s. 43). Dil, modern ulus-devlet anlayışında en etkili uluslaştırma aracı olarak öne çıkmaktadır. XIX. yüzyıldan bu yana ulusçuluk hareketlerinde kullanılan öncül unsur dildir. Fransa, Almanya başta olmak üzere Türkiye, Finlandiya, Norveç, Bulgaristan, Romanya da dâhil olmak üzere daha pek çok ülkede dil devletin kuruluşunda temel argümanlardan olmuş ve amaca giden yolda araç olarak dil politikalarına başvurulmuştur. Modern ulus-devlet anlayışında dil politikaları bir toplumun iletişim sorunlarını çözmek amacıyla hükümetin yetkisinde uzun vadeli ve bilinçli çabalarla bir dilin kendisini başkalaştırmak veya bir dilin toplumdaki işlevlerini değiştirmek olarak ifade edilebilir (Caviedes, 2003, s. 251-252).

Milliyetçi bir söylemi genele yayarak; bireylerin eğitim, kültür ve yayın gibi alanlarda eşit haklara sahip oldukları bir topluluk anlayışı içerisinde, aidiyet bakımından bir üst gruba yani ulusa bağlılıklarını arttırmak amaçlanmıştır. Bu çerçevede, siyasal ulusçuluğun topluma nüfuz etmesi için “ulusal eğitim dili”, “ulusal kültür dili” ve “ulusal yayın dili” oluşturularak yurttaşların ulus bilincinin pekiştirilmesi için adımlar atılmıştır. Ulus-devlet anlayışındaki dil politikaları ile ilgili bu yukarıdan aşağı doğru izlenen hareket uygulamada İtalyan birliği hareketi Risogimento’nun liderlerinden Piyomente Eski Başbakanı Massimo d’Azeglio yukarıdaki örneği somutlaştırır şekilde o dönem şu ifadeleri kullanmaktadır

“İtalya’yı oluşturduk şimdi de İtalyanları oluşturmalıyız.”. Aynı zamanda Polonya’nın kurtarıcısı olarak anılan Albay Pidulski’nin “Devleti yaratan millet değil, milleti yaratan devlettir.” sözleri de bu durumu destekler niteliktedir (Özdoğan, 2015, s. 233-235).

Bir ulusun varlığını sürdürmesi ve ulus-devlet statüsünü koruması için yurttaşlarının aynı dili konuşması ve yazması önem arz etmektedir. Modern ulus-etkin iletişimin sağlanabilmesi, devlette hudutların belirlenmesi ve sınırların işlevsellik kazanması, kimliğin açıkça dışa vurulması için dil önemlidir. Dilin doğası ve insanların karakterleri arasındaki bağlantıyla alakalı olarak Konstrüktivistlerin kimlik ve dille ilgili vurgulamak istediği önemli bir nokta kimliğin ortak bir dilin varlığı yoluyla öğretilip geliştirilebileceğidir. İlkel çağlardan aydınlanma devirlerine kadar geçen süreçte kimlik ve dil arasındaki bağlantının gidişatı ulus inşasındaki dilin önemini doğrulamaktadır (Caviedes, 2003, s. 250-251).

Özellikle dünyanın geçtiğimiz yüzyıllarda yaşadığı korkunç savaş felaketleri ve ardından yeni devletlerin meydana çıkma süreçleri sonucunda ulusal dil seçiminin önemi iyice ortaya çıkmıştır. Dayanıklı bir toplumun oluşturulmasında ulusal kimlik inşası siyasi bir araç olarak karşılanmaktan ve ulusal kimliğin meydana getirilmesi için dil politikaları önemli bir iç politika unsuru teşkil etmektedir. Kitlesele medya kullanıcıları da dâhil olmak üzere çok sayıdaki dil kullanıcısı geniş coğrafyaya yayılmış toplulukların yeniden inşa ve birleşiminde aynı dil kullanımını faydalı bulmaktadır. Ulusal bir kimliğin inşasında bilgi ile birlikte dil başarının temel belirleyicisidir. Steve Fenton ulusal kimlik süreçlerinde sosyal inşanın sömürgecilik tarihi ile başladığını, ardından tarihi süreçte grup kimliklerinin topluma ait grup üyeleri, elitler ve liderlerin çabalarıyla geliştiğini ve sonunda grup kimliklerine devletin eylemleri ve idari mevzuatlarla müdahale edildiğini ifade etmektedir (Grywacz, 2012, s. 2).

Görünen o ki, sosyal ilişkilerin şekillendirilmesinde dil ve kültüre devlet ve hükümet eliyle müdahalelerin önemli bir rolü vardır. Kültürün önemli bir unsuru olarak dil ulusal kimlik kavramına katkıda bulunmaktadır. Siyasi bir müdahale aracı olarak, özellikle de dil politikaları temelinde, toplumu tepeden tırnağa şekillendirmeye yaramaktadır. Siyasi bir müdahale aracı olarak dil politikaları ve dil planlaması birbirinden ayrıdır. Harold S. Schiffman (1994) dil politikalarını tanımlarken “Dilbilimsel iletişim alanlarında bir toplumun söz dağarcığı ve iletişim potansiyeline dair toplumsal ilişkileri etkileyen fikir, ilke ve kararlar grubudur.” der. Dil planlamaları tanımını yaparken ise “Bir toplumun dilbilimsel iletişimini, özellikle dildeki gelişmelerle yönlendirerek dil politikalarıyla

alınacak somut önlemler doğrultusunda şekillendirmek üzere girilen stratejilerdir.” der. Bir toplama ait dilbilimsel kültür o dile ait olan davranış, varsayım, kültürel oluşum, önyargı, geleneksel inanç sistemi, tavır, basmakalıp hareketlerle birlikte o dile ilişkin düşünce biçimleri, dinî ve tarihi koşullarla ifade edilir (Schiffman, 1994, s. 283).

Dil, kimlik ve siyaset arasında yakın ilişki vardır. Dil her ne kadar işaretler ve sembollerden oluşan bir iletişim sistemi olsa da dilin nüfuz edilebilen ve etki altına alınabilen açık bir yapısı olduğu aşikârdır. Dil sosyalleşme, bireyselleşme ve kolektif davranış bakımından önemli bir unsurdur ve duygu ve niyetler hakkında bilgi sağlar. Ancak; dil uygulamaları, dil ideolojisi ve dil politikaları arasında açık bir ayrım görülmektedir. Bir toplumun dilbilim dağarcığının kullanılması dil uygulamaları ile gerçekleşir. Dil ideolojisi dil ve kullanımı bakımından algı ve ifadelerin tümüdür. Dil politikaları ise hükümetlerin kullandığı siyasi bir araçtır ve politik ve idari girişimlerle dili şekillendirmeyi hedefler. Dil politikaları anayasa, dil kanunu veya benzeri yönetmeliklerin sağladığı hukuki araçlarla toplumsal hayata nüfuz eder (Grywacz, 2012, s. 3).

5.2.3. Türk Dil Politikalarında Modernist ve Gelenekçi Yaklaşımlar

Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti’nde gerçekleştirilen devrim ve reformlar toplum hayatının tümünü ele alır şekilde vuku bulmuştur. Bu dönemde yapılan inkıpların sonucunda bir kültür hareketi de ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal Atatürk döneminde meydana gelen devrimlerin en önemli amacı kişinin kulluktan çıkarak bir birey ve vatandaş olabilmesi, toplumun da ümmet yerine bir ulus bilincine erişmesi ve kimlik algısını bu yönde geliştirmesidir. Bireysel ve toplumsal aydınlanma temeline dayanan bu süreçte kişinin aklını kullanması, bireyin önem kazanması, bilginin yaygınlaşması ve bilimin ilkesel olarak ön plana çıkarılması hedeflenmiştir. Akıl ve bilimin toplumsal hayatta etkin olabilmesi, yalnızca kişiye bağlı olmayıp toplumun da yükümlülüğünün bulunduğu bir durumdur. Yeni Türkiye Cumhuriyeti’nde ortak bir dil, kültür ve tarih oluşturulması sorunsalının ortadan kaldırılması için bu alanda toplumsal bilincin geliştirilmesi önemlidir (Atabay, 2009, s. 458). Her ne kadar Atatürk devrimlerinin ülke çapında dinin etkisinden kurtulan, milliyetçiliğe, ulusal kültüre ve evrensel bir anlayışa yöneldiği bilirse de, Cumhuriyet dönemi kültürel faaliyetleri çerçevesinde dil alanında icra edilen politikaların, dönemin Türk aydınlarının sahip olduğu milliyetçi, laik ve dinî vurguya sahip yaklaşımlardan etkilendiği görülmektedir.

Erken dönem Türkiye Cumhuriyeti'nden bu yana Türk dil politikalarının şekillenmesinde birbiriyle çelişen görüşlere sahip üç ana grup baskın rol oynamıştır. Bunlar Modernist Kemalistler, Gelenekçi İslamcı ve Gelenekçi Türkçü (Turancılar) olarak sıralanabilir. Ancak, 1980'lerden itibaren küreselleşme ile birlikte postmodern akımların da Türk dili politikalarını etkilediği görülmektedir. Türk kimliği inşasında belirleyici olan dil politikalarının oluşumunda bu gruplar arasındaki siyasi odaklı görüş ayrılıkları belirleyici olmuştur. Kemalist Modernistler dil konusunda Batı modeli ulus-devlet ve laiklik temeline dayalı Anadolu Türklüğünü temel alan politikalar izlemişlerdir. Gelenekçiler ise İslamcı ve Türkçü olmak üzere ikiye ayrılır. Gelenekçi İslamcılar ise daha çok dinî kültür ve doğu kültürünün muhafazası temelinde dil politikalarının şekillenmesini tercih ederken, Gelenekçi Türkçüler dil politikalarında Türk dünyasıyla bütünleşmenin hedef alınmasını benimsemektedir (Bingöl, 2004, s. 30).

Dil Politikalarında Modernist Yaklaşımlar

Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Kurtuluş Savaşının kazanılması, ulusal sınırların da belirlendiği Misak-ı Millî'yi barındıran Türk ulusal tarihinin diplomatik zaferi Lozan Antlaşması'nı da beraberinde getirmiştir. Lozan Antlaşması; yalnızca ulusal bağımsızlık değil, ulusal inşa politikalarını da etkileyecek etnik unsurları belirleyen coğrafi sınırları göstermesi bakımından da önemlidir. Millî mücadelenin zaferle sonuçlanması Türk ulus ve kimlik inşasında hızla Kemalist devrimlerin başlamasına yol açar. Kemalist modernist elit grubu homojen ulus yaratılması için dil alanında köklü devrimler yapılması gerektiğine inanmaktadır. Modernist dil politikaları, ulusu tanımlamada devletten vatandaşa doğru inen yukarıdan aşağı bir hareketi betimler. Buna göre, dil politikaları yurttaşlık bağlarını yeniden tanımlayarak kurumsal hale getirmeyi amaçlayan siyasi bir projenin parçasıdır (Özdoğan, 2015, s. 244-245).

Atatürk inkılapları Modern yaklaşımları benimseyerek dil sorunsalına çözüm bulmayı hedeflemiştir. Dil alanında inkılap ihtiyacı düşüncenin toplumun geneline yeni ve herkes tarafından anlaşılabilir bir dil sayesinde aktarılması gereksinimi sonucunda ortaya çıkmıştır. Böylece devlet politikalarıyla da desteklenen ortak dil politikası sayesinde gelecek kuşaklara düşüncelerin kolaylıkla aktarılması hedefleniyordu (Tarım, 2013, s. 97). Kemalist modernistlerin dil politikasındaki temel davranış biçimleri Batılılaşmayı esas alan modernleşme, Anadolu Türklüğüne dayalı uluslaşma, Latin alfabesinin kabul edilerek dilin simgesel olarak İslami motiflerden temizlenmesi ve dilin özleştirilmesini içeren dil reformlarına dayanmaktadır. Dilin özleştirilmesi meselesi Türkçenin Arap ve Fars kökenli

kelimelerden temizlenerek İslam ve doğu kùltürüne münhasır dilbilimsel mirasları kullanımdan kaldırmayı kapsamaktadır. Dilin özleştirilmesinde modernistlerin Batı menşeyli kelimelere kayıtsız kaldıkları gör÷lmüştür. Doğu mirasından kalan dil unsurları temizlenip, yerine öz Türkçe kelimelerin getirilmesi için ciddi çalışmalar yapılmıştır (şendeniz, 2014, s. 309-310).

Ayrıca dil-tarih ekseninde Türkçeye ulusal ve uluslararası çapta yeni bir kapsam ve derinlik kazandırmak için Atatürk'ün de fikir öncülüğünde “Güneş Dil Teorisi” modernist Türk dilbilimcileri tarafından akademik camiada epeyce kabul ettirilmeye çalışılmıştır. Güneş Dil teorisi genel olarak Türkçenin diğer diller üzerindeki etkisini ve diğer dillerle ilişkisini işlemekte ve ilkel Türk Dilinin tüm dillerinin atası olduğu savını ileri sürmektedir. Güneş Dil Teorisi çerçevesindeki çalışmalar dilbilim dünyası tarafından biraz aşırı bulunarak bilim camiasında umulan karşılığı bulamamıştır. Ancak temelde amaçlanan Türkçenin derinliği ve kapsamının tartışılması hedefi gerçekteşirilmıştir (şendeniz, 2014, s. 317).

Dil Politikalarında Gelenekçi İslamcı Yaklaşımlar

Gelenekçi İslamcı gör÷ř, varlığını Osmanlılık ve İslamcılık akımlarına ve Batılılaşma karşıtlığına dayandırır. Gelenekçi İslamcılığı benimseyen çoğu aydın ve siyaset adamı Milli Mücadele'ye destek verseler de, ilerleyen dönemlerde genel olarak Türk uluslaşma süreci ve devrimlere karşı muhalif tutumlar sergilemişlerdir. İslamcılar, yeni Türk devletinin kimlik inşası sırasında gerçekteşirilen şok etkisindeki toplumsal ve kùltürel reformların hem Osmanlı kùltürel mirası ile hem de İslam dünyası ile bağları kopardığını düşünmektedirler. Gelenekçiler modernistlerin uyguladığı dil politikasının ulusal kùltüre zarar verdiği, sonuçta halkın anlamadığı bir dilin yaratıldığını savunurlar. Gelenekçilere göre, modernistler toplumsal unsurları tamamen göz ardı etmekte ve dil politikalarında ideolojik bir tutum sergilemektedirler. Gelenekçiler modernistlerin ideolojik yaklaşımlarının aşırı solcu, sosyalist ve komünist ögelerden yoğun şekilde etkilendiğini iddia eder ve topluma dayatılan dil politikalarının toplumda karşılığı olmadığını savunurlar (Bingöl, 2004, s. 40).

İslamcıların dil politikasına ilişkin hedefleri arasında İslamlaşma, ümmet bilinci ve Arap alfabesinin korunması gibi bazı temel unsurlar bulunmaktadır. İslamcılara göre özellikle Arap alfabesinin korunması İslam coğrafyasıyla olan bağların devamlılığını koruması bakımından önem arz etmektedir. Bununla birlikte İslamcılar dilin özleştirilmesini yani öz Türkçeleştirilmesini dilde yabancılaşma olarak algırlar. Bunun yerine dilde sadeleşme

olması gerektiğini savunurlar. İslamcılara göre dildeki sadeleşme çalışmaları yeni türetilmiş öz Türkçe kelimelerle mümkün olmaz ve bu kelimelerin dilden çıkarılması gerekir. Dilin sadeleştirilmesiyle İslamcıların kastettiğini Türkçenin yüzünü Doğu'ya, İslam Kültürüne yani Arapça ve Farsça kelimelere çevirmesidir. Ancak yine de, toplum içerisinde genel kabul görmeyen, yaygın kullanılmayan ağıdalı Arapça ve Farsça kelimeleri içeren dilbilimsel unsurlar sadeleştirilerek yeni kelimeler Türkçeye kazandırılabilir. İslamcılar sadeleştirme ile ilgili olarak özellikle Batı kökenli kelimeleri hedef almışlardır (Bingöl, 2004, s. 31).

Dil Politikalarında Gelenekçi Türkçü Yaklaşımlar

Türkçülük akımı Osmanlıcılık düşüncesinin milliyetçilik karşısında kan kaybetmesi sonucunda XIX. yüzyılın sonlarına doğru Batı'daki milliyetçilik akımından etkilenen Osmanlı aydınları arasında ivme kazanmıştır. Türkçülük temelde bütün Türk milletini ortak bir din, dil, kültür ve medeniyet ölçütünde buluşturmayı hedefleyen çabaları içerir. 1900'lü yılların başında özellikle Ziya Gökalp'ın katkılarıyla Türkçülük fikri Türkçe dil politikalarına ilişkin tutumunu "Türkler için ortak ve umumi bir edebiyat ve bilim dili olarak Türkçe" söylemiyle gösterir. Gelenekçi kanattaki Türkçülüğün Osmanlıcılıktan keskin ayrımını Gökalp "İstanbul'da iki Türkçe var: Biri konuşulan fakat yazılmayan İstanbul lehçesi, diğeri yazılan fakat konuşulmayan Osmanlı lisanıdır" diyerek yapar (Gündüz & Fırat, 2014, s. 61-62). Gelenekçilik eksenindeki Türkçü gruplar yeni Türk devletinin ulus ve kimlik inşasında dış Türklerle bütünleşmeyi hedef alan politikalar uygulamasını benimsemektedir. Türkçüler, dış Türkler olarak Türki dil ve lehçeler konuşan tüm Türk topluluklarını işaret eder. Herhangi bir din, mezhep veya doğu-batı ayrımı yapmaksızın Orta Asya, Kafkaslar, Kuzey Ortadoğu ve Balkanlar başta olmak üzere bütün Türki milletlere hitap ederler (Bingöl, 2009, s. 41).

Gelenekçilik eksenindeki Türkçülerin dil politikaları hedefleri arasında ulusçuluk akımının da etkisiyle Türkleşme fikriyatı yatmaktadır. Ancak, Kemalist modernistlerden farklı olarak gelenekçi Türkçüler uluslaşma fikrini daha kapsayıcı ele alırlar ve tüm dış Türklere hitap eden umumi bir Türkçe oluşturulmasını amaç edinmişlerdir. İslamcılardan farklı olarak Türkçülerin Arap alfabesine bakışı dış Türklerin tutumuna bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Yani özellikle Kafkasya ve Balkanlar'daki Müslüman Türklerin İslami kültüre yakınlığı Türkçülerin dil politikalarına etki etmiştir. Türkçüler, Modernistlerin önerdiği dilde özleştirme politikasını tam olarak benimsemezler, bunun sebebi ise yine dış Türkler tarafından kullanılan Türkçeye Arap ve Fars dillerinin nüfuz etmesidir (Bingöl,

2004, s. 31). Ancak modernistlerin önerdiği özleştirme fikrini tamamen reddetmemekle birlikte İslamcıların önerdiği sadeleştirme fikrine dış Türklerin lehçelerinde kullanılan ortak kelimelerin dikkate alınması şartıyla sıcak bakmaktadırlar. Dış Türklere yabancı olan ve Batı menşeli kelimelerin kullanımına da karşıt tavır sergilerler. Türkçenin bir medeniyet dili olduğu ve dile giren yabancı unsurların atılarak gerektiğinde Türkçe lehine dilde tasfiyecilik ve özleştirme yapılması gerektiğini savunurlar (Gündüz & Fırat, 2014, s. 60).

5.3. 1923'ten İtibaren Türk Ulus-Devlet İnşasında Türkçenin Önem Kazanması

Cumhuriyetin kurulmasının ardından Kemalist devrim ve reformlar sayesinde bazen şok etkisiyle bazen düzenlemelerle yeni Türk ulusunun inşa süreci başlatılmıştır. Tek partili dönem Kemalist Modernist elit grubun Türk dil politikalarında derinlemesine izler bırakmasına imkân vermiştir. 1920 ve 1928 yılları arasındaki reform süreci Türk Dil devriminin sosyal ve kültürel altyapısını hazırlamıştır. Ancak, Erken Cumhuriyet dönemi dil politikalarının dönüm noktası olan harf devrimi gelenekçi kanadın muhalefeti nedeniyle biraz gecikmiştir. 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde harf devriminin gündeme gelmesi ve Kazım Karabekir'in sert muhalefeti gelenekçilerin süreci nasıl geciktirdiğini gösteren en bariz örneklerdendir. Türk ulus ve kimlik inşasında millî eğitim ve öğretim mekanizmalarının ortak toplumsal öğreti aşılması için devreye sokulması elzem görülmüştür. Bu minvalde, öncelikle 20 Nisan 1924'te kabul edilen yeni anayasa Teşkilat-Esasiye'nin 2. Maddesinde “Türkiye Devletinin dinî, dinî İslâmdır; resmî dili Türkçedir, başkenti Ankara şehridir” ifadesi yerleştirilerek resmî dil Türkçe olarak kabul edilmiştir (Akdoğan, 2010, s. 43). Uluslaşma sürecinde ikinci adım, 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tehvîd-i Tedrîsât Kanunu ile eskiden kalma doğu ve batı kökenli, ikiliklere sahip, karmaşık eğitim sisteminin dönüştürülüp yerine eğitim ve öğretim alanlarında çağdaş, ulusal ve dilde birliğin sağlandığı tek bir millî eğitim sisteminin getirilmesidir (Gündüz & Fırat, 2014, s. 63).

1924 ve 1928 yılları arasında Türk akademik ve siyasi camiasında harf devrimi meselesi derinlemesine tartışılmıştır. Kazım Karabekir'in yoğun muhalefeti henüz sıcaklığını koruduğu sırada, 1924 yılında Millî Eğitim bütçesi tartışılırken İzmir milletvekili Şükrü Saraçoğlu'nun “Arap harfleri Türk lisanını yazmaya uygun değildir.” çıkışı İstanbul basınındaki gelenekçi kanatta eleştiri ve tepkilere sebep olduğundan harf devrimi ötelenmiştir. Ancak, 1924-28 yılları arasındaki tartışmalar harf devrimi konusunu olgunlaştırmıştır, Atatürk'ün özel talimatıyla 1928 yılında kurulan Dil Encümeni alfabe

değişikliğinin altyapısını hazırlamakla görevlendirilir ve nihayet kurum sadece üç aylık bir çalışmayla Latin alfabesinin Türk diline uyumlu hale getirilerek oluşturulan yeni alfabeyle olumlu görüş verir. Atatürk, 8 Ağustos 1928 günü yeni alfabeği Gülhane Parkı'nda bizzat tanıtırken halka şöyle seslenir;

Arkadaşlar, bizim güzel, ahenktar, zengin lisanımız, yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir.(...) Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir. Her vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki, bir milletin, bir heyet-i içtimaiyyenin yüzde onu, yirmisi okuma-yazma bilir; yüzde seksen, doksanı bilmezse; bu ayıptır. Bundan insan olanlar utanmak lazımdır. Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir.(...) Mazinin hatalarını kökünden temizlemek zamanındayız. Hataları tashih edeceğiz. Bir sene, iki sene içinde bütün Türk heyeti içtimaiyyesi yeni harfleri öğreneceklerdir. Milletimiz, yazısıyla ve kafasıyla bütün âlem-i medeniyetin yanında olduğunu gösterecektir (Özdoğan, 2015, s. 247).

Bu süreçle birlikte 1 Kasım 1928 de 1353 sayılı Kanun Meclis'te kabul edilmiş ve 3 Kasım 1928'den itibaren Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Latin alfabesinin kanunen kabul edilerek yürürlüğe girmesi dil planlamasındaki en somut girişimlerin başında gelir (Özdoğan, 2015, s. 247). 3 Kasım tarihli Milliyet Gazetesi Harf Kanunu'nun uygulamasının dört evrede olacağını yazmıştır. Bunlar öncelikle gazete ve dergiler (basın), ikincil olarak kitaplar, üçüncül olarak resmî evraklar ve son olarak da mahkeme zabıtları olarak belirtilmiştir (Akdoğan, 2010, s. 43). Dil devrimi ile yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni ulus demokratik sistem içerisinde kültürel, sosyal ve ekonomik modernizasyon gerçekleştirilmesi arzu ediliyordu. Aynı zamanda dil reformuyla okur-yazarlık oranının arttırılacağına inanılıyordu. Çünkü genç Türkiye Cumhuriyetinde okuryazarların oranı %10'u geçmiyordu (Yükseker, 1982, s. 90).

Dildeki harf devriminin ardından Kemalist Modernist dil politikalarının diğer önemli bir hedefi olan Türkçeyi özleştirme girişimi için gerekli faaliyetlere girişildi. Öyle adımlar atılmalıydı ki yeni Türk kimliği inşasında dil planlamasıyla birlikte Türk ulusu diğer Müslüman dindaşlardan ayırt edilebilmeliydi. Bunun için gerekli akademik ve bilimsel çalışmaları yürütmek üzere 12 Temmuz 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyeti (TDTC) kurulmuştur. Daha sonra kurumun ismi değiştirilerek bugünkü Türk Dil Kurumu (TDK) adını alacaktır. TDK'nın temel hedefleri arasında dili özleştirmek ve yazı diliyle konuşma dilini uyumlu hale getirmek bulunmaktadır. 17 Ekim 1932 tarihinde Atatürk başkanlığında yapılan TDK toplantısında dil devriminin amaçları aşağıdaki gibi sıralanır;

1. Türk dilini ulusal kültürümüzün eksiksiz bir anlatım aracı hâline getirmek;

2. Türkçeyi çağdaş uygarlığımızın önümüze koyduğu gereksinimleri karşılayacak bir güce ulaştırmak;
3. Bunun için Türkçeye yabancı kalmış öğeleri yazı dilinden atmak, halkçı bir yönetimin istediği biçimde halk ile aydınlar arasında nitelikçe iki dil varlığını ortadan kaldırmak ve ana öğeleri Türkçe olan ulusal bir dil yaratmak... (Tarım, 2013, s. 100).

Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kurulmasıyla birlikte kurum yarı resmî ve özerk yapısının sunduğu avantajlar ve devlet tarafından sağlanan bütçe imkânları sayesinde Türkçe ile ilgili Kemalist Modernist yaklaşımlar doğrultusunda faaliyetler göstermeye başlar. TDTC'nin Tek Partili siyasal hayat sırasındaki en önemli faaliyetleri arasında düzenlediği Dil Kurultayları bulunmaktadır. Türkçenin bilimsel ve akademik camiada kapsamlı kullanım alanına sahip güçlü bir dil olabilmesi için TDTC tarafından 1932-1936 yılları arasında üç büyük Dil Kurultayı gerçekleştirilmiştir. Kurultaylarda yerli ve yabancı dilbilimciler bildiriler sunuyor ve her kurultayın ardından bir tasarı yayınlıyorlardı. 26 Eylül 1932 tarihinde yapılan Birinci Dil Kurultayı'nın ardından yayınlanan tasarı bunlardan en önemlisi olarak tarihe geçmiştir. Tasarıda alınan kararlar aşağıda sıralanmıştır;

1. Türkçenin gerek Sümer, Eti gibi en eski Türk dilleriyle, gerek Hint-Avrupa Sami denilen dillerle karşılaştırılması yapılmalıdır.
2. Türkçenin tarihsel gelişimi araştırılmalı, karşılaştırılmalı bir grameri yazılmalıdır.
3. Türk lehçelerindeki sözcükler derlenerek lehçeler sözlüğü, terimler sözlüğü, Türkçenin dilbilgisi öncelikle hazırlanmalıdır. Bütün bunlar yapılırken Türkçenin eklerinin araştırılmasına, bu eklerin ve edatların dilimizin gereksinmelerine yetecek bir biçimde işlenmesi- ne önem verilmelidir.
4. Türkçenin "tarihi grameri" yazılmalıdır.
5. Doğu ve Batı ülkelerinde çıkan Türk diliyle ilgili eserler toplanmalı, bu eserlerden gerekli olanlar dilimize çevirilmelidir.
6. Kurum (Cemiyet) gerek kendisinin, gerek dışarıda Türk dili işleriyle uğraşanların incelemelerini bir dergi ile yayımlamalıdır.
7. Memleket gazetelerinde dil işlerine özel bir yer verilmelidir. (Özdoğan, 2015, s. 252)

İkinci Türk Dili Kurultayı 18-23 Ağustos 1934 tarihinde gerçekleştirilmiş olup Atatürk yine bizzat katılmıştır. İkinci Dil Kurultayı'nın önemli kararlarından biri Cemiyet'in adının Türk Dili Araştırmaları Kurumu olarak değiştirilmesidir. Yabancı kelimelerin yerine önerilen sözcüklerin durumuyla ilgili bir kılavuz oluşturulması meselesi gündeme geldi. Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu hazırlandı. Dilin öz Türkçeleştirilmesine ilişkin faaliyetler tartışıldı. 21 Haziran 1934 tarihindeki Soyadı Kanunu İkinci Dil Kurultayı'nda gündemdedi. Soyadlarının Türkçe olması ve böylece din, mezhep, sınıf ve alt kimlik gibi

unsurların ulusal kimlik altında içselleştirilmesi konuları görüşüldü (Özdoğan, 2015, s. 253).

Üçüncü Türk Dili Kurultayı 24-31 Ağustos 1936 tarihinde toplanmıştır. Kurultaya damga vuran konu Türkçenin dilbilimdeki üstünlüğünü savunan yepyeni bir görüş olan Güneş-Dil Teorisidir. Türk dil devriminin ikinci safhasında yer alan ve dil-tarih alanında Türkçeye derinlik ve kapsam kazandırmayı amaçlayan teori Türkçe dilinin kökeni sorununa yönelik geliştirilmiştir. Güneş-Dil Teorisi, Türkçenin bütün dillerin kaynağı olduğunu ileri sürerek Türkçeye yabancı dillerden giren kelimelerin etimolojik olarak zaten Türkçeye ilişkisi olduğu ortaya koymaktadır. Aslında bu sayede Türkçeleştirme çabalarının ve Türkçeden kelime tasfiyelerinin durdurulması da hedeflenmiştir. Üçüncü Türk Dili Kurultayı tamamıyla Güneş-Dil Teorisine atfedilmiştir. Hatta Üçüncü Türk Dili Kurultayı'nda bu denli gündeme gelmesinin ardından teori 1936 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Ancak uluslararası akademik ve bilimsel camiada beklenen etkiyi gösterememiş olması nedeniyle 1939 yılında müfredattan kaldırılmıştır (Gündüz & Fırat, 2014, s. 63).

Kemalist modernistlerin Tek Partili siyasal yaşam boyunca dil alanında gösterdikleri yoğun faaliyetler zaman zaman gelenekçilerin Türkçü ve İslamcılarının muhalefetiyle karşılaşsa da 1940'lı yıllara kadar gelenekçilerin dil politikalarında etkili olduğu söylenemez. 1940'ların sonlarına doğru çok partili siyasal hayata geçişin emarelerinin gelmesiyle gelenekçi kanat dil politikalarında harekete geçmeye başlamıştır. Bu kapsamda, TDK faaliyetlerine karşı Adnan Adıvar, Halide Edip Adıvar, Şekip Tunç, İsmail Habib Sevük, Nihat Sami Banarlı, Sadri Maksudi Arsal gibi bazı reform muhalifleri Dil Encümeni'ni kurduklarını ilan ederek TDK faaliyetlerine meydan okumuşlardır. Dil Encümeni 14 Ekim 1948'de Birinci Türk Dili Kongresi'ni düzenler ve bu kongrede TDK'nın faaliyetlerinin Türk dilinin doğal gelişimine zarar verdiğini iddia etmişler ve TDK'dan Türk diline daha fazla müdahale etmemesini talep etmişlerdir. Dil Encümeni'nin yoğun çabaları sonucunda dil konularında oldukça ılımlı görüşleriyle tanınan Hüseyin Cahit Yalçın TDK Başkanlığı'na getirilmiştir. Bu durum Türk dili politikalarında ılımlaşmanın göstergesi varsayılabilir (Bingöl, 2004, s. 38).

5.3.1. Cumhuriyet Dönemi Dil ve Çeviri Politikalarında Modernizm ve Hümanizm Etkileri

Pek çok toplumun modernleşme ve ulus inşa sürecinde dil önemli bir araç olarak ön plana çıkmaktadır. Birbirinden farklı lehçe ve dillerin konuşulduğu Avrupa'da modernizm

hareketiyle birlikte ulusal dilin kullanımını sonucunda ulusçuluk akımının ortaya çıkmış olması da bu bakımdan tesadüf değildir (Tahir Gürçağlar, 2008, s. 51). Ulusal dilin yalnızca kimlik ve kültür aktarımı, taşıyıcısı ve göstergesi olarak değil aynı zamanda kültürün işlendiği bir araç ve alan olarak da görülmesi gerekmektedir. Bir toplum için dilin standartlaşarak ortak iletişim aracı hâline gelmesi, merkezi otorite olan ulus-devlet için, dilin toplumu kültürel ve siyasal dönüşümler başta olmak üzere her alandaki müdahalesinde kullanabileceği yegâne önemli araç olması demektir. Bu sayede ulus-devlet otoritesindeki hâkim ideoloji dil vasıtasıyla kültür politikaları ve milliyetler politikalarında vazgeçilmez avantaja sahip olur (Temur, 2011, s. 43-44).

Cumhuriyet döneminde yapılan reformların ideolojik ve felsefi altyapısının Batıcılık ve hümanizm kavramları üzerine inşa edildiği ve Türk dili ve edebiyatının ve çeviri faaliyetlerinin bu kavramlardan etkilendiği bilinmektedir (Tahir Gürçağlar, 2008, s. 49). Cumhuriyet'in kuruluşundan 1938'e dek geçen sürede merkezden yapılan ve ülke çapında sosyal, ekonomik ve kültürel hayatı etkileyen reformlarda din vurgusunun kaldırıldığı ve Ziya Gökalp'ın de öncüsü olduğu Türk ulusu formülünün uygulamaya konulduğu görülmektedir. 1939'dan itibaren 1950'li yıllara kadar İnönü döneminde hümanist kültür Türk toplumunun inşasında rol üstlenmiştir (Elbir & Karakaş, 2007, s. 383). Türk ulus inşa sürecinde Türk dilinin gelişimine katkıda bulunan, bununla birlikte Türkçenin devlet eliyle yapılan çeviriler yoluyla zenginleştirilmesinde ve ülkenin dil ve çeviri politikasına sahip olmasında 1940'lı yıllarda Maarif vekîli olan Hasan Âli Yücel'in katkıları yadsınamaz.

1897 yılında İstanbul'da doğan, çocukluğu ve gençliği boyunca Türk tarihinin en çalkantılı süreçlerine tanıklık eden Hasan Âli Yücel Cumhuriyet Türkiyesinin kültür, eğitim, dil ve çeviri politikalarına damgasını vurmuş bir şahıs olarak öne çıkmaktadır. Eğitilmiş, kültürlü, askeri ve bürokratik disipline sahip bir aileden gelen Hasan Âli Yücel, bu sayede iyi bir akademik temel alarak kendini geliştirdi. Mekteb-i Osmani'yi yüksek dereceyle bitirdi, Vefa İdadisine yazıldı ve 1918'de askerlik dönüşünde İstanbul Üniversitesi'nde hukuk ve felsefe bölümlerini bitirdi. Babasının muhafazakâr bir Mevlevî olması ve çocukluğundan beri Mevlevî ayinlerine katılması, onun tasavvuf kültüründe yetişmesine olanak sağladı. Felsefe alanındaki yüksek tahsili ve içinde yetiştiği tasavvuf ortamı sayesinde sahip olduğu vizyonu onu yaşamı boyunca etkileyen unsurlardan olmuştur (Tahir Gürçağlar, 2015, s. 47-48). Türk çağdaşlaşmasının onun gençlik dönemine gelmesi, Mevlevîlik hakkında geçmiş tecrübesi, felsefeye duyduğu ilgi gibi Hasan Âli Yücel'in sahip olduğu nitelikler, kariyeri boyunca kendine şiar edindiği hümanist çizginin yapıtaşları olabilir.

1921 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün İzmir'e gerçekleştirdiği bir ziyaret sırasında Yücel'in ona sorduğu soru, henüz kariyerinin başındayken Türk ulusal kültür inşasında önemli bir yere sahip olacağının göstergesi gibidir. Zira Millî Mücadele'nin önderi ve kahramanı niteliğindeki Mustafa Kemal Atatürk'e ülkenin parlak ve genç bir aydını olarak çekinmeden “Mekteplerin yanında fosil hâline gelmiş vaziyetteki medreseler de kapatılacak mı?” diye sorabilmiştir. Kendisinin politik ve kültürel yaklaşımını göstermiş ve ülkenin kurtuluşunun dinî istikametle eğitim anlayışına sahip bir sistemle olmayacağını ve bunun değişmesi gerektiğinin mesajını vererek arkadaşlarından ayırt edilir bir görüş ortaya koymuştur (Tahir Gürçağlar, 2015, s. 55-56). Türkiye Cumhuriyeti'nde hümanist kültür döneminin başlaması ve bunun bir nevi kültür politikası aracına dönüşme süreci Hasan Âli Yücel'in 1939 yılında Maarif vekili olarak atanmasıyla başlamaktadır. Türk Kültür politikalarının temel hedefine “Türk halkını çağdaş kültürle donatmak” ilkesini yerleştiren Hasan Âli Yücel, Ziya Gökalp'in “Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak” tezine de karşı çıkmaktadır. Yücel, Türkiye'de ulusal kültür bilinci yaratmak için Türklüğün özüne inmek gerektiği, bunun için de Türk halkının hem Anadolu'nun öz kaynaklarına hem de Türkçeye tercüme edilmesi yoluyla dünya çapında ortaya konmuş eserlere hâkim olması gerektiğini aşağıdaki sözleriyle vurgulamıştır:

Bugünkü Türk inkılabı eklemeci değil, bütüncü ve sistemcidir. Biz Ziya Bey'in dediği gibi üç şey olmak istemiyoruz; dileğimiz bir şey olmaktır. Biz tam Türk olmak istiyoruz. Dikkatinizi çekmek istiyorum ki, Türkleşmek başka şeydir, Türk olmak başka. Meşrutiyetin eklemeci filozofunun zannettiği gibi bizim Türkleşmeye ihtiyacımız yoktur. Bizim için, Türklüğümüzü duymak ve bulmak zaruridir (Atabay, 2009, s. 458).

Mustafa Kemal Atatürk'ün kültür devrimi olarak uygulamaya koyduğu sürecin ardından 1939 yılında Yücel'in de katkılarıyla izlenen ulusal kültür politikaları sayesinde Cumhuriyet dönemi 1940 yıllarla birlikte hümanizmi uluslaştırarak “Türk Hümanizması” akımına dönüşmüştür. Hasan Âli Yücel'in bakanlığa atanmasının hemen ardından 1939 yılında gerçekleştirilen Türk Neşriyat Kongresi'nde Yücel'in daha önce bahsettiği dünya çapındaki eserlerin Türkçeye düzenli ve sistemli bir biçimde tercüme edilmesi kararı alınmıştır. Bu kararla birlikte tercüme işinin sistemli ve düzenli gerçekleştirilmesinin ilk somut adımı olarak “tercüme” dergisi adı altında bir yayının Türk neşriyatına kazandırılması kararı verilmiştir. Türk Hümanizmasının dünya klasiklerinin tercüme edilmesi yoluyla bir akım olarak Türk kültürel hayatına kazandırılması konusunda Maarif vekili Yücel, çağdaş ulusların sanat ve edebiyat faaliyetleriyle ulusumuzun kültürel alanını

genişletmek üzere çeviri etkinliğini hümanizm akımıyla yoğurarak muasır medeniyet seviyesine ulaşma davası için etkili gördüğünü şu sözlerle belirtmektedir:

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki, bir ulusun diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi, zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız (Atabay, 2009, s. 459).

Burian'dan (1944) aktaran Tahir Gürçağlar; Tercüme Bürosunun bir Türk hümanizmi yaratmak için misyon yüklendiğini belirtmektedir. Hasan Âli Yücel'in Tercüme Bürosu politikaları ile Türk hümanizması söylemden öteye giderek eyleme dönüşmüş ve daha önce hiç olmadığı kadar iyi bir ivme yakalamıştır. Tercüme Bürosu'nun yayınları arasındaki Yunan klasikleri hümanizmin kaynağını Türk ulusal inşasının merkezine koymuştur. Tercüme Bürosu'nun çalışmalarına başladığı ilk yıllarında hümanizma ruhu ve devlet politikaları adeta bir vücuda bürünmüş, izlediği yayım politikaları ile ülke aydınlarını hümanist kültürle bir nevi rabitalı kılmıştır. Ancak burada asıl ve nihai amaç hümanizmin kendisini ülkeye tanıtmak değildir. Tercüme Bürosu'nun çeviri politikaları yoluyla hümanizm, Türk kültürünün modernizasyonu ve eşsiz bir ulusal karakter ve kimlik inşa etmek için kullanılan bir araçtır (Tahir Gürçağlar, 2003, s. 123).

Mustafa Kemal Atatürk'ün başlattığı kültür devriminin ardından Türk kültür politikalarında 1939-1945 yılları arasında Türk Hümanizminin etkisi altına girmiştir. Hasan Âli Yücel'in bakan olduğu dönemde Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Tercüme Bürosu'nu kurdurması tercüme ve Türk hümanizmi arasında kurulan köprünün en kaydadeğer nişanesidir. Tercüme Bürosunun katkılarıyla Türkçeye kazandırılan Dünya Klasikleri dizisinin iki sunuş yazısı dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve dönemin Maarif vekîli Hasan Âli Yücel tarafından kaleme alınmıştır. Sunuş yazılarında “Batı'nın hümanist kültürünü Türkiye'de kökleştirmek” azmi ortaya konulmuştur. Bu sunuş yazıları hümanizmin karar vericiler tarafından ne derece dikkate alındığını ve Türk çeviri edebiyatı üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu ortaya koymak bakımından anlamlı olan iki belgedir (Sinanoğlu S. , 1999, s. 12).

6. CUMHURİYET DÖNEMİ ÇEVİRİ TARİHİNDE “TERCÜME BÜROSU” VE “TERCÜME” DERGİSİ

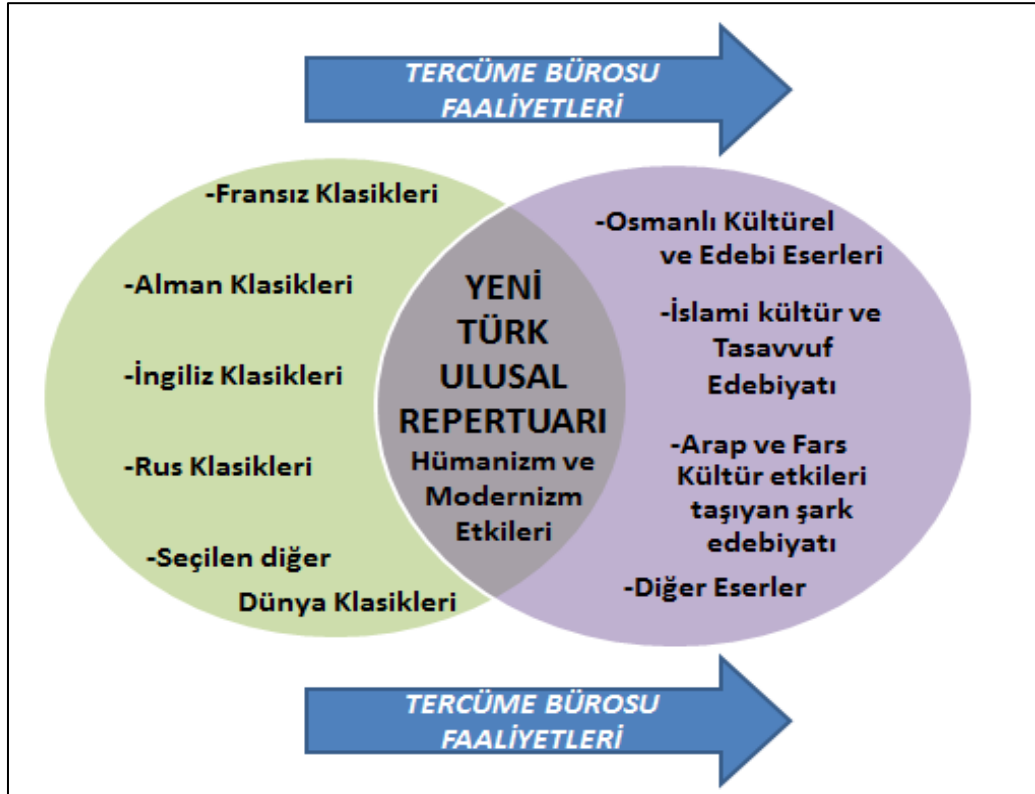
Mustafa Kemal Atatürk'ün modern Türkiye Cumhuriyeti'ni inşa ederken hayata geçirdiği kültür devriminin esas amacı Türk halkının kültür düzeyini çağdaş uygarlık olarak nitelenen Batı medeniyeti ile eş seviyeye çıkarmaktır. Cumhuriyet döneminde yaşanan kültürel dönüşüm ve inşa sürecinde karşılaşılan temel zorluklar arasında dönemin Türk aydınlarının kültür anlayışı bulunmaktadır. Türkçü, Laik ve İslamcı düşünce akımlarından etkilenen dönemin Türk aydınları; Türk kültür inşasında ulusçuluk, din ve Atatürk devrimleri arasında bir orta yol bulma gayreti içinde kendilerini bulmuşlardır. Bu durumda Türk kültürünün İslam kültür ve felsefesinden etkilenen Arap ve İran coğrafyasından Çin ve Hindistan'a uzanan Orta Asya ülkelerinden beslendiğini savunan geleneksel düşüncelere sahip aydınların yanında, Türk kültürünün etkileşim alanını daha minimal seviyede tutarak yine Arap ve İran eksenli İslam kültüründen etkilenen Anadolu kültürüyle sınırlı olduğunu ileri süren Türk aydınların bulunduğu gözlemlenmektedir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinin başlangıcına isabet eden 1800'lü yılların başından bu yana Türk siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamının ana esin kaynağının Batı kültürü olduğu düşünüldüğünde, modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kültürel inşa ekseninin Batı medeniyeti saiklerinden yola çıktığı anlaşılabilmektedir. Zira bu dönemde Türk kültür yaşamını etkileyen en önemli inkılaplar arasında sayılan Harf inkılabı ve bu inkılabın sosyo-politik etkileri görülmektedir. Türk hümanizma akımıyla birlikte öz Türkçeye dönüş bu durumun en somut örneklerindedir. Dolayısıyla Türkiye kültürünü ulusal yahut evrensel boyutta konumlandırırken bu faktörlerin siyasi ve toplumsal etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Kültürel inşa sürecinde yaşanan bu gelişmelerin ardından, Türkiye Cumhuriyeti'nin en temel kanuni metni olan 20 Nisan 1924 tarihli “Teşkilât-ı Esâsiye” Kanununun 10 Ocak 1945 tarihinde “Anayasa” adı altında öz Türkçe sözcüklerle yeniden yazılması, kültür politikaları kapsamında Türk halkına tanıtılan “Harf devrimi” ve “Dilde sadeleşme” gibi temel politik hamlelerin somutlaşmış hali olarak düşünülebilir (Atabay, 2009, s. 461).

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması, pek çok sosyal bilim araştırmalarının yanı sıra çeviribilim çalışmalarına da ilham vermektedir. Ulus temeline dayalı özgür, laik, demokratik bir cumhuriyet inşa edilirken ülkede edebiyat alanında da bir rönesans yaşandığı söylenebilir. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde modern, aydın, gelişmiş bir ulusun inşası için devletin de

müdahalesiyle ülkedeki edebiyat rönesansının çeviri alanının katkısıyla geliştiği gözlemlenmektedir. Cumhuriyet dönemindeki ulusal kimlik oluşturmanın bir parçası olarak çeviri, ideolojik bir çerçevede kültürel dönüşümün önemli bir parçası olmuştur. Erken Cumhuriyet dönemi politikalarının önemli bir hedefi olan modernizm çerçevesinde ulusal, siyasi ve kültürel dönüşümün en önemli araçları çeviri ve edebiyattır. Devletin çeviri alanında ideolojik müdahaleleriyle Türk edebiyatında ulusal bir canlanma hedeflediği ve modern, aydın ve gelişmiş toplumun temellerini attığı gözlemlenmektedir. Türk edebiyatında gerçekleştirilen bu yaklaşım ulusal kimlik oluşturma kavramının merkezine çeviri çalışmalarını almaktadır. Yıkılmış bir imparatorluğun küllerinden yeni bir ulus-devlet inşa etmek için toplumsal şuur ve motivasyonu sağlamak için edebiyata başvurmak ilham vericidir. 1940'lı yıllarla birlikte Batı aydınlanması ve hümanizmi Türk ulus-devlet inşası ile bütünleştirmek için Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet girişimiyle gerçekleştirilen en geniş çaplı ilk çeviri projesi başlatılmıştır. Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisi aracılığıyla başlatılan bu projenin amacı modern, ulusal bir literatürün devlet eliyle yapılacak çeviri faaliyetleriyle oluşturulmasıdır. (Aksoy N. B., 2010, s. 439)

Türk kültür inşasında önemli konuma sahip olan hümanizma Türk aydınları tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. İbrahim Kafesoğlu'ndan aktaran Elbir ve Karakaş hümanizma bir yandan da sosyo-kültürel açıdan önemine değinerek "XIV. ve XVI. yüzyılla birlikte Doğu ve Batı medeniyetleri arasındaki farkı açıkça ortaya koyan Rönesans akımı sayesinde meydana çıkan sanatsal, dinî ve ahlaki boyutlara sahip bir kültürel olaydır." ifadelerini kullanmıştır. Osman Kafadar'ın görüşünü de aktaran Elbir ve Karakaş diğer yandan Hümanizm akımının araçsal önemine değinerek "Antik dönemin çoğulcu, estetik ve özgür bakış açısına sahip olan ve Rönesans'la yeniden doğan hümanizm akımı laik bir insan kültürüne erişmeyi hedeflemektedir." ifadelerine yer vermiştir. Bu noktada kültür inşasını Batıcı ve Laik temeller üzerine kurma gayreti içindeki modern Türkiye Cumhuriyeti'nin hümanizma yolundan giderek aslında gayesine ulaşmak için doğru yolda olduğu söylenebilir. Hümanizmanın esin kaynağı olan Latin ve Yunan kültürü geçmişten bu yana Türk edebiyatında ilgi görmüştür. XX. yüzyılın başlarından itibaren kültürel inşa ve toplumsal dönüşüm için Türk kültüründe Latin ve Yunan kültür ve edebiyatının etkileri konusu hassasiyetle ele alınmaya başlanmıştır. Bu bağlamda XIX. yüzyıldan itibaren Latin ve Yunan kültürü hakkında yapılan çalışmalar doğrultusunda tercümenin önemi yenilenmiştir. Bu bakımdan Türk aydınlarından Yahya Kemal Beyatlı, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi bazı yazarların hümanist düşüncesi Türk kültür ve edebiyatına

kazandırmak için Fransız edebiyatı başta olmak üzere Yunan ve Latin edebiyatı açısından başlıca önemli kaynakları araştırdığı gözlemlenmiştir (Elbir & Karakaş, 2007, s. 382). Aşağıda şekil 6.1’de, Türkiye’deki kültürel devrim sürecinde yeni ulusal repertuarının Fransız, Alman, İngiliz ve Rus klasikleri başta olmak üzere diğer seçilen eserlerin çeviri yoluyla mevcut kültür repertuarına aktarılması ve Türk ulusal repertuarının oluşumundaki etkili faktörler gösterilmiştir.

Şekil 6.1. Hümanizm ve Modernizm etkileriyle Yeni Türk Ulusal repertuarın inşası

Türkiye’deki erken dönem kültürel inşa döneminde hümanizm ve tercüme faaliyetlerinin birbiriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Hasan Âli Yücel’in Maarif vekili olduğu dönemde gerçekleştirilen tercüme faaliyetlerinde, hümanizm ideolojisine dayalı kurulan bir söylemin geliştirildiği görülmektedir. 1939’dan itibaren Tercüme Bürosu çalışmalarında, çeviri edebiyatında hümanist ve modernist seçkiler tercih edilmiş, çevirmenlerin yaptığı çevirilerde birtakım beklentiler (sadeleştirilmiş Türkçe kullanımı gibi) Büro tarafından talep edilmiştir. Tercüme Bürosu tarafından yapılan çevirilerde hümanizmden etkilenen bir söylemin kullanıldığı görülmektedir (Tahir Gürçağlar, 2003, s. 127).

6.1. Birinci Neşriyat Kongresi, “Tercüme Bürosu” ve “Tercüme” Dergisi

Türk ulusunun kendini içinde bulduğu bu kültürel inşa sürecinde devlet kültürel bir bilinçlendirme ve dönüştürme faaliyetine girişmiştir. 1-5 Mayıs 1939 tarihleri arasında gerçekleştirilen “Birinci Türk Neşriyat Kongresi” (BTNK) boyunca kültürel inşa için tercüme edilecek eserler ve tercüme politikaları hakkında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Kongrenin ardından Maarif Vekâleti tarafından yayımlanan “Raporlar, Teklifler ve Müzakere Zabıtları” isimli yayında BTNK boyunca meydana gelen olaylar kayıt altına alınmıştır. Bu kitabın daha ilk bölümünde BTNK’da ele alınması planlanan konular arasında ikinci sırada doğrudan “Dilimize tercüme ettirilecek eserlerin, klâsikler dâhil olarak, en lüzumlularının senelere ayrılmış bir planda tespit edilmesi ve bunların neşri için alâkadarlar arasında işbölümü yapılması” ibaresi yer almaktadır. BTNK’nın çalışma esaslarının yer aldığı ikinci bölümdeki 4. Maddede Kongre’nin ayrıldığı encümenler sıralanırken bu kısımdaki g bendinde “Tercüme İşleri Encümeni” oluşturulduğu anlaşılmaktadır (T.C. Maarif Vekaleti, 1997, s. 3-4). BTNK’da tetkik olunan mevzular ve Kongre’nin çalışma esasları ek-1’de gösterilmiştir. BTNK sırasında Tercüme İşleri Encümeni başkanlığına Nurullah Ataç, raportörlüğe Mustafa Nihat Özön getirilmiştir (T.C. Maarif Vekaleti, 1997, s. 19).

BTNK’da yapılan istişareler sonucunda Tercüme İşleri Komisyonu tarafından Türkçeye tercüme edilmesi için bazı eserler seçilmiştir. Kongre’de tercüme edilmesi için seçilerek sunulan eserler ek-2’de sunulmuştur. Bu eserler Dünya Klasikleri arasından seçilerek dilimize kazandırılması uygun görülmüştür. Kongre yayını olan kitabın yedinci bölümünde yer alan Tercüme Encümeni Raporu’nda yer alan hususlarla hem bu eserlerin listesi sunulmuş hem de listede yer alan eserlerin tercümesinde hümanist kültüre aşına olan tercümanların bu eserleri dilimize çevirmeleri için önem gösterilmesi vurgulanmıştır. Bununla birlikte ülkede tercüme etkinliğinden üst düzeyde faydalanmak adına, özel tercüme müesseselerinin Kongre’de belirlenen tercüme ilke ve politikaları doğrultusunda çeviri faaliyeti yürütmeleri için T.C. Maarif Vekâleti ve CHP’nin bu sektöre yardım sağlamasının emek ve masrafların boşa gitmesini önleyeceği belirtilmiştir. Ayrıca encümen raporunda yer alan en önemli hususlardan diğerleri ise T.C. Maarif Vekâleti kapsamında tercüme politikaları nezdinde saygın yol haritasını izleyecek bir tercüme bürosunun kurulması zaruri görülmüştür. Son olarak, raporda tercüme konusunda bir derginin yayınlanmasının da zaruri olduğu kararlaştırılmıştır. Türk ulusal ve kültürel inşa döneminde, tercüme edilecek eserlerin seçilmesi ve tercümanların hümanist kültüre aşına

olmasına raporda özellikle vurgu yapılmıştır. BTNK’da planlı ve istikrarlı tercüme politikalarının takibi için Tercüme Bürosu adında bir birimin kurulması ve devletin ilgili birimleri tarafından kabul gören tercüme anlayışı çerçevesinde bir yayın izlencesine sahip Tercüme dergisinin yayın hayatına başlaması ülkemizde ilk sistemli ve planlı tercüme politikasının uygulandığını göstermektedir. Kongre’nin tercüme konusunda çarpıcı olarak tabir edilen kararları “Tercüme Encümeninin Raporu”nda ayrıntılı biçimde bulunmaktadır (T.C. Maarif Vekaleti, 1997, s. 125-126). (Bknz. EK 3).

6.1.1 Tercüme Bürosu

1939 yılından itibaren Türkiye’de tercüme alanına devletin müdahil olduğu görülmektedir. Dönemin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türk edebiyatına yabancı klasik eserlerin kazandırıldığı ve Türk eğitim müfredatının bu yeni tercüme edilecek eserlerle zenginleştirildiği görülmektedir. Zira tercüme faaliyetinin devlet tarafından kontrol edilmesi için T.C. Maarif Vekâleti bünyesinde kurulan Tercüme Bürosu’nun idari ve çalışma tarzının bakanlıkça belirlenen şekliyle düzenlenmesi kararlaştırılmıştır (T.C. Maarif Vekaleti, 1997, s. 126). BTNK’da Tercüme Bürosu’nun kurulma kararı alınması üzerine, Tercüme Heyeti büronun görevlerini; tercüme edilecek eserleri seçmek ve bu eserleri çevirmenlere dağıtmak, Tercüme Kurulunca belirlenen eserlerin inceleme, basım ve yayımı ile birlikte özel sektöre tercüme edilmek üzere havale edilen eserlerin tercümelerinin denetlenmesini sağlamak olarak sıralamıştır (Kayaoğlu, 1998, s. 297).

Tanzimat Fermanı ile Osmanlı İmparatorluğu’nda tercüme alanında başlayan süreç Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanından sonra ülkede ihtiyaç duyulan kültürel ve ulusal inşa döneminde yeni bir soluk kazanmıştır. Tanzimat döneminin yenilikçi, modernist, Batı kültürüne yönelik dağarcık kazandırma gayreti, erken Cumhuriyet dönemi sonu itibariyle devletin tercüme alanında giriştiği faaliyetlerle hızlanmış ve somut politikalarla desteklenmiştir. 1940 yılı itibariyle tercüme etkinliği “medeniyet ve kültür davası”nın bir parçası hâline gelmiş ve devlet tarafından kurulan Tercüme Bürosu çevirinin sistematik, planlı ve düzenli halde yürütülmesini sağlamıştır. Tercüme konusunun kültür politikalarında önemli hale gelmesi, ulusal ve kültürel inşanın vazgeçilmez bir politik ve ideolojik aracı olarak benimsenmesinde dönemin Maarif vekîli Hasan Âli Yücel’in katkıları yadsınamaz. edebiyat ve tercüme alanında entelektüel bir kimliğe sahip Bedrettin Tuncel “Hasan Âli Yücel ve Tercüme” yazısında Yücel’in tercüme üslubu konusundaki görüşlerini ve tercüme seçkisinin belirlenmesinde gösterilen hassasiyeti bilhassa vurgulamaktadır (İçöz, 2013, s. 340).

Cumhuriyet döneminde ulusalcılık ve modernizmin esin kaynağı olan ülkenin yeniden inşa döneminde yüzünü döndüğü Batı dünyasının önemli görülen edebî eserleri, 1940'lı yıllarla birlikte T.C. Maarif Vekâleti bünyesinde kurulan Tercüme Bürosu'nun koordinesinde Türk ulusal repertuarına kazandırılmıştır. Tercüme Bürosu'nun çalışma süresi boyunca devletin çeviri faaliyetlerine doğrudan müdahale ettiği bir döneme girilmiştir. Hasan Âli Yücel, Tercüme Bürosu'nun üstlendiği ağır yükü sevk ve idare etmesi için Sebahattin Eyüboğlu ve Nurullah Ataç'ı görevlendirir. Devletin tercüme faaliyetlerine el atmasıyla birlikte “Dünya edebiyatından Tercüme” adıyla yayınlanan ve halk arasında “Beyaz Kitaplar” olarak bilinen belli başlı niteliklere göre seçilmiş çeviri eserler için, Millî Şef İsmet İnönü önsöz yazmıştır. İnönü'nün yazdığı önsözde tercüme eser seçkilerinin amacı “Eski Yunanlılardan beri milletlerin sanat ve fikir hayatında meydana getirdikleri şaheserleri dilimize çevirmek.” olarak ifade edilmiştir (Aytaç, 1997, s. 29).

Her ne kadar devlet eliyle tercüme faaliyetlerinin yürütülmesinde Tercüme Bürosu'nun işlevsel rolü ön plana çıkmış olsa da, Tercüme Bürosu'nun ortaya çıkışında Hasan Âli Yücel'in önemli rolüne değinmek gerekmektedir. Tahir Gürçağlar'ın aktardığına göre, Tercüme Bürosu için çeviri yapanlardan Melahat Özgü, Yücel'in Tercüme Bürosu hakkındaki görüşleri üzerine yazdığı bir makalede “Maarif vekili Hasan Âli Yücel'in ardından ortaya çıkan Dünya edebiyatından Tercüme serisi hümanist ruh ve düşünce akımının en şahane abidesidir.” sözlerini sarf etmiştir. Bununla birlikte Tercüme Bürosu'nun faaliyetlerine yönelik bir takım eleştiriler de yöneltilmektedir. Bu bağlamda muhafazakâr çevreler, Tercüme Bürosu faaliyetleri sonucu ortaya çıkan eserlerin ve Köy Enstitüleri'nin halka hükümet tarafından dayatıldığını ifade etmektedir. Tercüme Bürosu eserlerinin halka dayatılmasından kastedilen; büro tarafından çoğunlukla Batı Klasikleri arasından seçilen ve yayımlanan eserlerin halkın en kolay şekilde erişebileceği kanallara (okullar, kütüphaneler, araştırma merkezleri, üniversiteler gibi) sevk edilmesidir. Liberaller ise Tercüme Bürosu'nu “devletin resmî ideolojisi” çerçevesinde faaliyet yürütmek ve yayımladığı klasikleri “fetiş bir obje” hâline dönüştürmekle eleştirmektedir (Tahir Gürçağlar, 2003, s. 126).

Bir devlet kurumu olarak Tercüme Bürosu, üyeleri tarafından kabul edilen genel çeviri politikalarının uygulanmasına imkân sağlamıştır. Ancak çeviri politikaları yalnızca heyet tarafından seçilen eserlerin çevirisinde uygulanmakla sınırlı kalmıştır. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde gerçekleşen Batılılaşma ve modernleşme hareketine istinaden Batı kültürüne ait önemli klasik eserlerin öncelikli tercüme edilmesi kararlaştırılmıştır. Büro

tarafından benimsenen çeviri politikaları, Büro üyelerinin Batı algısı ve Türk toplumunun nasıl Batılılaştırılacağı sorularına cevaben geliştirilmiştir. Bu süreçte Nurullah Ataç ve Sabahattin Eyüboğlu'nun çeviri faaliyetlerine katkıları büyük ölçüde çalışmalara yansımıştır. Ataç ve Eyüboğlu, Büro'nun başlangıçtan itibaren iki önemli yöneticisi olmakla birlikte, Tercüme Bürosu çalışmaları kapsamında çeviri hayatına katkı sunan en verimli tercümanlar arasında bulunmaktadırlar. Her ikisi de çeviri faaliyetleri ekseninde Türk kültür hayatına kayda değer katkılar sunmuştur. Tercüme Bürosu faaliyet ve politikaları bakımından kritik olan Türkçenin sadeleştirilmesi çalışmaları için kaleme aldıkları eleştiri, makale ve yaptıkları tercümelemlerle hem gelecek nesilleri hem de Türk entelektüel hayatına dokunan iki figür hâline gelmişlerdir (Berk, 1999, s. 172).

Tarihi süreç içerisinde değişen hükümet ideolojileriyle birlikte Tercüme Bürosu'nun ve ürünlerinin de ideolojik bakış açısının değiştiği görülmektedir. Tercüme Bürosu'nun kuruluş dönemi faaliyetlerinde sahip olduğu ideoloji Cumhuriyet dönemi laiklik ilkesinden etkilenmiştir. Büro'nun ortaya çıkışında ve ürünlerinde modernizmin sembolleri tespit edilmektedir. Tercüme Bürosu faaliyetleri ideolojik ve siyasi yapılanmadan ayrı biçimde düşünülemez. Kuruluşundan çok sonraki dönemlerde bile Büro, kendi döneminin siyasi bağlamındaki aydınlanmanın sona erdirilememiş kolektif bir çalışması olarak görülmektedir. Büro'nun sembolik statüsü yazarlar ve aydınların olumlu olumsuz görüşlerine maruz kalmıştır. Bu sembolik statü Tercüme Bürosu'nun sahip olduğu söylem çerçevesinde gelişmiştir. Tercüme Bürosu faaliyetlerinde saygın normlar ve Büro için çalışan tercümanların bu normlar doğrultusunda gerçekleştirdiği çeviri iş ve işlemleri Büronun ideolojik ürünlerini ortaya koymaktadır (Tahir Gürçağlar, 2003, s. 129).

Tercüme Bürosu, 1940 yılında kuruluşundan 1967 yılında kapatılmasına kadar 1247 eser basılmasına katkıda bulunmuştur. Bu eserlerin büyük çoğunluğu Avrupa aydınlanmasını temsil eden Batı klasiklerinden oluşmaktadır. En aktif çalışma dönemi olarak tabir edilebilecek 1940-1946 yılları itibariyle Büro tarafından 500 civarında eser tercüme yoluyla Türk edebiyatına kazandırılmıştır. 1943 yılına kadar ise tercüme edilen 109 eser arasından; 39'u antik Yunancadan, 38'i Fransızcadan, 10'u Almandan, 8'i İngilizceden, 6'sı Latince, 5'i Batı klasiklerinden, 2'si Rusçadan ve 1'i İskandinav dilinden Türkçe'ye kazandırılmıştır. 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu tarafından Türkçeye kazandırılan klasiklerin ayrıntılı bilgileri 1989 yılında Ferit Ragıp Tuncor'un editörlüğünü yaptığı "Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Bibliyografyası (1923-1985)" isimli eserde yer almaktadır. Tercüme Bürosu 1940-1946 yılları arasında en parlak

dönemini yaşamasını Maarif vekîli Hasan Âli Yücel'e borçludur. 1946 yılından itibaren Yücel bakanlık görevini Şemsettin Sirer'e devretmiştir. Sirer'in görevi devralmasıyla birlikte Tercüme Bürosu'nda Batı eksenli eserlerin yanı sıra Doğu edebiyatı ve eski Türk metinlerinin olduğu yeni bir tercüme listesi ağırlıklı olarak oluşturulmaya başlanmıştır. Yine de Tercüme Bürosu'nun bu dönemde sıkı bir çalışma temposu izlediği gözlemlenmektedir. Büro'nun çalışma ivmesindeki düşüş 1950'li yıllarla birlikte siyasal nedenlerle Türkiye'de meydana gelen gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Karantay'dan aktaran Aksoy; bu dönemi Tercüme Bürosu'nun sonunun başlangıcı olarak nitelendirmektedir. Özkırmı ve Karantay'a göre, Hasan Âli Yücel'in Büro'yu bırakması ve 1950'li yıllarda ülkenin siyasal durumundaki değişiklikler eğitim ve kültür politikalarında Tercüme Bürosu'nun rolünün de azalmasına neden olacak birtakım politikaların kabul edilmesine yol açmıştır. Karantay, bu dönemde bazı politikacıların klasik eserlere şüpheyle yaklaştığını ifade etmektedir (Aksoy N. B., 2010, s. 448-449).

Tahir Gürçağlar'dan aktaran Aksoy; Tercüme Bürosu ve Türk aydınları tarafından yaratılan söylemin siyasi ve ideolojik bir temele sahip olduğunu, bu yüzden 1946 yılından itibaren Hasan Âli Yücel'in irtibatını koparması üzerine Büro'nun faaliyetlerinin olumsuz etkilendiğini değerlendirmektedir. 1946 yılı itibariyle gerçekleşen bu değişim rüzgârının temelinde Türkiye'de çok partili hayata geçiş sürecinin başlaması ve demokratik sistemin gelişmesi bulunmaktadır. 1946 genel seçimlerinde Demokrat Parti'nin ilk sınavını vermesi ve Türk siyasi hayatında iktidar-muhalefet dengesinin kurulma ihtiyacının duyulması üzerine, CHP popüler politikalara yönelmeye ve daha muhafazakâr bir çizgi benimsemeye başlamıştır. 1947 itibariyle Tercüme Bürosu bu değişiklikten etkilenmeye başlamıştır. Tercüme listesindeki 165 kitaptan 58'i bu dönemde listeden çıkarıldı. Tahir Gürçağlar'a göre aslında bu durum ideolojik değişimlerin çeviri faaliyetleri üzerinde ne kadar kısa sürede etkili olabileceğini gözler önüne sermektedir (Aksoy N. B., 2010, s. 449).

6.1.2. Tercüme Dergisi

Tercüme Bürosu'nun çalışma usul ve esasları doğrultusunda ortaya çıkan ürünler hakkında kamuoyunu haberdar etmek üzere "tercüme" dergisi resmî yayın organı olarak faaliyete geçmiştir (Sauer, 1997, s. 36). Bedrettin Tuncel, Tercüme dergisinin yayın hayatına geçme fikrinin Nurullah Ataç'a ait olduğunu ifade etmektedir. Ataç bu görüşünü BTNK gerçekleşmeden önce 20 Mart 1939 tarihinde yayınlanan "Haber" gazetesinde yer alan "Lüzumlu bir Karar" yazısında ilk defa ortaya atmıştır. Ardından BTNK'da söz alarak bu görüşünü tekrar ilan etmiş ve Kongre'nin Tercüme konulu çalışma alanlarında bu konunun

önemli bir şekilde gündeme alınmasını sağlamıştır (Göktaş, 2005, s. 44). Tercüme dergisinin amacı Nurullah Ataç tarafından aşağıdaki ifadelerle tanımlanmıştır;

Başlıca gayemiz Türk okurlarına, başka dillerde yazan muharrirlerin, bilhassa Avrupa'nın irfanları her tarafa yayılmış muharrirlerinin en iyilerini tanıtmaktı... Türkiye'de yabancı dil bilmiyenlerin çoğu, bugünkü Avrupa'nın yeni ölmüş veya yaşayan muharrirleri arasında en meşhurlarının sadece adını duymakla kalmamış, dilimize çevirilmiş birkaç parça yazısını da bulmuştur; hattâ en yeni muharrirler, şairler hakkında dahi az çok fikir edinebilmiştir. Buna mukabil geçmiş asırların muharrirlerini daha az tanır. Hâlbuki hakikî irfan, dünün bilgisi üzerine kurulan irfandır. Bu satırları yazan yeniliği sevmez, yeni iddialara düşman bir adam değildir; bilâkis, irfan an'anesinin devam edebilmek için mütemadiyen yenileşmesi, ufkunu genişletmesi, araştırmalara girişmesi lâzım geldiğine kanidir. Fakat bunun için de dünü anlamak, kavramak arzusunu, kaçınılması imkânsız bir şart diye bilir... Bunun için bu mecmuada yeni muharrirlere, yaşayan muharrirlere pek az yer verdik, geçmiş asırların eserlerini, kıymetleri üzerinde hemen herkesin ittifak ettiği eserleri tercüme etmek istedik... Memleketimizde tercüme edebiyatı henüz kurulmamış, büyük mütercimler yetişmemiştir. Bu mecmuada çalışanlar kendilerinin kolaylıkla başaracaklarını iddia eden insanlar değildir. Biz acimizin müsaade ettiği en iyi tercümeleme vermeğe çalıştık... Tercüme mecmuası belki bir mektep olmak hevesindedir; fakat onda çalışanlar o mektebin birer hocası değil, ancak birer talebesi olmak iddiasındadırlar... Tercüme mecmuasından, tercüme, ilmi'ni öğretmesini bekleyenler oldu. Biz, öyle bir bilgi bulunduğuna kani değiliz... Muayyen bir tercüme usulü yoktur, belki tasavvur dahi edilemez. Bunun için biz öyle bir usulü öğretmeğe, yahut bulmağa kalkışmadık... Şunu da söyliyelim: biz bu mecmuada hiç bir metni, asıl yazıldığı dilin hususiyetlerini göstermek arzusu ile, yani bir dil bilgisi çalışması diye heves etmedik. Maksadımız falan veya filân dilin hususiyetleri üzerinde durmak değildi. En çok kendi dilimizin hususiyetlerini düşündük; bir metnin aslını aksettirmekten ziyade onun Türkçesini vermek istedik (Sauer, 1997, s. 36).

Tercüme Heyeti tarafından Tercüme dergisi yayınlanması yönünde karar alınması sonucunda hemen üç ay sonra Tercüme Bürosu güdümündeki Tercüme dergisi ilk defa 19 Mayıs 1940 tarihinde yayınlanmıştır. Tercüme dergisi belirli aralıklarda aksamalar olsa da, 1940-1967 yılları arasında 18 cilt ve 87 sayı olarak yayın hayatında kalmayı sürdürmüştür (Korucu, 2007, s. 130). Tercüme dergisinin her bir sayısı ortalama 100 sayfa civarında olmakla birlikte, dönemin şartlarında derginin tirajı hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır. Toplamda 18'i bulan her ciltte yazar adına göre alfabetik biçimde hazırlanmış bir indeks olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle 1940-1946 dönemini kapsayan ulusal ve kültürel inşa döneminde, Batı edebiyatından seçilmiş yazarların epik, lirik ve dramatik türde eserleriyle birlikte, bazı bilimsel, felsefi yazıların Türkçeye tercüme edildiği görülmektedir (Sauer, 1997, s. 36). Tercüme dergisi yayın süreci 4 ayrı döneme ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi CHP'nin tek partili dönem ve Hasan Âli Yücel'in T.C. Millî Maarif Vekâleti olduğu 1-38 Sayıları kapsayan 1940-1946 yıllarını, ikincisi çok

partili dönem CHP'nin yönetimi sürdürdüğü 39/40 – 49/51 sayılarını kapsayan 1946-1949 yıllarını, üçüncüsü Demokrat Parti iktidarının olduğu 52 – 69/70 sayılarını kapsayan 1951-1960 yıllarını, dördüncüsü 27 Mayıs 1960 askeri ihtilalinden itibaren 71/72 – 87 sayılarını kapsayan 1960-1967 yıllarını oluşturmaktadır (Korucu, 2007, s. 130-131). Cumhuriyet gazetesi “Kitap” ekine verdiği röportajda, Büro mütercimlerinden Erol Güney, Tercüme dergisi içeriğinde tamamı tercüme edilemeyen eserlerden bazılarının kısmi olarak çevirilmek suretiyle yayınlandığını ve bu sayede okurların eser hakkında bilgi sahibi olmasının sağlandığını ifade etmektedir (Güney, 2006, s. 11).

Tercüme dergisi, Büro nezdinde yürütülen çeviri işlerini takip etmek, aynı zamanda Türk okurunu ulus-devlet inşasında önemli görülen hümanizm eksenli görüşler doğrultusunda yapılan tercüme faaliyetleri hakkında dergi içeriğinde bilgilendirmektedir. Hasan Âli Yücel Tercüme dergisinin yayın hayatına başlaması vesilesiyle bir konuşma yapmıştır. Yücel konuşmasında devlet eliyle tercüme alanında gerçekleştirilen girişi tanımlarken tercümanlara da atıfta bulunmuş ve yapılan çeviri faaliyetinin klasik eserlerin kuru bir maksatla tercümesinin yapılmasından ziyade, mütercimin “müellifin mensup olduğu cemiyet kültür ruhuna gerçekten sahip olması” gerektiğini dile getirmiştir. Böylelikle Yücel, Tercüme Bürosu ve Tercüme dergisine hizmet eden çevirmenlerin, tercüme işlemi sırasında belirli bir ideoloji ve söyleme sahip olmasının önemini vurgulamıştır. Yücel konuşmasında aşağıdaki sözlere yer vermiştir;

Tercüme, bizim nazarımızda, mekanik bir nakil hareketi değildir. Herhangi bir eser, ana dile geçirilmiş sayılabilmek için bu işi yapanın, müellifin zihniyetini benimsemesi, daha doğrusu müellifin mensup olduğu cemiyetin kültür ruhuna gerçekten nüfuz etmesi lâzımdır. Böyle olunca da o cemiyetten alacağı mefhumlarla kendi cemiyetinin fikir hazinesini zenginleştirmesi tabiidir (Milli Eğitim Bakanlığı, 1946, s. 316).

Tercüme dergisi muhteviyatında yer alan, gerek kısmen tercüme edilmiş metinler gerekse Tercüme Bürosu çevirmenleri ve dönemin aydınları tarafından kaleme alınan yazılarda Türk hümanizmi eksenli tercüme politikalarının iki önemli sütununun bulunduğu gözlemlenmektedir. Bunlar devlet eliyle yürütülen tercüme faaliyetlerinin modernleşme ve uluslaşma kavramlarıyla ilişkilendirilen ideolojik literatürün çeviri yoluyla Türk okurunun önüne sunulması ve yeni toplumsal bilincin bu saikler üzerine inşa edilmesi olarak ifade edilebilir. Buradan yola çıkıldığında Tercüme dergisi içeriğinde yer alan yazıların hümanizm, modernleşme, ulusal bilinç inşasını tetikleyen bir seçkiye sahip olduğu görülmektedir (Korucu, 2007, s. 136).

Tercüme Bürosu tarafından yayınlanan Tercüme dergisi incelendiğinde, derginin teorik ve uygulamalı olarak çeviri alanında tartışmaların yapıldığı ve görüş alışverişinde bulunulduğu bir forum niteliğinde olduğu görülmektedir. Bu bakımdan, Tercüme dergisinde yazan ve Büro tarafından istihdam edilen tercümanların yaptıkları çevirilerde ortaya koydukları fikir ve yöntemler, Büro'nun amaçları ve dil reformu ekseninde kaldığı da ifade edilmelidir. Örneğin, Tercüme dergisinde yazılar da kaleme alan Büro'nun önemli isimlerinden Sabahattin Eyüboğlu, La Fontaine'den masallar çevirisinde, Türk dil reformunu da dikkate alarak Türkçedeki en iyi kalıp ve deyimleri kullanmıştır. Bu girişimlerle çeviri sayesinde Türk dilindeki reformlarla ve XVII. yüzyıl Fransızcasının günlük dilde kullanılan herkesin anlayabildiği Türkçeye dönüştürüldüğü görülmektedir. Nurullah Ataç dildeki gelişmeleri ve tercüme faaliyetlerinde Türkçenin sadeleştirilmesi hakkındaki yorumlarını aktarırken, aslında tercümeden beklentilerinin, diğer dillerdeki düşünce ve ifadeleri Türk diline aktarırken, Türkçenin anlamın aktarılmasında yeterince yetkin olduğunu göstermek olduğunu ifade etmektedir (Aksoy N. B., 2010, s. 438-439).

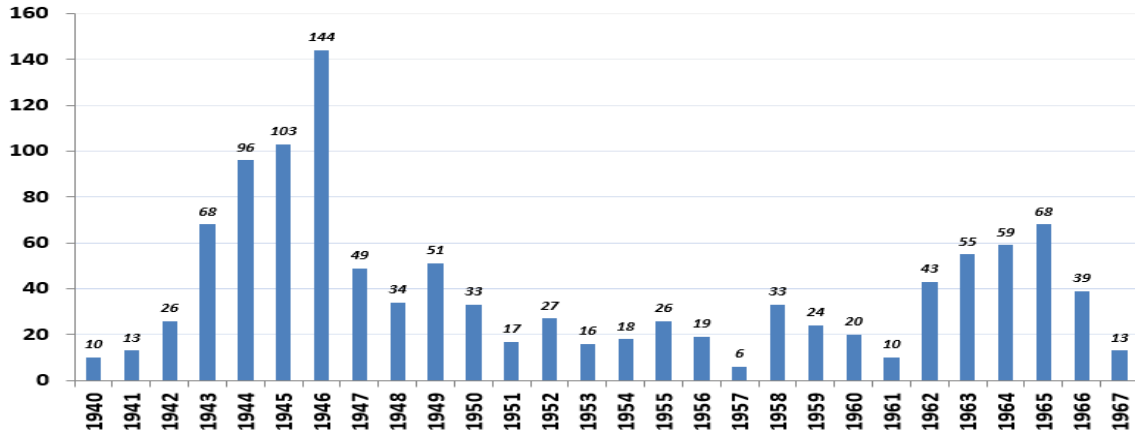
Tercüme dergisi, içeriği ve kültürel hayata katkılarıyla birlikte Türk tarihinde önemli bir pozisyona sahiptir. Tercüme dergisinde yayımlanan yazılar ve çeviriler Tercüme Bürosu faaliyetlerine dikkat çekmek ve bunları kamuoyunda görünür hale getirmekle birlikte, dönemin çeviri alanındaki sorunlarına ilişkin önemli bir farkındalık yaratmıştır. Tercüme dergisinde yer alan çeviriler Türk kültür ve edebiyatında büyük etkiler getirmiştir. Bu çeviriler, yalnızca ulusun felsefi ve edebî haznesini geliştirmekle kalmayıp, Türk dilinin sadeleşmesine ve gelişimine de doğrudan bir katkı sunmuştur. Buna rağmen Tercüme dergisinin; çeviri alanına, Türk dili, kültürü ve edebiyatına sunduğu katkılar bakımından ilk başta yakaladığı ivmenin zamanla düştüğü gözlemlenmektedir. Bunun nedenlerinden biri Tercüme dergisinde çeviri sorunları, çeviri eleştirisi ve çeviri üzerine diğer yazılara daha az yer verilmesi olabilir. Türk çeviri tarihinde, devlet eliyle desteklenen Tercüme dergisi benzeri bir yayının bir daha hiçbir zaman hayata geçirilmediğinden, Tercüme dergisinin ülkemizde çeviri hayatına etkileri ve katkıları her zaman önemini korumaya devam edecektir (Berk, 1999, s. 171).

6.2. Tercüme Bürosunun 1940-1967 Arası Faaliyetleri Yıllara Göre Eser Seçkileri

Tercüme Bürosu tarafından 1940 ile 1967 yılları arasında gerçekleştirilen tercüme hareketi çerçevesinde 1120 eser Türkçeye çevirilerek “Dünya edebiyatından Tercüme” umumi adı altında toplanmıştır. 1940-1950 yılları arasında yapılan tercüme faaliyeti sonucunda yayımlanan eserlerin cilt sayısı 651'dir. 1951 yılından 1967 yılı sonuna dek tercüme

edilerek yayımlanan eserlerin cilt sayısı ise 556'yı bulmuştur. Bu durum sonucunda 1940 ile 1967 arasındaki faaliyetler sonucunda toplamda 1247 cilt eser Türkçeye kazandırılmıştır (Milli Kütüphane Yayınları, 1967, s. 5). Türkçeye tercüme edilen 1120 eserin yıllara göre dağılımı aşağıda 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu'nun tercüme faaliyetleri şekil 6.2'de gösterilmiştir.

1940-1967 arasında Yıllara Göre Tercüme Edilen Eser Sayısı*

*Yıllar bazında sayıları gösterilen eserler; tercüme edildikten sonra yapılan yeniden basımlar dahil edilerek gösterilmiştir.

Şekil 6.2. 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu'nun tercüme faaliyetleri

Özellikle 1940-1950 yılları arasında yapılan tercüme eser seçkisine bakıldığında Fransız edebiyatından 210, Alman edebiyatından 90, İngiliz edebiyatından 65, Rus edebiyatından 78, İskandinav edebiyatından 16 eserin tercüme edildiği görülmektedir. Buradan yola çıkarak, bahsi geçen “Milletler” kavramının atıfta bulunduğu camianın ağırlıklı olarak Avrupa ulusları olduğu açıkça görülmektedir (Aytaç, 1997, s. 29). 47 farklı menşei ülke, bölge veya türden Türkçeye tercüme edilen eserlerin sayısı aşağıdaki tablo 6.1.'de yer almaktadır.

Sıra	Menşei Ülke/Bölge/Tür	Eser sayısı
1.	Alman klâsikleri	113
2.	Alman klâsiklerine yardımcı eserler	1
3.	Modern Alman edebiyatı	2
4.	Yeni Alman edebiyatı	5
5.	Alman bilim eserleri serisi	1
6.	Amerikan klâsikleri	5
7.	Yeni Amerikan edebiyatı	4
8.	Amerikan bilim eserleri	1
9.	Avusturya klâsikleri	1
10.	Modern Avusturya edebiyatı	2
11.	Babil klâsiği	1
12.	Çin klâsikleri	7
13.	Danimarka klâsikleri	1
14.	Fransız Klâsikleri	308

15.	Fransız Klâsikleri için yardımcı eserler	14
16.	Modern Fransız edebiyatı	11
17.	Yeni Fransız edebiyatı	2
18.	Fransız bilim eserleri serisi	6
19.	Hint klâsikleri	3
20.	İngiliz klâsikleri	80
21.	Modern İngiliz edebiyatı	3
22.	Yeni İngiliz edebiyatı	4
23.	İngiliz bilim eserleri serisi	6
24.	İran klâsikleri için yardımcı eserler	2
25.	İskandinav klâsikleri	24
26.	İspanyol klâsikleri	2
27.	İtalyan klâsikleri	29
28.	Modern İtalyan edebiyatı	5
29.	Lâtin klâsikleri	47
30.	Latince klâsikler	4
31.	Lâtin Amerika klâsikleri	1
32.	Macar klâsikleri	20
33.	Yeni Macar edebiyatı	2
34.	Macar bilim eserleri serisi	2
35.	Polonya klâsikleri	3
36.	Rus klâsikleri	88
37.	Rus klâsikleri için yardımcı eserler	3
38.	Rus bilim eserleri serisi	3
39.	Şark-İslam klâsikleri	66
40.	Eski Türkçe metinler	1
41.	Şark - İslam klâsikleri için yardımcı eserler	1
42.	Yunan klâsikleri	94
43.	Yardımcı eserler serisi (Yunan klâsiklerine)	1
44.	Devlet Konservatuvarı Yayınları serisi	1
45.	Modern tiyatro eserleri serisi	124
46.	Okul klâsikleri	10
47.	Tiyatro sanatı üzerine eserler serisi	6

Tablo 6.1. 1940-1967 yılları arasında Türkçeye tercüme edilen 1120 eserin dağılımı

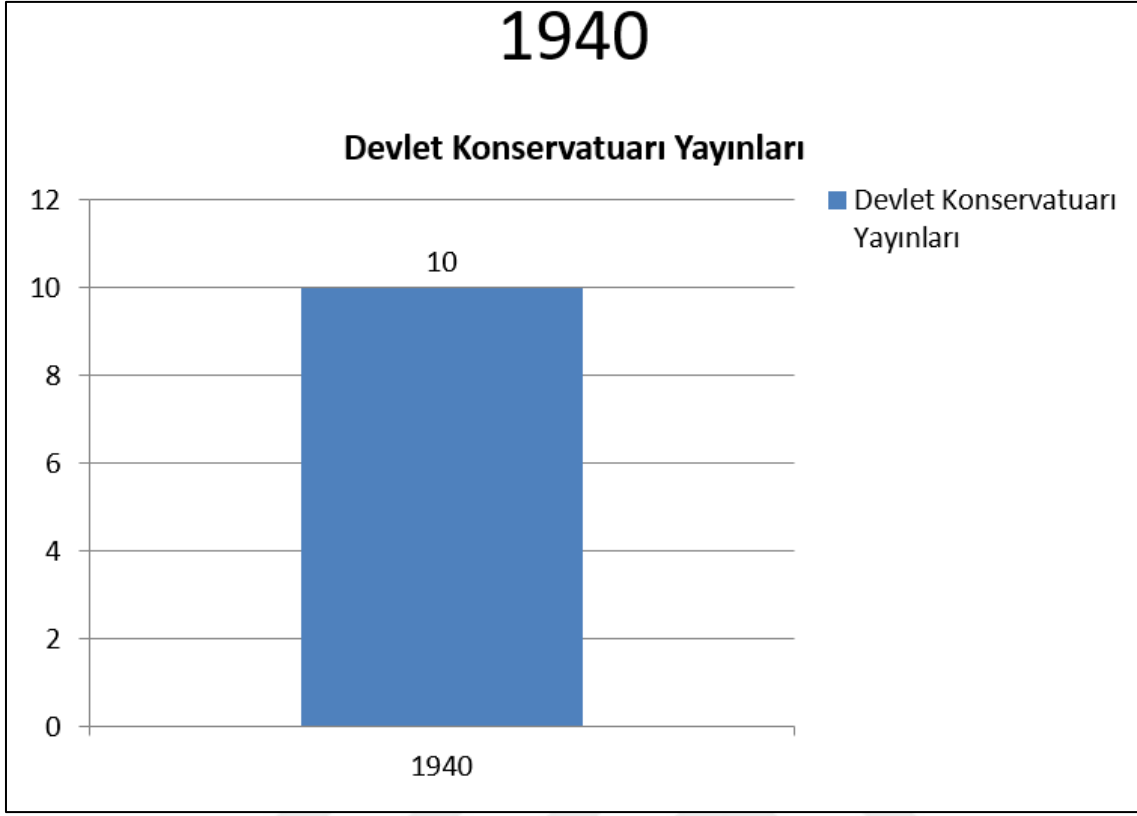
Tercüme Bürosu 1940 ile 1967 yılları arasında yaklaşık 27 yıl boyunca faaliyetlerini sürdürmüştür. Millî Kütüphane tarafından 1967 yılında yayımlanan “Dünya edebiyatından Tercüme Klasikler Bibliyografyası” adlı esere göre, Büro faaliyetleri boyunca toplam 321 çevirmenin farklı dillerden Türkçeye çeviri yaptığı görülmüştür. Bu tercümanlara ilişkin bir liste ek-4’te “1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar” başlığı altında sunulmaktadır. Dünya klasikleri bibliyografyasında yayımlanan ve yayımlanmayan dâhil olmak üzere toplam 1177 eserin olduğu tespit edilmiştir. Dünya klasiklerinden tercüme edilmek üzere seçilen bu eserler genel itibariyle indekslenmiş ve numaralandırılmıştır. İndex numaralarının yanı sıra, eserlerin menşei ülke, bölge veya türlerine göre de sıra numaraları verilmiştir. Ancak bibliyografyada 1177 eser olmasına rağmen, indeks no verilen yalnızca 1117 eser olduğu göze çarpmaktadır. Bu 1117 eserin sözde yeniden

basımlarına verilen index numaraları “a” harfiyle (örneğin; “117” ve “117/a” gibi) belirtilmiştir. Fakat yapılan incelemede indekslemede bazı baskı hataları gözlemlenmiştir. Bu baskı hatalarından birisi, birbirinden farklı eserler olmasına rağmen index no 640 ve 640/a’da bulunan eserlerin yeniden basılmış gibi indekslenmeleridir. Yeniden basım eserler bazı indekslerde “a” harfiyle gösterilirken bazılarında yeni indeks no verilmiştir. Yeniden basım olup yeni indeks no verilen eserlere örnek olarak 144 ve 145, 1107 ve 1108 indeks nolu eserler gösterilebilir. Baskı hataları göz ardı edildiği takdirde, Tercüme Bürosu tarafından, yeniden basılanlar dâhil, çevirisi yapılan ve yayımlanan toplam 1120 eser bulunduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte bu eserlerden 225 tanesinin ikinci basımı yapılmıştır. 25 eserin üçüncü basımı yapılmış, yalnızca Mevlana Celaleddin Rumi’nin “Mesnevi” eserinin dördüncü basımı yapılmıştır. 1120 esere ilişkin bir liste ek-5’te sunulmuştur. Bununla birlikte büro faaliyetleri kapsamında tercüme edilmek üzere seçilen ancak tercümesine başlanmayan, yarım kalan veya başka nedenlerle yayımlanmayan 57 eserin listesi ek-6’da gösterilmektedir. Yayımlanmayan eser listesine ilişkin listede bazı bilgiler “bibliyografyada yer verilmemiş” ibaresi ile verilmektedir. Bunun nedeni bilgilerin alındığı Millî Kütüphane yayınlarında eserlere index no ve/veya sıra no verilmesi, ancak eser bilgilerine ilişkin ayrıntıların bibliyografyada bulunmamasıdır (Millî Kütüphane Yayınları, 1967).

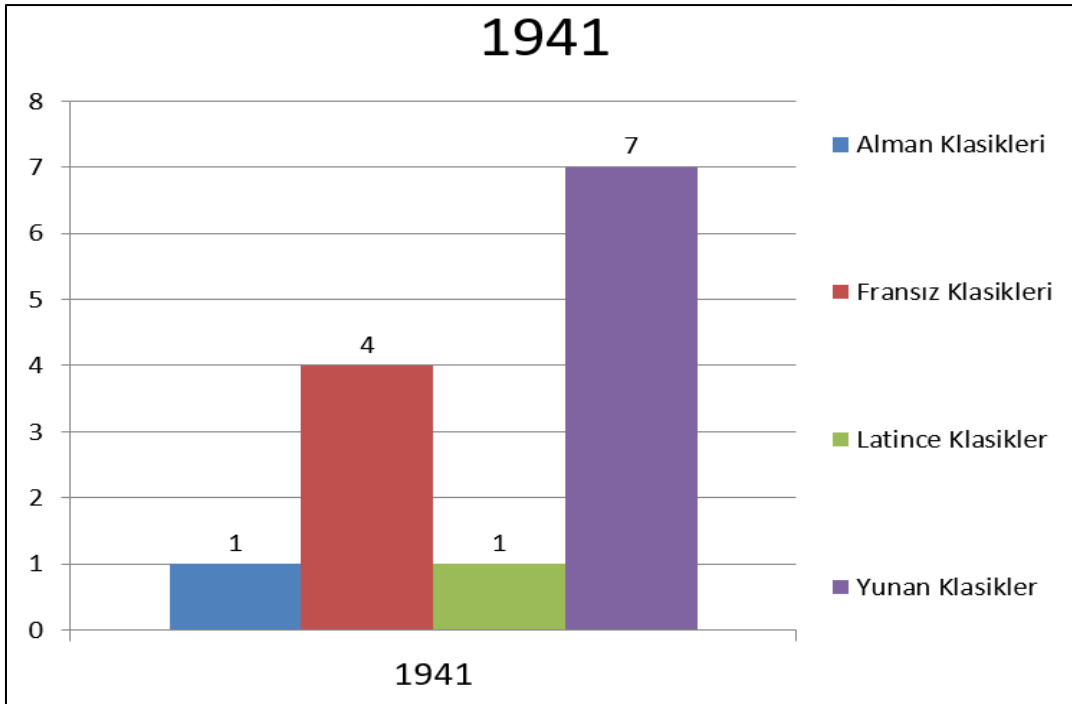
Şekil 6.2’deki grafik göz önünde bulundurulduğunda Tercüme Bürosu faaliyetlerinin yoğunluğu gözlemlenmektedir. Buradan hareketle Tercüme Bürosu çalışmalarının daha önce de belirtildiği üzere dört ayrı dönemde incelenmesi öngörülmektedir. Bunlar sırasıyla; Hasan Âli Yücel’in Maarif vekili olduğu ve Tercüme Bürosu’nun en yoğun çalıştığı “1940-1946 arası dönem”, Hasan Âli Yücel sonrası ve tek parti iktidarının devam ettiği süreci kapsayan “1947-1949 arası dönem”, Demokrat Parti iktidarının başlangıcından 1960 ihtilaline dek devam eden süreci kapsayan “1950-1960 arası dönem”, son olarak ise ihtilal yönetiminden 1967’ye dek devam eden “1960-1967 arası dönem”dir. Millî Kütüphane tarafından yayınlanan “Klasikler Bibliyografyası” adlı eserden temin edilen veriler doğrultusunda Tercüme Bürosu’nun 1940-1967 arasındaki çeviri faaliyetleri yıllara göre yayımlanan tercümelerin menşei/bölge/tür bazında sayıları verilerek sunulacaktır.

6.2.1. 1940-1946 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri

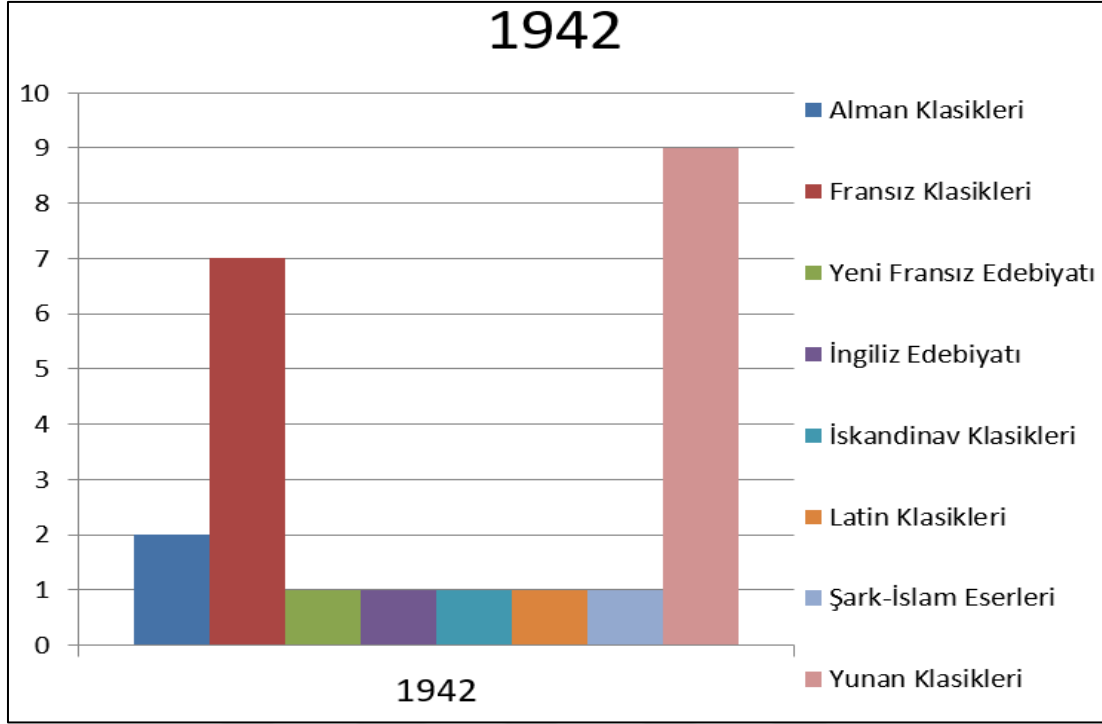
Aşağıda yer alan “şekil 6.3”, “şekil 6.4”, “şekil 6.5”, “şekil 6.6”, “şekil 6.7”, “şekil 6.8”, “şekil 6.9”, adlı grafikler 1940 yılından başlayarak 1946 yılı dâhil Tercüme Bürosu faaliyetlerini sayısal verilerle göstermektedir.

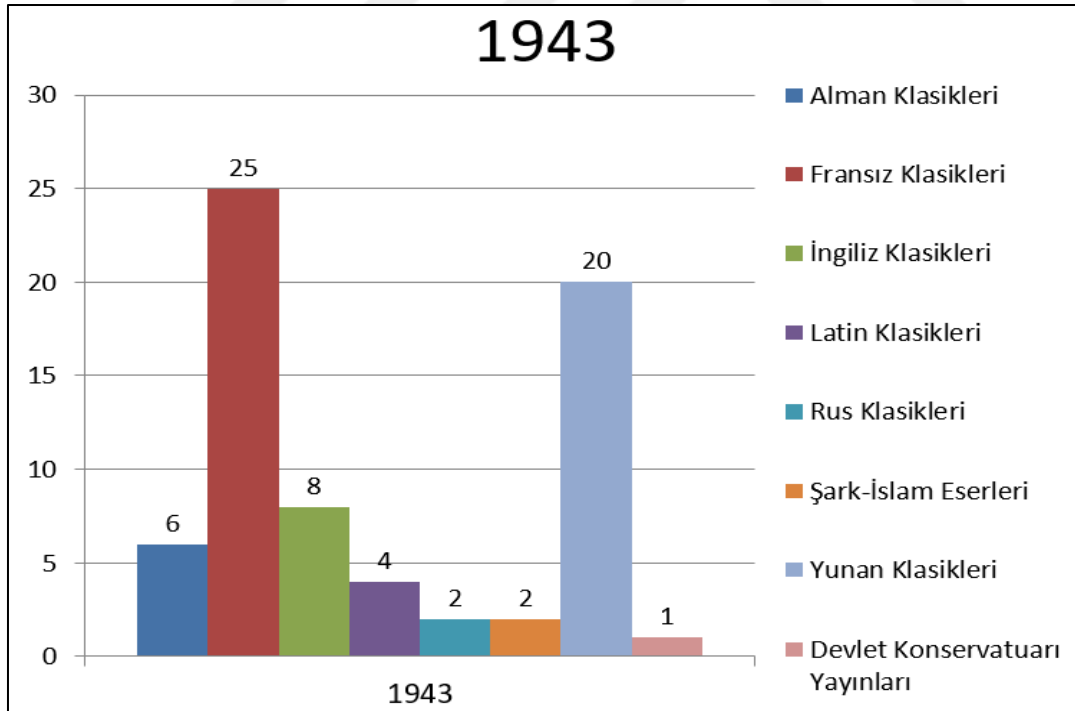
Şekil 6.3. 1940 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

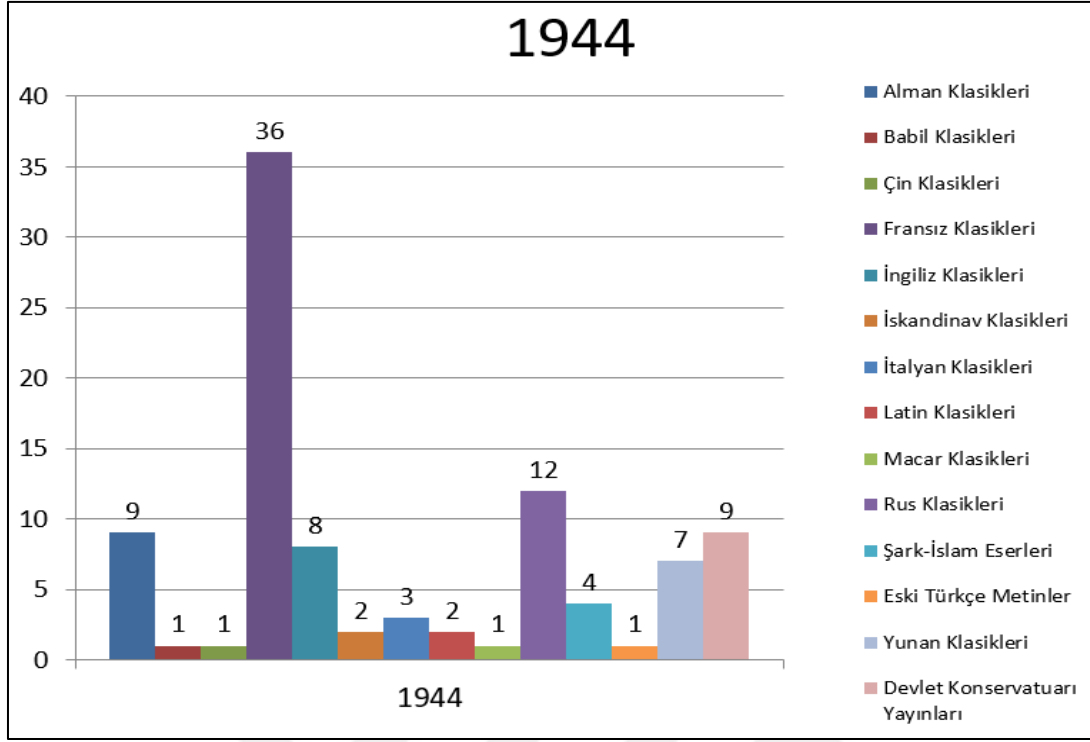
Şekil 6.4. 1941 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

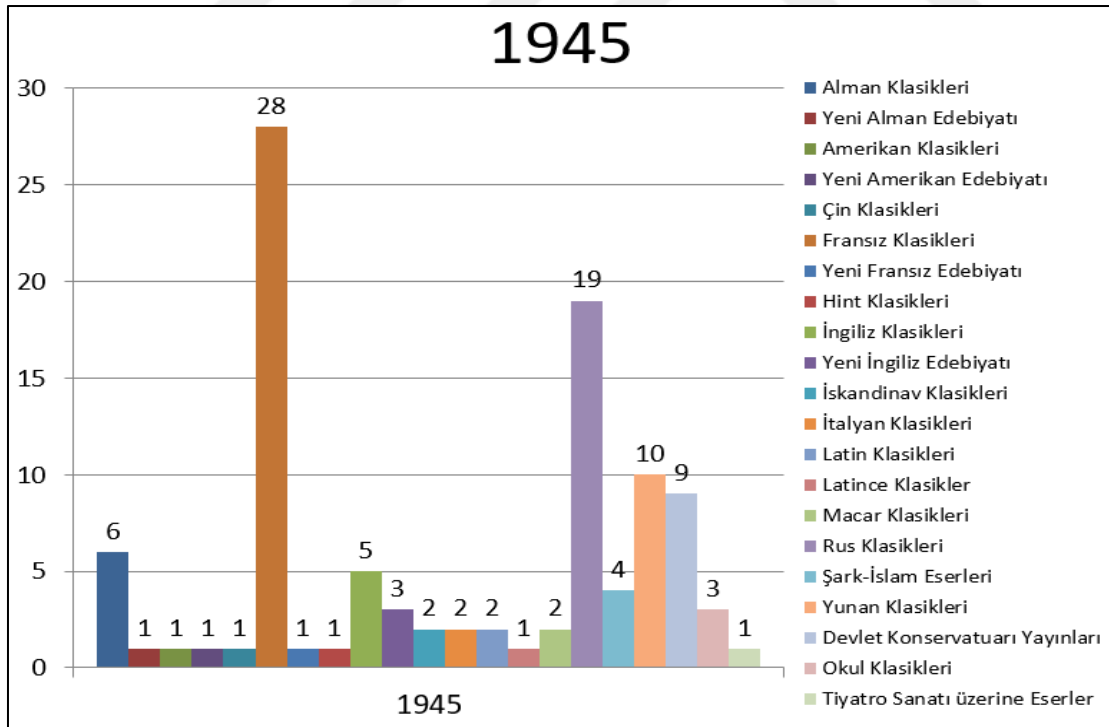
Şekil 6.5. 1942 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

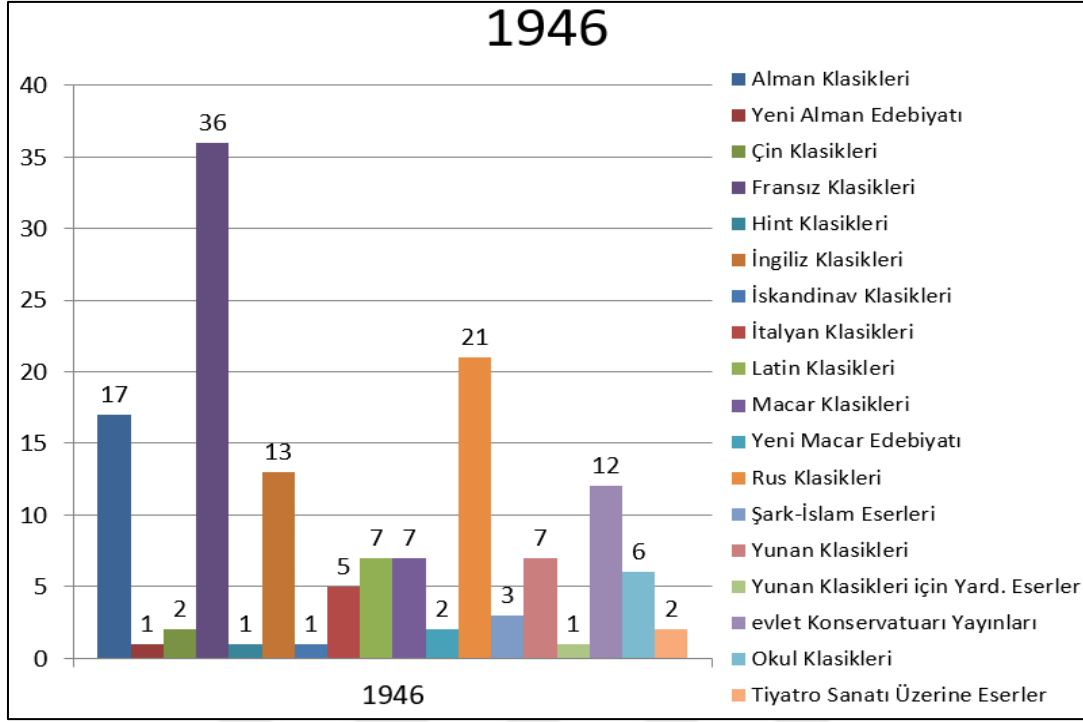
Şekil 6.6. 1943 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

Şekil 6.7. 1944 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

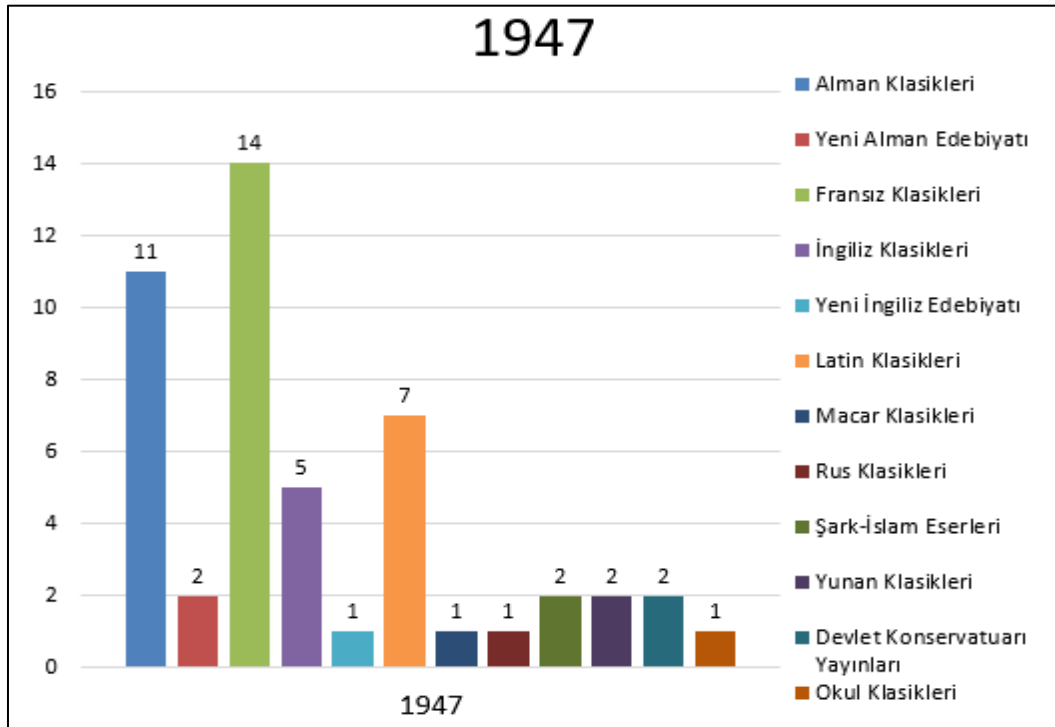
Şekil 6.8. 1945 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

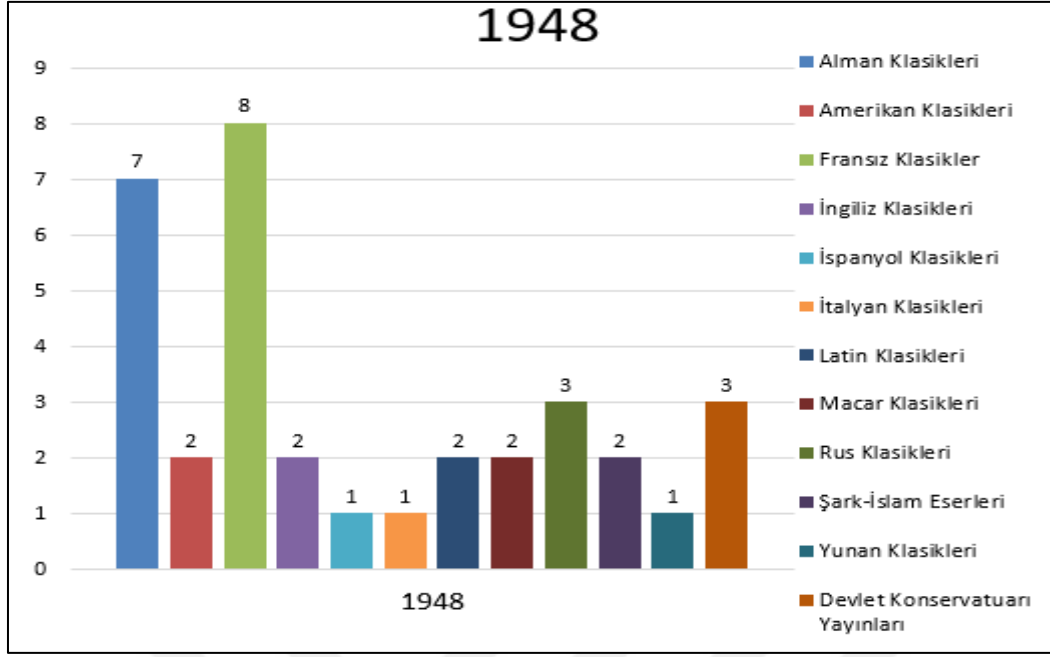
Şekil 6.9. 1946 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

6.2.2. 1947-1949 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri

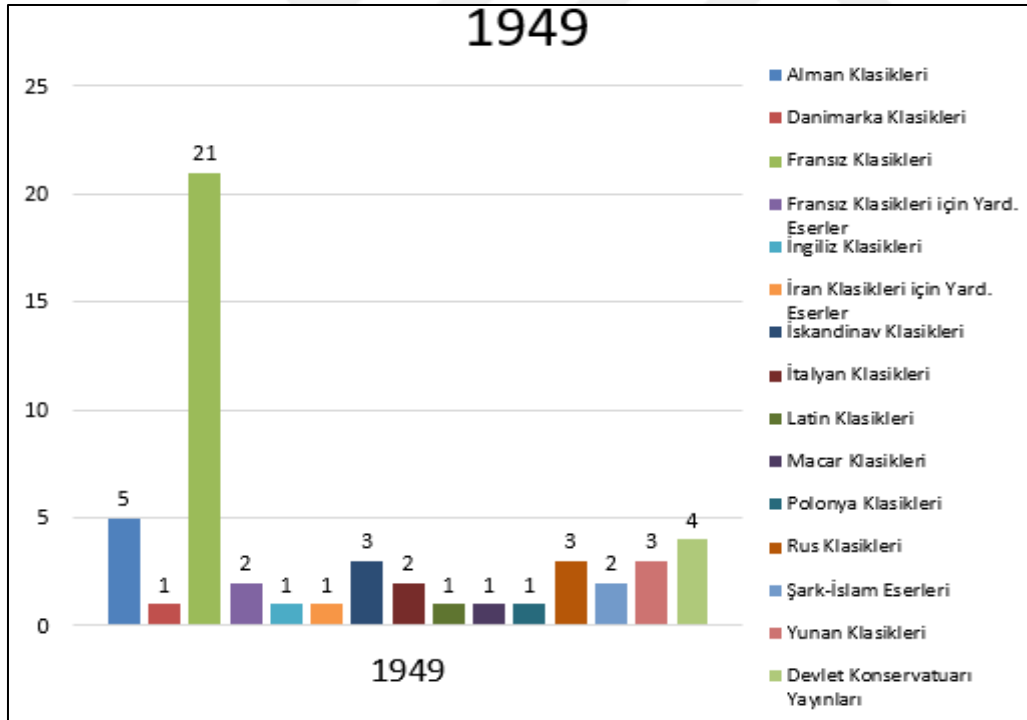
Aşağıda “şekil 6.10”, “şekil 6.11”, “şekil 6.12” adlı grafiklerde 1947 ile 1949 yılları arasındaki Tercüme Bürosu faaliyetlerinin sayısal verileri bulunmaktadır.

Şekil 6. 10. 1947 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

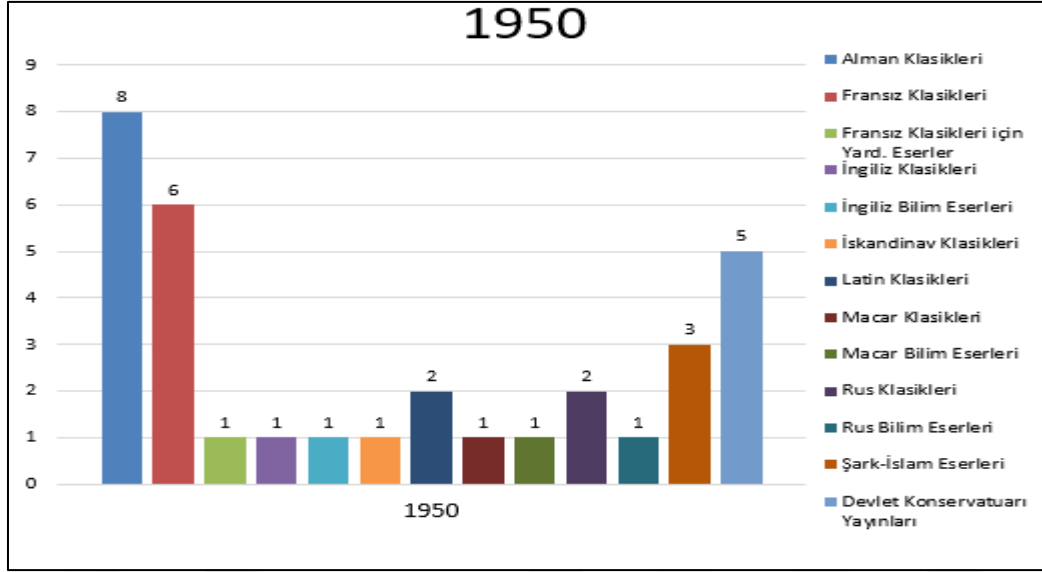
Şekil 6.11. 1948 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

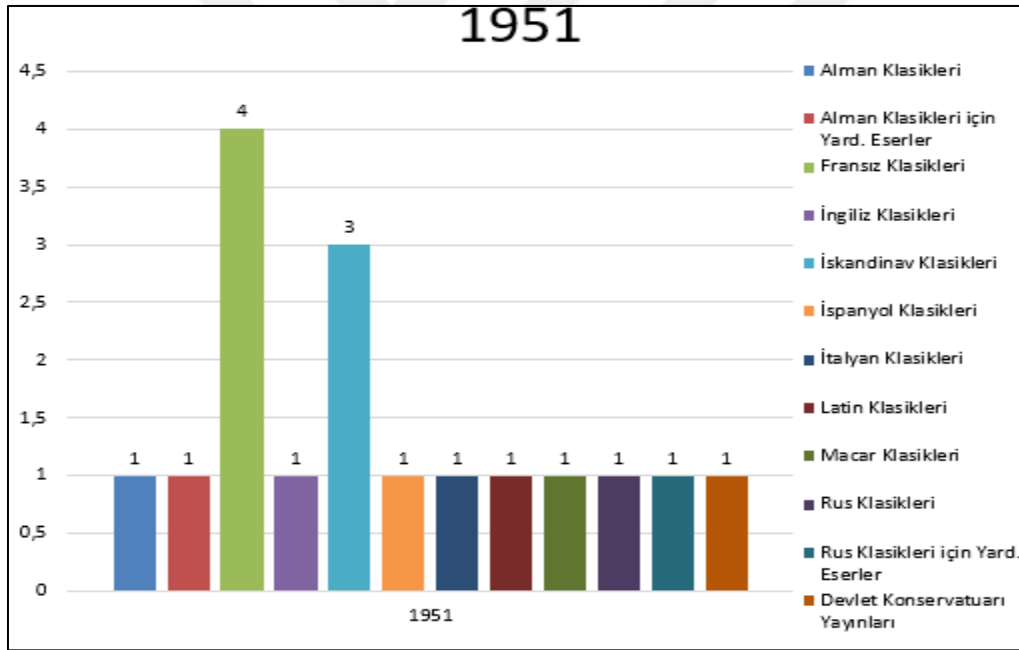
Şekil 6.12. 1949 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

6.2.3. 1950-1960 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri

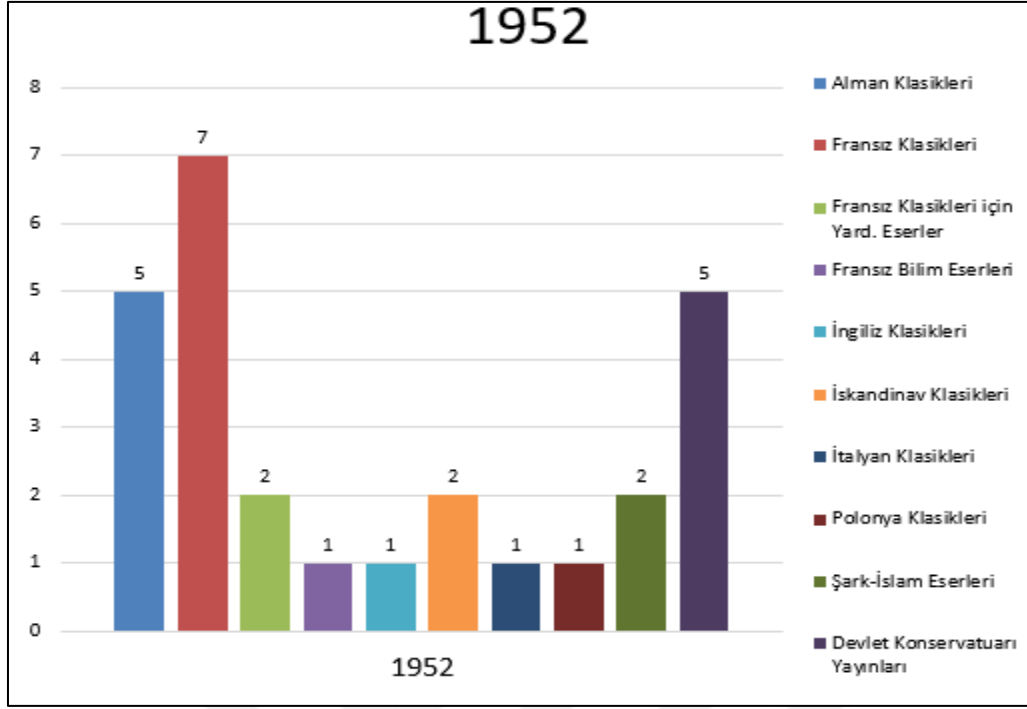
Aşağıda yer alan “şekil 6.13”, “şekil 6.14”, “şekil 6.15”, “şekil 6.16”, “şekil 6.17”, “şekil 6.18”, “şekil 6.19”, “şekil 6.20”, “şekil 6.21”, “şekil 6.22”, “şekil 6.23” adlı grafikler 1950 ve 1960 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetlerini sayısal verilerle göstermektedir.

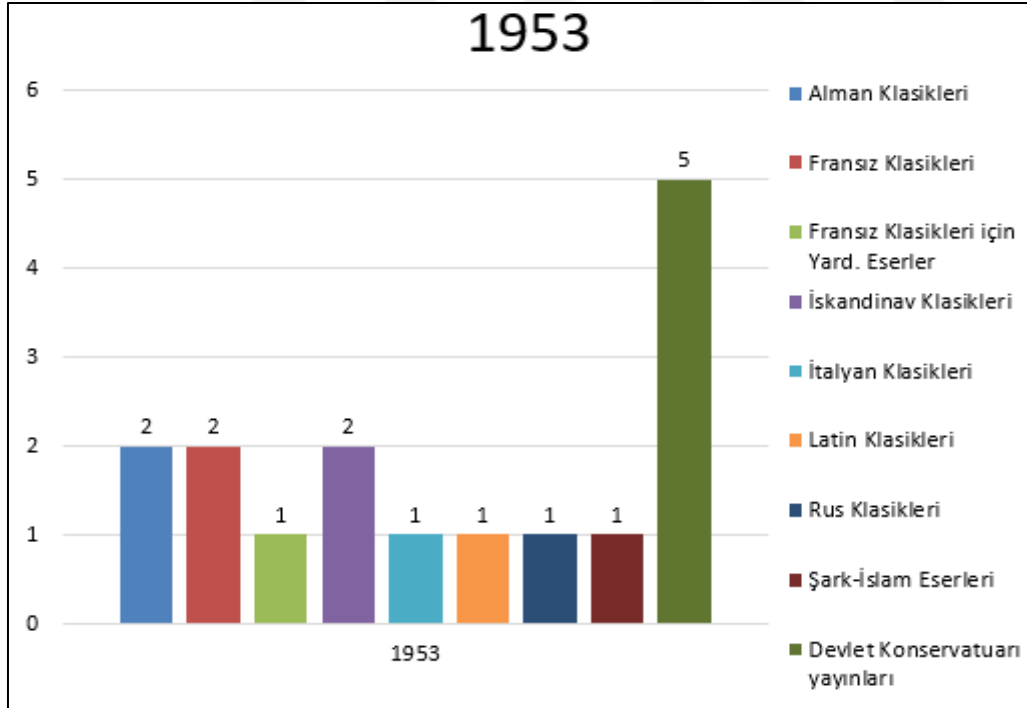
Şekil 6.13. 1950 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

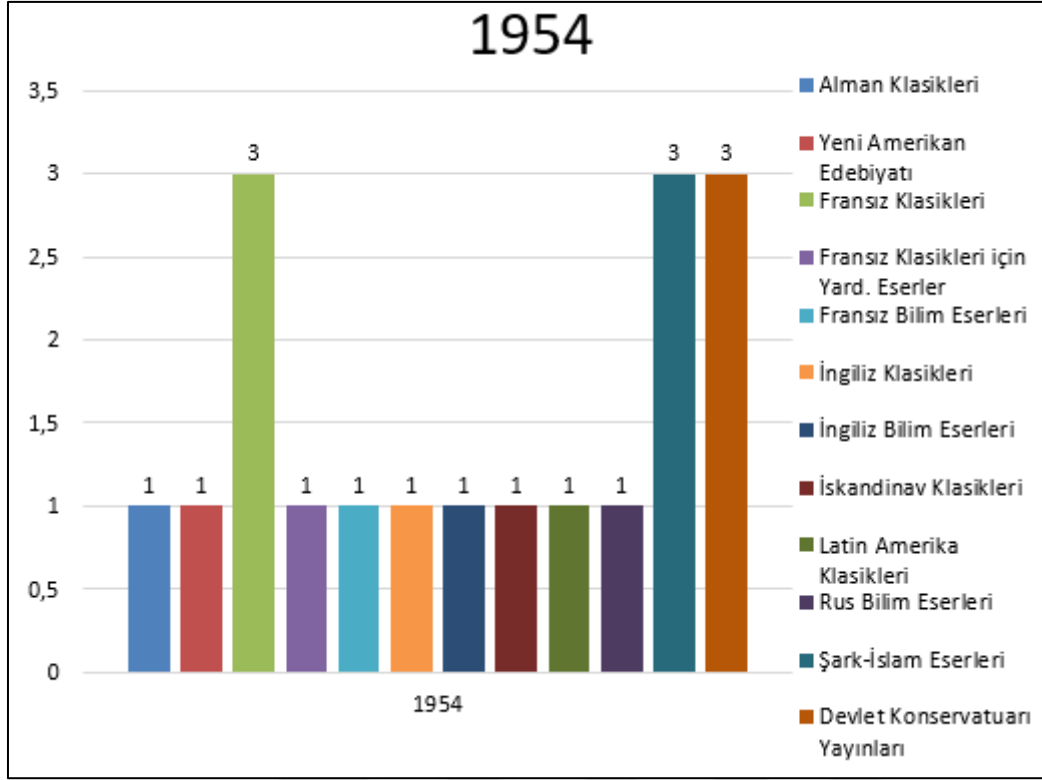
Şekil 6.14. 1951 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

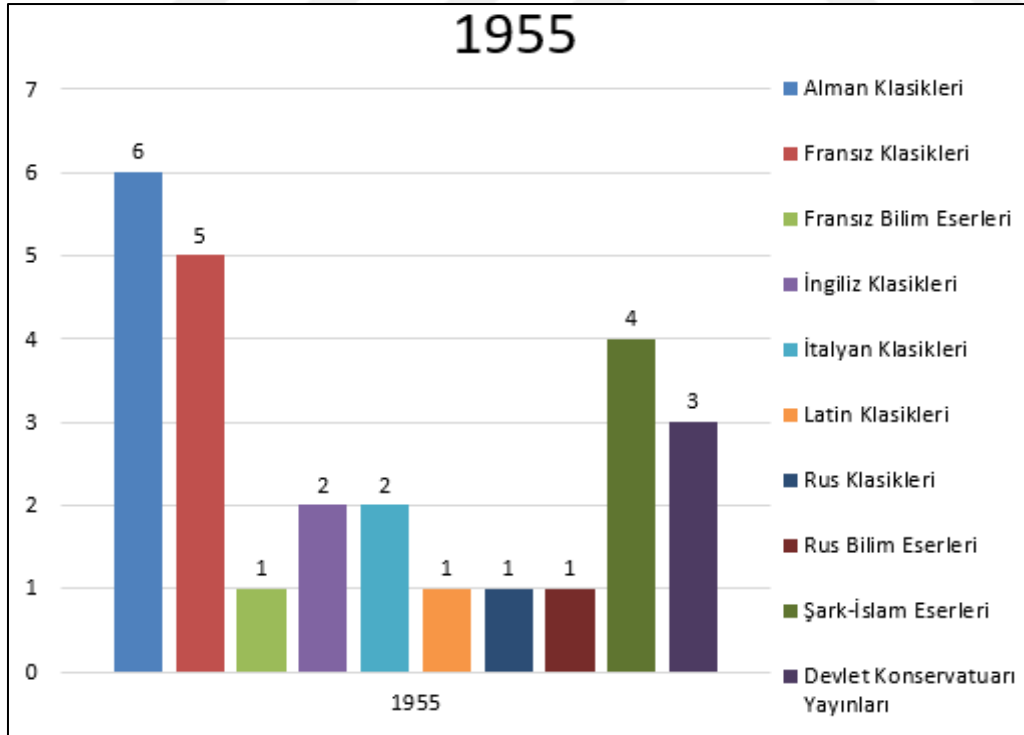
Şekil 6.15. 1952 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

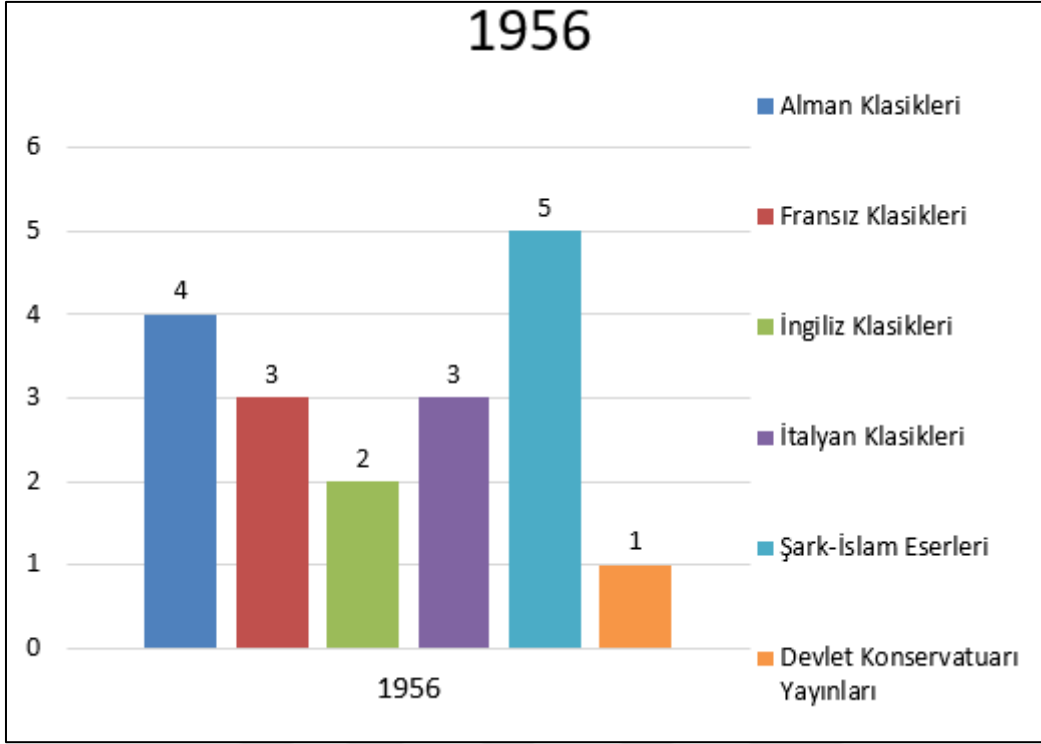
Şekil 6.16. 1953 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

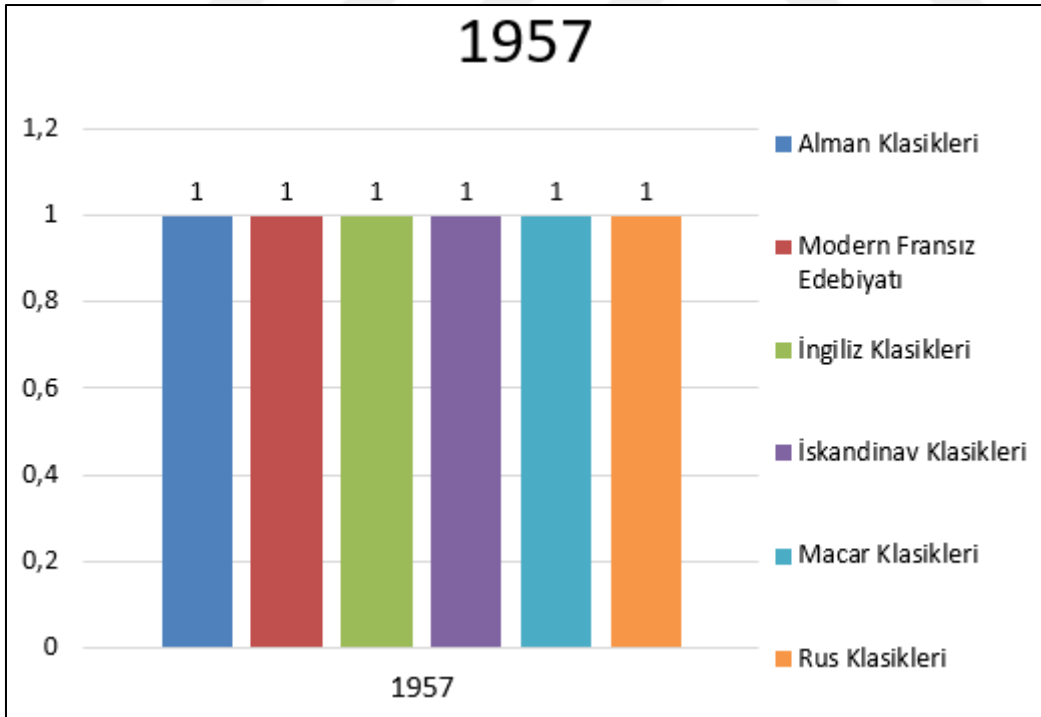
Şekil 6.17. 1954 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

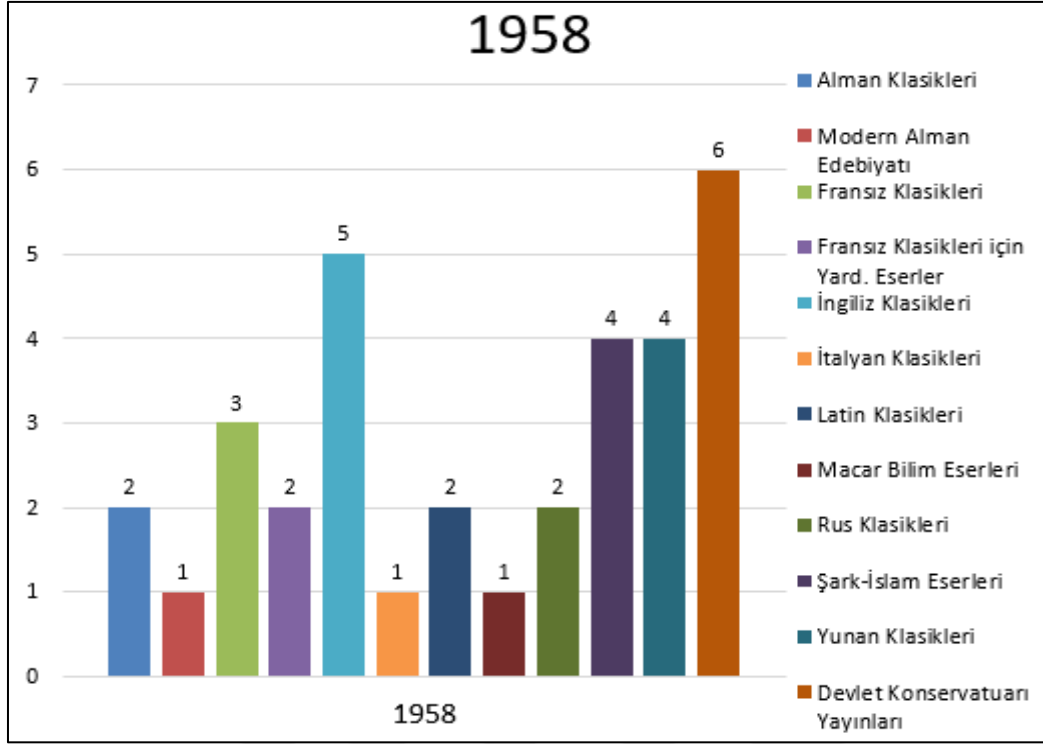
Şekil 6.18. 1955 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

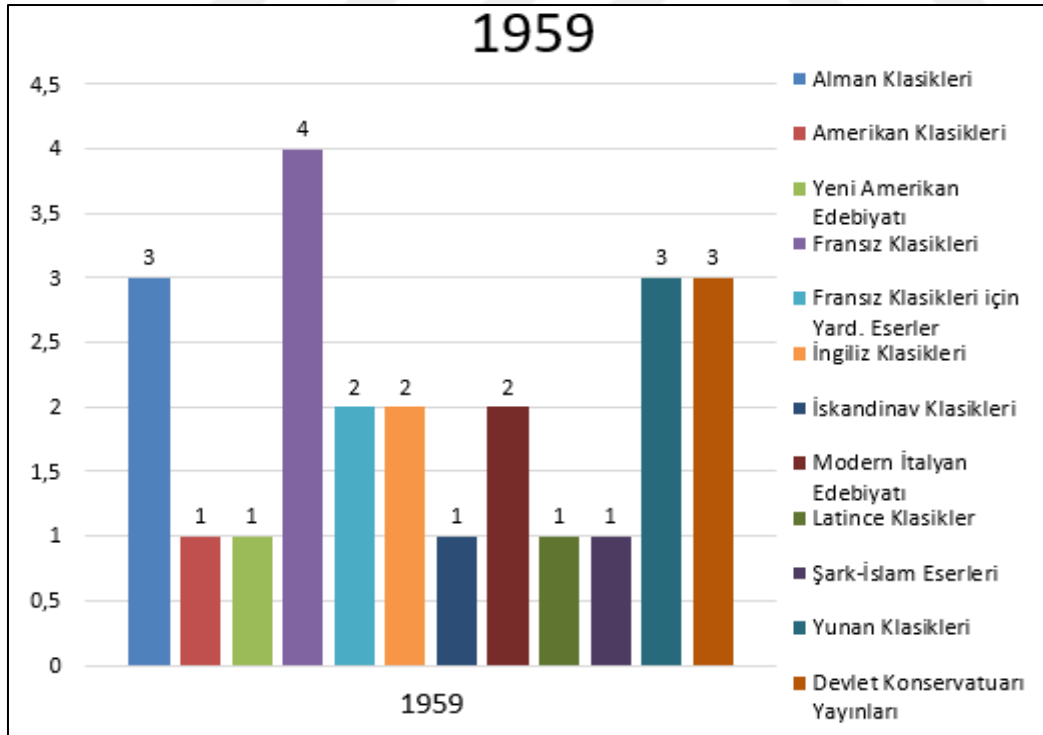
Şekil 6.19. 1956 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

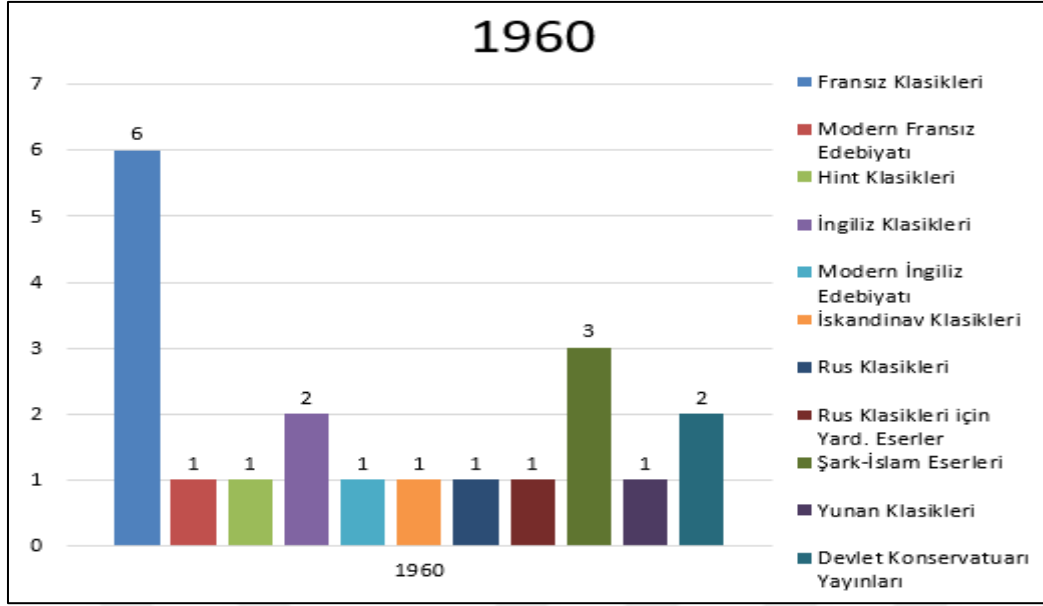
Şekil 6.20. 1956 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

Şekil 6.21. 1958 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

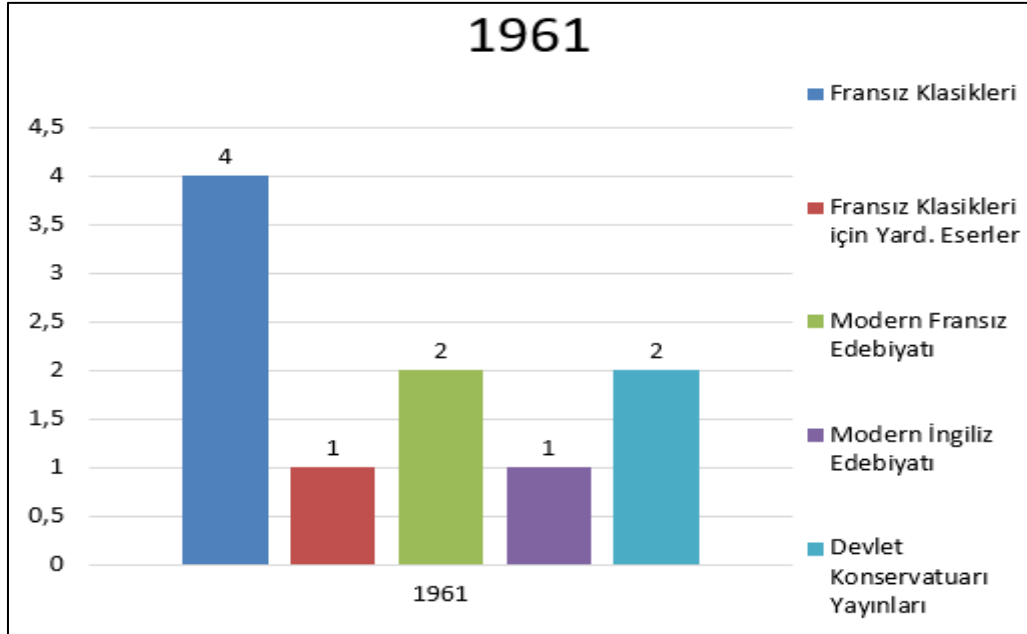
Şekil 6.22. 1959 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

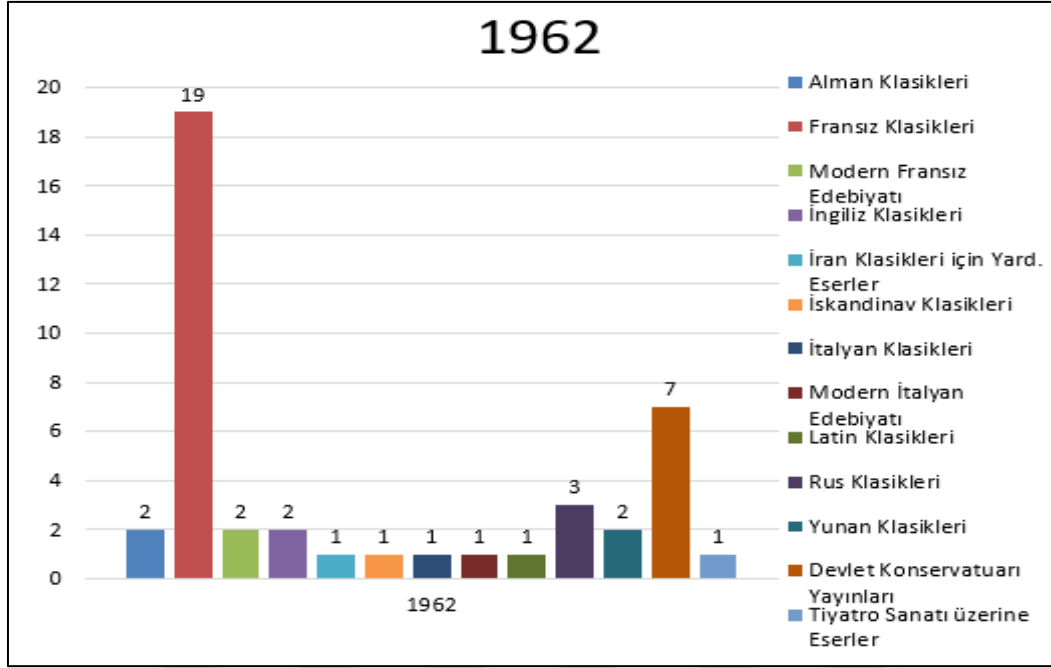
Şekil 6.23. 1960 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

6.2.4. 1961-1967 Arasında Tercüme Bürosu Faaliyetleri

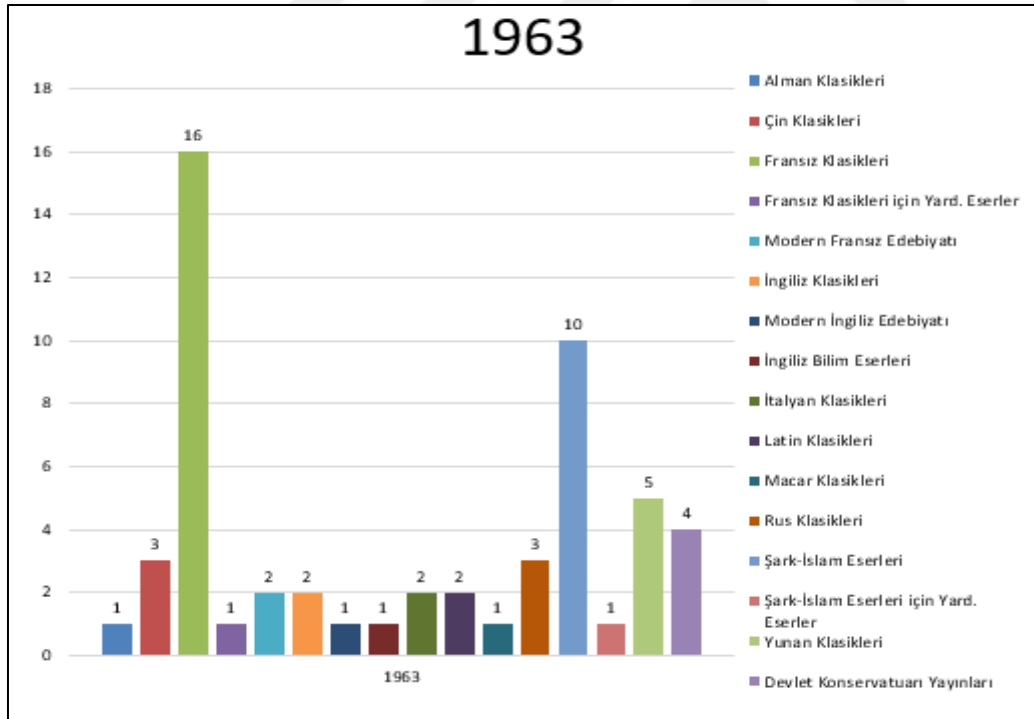
Aşağıda yer alan “şekil 6.24”, “şekil 6.25”, “şekil 6.26”, “şekil 6.27”, “şekil 6.28”, “şekil 6.29”, “şekil 6.30” adlı grafikler 1961 ve 1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetlerini sayısal verilerle göstermektedir.

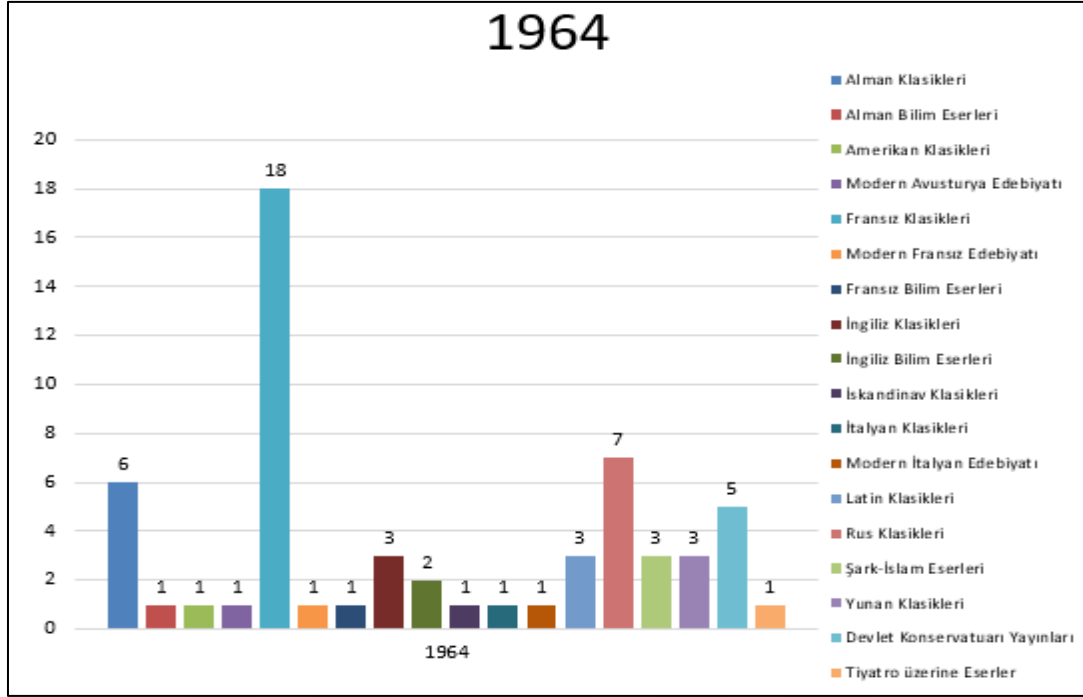
Şekil 6.24. 1961 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

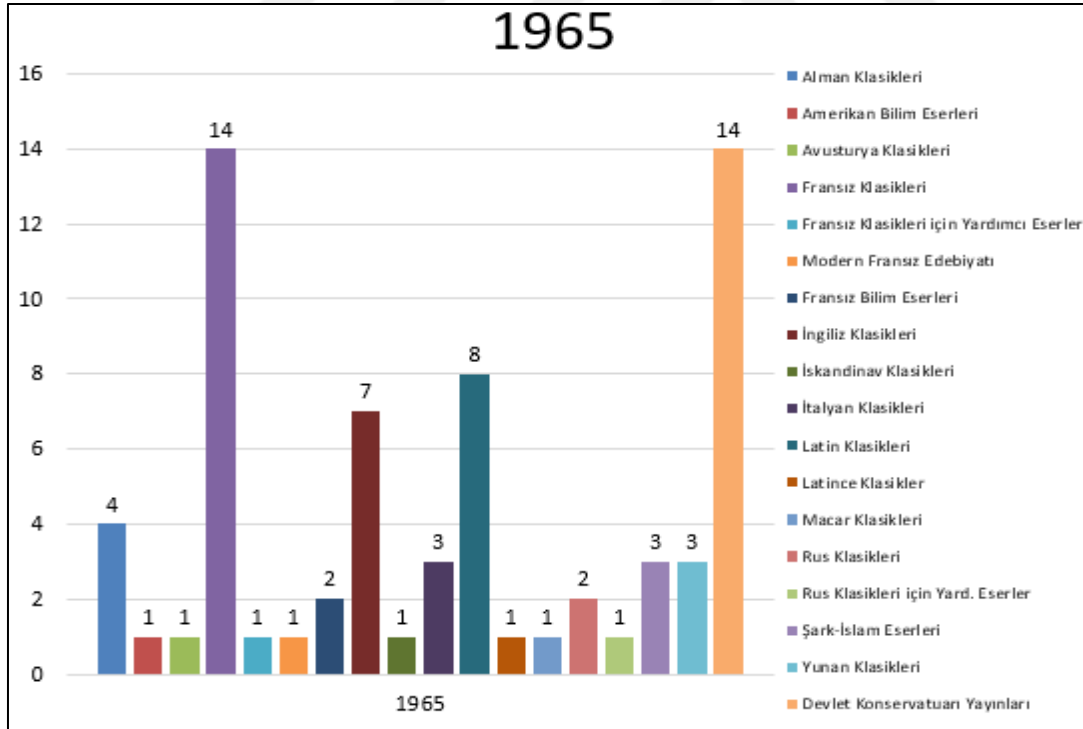
Şekil 6.25. 1962 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

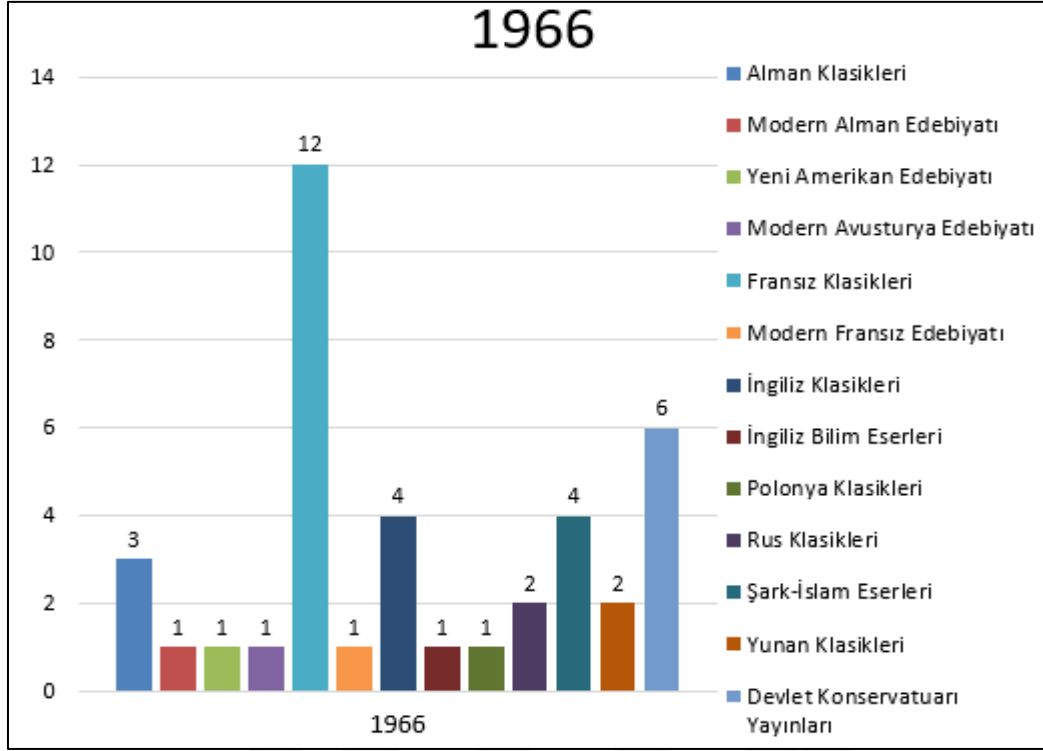
Şekil 6.26. 1963 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

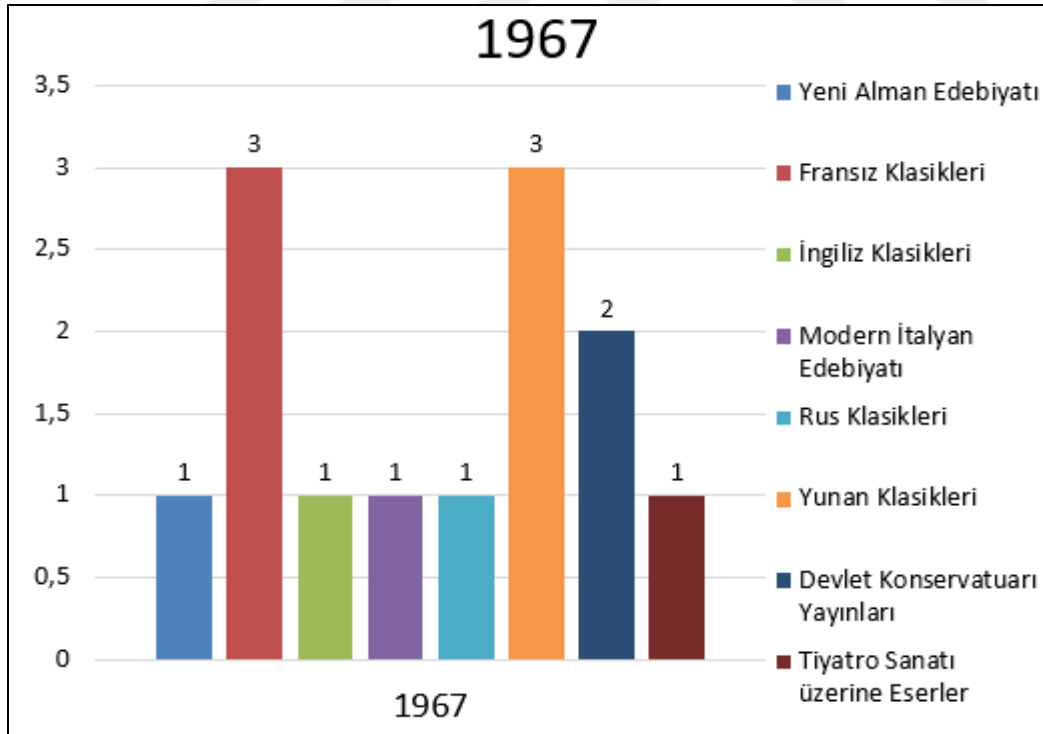
Şekil 6.27. 1964 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

Şekil 6.28. 1965 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

Şekil 6.29. 1966 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

Şekil 6.30. 1967 yılı Tercüme Bürosu faaliyetlerine ilişkin veriler

6.3. Tercüme Bürosu ve İdeolojik Çeviri

BTNK’da alınan kuruluş kararının ardından, Tercüme Bürosu eserlerin seçilmesi ve Türkçeye aktarılmasında belli başlı unsurlara sadık kalmıştır. Bunların başında Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş ilkeleri doğrultusunda dil ve çeviri politikaları benimsemek yer almaktadır. Ulusçuluk, Kemalizm, Tehvîd-i Tedrîsât, güneş dil teorisi çerçevesinde Türkçenin arılaştırılması ve buna benzer temel kavramlar Büro’nun Tercüme Heyeti’nden yapılan çevirilere kadar her aşamasında özenli seçimler yapılmasına yol açmıştır. Tercüme Bürosu kapsamında çıkan klasiklere Hasan Âli Yücel’in yazdığı önsözden alıntılanan aşağıdaki sözlerden, hümanizma ve ulus bilincinin batılı milletler nezdindeki edebî eserler benimsenmek suretiyle arttırılması konusunda Yücel’in görüşleri daha iyi anlaşılabilir;

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyus merhalesi, insan varlığının en müsahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle baslar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha dogrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde arttırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır (Yücel, 1961, s. 12).

Tercüme Bürosu mütercimlerinden Erol Güney, 2006 yılında yaptığı bir röportajda, Büro faaliyetleri hakkında bilgiler vermektedir. Güney, klasiklerin Türkçeye tercüme edilmesi için BTNK’de alınan karar doğrultusunda, her yıl 100 eserin Türkçeye kazandırılması hedefinin koyulduğunu ifade etmiştir. Güney aynı söyleşide, devlet eliyle tercüme faaliyetleri hakkında yorumlar yapmaktadır. Rusya’da XVIII. yüzyılda Çar I. Petro (Deli Petro ya da Büyük Petro) döneminde girilen tercüme etkinliği ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği zamanında Marksist eserlerin tercüme edilmesi uygulamalarının ideolojik çeviri faaliyetleri olduğundan bahsetmektedir. Bununla birlikte Güney bahse konu tercüme etkinliğinin Tercüme Bürosu faaliyetleri ile benzerlik göstermemesine rağmen, Büro bünyesinde yapılan tercüme de ideolojik çeviri sınıfına sokmaktadır. Bununla ilgili yorumunda ise “Gerçi bizim hareket de ideolojikti, ama batılılaşmak, modernleşmek ideolojydi bu.” ifadesini kullanmıştır. Güney söyleşisinde Tercüme Bürosu ürünlerinin şehirlî çocukların dikkatini çekmeyi çok başaramasa da, Köy Enstitüsü’nde okuyan çocuklar için çok önemli bir kaynak hâline geldiğini belirtmektedir. Yine Büro faaliyetleri kapsamında yapılan tercüme yayınları, tercüme politikaları ve tercüme sektörünün işleyişi bakımından ülkeye bir model olduğunu hatırlatmaktadır. Erol Güney, Türk Hümanizmi ve Tercüme Bürosu ilişkisini değerlendirirken tercüme politikasında hümanizmin önemli yere sahip olduğunu fakat proje sonuna bakıldığında

Tercüme Bürosu'nun hümanizma akımını Türkiye'ye kazandırma açısından yeterli başarıyı yakalayamadığını ifade etmektedir (Güney, 2006, s. 10-11).

Fakat Türkiye Cumhuriyeti'nde çok partili hayata geçilmesi sonucunda Tercüme Bürosu'nun önceden belirlenmiş politikaları, farklı siyasi ideolojilerin egemen olması nedeniyle sekteye uğramıştır. Kimi zaman bürokratik engeller, kimi zaman ekonomik engeller Büro faaliyetlerinin karşısına çıkmıştır. Nitekim 20 Ocak 1967 tarihinde Tercüme Bürosu üyelerinin 13 tanesinin toplu istifalarında sundukları gerekçeler bir yandan Büronun çeviri politikalarında ısrarcı olduğu ideolojik temelleri göstermekte, diğer yandan da farklı siyasi parti ve doğal olarak ideolojilerin Büro'nun çeviri faaliyetlerinde uyguladığı dil ve çeviri politikalarına müdahale etmesi sonucunda meydana gelen baskıların sonucu görülmektedir. Her iki bakımdan Tercüme Bürosu faaliyetlerinin çeviri politikalarındaki ideolojik yaklaşımlara kuran gittiği görülmektedir.

Tercüme Bürosu'nun 13 üyesinin istifası ve Büro faaliyetleri sonucunda çevirisi yapılan klasiklerin durumu, 1967 yılında ülkenin önde gelen basın organlarında sansasyonel tartışmalara da neden olmuştur. 22 Ocak 1967 tarihli Cumhuriyet gazetesi 13 üyenin protesto amacıyla istifa ettiğini duyururken, istifa eden üyelerin isimlerine yer vermiştir. Tercüme Bürosu üzerinde büronun bağlı olduğu Millî Eğitim Bakanlığı ve Kültür Müsteşarlığı aracılığıyla yapılan baskılara boyun eğmeyerek istifa ettiği öne sürülen üyeler sırasıyla, Prof. Bedrettin Tuncel, Prof. İrfan Şahinbaş, Prof. Samim Sinanoğlu, Prof. Meliha Ambarcıoğlu, Prof. Hamit Dereli, Prof. Selahattin Batu, Prof. Melahat Özgü, Tahsin Saraç, Salah Birsal, Nebil Otman, Lütfi Ay, Kamran Şerif Saru'dur. Ayrıca Tercüme Bürosu Başkanı Prof. Suut Kemal Yetkin'in iki ay önce istifa ettiği bildirilmiştir. İstifa mektubunda gerekçe olarak aşağıdaki ifadeler kullanılmıştır;

Son zamanlarda Tercüme Bürosunun eserlerin mütercimlere havalesi ve gelen tercümelerin kabulü gibi işlerle ilgili olarak aldığı bazı kararlar, Yayın Genel Müdürlüğü ve bu müdürlüğün bağlı bulunduğu Kültür Müsteşarlığı tarafından şüpheyle karşılandığı veya uygulanması bakımından geri bırakıldığı veya işleme tabi tutulmadığı, uzun zaman bekletildiği müşahade edilmiştir. Kültür Müsteşarlığınca yapılan bu tasarrufların Tercüme Bürosunun zaman içinde kesin olarak belirmiş yetki ve görevlerine vahim bir müdahale olduğu aşîkârdır. Bu durum karşısında yıllardır üyesi sıfatıyla çalışmakla şeref kazandığımız bir kültür organında çalışmaya devamda herhangi bir fayda ve imkân görmediğimizi teessürlerimizle bilgilerinize sunarız (Cumhuriyet Gazetesi, 1967, s. 9-10).

Yukarıdaki ifadelere ek olarak haber metninde Tercüme Bürosunun işlemez hale getirildiği, daha önceden seçilen eserlere müdahale edildiği, Kültür Müsteşarının bazı şüpheler doğrultusunda sık sık Büro faaliyetleri ve tercüme eserler üzerinde kontroller

gerçekleştirdiği ifade edilmiştir. Bu kontrollerin içeriğinde ise tercümede arı dil kullanımına karşı politika güdüldüğü ve arı dil ile tercüme edilen eserlerin yayınlatılmadığı iddia edilmiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 1967).

6.3.1. Tercüme Bürosu ve Türk Ulus İnşasına Katkıları

Egemen güç olarak devletin toplumla ilişkisi ve bu ilişkide toplumun dönüştürülmesi için devletin başvurduğu temel yöntemlerden birisi eğitim ve kültür faaliyetleri olarak öne çıkmaktadır. 1920’li yıllardan bu yana Türk ulus inşasında millî eğitim ideolojisinin oluşturulması ve ulusal eğitim ideolojisinde topluma millî bilinç kazandırılması için adımlar atılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk ile Kurtuluş Savaşı’ndan çıkan genç Türkiye Cumhuriyeti modern Türk ulusal devletini inşa etmek için Batı’nın çağdaş ve modernist politikalarına yüzünü dönmüştür. Atatürk ve CHP tek partili dönem boyunca Türk ulus-devletinin inşa edilmesinde önemli rol oynamışlardır. Türk inkılapları ile Kemalizm, ulus-devletin adeta resmî ideolojisi hâline gelmişlerdir. Bu çerçevede Türk Millî Eğitim politikaları da Kemalizmden etkilenmiştir ve modern bir ulus oluşturmak için millî eğitim ideolojisi Kemalizm ideolojisinden beslenmiştir. Bu çerçevede ulusal eğitim müfredatının yeniden inşa edilmesi için gerekli görülen adımlar atılmıştır (Kaplan İ. , 2013, s. 133).

Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki neredeyse kırk yıl boyunca Türk ulusal kültürünün planlanmaları sürmüştür. Ulusal kültür planlamasında eğitim sistemi, edebiyat ve çeviri dizgelerinin önemli bir rolü olduğu görülmektedir. Fakat ulusal kültür planlaması sürecinde tek partili siyasi hayat ve çok partili siyasi hayata geçişlerde planlama değişikliklerine rastlanmaktadır. Yine de ulus kültürünün başlangıç itibarıyla batılılaşma, hümanizm ve modernizm kavramları üzerinden planlandığı görülmektedir (Tahir Gürçağlar, 2018, s. 49). Mustafa Kemal Atatürk, Türk ulus inşasında resmî bir dilin önemine vurgu yapmıştır. Buna istinaden söylemlerinde, birçok kere, siyasal ve toplumsal yaşama katılmak isteyen anadili Türkçe olmayan yurttaşların anadillerini terk etmelerini ve Türkçe eğitim almalarını gerekli görmüştür. Milliyetin bariz göstergelerinden birini dil olarak gören Atatürk, Türk ulusu ve kültürünün bir parçası olmanın ön şartı olarak Türkçe konuşmanın kaçınılmaz olduğuna işaret etmiştir (Kaplan İ. , 2013, s. 142).

Tercüme Bürosu’nun kuruluşunda önemli bir role sahip dönemin Maarif vekîli Hasan Âli Yücel de siyasi, kültürel ve fikri birlikte ulusalcılığın önemine her daim vurgu yapmıştır. Yücel’in görüşlerinde millî eğitim politikaları ile ulusal kimliğin inşa edilmesi için herşeyin millî ve “öz Türk” olması gerektiğini birçok kez ifade etmiştir. Bu bağlamda ulusal eğitimin, dinî ve beynelmilel eğitime karşı sağlam ve kararlı bir politik düzlemde

ilerlemesi gerektiğini belirtmektedir (Kaplan İ. , 2013, s. 144). Türkçenin sadeleştirilmesi ve resmî dil olmasının yanı sıra Tehvîd-i Tedrîsât Kanunu ile eğitimde ulusal birliğin bir çatı altına toplanması millî eğitim politikalarında yekpare bir Türk ulusunun oluşturulma çabalarına ışık tutmuştur. Bunların ötesinde Türk ulusal repertuarını zenginleştirmek için hümanizm ve modernizm akımlarından etkilenmiş, ulus kimliğini besleyen Batı kökenli klasik eserler Tercüme Bürosu faaliyetleri ile Türkçeye aktarılmıştır. Tercüme edilen bu eserler millî eğitim müfredatlarında yer bulmuştur. Tercüme Bürosu faaliyetleri sayesinde çeviri eserler Türk millî eğitim müfredatına, Türk edebiyatı dizgesine nüfuz etmiştir. Ulusal kültürün, Türk kimliğinin yeni nesiller tarafından benimsenmesi ve içselleştirilmesinde millî eğitim bir araç olarak kullanılmıştır.

22 Ocak 1947 yılında dönemin Tercüme Bürosu ile ilgili yapılan ve Maarif vekîli Reşat Şemsettin Sürer'in başkanlık ettiği bir toplantı sonrası alınan kararlar Tercüme dergisinde yayımlanmıştır. Kararlar arasında, Tercüme Bürosu tarafından seçilen eserlerin gençler arasında vatan sevgisini canlı tutacak eserlerden seçilmesine dikkat edileceği belirtilerek “Yayımlanmasına devam edilecek edebî eserler arasında gençlerimizin yurt sevgisini uyanık tutacak mahiyetteki eserlerin dilimize çevrilmesine daha çok önem verilecektir.” denilmiştir (Tercüme, 1947, s. 435). Tercüme Bürosu faaliyetleri sonucu oluşan çeviri edebiyat dizgesiyle Türk ulusal repertuarı, diğer bir deyişle ulusal edebiyat dizgesi, çeviri edebiyat eserlerinden oldukça fazla etkilenmiştir. Özellikle Tercüme Bürosu'nda çevirisi yapılan daha önceden seçilen klasiklerin sadeleştirilmiş Türk diliyle tercümesi ve bunların ulusal müfredata girmesi Türkiye Cumhuriyeti'nde ulusal bilincinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Ancak özellikle çok partili siyasi yaşama geçiş ve siyasi konjonktür, parti ideolojileri ve ülke içindeki egemen güçler arasında çekişmeler ilerleyen süreçte Tercüme Bürosu faaliyetlerine yönelik eleştirileri de beraberinde getirecektir.

6.3.2. Tercüme Bürosu'nun İdeolojik Çeviri Faaliyetlerine Yönelik Eleştiriler

Büronun 27 yıl süren faaliyetlerinde başvurduğu çeviri politikaları özellikle 1960'lı yılların ortasından itibaren yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. 1967 yılında “Türk Dili İçin V” dergisinde, Tercüme Bürosu faaliyetlerine yönelik eleştirileri bir araya getiren özel bir sayı yayımlanmıştır. Basında çeşitli mecralarda yer alan eleştirel yazılar bu sayıda toplanmıştır. Bu özel sayıda Büro faaliyetleri sonucu ortaya çıkan eserlerden rahatsız olan kesimlerin Büro'ya karşı çok sert eleştiriler yönelttiği gözlemlenmektedir.

Bu eleştirilerde özellikle Büro'nun klasiklerin çevirisinde kimilerine göre kullanılmasını zorunlu kıldığı kimilerine göre ise teşvik ettiği arı dildir. Türkçenin adeta kuşdiline

dönüştürüldüğü, halkın anlamadığı ve halk dilinde karşılığı olmayan ve sadeleştirme politikaları ile icat edilen birçok kelimenin çeviri eserleri kusurlu kıldığı iddia edilmektedir. Örneğin; Pamir, çevirilmek üzere seçilen eserleri eleştirilmiştir. Pamir’e göre eser seçkisinde lüzumlu görülen eserlerin ihmal edildiği, bunlar yerine lüzumsuz birçok eserin tercüme edildiği ve devletin parasının adeta sokağa atıldığı iddia edilmektedir. Ayrıca, Tercüme Bürosu’nun umumi heyetinden mütercimlere kadar solcu olarak tabir edilen siyasi ideolojiye teslim edildiği öne sürülmüştür. Son olarak Pamir eleştirilerinde eserler hakkında somut örnekler vermekte, eserlerde bozuk cümleler, anlam ve ifadelerde düşüklükler olduğunu öne sürmektedir. Bu sorunları çoğunlukla kelime seçimlerine bağlayan Pamir, Prof. Melahat Özgü tarafından tercüme edilen Schiller’in “İnsanın Estetik Eğitimi Üzerinde Bir Dizi Mektup” eserinde kullandığı bazı kelimeleri aşağıdaki gibi listelemektedir;

...erke, erinç, eytişim, utkulu, gereç, yaşam, betimleme, yeğlemek, dizge, çevren, simge, yağınmak, ussal, öznel, törel, görel, anlak, örgenli görünü, tansımak, etke, tanıtlamak, yapıt, yabancı, görü, ayrıksız, saptamak, özelge, kurgu, kargış, koşullamak, savut, anık, tinsel, düzün, yönergilendirmek, bulunç, tansık, ulam, kalıt, yabansıl, dizem (sistem), dizge (yine “sistem” anlamında), doğa (dünya), doğa (tabiat, yaratılış), erkece (enerjik), erkesel (yine “enerjik” anlamında), giz (sır), gizlem (yine “sır” anlamında), gizem (yine “sır” anlamında.) (Pamir, 1967, s. 30-32).

Tercüme Bürosu’nun eserlerini eleştirenlerden Talat Cent ise Fransız Klasiklerinden 226 numaralı “Consuelo” adlı eserin çevirisindeki hataları tespit etmiş ve Büro’yu tercümelemleri kendi dilini dahi bilmeyenlere yaptırmakla itham etmiş ve sert eleştiriler yöneltmiştir. Cent’in “daha önsözü okurken elinizden atacak Devlet eli ve parasıyla nasıl yayınlandığına hayret edeceksiniz.” dediği eserde tespit ettiği hatalı çeviri ithamında bulunduğu ifadeler aşağıda yer almaktadır;

- “Bir saaygı duygusu hissettim.”
- “Bu adam tıknaz, fakat kısa boylu.”
- “Gözlerimde değeri yok” (gözümde yerine)
- “Kulağımı tamamen size veriyorum.” (Sizi can kulağı ile dinliyorum yerine)
- “Bir gün sonra istemiş olduğu.” (ertesi gün yerine)
- “Kadınlar yolu ile bir aileden doğru bir hatla inip gelmek.” (Ana cihetinden bir aileye mensup olmak yerine)
- “Yüce kalpli hamaratlık.”
- “Madem ki bu şey bize izin verilmemiş.”
- “Uygulanan uygarlık – Şarkıyı cerbeze ile söylemek.”
- “Tarihel törenin özentini vermek.” (Cent, 1967, s. 37-38)

Cent yukarıdakileri dilde acailik olarak tasvir etmektedir. Aynı zamanda eserlerin baskısında da birçok dizgi yanlışı olduğunu belirtmektedir (Cent, 1967, s. 37-38).

Tercüme Bürosu eserlerinde kullanılan dile karşı yöneltilen eleştirilerin bir sahibi de Emin Bayrakdaroğlu'dur. Bayrakdaroğlu bu eserleri Türkçe üzerinde yıkıcı bir el olarak gördüğünü belirtmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın uydurma dille kitap tercümesine son verilmesi için gerekli adımları atması gerektiğini ifade etmektedir. Bayrakdaroğlu dil işine politika sokulduğunu öne sürmüştür. Hatta öğretmenlik yaptığı dönemden verdiği bir örnekte, kompozisyon sınavı olan bir öğrencinin kendisine geldiğini ve "Hocam kompozisyon imtihanında öz Türkçe mi yazayım, yoksa konuştuğum gibi mi yazayım?" diye sorduğunu anlatmış, dilde zorlamayı doğru bulmayan bir görüşe sahip olduğundan öğrencileri bu türlü ikilemlere sokacak politik hamlelerin dile sokulmaması gerektiğini yazısında belirtmiştir (Bayrakdaroğlu, 1967, s. 66-67).

Tercüme Bürosundaki istifalar üzerine Refi Cevat Ulumay, eski Maarif vekili Hasan Âli Yücel'le aralarında geçen bir olayı anlatmakta ve Büro faaliyetlerini başarısız görme nedenlerini sıralamaktadır. Bunlar arasında en çarpıcı olanı Ulumay'ın, Tercüme Bürosu faaliyetleri ile çevirilen eserlerin kontrolünü yapan bir heyet oluşturulmaması hakkında yaptığı tespittir. Yücel'e bu tespiti anlatırken Abdülhamit döneminde yayınlanan tercüme eserleri kontrol eden mekanizmadan bahsetmektedir. O dönemde kontrolü yapılarak basımı yapılan eserlerin üzerinde "Maarif Nezaret-i-celilesinin ruhsatıyla tab' edilmiştir" ibaresi bulunduğunu hatırlatmıştır. Abdülhamit dönemi tercümelerinin başarısını ve özellikle "Şeytan Mağaraları", "Kızıl Sihirbaz", "Sevda Faciaları" gibi tercüme eserlerin dimağda bıraktığı lezzeti eserlerin kontrol edilmesine bağlamaktadır. Buna rağmen Tercüme Bürosu faaliyetlerinin denetimsiz bir şekilde yayımlandığı ve işin ehli mütercimlere tercüme yaptırılmadığını Yücel'e bizzat aktardığından bahsetmiştir. Batı klasiklerinden özellikle Fransızcadan tercüme edilenlerde ağır hataların bulunduğunu Yücel'e iletmiştir. Ulumay, aynı şekilde şark klasiklerinde de benzeri hatalı çevirilerin olduğundan bahsetmiştir. Bu tespitleri Yücel'e ileten Ulumay, ayrıca Tercüme Bürosu'nda klasiklerin çevirilerini hazırlayıp ıslah edecek, tercüme işinden haberi olan bir denetim heyetinin oluşturulmasının önemine vurgu yapmıştır (Ulumay, 1967, s. 17-19).

Bayrakdaroğlu'nun aktardığına göre, aslında Ulumay'ın Tercüme Bürosu'nda gördüğü çevirilerin denetim mekanizmasına yönelik eksikleri 1949 yılında Maarif vekili ve TDK Başkanı olan Prof. Tahsin Banguoğlu fark etmiştir. Fakat Banguoğlu bu mekanizmayı kurmak için dilde sadeleştirme çabalarının yürütüldüğü merkez olan TDK'yı seçmiştir. Bu

kapsamda 1950 yılı başında TDK bünyesinde bir İlim Heyeti kurmuştur. İlim Heyeti, Türkçenin terimler sistemine yeni eklenen fakat yanlış, kulağa hitap etmeyen, uydurma kelimeleri ıslah ederek bunları ülkemiz Türkçesinin fonetik, estetik ve dilbilgisi kurallarına göre ıslah edecekti. Bu çalışmanın dolaylı olarak Tercüme Bürosu faaliyetlerine de katkı yapması beklenmiştir. Ancak politik nedenlerden ötürü TDK, Banguoğlu'nun çabalarıyla kurulan İlim Heyeti birkaç ay sonra lağvedilmiştir. (Bayrakdaroğlu, 1967a, s. 93)

7. SONUÇ

XVIII. yüzyıl sonları itibarıyla Avrupa'da Fransız Devrimi'nin yaktığı milliyetçilik meşalesi, tıpkı bir domino etkisiyle çevre toplumları etkilemiş ve geleneksel monarşik ve teokratik yönetim sistemlerinin sorgulanmasına ve hatta yıkılmasına neden olmuştur. Fransız devriminin milliyetçilik ile ilgili fikirleri yayması ve ardından XIX. yüzyılda Romantizm akımının sanat, felsefe ve edebî eserler yoluyla sanat toplum içindir ilkesinden yola çıkarak ortak dil, kültür ve tarihe sahip toplulukları ulusal fikir etrafında bir araya getirdiği gözlemlenmektedir. Reform hareketleri, rönesans ve aydınlanma çağının tetikleyicisi niteliğindeki modernizm akımının geleneksele karşı olan romantizm ve milliyetçilik benzeri kavramlara da öncülük etmiştir. XIX. Yüzyılda geleneksel sosyo-politik düzenin sorgulanması ile birlikte toplumları yeniden inşa sürecine sokan milliyetçilik hareketi birçok medeniyeti yeniden şekillendirmiştir. Başta müslim ve gayrimüslimlerden oluşan birçok halkı bünyesinde barındıran Osmanlı İmparatorluğu dönemin siyasal ve toplumsal hareketlerinden olumsuz etkilenmiş, zamanla duraklama ve çöküş evrelerini yaşamıştır. Milliyetçilik akımı ile beraber başlayan toplumsal kimlik arayışı siyasal isyanlara dönüşmüş ve dış mihrakların da destekleriyle Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına giden süreç başlamıştır.

Fakat siyasal ve sosyal sonuçları olan bunca akımın toplumları yeniden inşa edebilmesini açıklayabilmek için farklı teoriler ortaya atılmıştır. Bu çalışma toplumun meydana gelmesi için en önemli unsurlardan sayılan ortak dil, kültür ve tarihin belirli ideolojik yaklaşımlar ve planlı ve programlı çeviri politikaları ile toplumların yeniden inşa edilebileceğini gösteren verileri ortaya koymaktadır. Bu çalışmada toplumların yeniden dizayn edilmesi veya ulusların inşa edilmesini açıklamak için bir dönemin çeviri faaliyetlerinin incelenmesine başvurulmuştur. Çeviribilim alanının dil, kültür ve edebiyat üzerindeki etkilerini bir adım öteye taşıyarak, çeviri faaliyetlerinin toplumsal dönüşüm üzerindeki nüfuzu ortaya koyulmuştur. Bir toplumun ulusa dönüştürülmesinde sanatın ve edebiyatın rolü ve ulusal repertuarının oluşturulmasında önemli olan faktörler masaya yatırılmıştır. Bu bağlamda Itamar Even-Zohar'ın Çoğuldizge kuramının işlevselliği uygulamalı olarak görülmektedir. Özellikle yeni inşa edilen ulusların zayıf edebî külliyatları göz önünde bulundurulduğunda, güçlü durumdaki çevre uluslardan edebî eserlerin merkeze çeviri yoluyla kazandırıldığı ve böylece ulusal repertuarlarının geliştirildiği görülmektedir. Ancak çeviri yoluyla ulusal repertuarına kazandırılan eserlerin başta siyasal ideolojik kaygılar olmak üzere bazı durumlarda yeniden yazım ve manipülasyon süreçlerine tabi

tutulmasıyla karşılaşılmaktadır. Edebî eserlerin hedef kitleye aktarılırken içerisine ideolojik mesajlar yerleştirilmesi, siyasi ve ideolojik çağrışım yapan terminolojilerin seçilmesi ve eser hedef literatüre aktarılmadan önce güç odaklarınca çevirmenlere belirli sınırlar dâhilinde çeviri yapma izni verilmesi gibi bazı durumlar edebî eserlerin yeniden yazım ve manipulasyon süreçlerine örnektir.

Bu çalışma kapsamında görüldüğü üzere bir etki unsuru olarak ideolojinin kültür üzerindeki baskısı, başta edebî eserler olmak üzere, çeviriye bir ideolojik araç olarak başvurulmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle XX. yüzyılın başından bu yana ideolojilerin, kültürleri inşa etmekte kullanıldığı görülmektedir. Başta ulusal kültürler olmak üzere, milliyetçilik ideolojisi, dil ve bileşenleri üzerinden ulusların kültürlerini şekillendirmektedir. Dilin en önemli bileşeni olarak çeviri Even-Zohar'ın Çoğuldizge kuramında öne sürdüğü gibi merkez-çevre ilişkisinde olduğu gibi kültürü şekillendirme gücüne sahiptir. Kendini kabul ettirmiş güçlü olan saygın ulusal edebiyatlar çeviri yoluyla ve kültürel aktarım sayesinde zayıf toplumların edebî ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Fakat burada merkez çevre ilişkisini kuran gücün merkezindeki iktidar kilit bir role sahiptir. İktidar, sahip olduğu ideoloji ile çevreden merkeze alınacak eserleri henüz seçme aşamasından, çevirilerinin yapılmasına kadar hedefte nasıl bir kültürü inşa edeceğine karar vermektedir.

Sovyet Rusyasının Komünist literatürü zenginleştirirken Batı'dan çevirdiği eser ve yazarları seçmesi, bunlara eklediği önsöz ve sonsözler ile birlikte eserlerde çıkardığı bölümler iktidar ve ideolojisi ilişkisini açıklayan örneklerden sadece biridir. Benzeri durum Faşist İtalya'da da görülmektedir. Aslında bu örnekler bir yandan da devletlerin çeviri politikalarını ve bu politikadaki ideolojik yaklaşımların sonuçlarını göstermektedir. Dolayısıyla XX. yüzyıl başı ve ortalarında çeviri politikaları izleyen devletlerin genelde diktatörvari bir anlayışla merkezden yönetildiği görülmektedir. Bu çerçevede izledikleri politikalarda oldukça sert tutumlar takınırken devletin çeviri alanına kimi zaman çeviri eserler üzerinde kontroller yapan komisyonlar kurarak, kimi zaman çeviri eserleri tek elden basarak veya bastırarak, kimi zaman ise çevirilmesi için seçtikleri eserler üzerine manipulatif oynamalar yaparak veya çevirmen üzerinde kurulan baskılarla yaptırarak müdahale ettiğine rastlanmıştır.

Dil ve çeviri faaliyetlerinin ideolojik eksenli yürütülmesi aynı zamanda ulusal kültürlerin gelişmesine de katkı sağlamıştır. XX. yüzyılda meydana gelen başta I. Dünya Savaşı olmak üzere siyasi olayların ulus-devletleri tetiklemesiyle birlikte ulusu inşa edecek

kültürlerin de ithal edilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Ortak dil, tarih, kültür ve kader birliğine sahip toplumların Batı anlayışına sahip bir ulusa dönüştürülmesi ve bu toplumlarda geçmişte görülen birlik bilincinin ulusal bir birlik anlayışına dönüşmesi için ulusal kültür ve ulusal eğitim faaliyetlerinin önemi daha da artmıştır. Dolayısıyla Batı kökenli, ulus bilincini körükleyen edebî eserlerin bu yeni toplumların dağarcığına kazandırılması için çeviri kutsal bir rol üstlenmiştir. Fakat toplumların uluslaşması için tek çeviri faaliyetlerinin homojen bir yapıya bürünmesi gerekmektedir. Bunun için toplumun kullandığı dilin ulusal statü kazanması, ulusal dilde okur-yazarlığın artırılması da; iktidarların ulus-devleti inşa etmesi için kaçınılmaz hale gelmiştir.

Toplumların ulus bilinci kazanması; ulusal kimliğin gerçekleştirilmesi olur. Bunun için de ulus inşa sürecinde, merkezi yönetimin başta resmî dil olmak üzere dil politikaları önem arz etmektedir. Bununla birlikte ulusal bir eğitim politikasının başarılmasına giden yolda resmî dil politikalarına başvurulması gerekmektedir. Böylece topluma nüfuz edilen eğitim politikaları dolayısıyla verilen müfredat toplumun yeni bir kimlik bilinci kazanmasını kolaylaştırmaktadır. Çeviri politikaları benimsenmesi de bu noktada önemlidir. Zira iktidarların eğitim müfredatlarında yer verdiği yabancı eserlerin çevirisinde bir dil birliği ve fikir birliği olması ulusal yöndeki toplumsal kimlik bilincinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ulusal bir devletin henüz inşa edilme sürecinde dil ve çeviri faaliyetlerinde izlenecek planlı ve programlı politikalar uzun vadede toplumun ulusa dönüştürülmesine katkıda bulunmaktadır.

Toplumun ulus bilinci kazanma süreci aslında ulusal kültür faaliyetlerinin toplum nezdinde yaygınlaştırılmasıyla gerçekleştirilir. Ulus inşa sürecinde bazı çevreler tarafından yadırganabilecek bu tür hamleler, topluma ait mevcut kültürde değişmelere yol açmaktadır. Ancak devlet ve iktidar sahipleri tarafından izlenen istikrarlı, tutarlı, plan ve programlı bu süreçler zamanla toplumun dönüştürülmesine yol açar. Bu doğrultuda edebî eserlerin toplumsal dönüşümde etkisi oldukça fazladır. Zira ulusal kültür ve edebiyatın inşasını tamamlamak için çevredeki saygın ulus edebiyatlarından merkeze çeviri yoluyla kazandırılan bu eserler sessiz ve derinden bir ulusal devrimi gerçekleştiren bir araç hâline dönüşmektedir. Çünkü nesillere edebî eserler ve eğitim yoluyla nüfuz ettirilen ulus bilinci hem kitlelerin birlikteliğini yeni bir kimlikle inşa eder, hem de kitlelerin içinden yeni aydın ve yazarların edebî eserlerinde ulus bilincini destekleyen fikirlere beslenmesine öncülük eder.

Bu çalışma örneğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren Osmanlı'daki millet sisteminin Türk ulusu'na dönüştürülmesinde dil ve çeviri çalışmalarının rolü ele alınmıştır. Bu minvalde Tanzimat Fermanı ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'ndaki kültürel reformların edebiyat alanında da gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle Batı edebiyatından roman, hikâye ve benzeri yeni türlerin Osmanlı'da kültür, sanat ve edebiyatla ilgilenen aydınlarının ilgisini çekmiştir. Bu çerçevede Batılı eserlerin ilk defa çevirildiği görülmüştür. Batı menşeli bu eserlerin Osmanlı'daki modernleşme çabaları ile literatüre kazandırılması için yapılan çeviri faaliyetlerinde genellikle eserlerin tamamının tercüme edilmesi yerine kısaltılmış versiyonlarının çevirildiğine rastlanmıştır. Üstelik bu çeviri faaliyetleri düzenli ve planlı olmamıştır. Fakat yine de Tanzimat'tan itibaren edebiyat alanında Batı kaynaklı eserlerin ilgi odağı hâline gelmesi aydınların ve aydınları takip eden kitlelerin zihinlerindeki toplumsal değerlerin sorgulanmasına neden olmuştur. Bu dönemde çeviri faaliyetlerinin Batılı eserlere yönelmesindeki temel nedenlerden birisi Batı'nın modern bilim ve sanat anlayışının saygın görülen bu medeniyetleri oldukça ileri taşıması ve diğeri ise Osmanlı'da bilim, sanat ve edebî eserlerin üretiminde bir bunalım dönemine girilmesi olmuştur. Zira Even-Zohar'ın Çoğuldizge kuramında öne sürdüğü merkez-çevre ilişkisinde çeviri eserlere başvurulmasının nedenleri arasında bulunan “merkezdeki literatürün durağanlaşması” ilkesi aslında bu durumu açıklar niteliktedir. Ancak Çoğuldizge kuramının bu dönemde tam anlamıyla gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. Çünkü içinde bulunulan dönemdeki imkân ve şartlar, Even-Zohar'ın kuramını destekler nitelikte olsa da, edebî eserlere yönelik planlı ve programlı politikalar görülmediğinden, aslında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren Çoğuldizge kuramı ulusal edebiyatın inşa edilmesine katkıları sunmuştur.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'ni ilan ederek devletin siyasi kimliğini tanımlamış olsa da, toplumsal kimliğin halk tarafından benimsenmesi için belirli politikaların atılması gerektiğinin farkındadır. İmparatorluktan Cumhuriyet'e geçiş süreciyle birlikte ulusal bir devletin kurulduğu ilan edilmiştir. Bu noktada toplumun Osmanlı'daki millet anlayışından sıyrılıp ulus kimliğine geçmesi ve bu bilinci kazanması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bunun ilk ve en önemli adımı 1924 Anayasasında “Türk Devleti'nin resmî dili Türkçedir” ifadesine yer verilmesi ile atılmıştır. Devletin resmî dilinin Türkçe olarak kabul edilmesi üzerine toplumun uluslaştırılması için atılan diğeri en önemli adım ise yine 1924 yılında eğitimde birliğin sağlanmasına imkân veren Tehvîd-i Tedrîsât (öğretim birliği) Kanunu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden geçirilmesidir.

Ülkedeki tüm eğitim ve öğretim kurumlarının Maarif Vekâleti'ne bağlanması ve böylece öğrencilerin bir müfredat görmesi sağlanmıştır. Ulusal eğitim ve öğretimin tek çatı altında toplanması, bir taraftan Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğini inşa edecek gençlerin göreceği eğitimin tek bir elden kontrollü olarak yapılmasına imkân verirken, diğer taraftan da eğitim-öğretim müfredatlarında gelecek nesillerin toplum bilincinin de devlet ideolojisi kontrolünde inşa edilmesine imkân vermiştir.

Devletin ve toplumun Türk ulusal kimliğine bürünmesi için gerekli adımlar Türkiye Cumhuriyeti'nde inkılaplar ve devrimlerle gerçekleştirilmiştir. Türk ulusal kimliğinin inşasında dil politikaları bakımından önem arz eden diğer bir devrim Harf Devrimi'dir. Bununla birlikte, her ne kadar bu adımlar atılmış olsa da, ilerleyen yıllarda dil politikalarında yapılan başta Harf devrimi olmak üzere 1930'lu yılların sonundaki Türkçenin sadeleştirilmesi çalışmaları modernist ve gelenekçi yaklaşımlara sahip politikacı ve aydınların arasında tartışmalara da neden olmuştur. Aslında dil alanındaki bu tartışmalar toplumsal hafızanın yeniden inşa edilmesi ile toplumsal hafızanın geçmişle bağlantısının korunması arasındaki önemi savunan aydınların görüş ayrılığından meydana çıkmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren devlet ve toplum ideolojisi Batı'nın modernizm hareketinden etkilenir şekilde Ulusçuluk fikrinden beslenmiştir. Bu bağlamda Türk ulus inşasında Batı'nın fikir dünyasında XIX. yüzyıldan itibaren ivme kazanan modernizm ve hümanizm menşeli hareketler, Türk Devleti'nin kuruluşundan sonra ulus odaklı toplumsal dönüşümünde ilke edindiği akımlardan olmuştur. Ulus inşa ekseninde Cumhuriyet dönemi dil ve çeviri politikaları göz önünde bulundurulduğunda devletin modernist ve hümanist akımların etkisinde adımlar attığı görülmüştür. Özellikle 1930'lu yıllardan itibaren Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kurulması, Türk dilinin modernize edilmesi çerçevesinde ortaya atılan "Güneş-Dil Teorisi" ve Türkçenin sadeleştirilmesi gibi adımlar Türk müfredatı ve Türk edebiyatının ulusal kimlik kazanması için yapılan önemli girişimlerden bazılarıdır.

Türk dilinin döneme ait güncel sorunları üzerine 1939 yılında gerçekleştirilen Birinci Türk Neşriyat Kongresi'nde ülkenin her yerindeki resmî veya özel olmak üzere basım ve yayın işlerinin Türkçe ile ilgilenen herkes tarafından gözden geçirilmesi, devletin ve bireylerin bu konuda görüşlerini paylaşması amaçlanmıştır. BTNK ile birlikte Türk dilinin ulusal çapta korunması ve kollanması için yapılması gerekli görülen adımların paydaşların katılımıyla görüşülmesi amaçlanmıştır. Görüşülen birçok konuyla birlikte BTNK'nin en önemli sonuçlarından birisi ülkede müfredat için okutulacak dünya klasiklerinin tercüme

faaliyetlerinin Maarif Vekâleti bünyesinde kurulacak bir birim tarafından yürütülmesine karar verilmesi olmuştur. Bu karar, Türkiye Cumhuriyeti'nde tercüme faaliyetlerinin ilk defa devlet kurumuna bağlı bir şekilde sistemli, düzenli, planlı ve programlı yürütüleceği anlamına geliyordu. BTNK'da alınan bu kararı izleyen süreçte Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk çeviri politikası yürürlüğe girmiştir. BTNK çerçevesinde alınan kararlar doğrultusunda, Türkiye'de ilk çeviri politikası ürünü olarak Maarif Vekâleti bünyesinde bir Tercüme Bürosu kurulmuştur. Tercüme Bürosu'nun faaliyetleri ve dünyadaki, özellikle Batı'daki, bilim, sanat ve edebiyat alanındaki gelişmeleri takip etmek için Tercüme adında bir derginin belirli aralıklarla yayın yapması kararlaştırılmıştır. Dönemin Maarif vekili Hasan Âli Yücel Türkiye'de tercüme müessesinin devlet politikalarıyla eşgüdümlü olmasına ön ayak olmuştur. Özellikle orta tahsil çağı olarak adlandırılan ortaokul-lise dönemindeki genç nesilleri yetiştiren okulların müfredatına devlet kontrolünden geçen tercüme eserlerin yerleştirilmesi Türk ulusal inşa sürecine olumlu katkı sunan oldukça parlak bir fikir olmuştur.

Türkiye'de Türk ulusal inşa sürecinin zirveye taşınmasına vesile olan eylemlerden birisi de 1940-1966 yılları arasında Tercüme Bürosu tarafından Türk ulusal repertuarına kazandırılan çeviri eserlerdir. Bu eserler sayesinde Türk ulusal repertuarı Batı menşei eserler ağırlıklı olmak üzere yabancı kaynakların Türkçeye tercüme edilmesi sayesinde oldukça zenginleşmiştir. Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında 1120 eser Türkçeye tercüme edilip yayımlanmıştır. Bu eserler Fransız, Alman, Yunan, İngiliz ve Rus edebiyatı başta olmak üzere Batı kökenli klasik edebiyat eserlerinden oluşmaktadır. Eserlerin menşeiine göre tercüme edilen sayılar çalışmanın altıncı bölümünde ayrıntılı biçimde verilmiştir. Türkiye'de çeviri politikaları kapsamında bu eserler belirli kriterler doğrultusunda seçilmiştir. Bu eserlerin tercüme edilmesindeki temel amaçlardan birisi Türk ulusal repertuarını zenginleştirmektir.

1940-1967 yılları arasında yürütülen tercüme faaliyetleri Maarif Vekâleti kontrolünde yapılmış ve devletin ideolojisine uygun olan ve Tercüme Heyeti tarafından belirlenen, genellikle modernist ve hümanist akımların etkili olduğu Batı menşei, eserlerin çevirildiği görülmüştür. Tercüme Bürosu tarafından belirlenen eserlerin çevirisi için de belirli kriterler aranmıştır. Tercüme Bürosu'nun belirlediği bir tercüman havuzu bulunmakta ve bunlar arasında özellikle bazı tercümanların çevirilerinin daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bununla birlikte, tercüme edilecek eserlerde kullanılacak Türkçenin TDTC (ilerleyen yıllarda TDK) tarafından uygun görülen Türkçe usul ve esaslarına göre olması

beklenmiştir. Tercüme Bürosu kurulduğu ilk yıllarda Türkçenin sadeleştirilmesi gibi öz Türkçeci yaklaşımları benimsemiştir. Buna rağmen eserlerin çevirilerinde birçok hataların olduğuna dair eleştiriler de yöneltilmiştir. Çeviri eserlerde bu denli hata olmasının altında yatan bazı sebepler bulunmaktadır. Bunlardan en kabul edilebilir olanı, Köy Enstitülerinin üstlendiği görevi yerine getirmek için ihtiyaç duyulan ideolojik literatüre bir an önce kavuşmak için tercüme işlerinin aceleye getirilmesi gösterilebilir.

Tercüme Bürosu ve Türkiye'nin çeviri politikaları, Büro'nun faaliyet gösterdiği 27 yıl boyunca oldukça çalkantılı dönemler geçirmiştir. Belirli bir süre sonra, Tercüme Bürosu düzenli işleyemez hale gelirken, Tercüme dergisi düzenli aralıklarla yayınlanamaz olmuştur. Bu durumun temelinde Türkiye'nin demokratik ve çok partili siyasi hayata geçişi bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren 1950'li yıllara kadar tek partili dönemin olması ülkede devletin kuruluş ideolojileri üzerine politik adımlar atmasını kolaylaştırmıştır. Ancak ülkedeki sosyal ve siyasal hayatın beklentilerinin tek parti üzerinden karşılanamaması doğrultusunda daha demokratik bir Türkiye Cumhuriyeti ihtiyacı ile karşılaşmış ve dönem itibarıyla gereği yapılarak siyasal seçenekler çeşitlendirilmiştir. Ancak bu siyasal çeşitlilik ve çok partili hayata geçiş ülkedeki toplum dinamiklerinin farklı şekilde tezahürüne neden olmuş, siyasiler de toplumun beklentilerine cevap vermek için dönem dönem geçmişte sıkı sıkıya bağlı kalınan ilkeleri gevşetmiş ve izlenen politikaları yumuşatmıştır.

Birçok kaynak Tercüme Bürosu'nun faaliyetlerini farklı unsurlar göz önünde bulundurarak tasnif etmektedir. Türk ulusal repertuarı inşası çerçevesinde çeviride ideoloji, Tercüme Bürosu faaliyetleri ve hükümetlerin çeviri politikaları incelenmiştir, elde edilen verilere göre Tercüme Bürosu faaliyetlerinin dört farklı dönem altında ele alınmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir. Bunlardan ilki Türk hümanizmine ve Tercüme Bürosu faaliyetlerine olan büyük katkıları nedeniyle Hasan Âli Yücel'in Maarif vekili olarak görev yaptığı ve Büro'nun en etkin olduğu 1940-1946 yıllarını kapsayan dönemdir. İkincisi, tek partili döneme denk gelen fakat Hasan Âli Yücel'in Maarif Vekilliğini bıraktığı Büro'nun etkin olmayı sürdürdüğü 1947-1949 yıllarını kapsayan dönemdir. Üçüncü dönemle birlikte ülkenin çok partili siyasi hayata geçiş süreci başlamıştır, 1950-1960 yıllarını kapsayan CHP'ye muhalefet eden Demokrat Parti döneminde Tercüme Bürosu faaliyetlerini azalan bir ivmeyle faaliyetini sürdürdüğü görülmüştür. Son olarak Türkiye'de ilk askeri darbe ve ardından belirli süre Cunta yönetiminin devam ettiği 1961-1967 yılları bulunmaktadır. Tercüme Bürosu, siyasi çevrelerde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ilkeleri doğrultusunda

gerekli görülen, ülkede Atatürk'ün benimsediği ilke ve inkılaplar doğrultusunda hayata geçirilen bir birim olarak görülmüştür. Türkiye'nin erken cumhuriyet döneminde eğitim kültür, sanat, edebiyat alanlarında Türk ulusal repertuarının ihtiyaç duyduğu kaynakları Türkçeye tercüme yoluyla kazandırmıştır. Tercüme Bürosu'nun faaliyetleri incelendiğinde yukarıdaki dönemlerde iktidarda olan hükümetlerin siyasi ideolojilerine göre Büro'nun yayım sayısı artmakta veya azalmaktadır. Bunun nedeni olarak partilerin ve siyasilerin kendilerini ait hissettikleri ideoloji çerçevesinde birbiriyle hesaplaşmaları gösterilebilir. Bu çerçevede Büro'nun iş ve işlevleri siyasi ve Bürokratik olarak bazı dönemlerde zorlu süreçler geçirmiş, hatta 1967 yılında Büro faaliyetleri üzerindeki siyasi baskılardan dolayı Tercüme heyetinin tamamı istifa etmiş ve Büro faaliyetleri sona ermiştir.

Türk ulusal yazınının gelişimine katkıda bulunan, Türk ulus inşasının önemli evrelerinden birinde önemli rol oynayan Tercüme Bürosu; Türk toplumunun ulusa dönüştürülmesinde gerek seçtiği eserler, gerek tercüman profili, gerekse eserlerin Türkçeye tercümesinde kullanılmasında koyduğu kriterler ile günümüzde benimsediğimiz Türk kimliğinin ve kullandığımız Türkçenin mimarı olmuştur. Tercüme Bürosu nazarından geçen seçme eserlerin Millî eğitim müfredatında yer almasıyla nesilden nesile inşa edilen kültürel ve toplumsal bilinç, bu eserleri okuyan yeni Türk aydınlarının daha kaliteli ve bilinçli şekilde yazdıkları, hazırladıkları eserleri Türk kültür repertuarına kazandırmasına vesile olmuştur. Even-Zohar'ın Çoğuldizge kuramında öne sürdüğü savlarının henüz ortaya atılmadan önce, Türk ulusal repertuarının inşasında ve dolayısıyla Türk ulusunun inşasında vücut bulduğu görülmektedir. Merkezde bulunan henüz genç varsayılan Türk ulusal edebiyatı, ağırlıklı olarak modernizm ve hümanizm eksenli fikirleri barındıran çevre konumdaki saygın görülen başta Batılı ülkelerin edebiyatları olmak üzere diğer ülke ve medeniyetlerin edebiyat kaynaklarından beslenmiş ve zamanla zenginleşmiştir. Bununla birlikte, Çoğuldizge kuramına uygun şekilde Türk ulusal repertuarının dizgelerin etkileşimi ile zenginleşmesine Tercüme Bürosu önderlik ederken; ulusal repertuarın halk arasında yaygınlaşması ve halk tarafından kabul görmesine olanak veren sistem ise Türk Millî Eğitim Sistemi olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar, İ. (1983). *Dilimiz Atatürk ve Sonrası*. Balıkesir: İnci yayınevi.
- Ağıldere, S. T. (2008). Kültürlerarası İletişimde Eylem Odaklı Yaklaşım: İstanbul Saint-Joseph Lisesinin Türk Öğrencileri (1870-1905). *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 125-134.
- Akarsu, B. (1984). *Wilhelm Von Humboldt'da Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Akbulut Atay, A. N. (1994). *Türk Yazın Dizgesinde Shakespeare'in Bir Yaz Gecesi Rüyası Çevirileri: Çeviri Kuramında Norm Kavramının Değerlendirilmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Akbulut, O. (2012). Resmi Dil ve Anayasalarda Düzenlenişi. *Ankara Barosu Dergisi*(3), 155-182.
- Akdoğan, N. S. (2010). Modern Ulus-Devlet Olma Yolunda Harf İnkılabı ve Uygulanması. *Amme İdaresi Dergisi*, 43(3), 33-59.
- Aksoy, N. B. (2010). The Relation Between Translation and Ideology as an Instrument for the Establishment of a National Literature. *Meta*, 55(3), 438-455.
- Aksoy, Z. (2005, 12 09). *Yoksulluğun Karanlık Portresi*. 06 01, 2016 tarihinde Radikal - Kitap: http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php/?ek=ktp&haberno=4632 adresinden alındı
- Aktaş, Ş. (2007). *"Millî Edebiyat", Türk Edebiyatı Tarihi* (2 b., Cilt 2). (T. S. Halman, & O. Horata, Dü) İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Aktaş, T. (1996). *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*. Ankara: Orsen Matbaacılık.
- Althusser, L. (2017). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (A. Tümertekin, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Alvstad, C., Hild, A., & Tiselius, E. (Dü). (2011). *Methods and Strategies of Process Research: Integrative approaches in Translation Studies*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamin Publishing Company.
- Amman, M. (2008). *Akademik Çeviri Eğitimine Giriş*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Anderson, B. (1995). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin yayılması ve Kökenleri* (İkinci Basım b.). (İ. Savaşır, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Arı, S. (2016). *Çeviri ve Kültürel Semboller*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Aslan, S., & Yılmaz, A. (2001). Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, II(2), 93-108.

- Atabay, M. (2009, Bahar). Cumhuriyet Kültürü. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*(43), 455-469.
- Ateşman, E. (2001). Kültürel Farklardan Kaynaklanan Çeviri Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 29-35.
- Aytaç, G. (1997). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*. Ankara: Gündoğan yayımları.
- Balcı, S. (2006). *Osmanlı Devleti'nde Tercümanlık ve Bab-ı Ali Tercüme Odası*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Banarlı, N. S. (1985). *Kültür Köprüsü*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Banarlı, N. S. (2010). *Türkçenin Sırları*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Barut, E., Odacıoğlu, M. C., & Köktürk, Ş. (2016). Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde (SSCB) Düşünce Hareketlerinin Edebi Eserler Üzerinde Etkisi: SSCB'de Çeviri Sansürü. *Tarih Okulu Dergisi*(26), 459-479.
- Bassnett, S. (1998). The Translation Turn in Cultural Studies. S. Bassnett, & A. Lefevere içinde, *Constructing Culture: Essays on Literary Translation Topics in Translation* (s. 123-140). Clevedon: Multilingual Matters.
- Bayrakdaroğlu, E. (1967). Millî Eğitim Bakanının Senatoda Dil Müdafaası. *Türk Dili İçin V, IV(A9)*, 65-68.
- Bayrakdaroğlu, E. (1967a). Diller Çözülürken. *Türk Dili V, IV(A9)*, 93-96.
- Benjamin, W. (2013). *Sanatta ve Edebiyatta Eleştiri: Alman Romantizminde Eleştiri Kavramı*. (E. Gen, & M. Tüzel, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berk, Ö. (1999). *Translation and Westernization in Turkey (From the 1840s to the 1980s)*. Warwick: Warwick Üniversitesi.
- Berk, Ö. (2001). Ulusların ve Ulusal Kimliklerinin Oluşturulmasında Çeviri Yöntemlerinin Rol ve İşlevi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(4), 49-66.
- Berlin, I. (2004). *Romantikliğin Kökleri*. (M. Tunçay, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berman, M. (2002). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*. (Ü. Altuğ, & B. Peker, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Beyhan, M. (1993). Bir II. Abdülhamit Devri Aydın'ının Profili: Lastik Said Bey. *Osmanlı Araştırmaları*(13), 167-205.
- Bezirci, A. (1992). *Halk ve Sosyalizm İçin Kültür ve Edebiyat*. İstanbul: Yön Yayıncılık.
- Bingöl, Y. (2004). Kimlik Tartışmaları Işığında Türk Dil Politikaları. *Ankara SBF Dergisi*, 27-58.
- Bingöl, Y. (2009). Language, Identity and Politics in Turkey: Nationalist Discourse on Creating a Common Turkic Language. *Alternative Journal of International Relations*, 8(2), 40-52.

- Binyazar, A. (1997). *Toplum ve Edebiyat*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Bora, T. (1995). Türkiye'de Milliyetçilik Söylemleri: Melez bir Dilin Kalın Lügati. T. Bora içinde, *Milliyetçiliğin Kara Baharı* (s. 95-133). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bosco, G. (2016). *www.interproinc.com*. 03 31, 2016 tarihinde Interpro Translation Solutions: <http://www.interproinc.com/blog/translation-techniques> adresinden alındı
- Bulut, A. (2018). *Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji, İdeolojik Çeviri*. Ankara: Siyasal Kitap.
- Bülbül , M., Küzeci, D., & Türkoğlu, S. (2014). Edebiyat ve Toplum İşlevi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-12.
- Caceres Würsig, I. (2017). Interpreters in History: A reflection on the Quesion of Loyalty. C. Valero-Garces, & R. Tipton içinde, *İdeology, Ethics and Policy Deveelopment in Public Service Interpreting* (s. 3-20). Britol: Multilingual Matters.
- Calhoun, C. (2007). *Milliyetçilik*. (B. Sütçüoğlu, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Yayınları.
- Can, M. Z. (2015). *İdeolojik Çeviri - Tanzimat ve Cumhuriyet Dönemi Örneğinde*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Caviedes, A. (2003). The Role of Nation Building within the European Union. *Dialectical Anthropology*, 27, 249-268.
- Cent, T. (1967). Millî Eğitim Bakanlığına Mektup. *Türk Dili İçin V, IV(A9)*, 37-38.
- Chesterman, A. (1997). *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam-Philedelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Childs, P. (2010). *Modernizm*. Ankara: Sitare Yayınları.
- Classen, C. (1998). *The Color of Angels: Cosmology, Gender and the Aesthetic Imagination*. Londra-New York: Routledge.
- Cumhuriyet Gazetesi. (1967, 01 22). Tercüme Bürosunun 13 Üyesi İstifa etti. *Türk Dili İçin V, IV(A9)*, 9-10.
- Çakır, A. (2005). Çeviri Yöntemleri. *Selçuk Üniversitesi SBE Dergisi*(14), 237-244.
- Çalışlar, O. (2009, 10 31). "*Türk Modernizmi'nin açmazı: Militarizm ve milliyetçilik*". 11 27, 2017 tarihinde www.radikal.com.tr: <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/oral-calislars/turk-modernizminin-acmazi-militarizm-ve-milliyetcilik-961942/> adresinden alındı
- Çilliler, Y. (2015). Modern Milliyetçilik Kuramları Açısından 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu Fikir Akımları. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 10(2), 45-65.
- Çolak, Y. (2011). Modern Devletin Çeşitlilikle İmtihanı. *Muhafazakar Düşünce*, 7(28), 11-31.

- Delisle, J., & Woodsworth, J. (2012). *Translators through History*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- D'hulst, L., O'Sullivan, C., & Schreiber, M. (2016). Translation Policies: What's in a name? L. D'hulst, C. O'Sullivan, & M. Schreiber içinde, *Politics, Policy and Power in Translation History* (s. 7-15). Berlin: Frank&Timme.
- Doğramacıoğlu, H. (2009, Sonbahar). Ahmet Vefik Paşa Adaptasyonlarında Kültürel Sentez ve Edebi Eser Çevirisi. *Turkish Studies*, 4(8), 1074-1089.
- Drucker, H. M. (1972). Marx's Concept of Ideology. *Philosophy*, 47(180), 152-161. Ekim 11, 2019 tarihinde www.jstor.org/stable/3750102. adresinden alındı
- Eglaja-Kristson, E. (2012). Filtered through the Iron Curtain: Soviet Methodology for the Canon of World (Foreign) Literature and the Latvian Case. *Interlitteraria*, 17, 341-351.
- Elbir, B., & Karakaş, Ö. (2007). Cumhuriyet Dönemi Türk Kültür ve Edebiyatında Hümanizmin Etkileri. *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish and Turkic*, 2(4), 381-392.
- Encyclopedia Britannica. (2019, Temmuz 16). *Antoine-Louis-Claude, Comte Destutt de Tracy - French Philosopher*. Ekim 11, 2019 tarihinde www.britannica.com:https://www.britannica.com/biography/Antoine-Louis-Claude-Comte-Destutt-de-Tracy adresinden alındı
- Erdoğan, İ. (1999, Aralık 6-7). *Kültür İdeoloji ve Osmanlı Basını*. 10 25, 2018 tarihinde [www.irfanerdogan.com: http://irfanerdogan.com/makaleler1/osmanli.htm](http://www.irfanerdogan.com:http://irfanerdogan.com/makaleler1/osmanli.htm) adresinden alındı
- Erhat, A. (1940). Yunan Eserlerinin Almanca Tercümesi. *Tercüme Dergisi*, 83-89.
- Ertan, O. (2005, Ekim 13). Itamar Even-Zohar ve Çoğul Dizge Kuramı. *Kuram*, 2-7. www.ceviribilim.com. adresinden alınmıştır
- Even-Zohar, I. (2004). Yazınsal Çoğuldizge içinde Çeviri yazının Durumu. M. Rifat içinde, *Çeviri Seçkisi 2 - Çeviri(bilim) nedir?* (S. Paker, Çev., s. 191-201). İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Even-Zohar, I. (1990). Poly-System Theory in Poly-System Studies. *Poetics Today*, 11(1), 9-26.
- Even-Zohar, I. (1990a). System, Dynamics, and Interference in Culture: A Synoptic View. *Poetics Today*, 11(1), 85-94.
- Even-Zohar, I. (1990b). The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem. *Poetics Today*, 11(1), 45-51.
- Even-Zohar, I. (1990c). Interference in Dependent Literary Polysystems. *Poetics Today*, 11(1), 79-83.
- Even-Zohar, I. (2010). *Papers in Culture Research*. Tel Aviv: Tel Aviv Üniversitesi.

- Fawcett, P. (2005). İdeology and Translation. M. Baker içinde, *Encyclopedia of Translation Studies* (s. 106-111). Londra, New York: Routledge.
- Featherstone, M. (2005). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*. (M. Küçük, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gentzler, E. (1993). *Contemporary Translation Theories*. London, New York: Routledge.
- Gill, S. K. (2014). *Language Policy Challenges in Multi-Ethnic Malaysia* (1. b.). London: Springer Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). *Türk Medeniyeti Tarihi*. (İ. Aka, & K. Y. Koprıman, Dü) İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (1982). Millet Nedir. A. Çay içinde, *Makaleler VII*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (2004). *Türkçülüğün Esasları*. (M. Kaplan, Dü.) İstanbul: Millî Eğitim Yayınları.
- Gökalp, Z. (2007). Millet ve Vatan. M. Koç içinde, *Türkleşmek - İslamlaşmak - Muasırlaşmak*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Göktaş, N. (2005). *Türk Çeviri Tarihinde Tercüme Dergisi ve Metis Çeviri Dergisinin Yeri*. Adana: Çukurova Üniversitesi, SBE.
- Göktürk, A. (2018). *Çeviri: Dillerin Dili* (13. Baskı b.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Greenfeld, L. (2017). *Milliyetçilik: Moderniteye giden 5 yol*. (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Alfa Yayınları.
- Grywacz, A. (2012). The Role of Language in Nation-Building Process. *Jurnal Linguistik Terapan*, 2(2).
- Gündoğdu, M. (1999, Nisan). Cumhuriyet Dönemi Çeviri Etkinlikleri. *Çeviri Bülteni*.
- Gündüz, Ö., & Fırat, İ. (2014). Dil Devriminin Gerçekleşmesinde Türk Dil Kurumunun Rolü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 59-71.
- Güney, E. (1940). Rusya'da Tercüme. *Tercüme Dergisi*, 195-197.
- Güney, E. (2006, 06 29). Tercüme Bürosu'nun Öyküsü. (Ü. Bayazoğlu, Röportaj Yapan) "Kitap" Eki.
- Güngör, E. (1975). *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gürsel, N. (1978). Çeviri Etkinliği ve Kültür. *Türk Dili Dergisi-Çeviri Sorunları Özel Sayısı*(322), 21-26.
- Haleva, B. R., & Kıvanç, A. (2015, Bahar). Türkiye'de Çeviri Politikaları ve Yayınevleri Üzerine Dönemsel Bir Kesit İncelemesi. *Turkish Studies*, 10(8), 1325-1344.

- Halifoğlu, M. (2015). Stuart Hall: Yapı, İdeoloji, Kùltür. H. O. İnce içinde, *Günümüzde Yeni Siyasal Yaklaşımlar III - Farklılıklar-Çözüm Arayışları* (s. 231-257). Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Hampson, N. (1991). *Aydınlanma Çağı*. (J. Parla, Çev.) İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Hayes, C. J. (2010). *Milliyetçilik: Bir Din*. (M. Çiftkaya, Çev.) İstanbul: İz Yayınları.
- Hermans, T. (1985). *Manipulation of Literature, Studies in Literary Translation*. Londra-Sidney: Routledge.
- Hermans, T. (1994). Translation between Poetics and Ideology. *Translation and Literature*(3), 138-145.
- Hobsbawm, E. J. (1962). *The Age of Revolution (1789-1848)*. New York: Mentor Books.
- Hobsbawm, E. J. (1995). *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik Programı Mit Gerçeklik*. (O. Akınhay, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hollinger, R. (2005). *Postmodernizm ve Sosyal Bilimler - Tematik Bir Yaklaşım*. (A. Cevizci, Çev.) İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Holmes, J. S. (2000). The Name and Nature of Translation Studies. L. Venuti içinde, *The Translation Studies Reader* (s. 172-185). Londra, New York: Routledge.
- İçöz, N. (2013). 1940 Yılı: Türk Kùltür ve Edebiyatında Çeviri ile Açılan Çığır. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2), 335-344.
- İpek, B. (2015). Bireyde Dil Bilinci. *Journal of Turkish Language and Literature*, 1(2), 33-44.
- Işıklar, C. (2008). Günümüz Türkiye'sinde Ordunun Askere Alma Sisteminin Korunması Meselesi ve Millî Devlet (Ulus-Devlet) Anlayışı ile İlgisi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakùltesi Dergisi*, 12(1-2), 797-821.
- James, D. G. (1963). *The Romantic Comedy*. Oxford : Oxford Press.
- Jusdanis, G. (2015). *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kùltür -Millî Edebiyatın İcad Edilişi-*. İstanbul: Metis Kitap.
- Kabaklı, A. (2004). *Türk Edebiyatı* (Cilt 1). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Millî Kùltürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kale, N. (2002). Modernizmden Postmodernist Söylemlere Doğru. *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*(19), 31-51.
- Kaplan, İ. (2013). *Türkiye'de Millî Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaplan, M. (2016). *Kùltür ve Dil* (34 b.). İstanbul: Dergah Yayınları.

- Kaplan, R. (1993). Klasikler Tartışması (Başlangıç Dönemi). *Türkoloji Dergisi*, 11(1), 161-208.
- Karadağ, A. B. (2004). Çeviri ve Çevirmenin Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmedeki Rolü. *Varlık Dergisi*(1155), 9-15.
- Karadağ, A. B., & Bozkurt, E. (2014, Bahar). II. Meşrutiyet'ten Harf Devrimi'ne Kadar Osmanlıcaya Yapılan Roman Çevirilerinin Süreç Öncesi Normlar Bağlamında İrdelenmesi. *Humanitas*(3), 85-103.
- Karadağ, A. B., Bozkurt, E., & Alimen, N. (2015, Nisan). Çeviri ve Yönlendirme: Sabiha ve Zekeriya Sertel'in Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserleri. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*(2), 93-112.
- Karakaş, M. (2006). Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği. *Doğu-Batı Dergisi*(38), 57-77.
- Karal, E. (1985). Tanzimat'tan sonra Türk Dili Sorunu. M. Belge (Dü.) içinde, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 2, s. 314-332). İstanbul: İletişim yayınları.
- Karpat, K. H. (2009). *Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum*. İstanbul : Timaş Yayınları.
- Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kayaoğlu, T. (1998). *Türkiye'de Tercüme Müesseseleri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- KE, Y.-M., & ZHU, X.-j. (2016). From the Manipulation of Literary Translation to the Manipulation of Literary Creation: A Case Study. *Journal of Literature and Art Studies*, 1278-1285.
- Kekevi, S., & Kılıçoğlu, G. (2012). Uluslararası İlişkilerde Kültür ve Kimlik. *Journal Life of Science*, 1(1), 1183-1192.
- Kennedy, E. (1979). Ideology from Destutt De Tracy to Marx. *Journal of the History of Ideas*, 40(3), 353-368.
- Kırpık, G., & Tokdemir, M. A. (2014). Talim ve Terbiye Kurulu'nun Kararları Işığında Tarih Dersleri ve Tarih Eğitimi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(16), 382-394.
- Korucu, B. (2007). *"Türk Hürmanizmi"nin Çeviri Boyutu: Tercüme Bürosu ve Tercüme Dergisi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi SBE.
- Köksal, E. (2013). *100 Yıllık Dava*. İstanbul: İlmek Yayınları.
- Kumar, R. (2012). *Role of Translation in Nation Building*. New Delhi: Modlingua.

- Kunt Akbaş, S. (2007). *Enrichment of National Literature Through Translation: Significance of the Translation Bureau in the Turkish Republic's Social and Cultural Life, As Well As Turkish Translation History*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurultay, T. (1998). Cumhuriyet Türkiye'sinde Çevirinin Ağır Yüğü ve Türk Hümanizması. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 11, 13-36.
- Küçük , C. (1985). *Osmanlılarda Millet Sistemi ve Tanzimat, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 4). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kvedyte, V. (2005). *Translation Strategies in the Process of Translation: A Psycholinguistic Investigation*. 03 2016, 2016 tarihinde http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050530_202148-55814/DS.005.1.01.ETD adresinden alındı
- Larrain, J. (1995). *İdeoloji ve Kültürel Kimlik*. (N. N. Domaniç, Çev.) İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Lash, S. (2000). *Modernite mi, Modernizm mi? Weber ve Günümüz Toplumsal Teorisi*. (M. Küçük , Çev.) Ankara: Vadi Yayınları.
- Lawall, S. N. (1968). *Consciousness: Structure of Literature*. Cambridge-Massachusetts: Harvard University Press.
- Lefevere, A. (1992). *Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame*. London: Routledge.
- Lefevere, A. (2003). *Translation, History, Culture*. New York: Routledge.
- Li, W. (2016). A Systematic approach to manipulation in Translation - a case study of Ye Junjian's 1958 translation of H. C. Andersen's Tales. L. D'hulst, C. O'Sullivan, & M. Schreiber içinde, *Politics, Policy and Power in Translation History* (s. 95-112). Berlin: Frank&Timme.
- Mardin , Ş. (2010). Sivil Toplum. M. Türköne, & T. Önder içinde, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset* (s. 9-21). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Meriç, C. (2016). *Ümrandan Uygarlığa* (23 b.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Meylaerts, R. (2011). Translation Policy. Y. Gambier, & L. Van Doorslaer içinde, *Handbook of Translation Studies Vol 2* (s. 163-168). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1946). *Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Millî Eğitim Bakanlarının Millî Eğitim ile ilgili söylev ve demeçleri*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Millî Kütüphane Yayınları. (1967). *Dünya Edebiyatından Tercüme Klasikler Bibliyografyası 1940-1966*. (A. Ötüken, & Millî Kütüphane Bibliyografya Enstitü Mensupları, Dü) Ankara: Ayyıldız Matbaası A.Ş.

- Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. New York: Routledge.
- Munday, J. (2009). Issues in Translation Studies. J. Munday içinde, *The Routledge Companion to Translation Studies* (s. 1-19). Londra, New York: Routledge.
- Munday, J. (2009). *The Routledge Companion to Translation Studies*. Londra, New York: Routledge.
- Nalcioğlu, A. U. (2016). Edebiyat ve Kültür Üzerine. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 701-710.
- Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. New York-Londra-Toronto-Sidney-Tokyo: Prentice Hall.
- Nida, E. A. (1964). *Towards a Science of Translating: With Special Reference to Principle and Procedures involved in Bible Translating*. Leiden, Hollanda: E. J. Brill.
- Odacıoğlu, M. C. (2011). *The Translation of Medical Texts: A Case Study on Arthur C. Guyton and John E. Hall's Textbook of Medical Physiology*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Okay, M. O. (1991). *Edebiyat ve Kültür Dünyamızdan: makaleler, denemeler, sohbetler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ortaylı, İ. (1985). *Osmanlı İmparatorluğunda Millet, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 4). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Owji, Z. (2013, 01 01). Translation Theory Translation Strategies: A review and Comparison of Theories. *Translation Journal*, 17(1).
- Öntaş, T. (2016). İdeolojinin kültürel yorumu olarak değerler ve bir değerler ideolojisi olarak muhafazakarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14(31), 159-185.
- Özdemir, O. (2006). Egemenlik ve Dil. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3(1), 13-24.
- Özden, H. Ö. (2013). *Bir İnanç ve Kültür Terkipçisi Yahya Kemal*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Özdoğan, M. (2015, Kasım 08). Türkiye'de Ulus İnşası ve Dil Devrimi. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 2(5), 227-262.
- Özkırımlı, U. (1999). *Milliyetçilik Kuramları*. İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Pamir, A. (1967). Tercüme Facialarının Kahramanları. *Türk Dili İçin V, IV(A9)*, 30-32.
- Pirinççi, F. (2006). Yunan Ulusal Kimliğinin Oluşumu Sürecinde İçsel ve Dışsal Parametrelerin Analizi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 46(1), 53-78.
- Plonska, D. (2014). Strategies of Translation. *Psychology of Language and Communication*, 18(1), 67-74.

- Ranzato, I. (2016). Freddie's Preliminary Norms-Italy's Censorship Bureau. L. D'hulst, C. O'Sullivan, & M. Schreiber içinde, *Politics, Policy and Power in Translation History* (s. 211-228). Berlin: Frank&Timme.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları*. (H. Hülür, Çev.) Ankara: De KI Basım Yayım Ltd Şti.
- Roger, A. (2008). *Milliyetçilik Kuramları*. (A. U. Kılıç, Çev.) İstanbul: Versus Yayınları.
- Safranski, R. (2013). *Romantik - Bir Alman Sorunsalı*. (A. Nalbant, Çev.) İstanbul: Kabalcı.
- Sarı Ertem, H. (8). Kimlik ve Güvenlik İlişisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: Kimlik Güvenliği ve Güvenliğin Kimliği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*(16), 177-237.
- Sarı, İ. (2016). *Atatürk İlke ve İnkılapları*. Antalya: Nokta E-Book Publishing.
- Sauer, J. (1997). Türkiye'de İlk Çeviri Dergisi: Tercüme. *Kebikeç*(5), 35-49.
- Schaffner, C. (2014). Third Ways and New Centres İdeological Unity or Difference. M. Calzada Perez içinde, *Apropos of Ideology Translation Studies and Ideology* (s. 23-42). Londra, New York: Routledge.
- Schiffman, H. F. (1994). Diglossia, Linguistic Culture, and Language Policy in Southeast Asia. K. L. Adams, & T. J. Hudak (Dü.), *Papers from the Second Annual Meeting of the Meeting Southeast Asian Linguistic Society* içinde (s. 279-307). Arizona: Arizona State University.
- Sertkan, K. (2007). *The Ideology of Lexical Choices in the Turkish Translations of Oliver Twist*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı.
- Sharma, J. K. (2012). Translation, Globalzation an Multiculturalism. R. Kumar içinde, *Role of Translation in Nation Building* (s. 195-207). New Delhi: Modlingua.
- Sinanoğlu, O. (2018). *Bir Nev-York Rüyası "Bye-Bye" Türkçe*. Otopsi Yayınevi.
- Sinanoğlu, S. (1999). *Türk Hümanizmi II*. Ankara: Yeni Gün Haber Ajansı Bası Yayıncılık A.Ş.
- Smith, A. D. (2004). *Millî Kimlik*. (B. S. Şeren, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Smith, A. D. (2013). *Milliyetçilik-Kuram, İdeoloji, Tarih*. (Ü. H. Yolsal, Çev.) İstanbul: Atıf Yayınları.
- Smith, P. (2007). *Kültürel Kuram* (İkinci Baskı b.). (S. Güzel Sarı, & İ. Gündoğdu, Çev.) İstanbul: Babil Yayınları.
- Sucu, İ. (2012). Althusser'in Gözünden İdeoloji ve İdeolojinin bir Taşıyıcısı olarak Yeni Medya. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7(3), 30-41.
- Sun, S. (2012). *sanjun*. 03 16, 2016 tarihinde www.sanjun.org: <http://www.sanjun.org/TranslationStrategies.html> adresinden alındı

- Şen, D. F. (2015). *Türk Siyasal Kültüründe Millet Algısı ve Milliyetçilik*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Şendeniz, Ö. (2014). Erken Cumhuriyet Dönemi Dil Politikaları: Güneş Dil Teorisi'nin Türk Basınında Yansımaları. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları*, 10(20), 307-326.
- Şengül, A. (2007). Edebiyatta Ötekilik Meselesi ve Türk Edebiyatında Öteki. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*(15), 97-116.
- Şimşek, F. (2016). *Kültür Aktarımı Kuramının Eleştirisi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Şimşek, T. (2014). Türkçe'nin Resmi Dil Olması ve Doğru Kullanımının Kanunla Korunması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(29), 738-749.
- T.C. Maarif vekâleti. (1997). *Birinci Türk Neşriyat Kongresi 1-5 Mayıs 1939; Raportlar, Teklifler*. Ankara: Edebiyatçılar Derneği.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2003). The Translation Bureau Revisited - Translation as Symbol. M. C. Perez içinde, *Apropos of Translation, Translation Studies on Ideology-Ideology in Translation Studies* (s. 113-130). London-New York: Routledge.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2003a). Çoğuldizge Kuramı. Uygulamalar.Eleştiriler. M. Rifat içinde, *Çeviri Seçkisi I - Çeviriyi Düşünenler* (s. 243-268). İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2008). *The Politics and Poetics of Translation in Turkey, 1923-1960* (Cilt 31). Amsterdam - New York: Rodopi B.V.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2015). *Kapılar Çeviri Tarihine Yaklaşımlar*. İstanbul: Scala Yayınları.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2016). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2018). *Türkiye'de Çevirinin Politikası ve Poetikası (1923-1960)*. (T. Demirel, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tanrıkulu, L. (2016). 19. Yüzyıldan Günümüze Çeviri Bilimi Konusundaki Araştırmalara Kısa Bir Bakış. *Turkish Studies*, 11(14), 935-950.
- Tanrıkulu, L. (2018). Çoğuldizge kuramı ışığında Sabahattin Ali'nin İçimizdeki Şeytan adlı romanının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 27-38.
- Tarım, R. (2013). Atatürk ve Türk Dili. *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(9), 95-103.
- Temur, N. (2011). *Folklor ve İdeoloji - Sovyetler Birliği Döneminde Kırgızistan'da Folklor Politikaları ve Çalışmaları 1917-1958*. Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Tercüme. (1947). Haberler. *Tercüme*, VII(42), 435-437.
- Thiesse, A. M. (2010). Ulusal Kimlikler, Ulusaşırı bir Paradigma. A. Dieckhoff, C. Jaffrelot, & D. Çetinkasap (Dü.) içinde, *Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek* (s. 151-178). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Thomas, D. (2002). *Nation-Building, Propaganda, and Literature in Francophone Africa*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Toksöz, F. (2000). Ulusal Repertuar içinde Çeviri Yazının Yeri ve Önemi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*(1), 213-216.
- Tosun, M., & Şimşek, F. (2012). Osmanlı'nın son döneminden Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemine devlet eliyle yaptırılan çevirilerin toplumsal ve kültürel değişime etkisi. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 1719-1735.
- Touraine, A. (2007). *Modernliğin Eleştirisi*. (H. Tufan, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Toury, G. (2002). Translations as a Means of Planning and the Planning of Translations: A Theoretical Framework and Exemplary Case. S. Paker içinde, *(Re)Shaping of Literature and Culture* (s. 148-165). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Toury, G. (2004). The Nature and Role of Norms in Translation. L. Venuti içinde, *The Translation Studies Reader* (s. 198-220). New York: Routledge.
- Tuncer, H. (2000). *Dil-Kültür Edebiyat ve Sanat Penceresinden*. İzmir: Akademi Kitabevi.
- Turhan, M. (1969). *Kültür Değişmeleri - Sosyal Psikoloji bakımından bir tetkik*-. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Tyulenev, S. (2009, Temmuz). Why (not) Luhmann? On the applicability of social systems theory to translation studies. *Translation Studies*, II(2), 147-162.
- Uluç, Ö. (2012, Aralık). İmparatorluktan Ulus-Devlete Vatandaşlık Halleri: Osmanlı ve Türkiye'de Vatandaşlık Politikaları. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 6(12), 7-30.
- Ulumay, R. C. (1967). Klasikler. *Türk Dili İçin V, IV(A9)*, 17-19.
- Ulusoy, M. (2014). *Türk Devrimi ve Milliyetçilik*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Umami, A. (2015). *An Analysis of Translating Figurative Language in Paulo Coelho's Novel The Alchemist*. (M. Muchtar, & R. Rangkuti, Dü) Sumatra, Endonezya: University of Sumatera Utara.
- Urgan, M. (2003). *İngiliz Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uşaklıgil, H. Z. (2014). *Sanata Dair*. (R. Tarım, L. A. Çanaklı, & S. Ayhan, Dü) İstanbul: Özgür Yayınları.
- Ülken, H. Z. (2009). *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü -İslam Medeniyetinde Tercüme ve Tesirleri*-. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Vavrousova, P. (2016). Censorship of Translated Literature under Franco's Dictatorship: Self-censorship of Czech Literature. L. D'hulst, C. O'Sullivan, & M. Schreiber içinde, *Politics, Policy and Power in Translation History* (s. 135-156). Berlin: Frank&Timme.

- Venuti, L. (2004). Translation, Community, Utopia. L. Venuti içinde, *The Translation Studies Reader* (2. Basım b., s. 468-489). London: Routledge.
- Venuti, L. (2004a). *The Translation Studies Reader*. New York: Routledge.
- Vid, N. (2007). Use of Domesticated and Foreignized Methods in the Soviet School of Translation. *Elope: English Language Overseas Perspectives and Enquiries*, 151-159.
- Vidal Claramonte, M. A. (2014). (Mis)Translating Degree Zero Ideology and Conceptual Art. M. Calcazade Perez içinde, *Apropos of Translation, Translation Studies on Ideology -Ideology in Translation Studies* (s. 71-88). Londra, New York: Routledge.
- Vinay, J. P., & Darbelnet, J. (1995). *Comparative Stylistic of French and English: A Methodology for Translation*. (J. C. Sager, & M. J. Hamel, Dü) Amsterdam-Philedlphia: John Benjamins Publishing.
- Von Mises, L. (2001). *Nation, State and Economy*. (L. B. Yeager, Çev.) Library of Congress Yayınları.
- Yavuz , H. (1996). *Osmanlılık Kültür, Kimlik*. İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
- Yıldırım, E. (2012). *Hayali Modernlik ve Türk Modernliğinin İcadı* (2. Baskı b.). İstanbul: Doğu Kitabevi Yayınları.
- Yıldız, Ş. (2006, Aralık 22). *Çeviride Eşdeğerlik ve Çeviri Kuramları Bağlamında Karşılaştırmalı bir Çalışma*. Mart 10, 2016 tarihinde Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi: https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi39YPcubbLahUDkSwKHaVDApMQFggBMAA&url=http%3A%2F%2Fdergisosyalbil.selcuk.edu.tr%2Fsusbed%2Farticle%2Fdownload%2F717%2F669&usg=AFQjCNHJzupugdR_VpuyXhThHxNu4HDDIw&s adresinden alındı
- Yoldaş, Ü. (tarih yok). *Çoğuldizge Kuramı*. 08 17, 2019 tarihinde [www.academia.edu](http://www.academia.edu/20037879/Çoğuldizge_Kuramı): https://www.academia.edu/20037879/Çoğuldizge_Kuramı adresinden alındı
- Yücel, H. A. (1961, Temmuz-Aralık). Klasiklere Birinci Söz. *Tercüme Dergisi*, XV(75-76).
- Yükseker, H. (1982, 01 01). Turkish Language Reform: An Early Example of Language Planning. *Toronto Working Papers in Linguistics*, 3, 89-100.
- Zabunoğlu, H. G. (2018). Günümüzde Ulus-Devlet. *ERÜHFD*, 13(1), 535-559.
- Zakhir, M. (tarih yok). *Translation Procedures*. 04 01, 2016 tarihinde www.translationdirectory.com: <http://www.translationdirectory.com/articles/article1704.php> adresinden alındı
- Zeka, N. (1990). *Postmodernizm*. İstanbul: K1y1 Yayınları.
- Zhao, Y., & Zhu, H. (2013). On the Intersubjectivity in Translation: Viewed From "Distance" in Triangulation Model. *Canadian Social Science*, 9(3), 35-41.

EKLER

II

Kongrenin çalışma esasları

- 1 — Kongre umumî heyet halinde açılmış ve intihapla encümenlere ayrılmıştır.
- 2 — Kongrenin tetkikına arzedilen mevzular evvelâ encümenlerde müzakere olunmuş ve alınan kararlar esbabı mucibeli birer raporla umumî heyete verilmiştir.
- 3 — Umumî heyetin müzakereleri encümenlerin hazırladığı raporlar üzerinde cereyan etmiştir.
- 4 — Kongre şu encümenlere ayrılmıştır:
 - a) Basım, Yayın ve Satış İşleri Encümeni.
 - b) Dilekler Encümeni.
 - c) Edebî Mülkiyet Encümeni.
 - d) Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Encümeni.
 - e) Mükâfat, Yardım ve Propaganda İşleri Encümeni.
 - f) Neşriyat Programı Encümeni.
 - g) Terceme İşleri Encümeni.

I

Kongrede tetkik olunan mevzular

- 1 — Resmî ve hususî neşir teşekküllerinin sermaye ve kuvvetlerini azamî verim temin etmek üzere teksif ederek iş birliği etmeleri yollarının araştırılması ve bu esasa göre umumî bir neşriyat programı hazırlanması.
- 2 — Dilimize terceme ettirilecek eserlerin, klâsikler dahil olarak, en lüzumlularının senelere ayrılmış bir plânda tesbit edilmesi ve bunların neşri için âlâkadarlar arasında iş bölümü yapılması.
- 3 — Orta tahsil çağındaki gençlik için yazdırılması veya tercemesi lâzımgelen eserlerin, tesbiti ile bunların neşri için bir program hazırlanması.
- 4 — Bir çocuk edebiyatı kütüphanesini kısa zamanda vücade getirmek için yapılması lâzımgelen işler.
- 5 — Halk için yapılması lüzumlu olan neşriyat için yıllara ayrılmış bir program vücade getirilmesi.
- 6 — Yazma ve basma eski kitaplarımızdan, yeniden neşri icap edenlerinin tesbiti.
- 7 — Ansiklopedi ve müracaat lûgatleri vücade getirmek için yapılması lâzımgelen hazırlıklar ve işler.
- 8 — Memlekette telif ve tercemeyi teşvik edecek mükâfatlar ihdası ve bunların hangi esaslar dahilinde verileceğinin tesbiti.
- 9 — Hususî neşriyata devletçe yapılan yardımın daha verimli ve esaslî bir yola konulması.
- 10 — Okumayı teşvik etmek ve neşriyatı tanıtmak için yapılabilecek propaganda.
- 11 — Neşriyatın satış ve dağıtma işlerini tanzim için alınması faydalı olacak tedbirler.
- 12 — Matbaalarımızda işin verimini artıracak ve kalitesini yükseltecek tedbirler.
- 13 — Edebî mülkiyet hakkına dair olan mevzuatımızın günün ihtiyaçlarına göre tadili lâzım gelen cihetlerinin tesbiti.
- 14 — Kongreye iştirak edeceklerin kongrenin açılmasından en çok on gün önceye kadar bu mevzularla âlâkadar olmak üzere yapacakları yazılı teklifler.

EK-2. Tercüme İşleri Komisyonu Tarafından Türkçeye Tercüme Edilmesi Teklif Edilen Eserler (T.C. Maarif Vekaleti, 1997)

I	
Türkçeye tercüme edilmesi Tercüme İşleri Komisyonunca teklif edilen eserler	
Yunan ve Lâtin Klâsikleri	
<i>Homère</i>	İlyada Odise
<i>Platon</i>	Protagoras Phédon Le Banquet La République
<i>Aristote</i>	Poetika Retorik Fikirler
<i>Marc-Aurèle</i>	Anabasis
<i>Xénophon</i>	Nutuklar (Seçme)
<i>Démosthène</i>	Vie Des Hommes Illustres
<i>Plutarque</i>	Dafnis ve Kloe
<i>Longus</i>	Eseri
<i>Epictète</i>	Seçme yazılar
<i>Thucydide</i>	Külliyatı
<i>Eschyle</i>	Külliyatı
<i>Sophokle</i>	Külliyatı
<i>Euripide</i>	Külliyatı
<i>Aristophane</i>	Bulutlar Eşek Arıları Kuşlar Lysistrata Kurbağalar Galya Muharebeleri
<i>César</i>	Seçme
<i>Cicéron</i>	Seçme
<i>Horace</i>	Altun Eşek
<i>Apulée</i>	De la Nature
<i>Lucrèce</i>	Les Amours
<i>Ovide</i>	Les Métamorphoses

Birinci Türk Neşriyat Kongresi		Tercüme edilecek eserler	
<i>Plautus</i>	Amphitryon Çömlek (Aulularie)	<i>Chamisso de Boncourt</i>	Peter Schlemihl
<i>Térence</i>	Adelphes	<i>Grimm Biraderler</i>	Masallar
<i>Virgile</i>	Bucoliques Enéide	<i>Friedrich Nietzsche</i>	Also sprach Zarathustra
<i>St. Augustin</i>	Les Confessions	<i>Keller</i>	Hikâyeler
<i>Tacite</i>	Seçme yazılar	<i>C. F. Meyer</i>	Hikâyeler
<i>Érasme</i>	Deliliğin methiyesi (Eloge de la folie)	<i>Heinrich Heine</i>	Seçme yazılar
		<i>Gottfried von Herder</i>	Seçme yazılar
Alman Muharrirleri		Rus Muharrirleri	
<i>Lessing</i>	Hamburgische Dramaturgie Laokoon Nathan der Weise Minna Von Barnhelm	<i>Puşkin</i>	Seçme Hikâyeler Boris Godunof Onyegin Akıldan Belâ Dikanka Akşamları Hikâyeler Ölü Ruhlar Revizör Tarass Bulba Zamanımızın Kahramanı
<i>Goethe</i>	Faust Werther Wilhem Meister İfijeni Die Wahlverwandschaften Egmont Torquato Tasso Dichtung und Wahrheit	<i>Griboyedof</i> <i>Gogol</i>	Oblomof Avcının Notları Babalar ve Çocuklar Asilzade Yuvası Cürüm ve Ceza Seçme Hikâyeler Aptal Karamazof Kardeşler Cinler (les Possédés) Fırtına Harp ve Sulh Anna Karenin Ba'sü Badelmvt Hikâyeler Karanlığın Kudreti Yaşıyan Kadavra Hikâyeler
<i>Eckermann</i>	Gespräche mit Goethe	<i>Lermontof</i> <i>Gonçarof</i> <i>Turgenief</i>	
<i>Schiller</i>	Die Räuber Kabale und Liebe Don Carlos Maria Stuart Wilhelm Tell	<i>Dostoyevski</i>	
<i>Grillparzer</i>	Safo	<i>Ostrowski</i> <i>Tolstoi</i>	
<i>Hebbel</i>	Maria Magdalena Agnes Bernauer Gyges und Sein Ring Hikâyeleri Zerbrochene Krug Hermanns Schlacht Prinz von Homburg Seçme Hikâyeler	<i>Çehof</i>	
<i>Kleist</i>			
<i>Hofmann</i>			

EK-2. (devam) Tercüme İşleri Komisyonu Tarafından Türkçeye Tercüme Edilmesi Teklif Edilen Eserler (T.C. Maarif Vekaleti, 1997)

<i>Birinci Türk Neşriyat Kongresi</i>		<i>Tercüme edilecek eserler</i>	
<i>Montesquieu</i>	Lettres Persanes		La Chartreuse de Parme
<i>Voltaire</i>	Romans et Contes	<i>Prosper Merimée</i>	De l'Amour
	Mektuplarından seçme parçalar		Carmen
	Histoire de Charles XII		Colomba
<i>Volney</i>	Les Ruines	<i>G. de Nerval</i>	Mosaïques
<i>J. J. Rousseau</i>	Emile		Voyage en Orient
	La Nouvelle Héloïse	<i>Sainte - Beuve</i>	Les filles de feu
	Les Réveries d'un promeneur solitaire	<i>Gustave Flaubert</i>	Seçme parçalar
	Confessions		Madame Bovary
<i>Beaumarchais</i>	Le Contrat social		Salambô
	Le Mariage de Figaro		Education sentimentale
<i>B. de St. Pierre</i>	Le Barbier de Séville	<i>Jules Lemaître</i>	Correspondance (Seçme parçalar)
<i>Mme. de Staël</i>	Paul et Virginie	<i>Ferdinand Brunetiére</i>	Seçme parçalar
<i>Chateaubriand</i>	De l'Allemagne	<i>Faguet</i>	Seçme parçalar
	Atala	<i>Rémy de Gourmont</i>	La Culture des Idées
	René	<i>Fustel de Coulange</i>	La Cité antique
	Mémoires d'outre-tombe (seçme parçalar)	<i>Alphonse Daudet</i>	Lettres de mon moulin
<i>B. Constant de Rebecque</i>	Voyage en Amérique		Le Petit Chose
<i>Alphonse de Lamartine</i>	Adolphe	<i>Th. Gautier</i>	Sapho
	Graziella		Constantinople
<i>Alfred de Vigny</i>	Raphaël	<i>Emile Zola</i>	Mile de Maupin
	Servitude et grandeur militaires		Thérèse Raquin
<i>Victor Hugo</i>	Chatterton		L'Assomoir
	Hernani	<i>Charles Baudelaire</i>	Germinal
<i>Alfred de Musset</i>	Notre - Dame de Paris	<i>Maupassant</i>	Le Spleen de Paris
	Le Chandelier	<i>Goncourt</i>	Seçme Hikâyeler
	On ne badine pas avec l'amour		Germinie Lacerteux
	Les Caprices de Marianne	<i>George Sand</i>	Manette Salomon
<i>Honoré de Balzac</i>	Lorenzaccio		Indiana
	Eugénie Grandet	<i>Lamennais</i>	La Mare au Diable
	Le Père Goriot	<i>Ernest Rénan</i>	Paroles d'un Croyant
	Le Lys dans la vallée	<i>Hippolyte Taine</i>	La Vie de Jésus
	Le Cousin Pons		Philosophie de l'art.
	La Cousine Bette		
	Le Curé de Tours		
	Grandeur et décadence de César Birotteau		
<i>Stendhal</i>	La Peau de Chagrin		
	Le Rouge et le Noir		

EK-3. Tercüme Encümeninin raporu (T.C. Maarif Vekaleti, 1997)

<p style="text-align: center;">Umumi Toplantı</p> <p style="text-align: center;">VII Tercüme Encümeninin Raporu</p> <p>Memleketimizin irfan hayatı için tercümenin bugün büyük bir ehemmiyeti olduğu herkesçe malumdur. Tercüme, hem memleket medeniyet aleminin fikirlerini ve hassasiyetini getirmek, hem de dilimizi zenginleştirmek hususunda hizmet edecektir. Bunun için tercüme işinin bugünkü perişan halinde bırakılmayıp bir usul ve nizam altına alınması muvafık olacaktır. Tercüme işlerinin usul ve nizam altına alınması için encümenimiz aşağıdaki tedbirleri tavsiyeye şayan görmüştür:</p> <p>I — Dilimize çevrilmesi lüzumlu görülen klâsik eserlerin listesi ilişik olarak sunulmuştur [?]. Bu liste hiçbir suretle tahdidî mahiyette değildir. İlmî eserler, manüeller esasen alâkalı yüksek mektepler ve makamlar tarafından peyderpey tercüme ettirilerek bulunduğu için bunların listeye ithaline lüzum görülmemiştir. Listedeki eserlerin tercümesinde sürat ve</p> <p>[?] Manzum eserlerin tercümesi umumiyetle mümkün görülmediği cihetle bu gibi eserlere listede pek az yer verilmiştir. Liste Kongre müzakere zabıtlarının sonundadır. (Sl. 271 - 285)</p> <p style="text-align: center;">125</p>	<p style="text-align: center;">Birinci Türk Neşriyat Kongresi</p> <p>ciddiyetin temini için bu işin Maarif Vekilligince deruhde edilmesi temenni olunur.</p> <p>Listedeki eserler arasında, ümanist kültüre taallüku olanlara bilhassa ehemmiyet verilmesi, umumiyetle eserlerin tam olarak ve mümkün oldukça aslından tercüme ettirilmesi tavsiye olunur.</p> <p>II — Bu eserlerin dışında hususî müesseselerin tercüme neşriyatını daha istifadeli kılmak ve bu yolda harcanan emekleri daha müsmir bir hale getirmek maksadile bu neşriyatın tanzim ve murakabesi için aşağıdaki hususların dikkate alınması lüzumuna kaniz:</p> <p>Hususî müesseseler tercüme neşriyatının keyfiyetini yükseltmek hususunda Maarif Vekilligi ile partinin yardım tahsisatı kuvvetli bir amil olabilir. Bu yardımlardan istifade etmek isteyen tabiler neşredebilecekleri tercüme kitapların mahiyet ve keyfiyetine itinaya mecbur edilmelidirler. Bundan başka, tabilerden, hersene neşredebilecekleri tercüme eserleri önceden bildirmeleri esası kabul edilmelidir. Bu suretle, bir eserin aynı zamanda birkaç kişi tarafından tercüme olunmasına ve böylece emek ve masrafların boşa gitmesine mâni olunabilir fikrindeyiz.</p> <p>III — Gerek listedeki eserlerin tercüme sırası, mütercimlere tevzi, tercümelerin tetkiki ve tab'i işlerle; gerek hususî müesseselerin tercüme neşriyatını tanzim ve murakabe vazifesile meşgul olmak üzere daimî bir tercüme bürosu ihdası bizzat zarurî görülmüştür. Maarif Vekilligine merbut olacak bu büronun idari şekli ve çalışma tarzı tabii Vekillikçe tesbit edilecektir.</p> <p>IV — Bugün elde mevcut lügatlerin ihtiyaca kâfi gelmediği aşikârdır. Bu da pek tabiidir; zira tercüme faaliyeti lügatten sonra başlamaz; lügat, tercüme faaliyetinden sonra daha faydalı olur. Bundan dolaydır ki, üçüncü madde de teşkilini temenni ettiğimiz büro, bundan sonra vücut getirilecek lügatlerin malzemesini toplamakla da mükellef tutulabilir.</p> <p>V — Bir tercüme mecmuası neşrinin de tercüme davasında zarurî olduğuna kaniz. Bu mecmua, şu üç esaslî kısmı ihtiva etmelidir:</p> <p>1 — Muhtelif metin tercüme. Bunların hepsi değilse de hiç olmazsa bir kısmı asıllarla beraber neşredilmelidir.</p> <p>2 — Tercüme usulleri hakkında makaleler, münakaşalar; gerek mecmuada gerek haricte neşredilmiş tercüme eserlerin tetkik ve tenkitleri; eserleri mecmuada tercüme edilen muharrirler hakkında etüdler.</p> <p style="text-align: center;">126</p>	<p style="text-align: center;">Umumi Toplantı</p> <p>3 — Lügat kısmı. (Mütercimlerin, ecnebi lisanların muhtelif kelime ve tabirleri karşılıklı olarak teklif edecekleri kelime ve tabirler).</p> <p>Gerek Maarif Vekilligince gerek hususî tabilerce tercümesine başlanmış veya başlanacağı haber verilmiş olan eserlerin listeleri de bu mecmuada neşredilmelidir.</p> <p>VI — Çocuk edebiyatı ve halk için neşriyat mevzuları alâkalı encümenler tarafından tetkik edildiği cihetle bu bahisler üzerinde durulmamıştır. Maamafih, çocuklar ve halk için tercüme ettirilecek eserlerin de, yukarıda bahsettığımız büroca tetkika tâbi tutulması temenni olunur.</p> <p style="text-align: center;">127</p>
---	--	--

EK-4. 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

Sıra	Diller	ÇEVİREN(LER)	Unvan(lar)ı (varsa)	Tercüme Ettiği Eser Sayısı	Eser dil dağılımı	Yayımlanmayan Tercüme Sayısı
1	Fransızca Latince İspanyolca	Nurullah Ataç		51	28La 22Fr 1İs	
2	Almanca Fransızca	Mehmet Karasan		31	29Fr 2Al	
3	Fransızca Rusça	Yaşar Nabi Nayır		28	27Fr 1Ru	
4	İngilizce	Avni Givda		23		
5	Fransızca	Fehmi Baldaş		23		1
6	Fransızca İngilizce Rusça	Sabahattin Eyüboğlu		23	19Fr 3İn 1Ru	
7	Rusça	Nihal Yalaza Taluy		22		
8	İngilizce	Orhan Burian	Prof. Doç.	22		
9	İtalyanca	Feridun Timur	Dr.	21		
10	Fransızca	Hamdi Varoğlu		21		
11	Fransızca Rusça	Erol Güney		19	15Ru 4Fr	
12	Almanca Fransızca İngilizce	Lütfi Ay		19	16Fr 2Al 1İn	1
13	Fransızca	Sabri Esat Siyavuşgil	Prof. Doç.	19		
14	İngilizce	İrfan Şahinbaş	Prof. Doç.	17		1
15	Farsça	M. Nuri Gencosman		17		
16	İngilizce Latince	Hamit Dereli	Prof. Doç.	14	7İn 7La	
17	Macarca	Sadrettin Karatay		14		
18	Almanca	Behçet Necatigil		12		
19	Rusça	Hasan Ali Ediz		12		
20	Fransızca Rusça	Oktay Rifat (Horozcu)		12	10Fr 2Ru	
21	Almanca	Seniha Bedri Göknil		12		
22	Rusça	Servet Lünel		12		

EK-4. (devam) 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

23	Fransızca	Vahdi Hatay		12	
24	Fransızca İngilizce	Ali Süha Delilbaşı	Dr.	11	10Fr 1İn
25	Fransızca Yunanca	Hamdi Ragıp Atademir	Prof. Doç.	11	9Fr 2Yu
26	Almanca	Hayrullah Örs		11	
27	İngilizce	Nureddin Sevin		11	
28	Fransızca	Suut Kemal Yetkin	Ord. Prof. Prof.	11	
29	Fransızca Almanca Rusça	Şahap Sıtkı İlter		11	5Al 4Ru 2Fr
30	Fransızca Rusça	Orhan Veli Kanık		10	9Fr 1Ru
31	Fransızca Almanca	Bedrettin Tuncel		9	
32	Fransızca Rusça	Oğuz Peltek		9	6Ru 3Fr
33	Rusça	Rana Çakıröz		9	
34	İngilizce	Saffet Korkut	Prof. Doç.	9	
35	Fransızca	Sitare Sevin		9	
36	Fransızca Almanca Danca	Şaziye Berin Kurt		9	3Al 3 Fr 3Dan
37	Fransızca Rusça İngilizce	Afif Obay		8	6Fr 1İn 2Ru
38	Fransızca İngilizce Rusça	Melih Cevdet Anday		8	5Ru 2Fr 1İn
39	Fransızca	Nebil Otman		8	
40	Almanca	Nejat Akipek		8	
41	Fransızca Almanca İsveççe Danca	Selahattin Batu	Prof.	8	4Al 2Fr 1İsv 1Dan
42	Fransızca	Ziya İshan		8	

EK-4. (devam) 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

43	Fransızca	Fethi Yücel		7		
44	Fransızca İngilizce	Mina Urgan	Prof. Dr. Doç.	7	4İn 3Fr	
45	Fransızca	Nasuhi Baydar		7		
46	İtalyanca Yunanca	Suat Sinanoğlu	Prof. Dr. Doç. Dr. Dr.	7		1
47	Almanca Fransızca	Suat Yakup Baydur	Dr.	7	4Fr 3Al	
48	Farsça	Abdülbaki Gölpınarlı	Prof.	6		
49	Fransızca	Adnan Cemgil		6		
50	Fransızca Yunanca	Azra Erhat	Doç. Prof.	6	3Fr 3Yu	
51	Fransızca Almanca	Behiç Enver Koryak		6	4Fr 2Al	
52	Rusça	Dimitry Sorakin		6		
53	Fransızca Almanca	Melahat Özgü	Prof. Doç. Dr.	6	5Al 1Fr	
54	Fransızca	Miraç Katırcıoğlu		6		
55	Fransızca	Nahid Sırrı Örik		6		
56	Fransızca Almanca Rusça	Sabahattin Ali Alı		6	3Al 2Fr 1Ru	
57	Fransızca	Sabiha Rifat Horozcu		6		
58	Arapça	Saffet Yetkin		6		
59	Fransızca	Salah Bırsel		6	5Fr 1Al	
60	Rusça	Sefer Aytekin		6		
61	Latince Yunanca	Türkan Uzel		6	4La 2 Yu	
62	Almanca	Ahmet Şerif Önay		5		
63	Fransızca	Avni Yakaloğlu		5	3Fr 2İn	
64	Almanca	Dora Güney		5		
65	İngilizce	Haldun Derin		5		
66	Almanca	Mediha Önay		5		
67	Farsça	Meliha Ülker Tarıkahya		5		
68	Fransızca Çince	Muhaddere Nabi Özerdim	Dr.	5	3Çi 2Fr	

EK-4. (devam) 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

69	Macarca	Necmi Seren		5		
70	Fransızca Almanca	Niyazi Berkes	Prof. Doç.	5	4Fr 1Al	
71	Fransızca Rusça	Oktay Akbal		5	4Fr 1Ru	
72	Almanca	Pertev Naili Boratav	Doç.	5	3Fr 2Al	
73	Almanca	Recai Bilgin		5		
74	Fransızca	Sabiha Yağızlar		5		
75	İtalyanca Latince	Samim Sinanoğlu	Dr.	5	3İt 2La	
76	Fransızca	Tahsin Saraç		5		
77	Farsça	Veled İzbudak		5		
78	Arapça	Zakir Kadiri Ugan		5		
79	Fransızca	Ahmet Hamdi Tanpınar	Prof.	4		
80	Arapça Almanca	Ahmet Temir	Prof.	4	3Ar 1Ru	
81	Almanca	Basir Feyzioğlu		4		
82	Almanca	Bekir Sıtkı Baykal	Prof.	4		
83	Almanca	Burhan Arpad		4		
84	Almanca	Cemal Köprülü		4		
85	İtalyanca	Ekrem Sunar		4		
86	Almanca Fransızca	Etem Derviş Deriş		4	2Fr 2Al	
87	Rusça	Gaffar Güney		4		
88	Fransızca	İzzet Melih Devrim		4		
89	Almanca Rusça	Kemal Kaya		4	3Al 1Ru	
90	İngilizce	Mehmet Osman Dostel		4		
91	Almanca	Melahat Togar		4		
92	İngilizce	Naciye Öncül		4		
93	Fransızca Latince	Nusret Hızır	Doç.	4	2Fr 2La	
94	Fransızca	Reşat Nuri Darago		4		
95	Fransızca	Sabiha Omay		4		
96	Fransızca	Süleyman Ölçen		4		
97	Fransızca İngilizce	Vedat Günyol		4	3Fr 1İn	
98	Rusça	Zeynel Akkoç		4		

EK-4. (devam) 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

99	Fransızca	Avni Yukarıç		3		
100	İtalyanca	Aydın Sinanoğlu		3		
101	Almanca Rusça	Aziz Alpaut		3	1Al 2Ru	
102	Fransızca	Burhan Toprak		3		
103	Almanca	Burhanettin Batıman	Prof.	3		
104	Fransızca	Cemil Meriç		3		
105	Danca	Cevat Memduh Altar		3		
106	İngilizce	Hadiye Sayron		3		
107	Almanca	Halit Yavuz		3		
108	Farsça	Hikmet İlaydın		3		
109	Fransızca Latince	Hilmi Ziya Ülken	Prof.	3	2La 1Fr	
110	Fransızca	İlhami Uzel		3		
111	Fransızca	İsmail Hami Danişmend		3		
112	Fransızca	Mustafa Şekip Tunç	Ord. Prof. Prof.	3		
113	Rusça	Nafia Tanur		3		
114	Farsça	Necati Lügal	Prof.	3		
115	Almanca	Necip Üçok	Doç. Dr.	3		
116	Fransızca	Nermin Sankur		3		
117	Almanca	Niyazi Ağırnaslı		3		
118	Fransızca	Nureddin Şazi Kösemihal		3		
119	İngilizce	Orhan Tahsin Günden		3		
120	İtalyanca	Ragıp Ögel		3		
121	Fransızca	Reşat Nuri Güntekin		3		
122	Almanca	Saadet İkesus		3		
123	Almanca	Şükrü Atala	Dr.	3		
124	Farsça	Tahsin Yazıcı		3		
125	Fransızca	Yusuf Tavat		3		
126	Yunanca	Zafer Taşlıklioğlu	Dr.	3		1
127	Almanca	Zahide Gökberk		3		
128	Rusça	Zeki Baştımar		3		
129	Fransızca	Zeynep Menemenci		3		
130	Macarca	Ziya Tuğal		3		
131	Farsça	Abdülvehhab Tarzi		2		
132	Yunanca	Ahmet Cevat Emre		2		
133	Rusça	Ahmet Muhip Dranas		2		

EK-4. (devam) 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

134	Farsça	Ali Nihat Tarlan	Prof.	2	
135	Fransızca	Ali Teoman		2	
136	Almanca	Andrean Tietze	Dr.	2	
137	Almanca	Arif Gelen		2	
138	Fransızca	Bedia Kösemihal		2	
139	Fransızca	Behice Boran	Doç. Dr	2	
140	İngilizce	Behlül Toygar		2	
141	İngilizce	Berna Moran		2	
142	İngilizce	Cevat Şakir Karaağaçlıgil		2	
143	Yunanca	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Klasik Filoloji Enstitüsü Doktora Öğrencileri		2	
144	İngilizce	Ferhunde Gökyay		2	
145	Fransızca	Fuat Pekin		2	
146	Almanca	Füruzan Borahan		2	
147	Yunanca	Georg Rohde	Ord. Prof.	2	
148	Fransızca	Güler Acar		2	
149	Fransızca	Güzin Dikel		2	
150	İngilizce	Halide Edip Adıvar		2	
151	Fransızca	Halim Kiper		2	
152	Fransızca	Halit Fahri Ozansoy		2	
153	Farsça	Hilmi Güngör		2	
154	Fransızca	İsmail Galip Arcan		2	
155	Fransızca Yunanca	Lamia Kerman		2	
156	Almanca	Mehmet Ali Çamlıca		2	
157	Farsça	Mithat Bahari Beytur		2	
158	Fransızca	Mübeccel Bayramveli		2	
159	Almanca	Müşerref Hekimoğlu		2	
160	Fransızca	Necati Cumalı		2	1Fr 1Al
161	Fransızca	Necdet Bingöl	Dr.	2	
162	İngilizce	Necmi Sarioğlu		2	
163	Fransızca İngilizce	Nuri Eren		2	1İn 1Fr
164	Almanca	Orhan Şaik Gökyay		2	
165	Arapça	Ömer Rıza Doğrul		2	
166	Fransızca	Rabia San Tur		2	
167	İngilizce	Rıza Dönmez		2	

EK-4. (devam) 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

168	Arapça Farsça	Sabri Sevsevil		2	1Ar 1 Fa
169	Fransızca	Safiye Hatay		2	
170	Fransızca	Safiye Sarp		2	
171	Macarca	Sami Nabi Özerdim		2	
172	İngilizce	Selmin Evrim		2	
173	İngilizce	Süleyman Adıyaman		2	
174	Almanca Danca	Süleyman Tamer		2	1Al 1Dan
175	İngilizce	Şahap Nazmi Coşkunlar		2	
176	Rusça	Şahin Akalın		2	
177	Fransızca	Turan Gülçür		2	
178	Latince	Türkan Tunga		2	
179	Almanca	Vecahet Akyol		2	
180	Fransızca	Wolfram Eberhard	Prof. Dr.	2	
181	Fransızca	Yakup Kadri Karaosmanoğlu		2	
182	Rusça	Abdülkadir Çarık		1	
183	İngilizce	Adnan Balkış		1	
184	Fransızca	Adnan Hün	Dr.	1	
185	Arapça	Ahmed Ateş	Prof.	1	
186	Fransızca	Ali Kami Akyüz		1	
187	İngilizce	Ali Rıza Seyfi		1	
188	İngilizce	Arif H. Özbilen		1	
189	İngilizce	Ayşe Cebesoy		1	
190	Yunanca	Ayşe Önsay		1	
191	Fransızca Latince	Ayşe Sarıgöllü	Dr.	1	
192	Fransızca	Baha Öngel		1	
193	Fransızca	Bedia Akarsu		1	
194	Almanca	Behçet Gönül		1	
195	İngilizce	Belkıs Boyar		1	
196	İngilizce	Beria Okan		1	
197	İngilizce	Betül Tekiner		1	
198	İngilizce	Bilge Karasu		1	
199	Almanca	Burhanettin Yerkent		1	
200	İngilizce	Bülent Ecevit		1	
201	Almanca	Cahit Külebi		1	
202	İngilizce	Cahit Okurer		1	

EK-4. (devam) 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

203	İngilizce	Can Yücel		1	
204	Fransızca	Celal Saraç	Prof.	1	
205	Rusça	Cengiz Ekinci		1	
206	Danca	Ebed Mahir Yalnız		1	
207	Almanca	Emin Türk Eliçin		1	
208	Almanca	Ertuğrul Rayihan		1	
209	İspanyolca	Fehmi Nuza	Dr.	1	
210	Farsça	Feridun Uzluk	Pof. Dr.	1	
211	Macarca	Ferit Zahir Törümküney		1	
212	İngilizce	Fıtnat Şahinbaş		1	
213	Fransızca	Fikret Ali		1	
214	Almanca	Fikret Elpe		1	
215	İngilizce	G. Kayaalp		1	
216	Yunanca	Güngör Dilmen		1	1
217	İngilizce	Güzin Kaya		1	
218	Fransızca	Hacer Özışık		1	
219	Yunanca	Halil Vehbi Eralp	Doç.	1	
220	İngilizce	Halit Çakır		1	
221	Yunanca	Hamdi Akverdi		1	
222	Almanca	Hamdi Dilevurgun	Dr.	1	
223	Rusça	Hasan Eren		1	
224	Rusça	Hasan Kopsel		1	
225	Almanca	Hayrunnisa Boratav		1	
226	Almanca	Hulusi Gökkyı		1	
227	Fransızca	Hüseyin Batu		1	
228	Yunanca	İhsan Bozkurt		1	
229	Fransızca	İlhan Berk		1	
230	Fransızca	İlhan Ertuğ		1	
231	Fransızca	İlhan Sezen		1	
232	İngilizce	İlhan Usmanbaş		1	
233	Farsça	İsmail Erzen		1	
234	İngilizce	İstanbul Üni edebiyat Fak İngiliz Filoloji Öğrencileri		1	
235	Fransızca	İstanbul Üniversitesi Romanoloji talebeleri		1	
236	İngilizce	Kamuran Şerif Saru		1	
237	Fransızca	Kazım Berker		1	
238	Fransızca	Kazım Nami Duru		1	
239	Fransızca	Kemal Demiray		1	

EK-4. (devam) 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

240	İngilizce	Kısmet Burian		1	
241	İngilizce	Kısmet Güvenç		1	
242	İngilizce	Lütfiye N. Duran		1	
243	Yunanca	Macit Gökberk	Doç. Dr.	1	
244	Fransızca	Mahmut Sait Kılıççı		1	
245	Fransızca	Margaret Kamburoğlu		1	
246	Fransızca	Mebrure Alevok		1	
247	Fransızca	Mediha Artun		1	1
248	İngilizce	Mediha Burian		1	
249	Fransızca	Mehmet Toprak		1	
250	Rusça	Memduh Tezel		1	
251	Farsça	Mercimek Ahmet		1	
252	Danca	Mesut Ataz		1	
253	İngilizce	Mithat Enç		1	
254	Fransızca	Mualla Genez		1	
255	Fransızca	Muammer Necip Tanyeli		1	
256	Fransızca	Mukadder Sezgin		1	
257	Fransızca	Munis Faik		1	
258	Lehçe	Musa Şamgul		1	
259	İngilizce	Mustafa Ertem		1	
260	İngilizce	Muzaffer Aşkın		1	
261	Fransızca	Muzaffer Ramazanoğlu		1	
262	Fransızca	Mücahit Topalak		1	
263	İngilizce	Müçteba Dorukan		1	
264	İngilizce	Naciye Akseki		1	
265	Arapça	Nafiz Danışman		1	
266	Fransızca	Nebahat Kaner		1	
267	İngilizce	Nesrin Ağış		1	
268	Fransızca	Nevin Korel		1	
269	Yunanca	Nevzat Hatko		1	
270	Fransızca	Nezahat Tañç		1	
271	Fransızca	Nihal Ertuğ		1	
272	Yunanca	Nilufer Bayar		1	
273	Fransızca	Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu		1	
274	Fransızca	Nusret Kürkçüoğlu		1	
275	İtalyanca	Nüzhet Haşım Sinanoğlu		1	
276	İngilizce	Nüzhet Şanbey		1	

EK-4. (devam) 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

277	Yunanca	Oliver Davies	Prof.	1	
278	Rusça	Orhan Şamhal		1	
279	İngilizce	Pervin Adataş		1	
280	Fransızca	Peyami Erman		1	
281	İngilizce	Raif Olgun		1	
282	İngilizce	Remide Adil		1	
283	İngilizce	Reşiha C. Vafi		1	
284	Fransızca	Reşit Baran		1	
285	Fransızca	Reyan Erben		1	
286	Almanca	Rikkat S. Kuran		1	
287	Fransızca	Ruhi Dervişoğlu		1	
288	Farsça	Rüştü Şardağ		1	
289	Fransızca	Sabahattin Kudret Aksal		1	1
290	İngilizce	Sabiha Özsoy		1	
291	Almanca	Sadi Baytın		1	
292	Almanca	Safiye Erol		1	
293	İngilizce	Salih Murat Uzdilek	Ord. Prof.	1	
294	Fransızca	Samim Kazım Akse		1	
295	İngilizce	Semai Ensioğlu		1	
296	İngilizce	Sevgi Batur		1	
297	İngilizce	Sevgi Sanlı		1	1
298	Almanca	Sevim San		1	
299	Fransızca	Sona Aköner		1	
300	Fransızca	Sona Tatlıcan		1	
301	Rusça	Suat Taşer		1	
302	İngilizce	Ş. Karadeniz		1	
303	Arapça	Şerafeddin Yaltkaya	Ord. Prof	1	
304	İtalyanca	Tarık Levendoğlu		1	
305	Almanca	Turan Oflazoğlu		1	
306	Fransızca	Turgut Erem		1	
307	İngilizce	Turhan Oğuzkan		1	
308	İngilizce	Vahit Turhan	Doç.	1	
309	İngilizce	Vecahat Güray		1	
310	Fransızca	Vedia Tataragaşı		1	
311	Fransızca	Vildan Aşır		1	
312	Sanskritçe	Walter Ruben	Prof.	1	
313	Fransızca	Yılmaz Çolpan		1	

EK-4. (devam) 1940-1967 yılları arasında Tercüme Bürosu faaliyetleri kapsamında dünya klasiklerinden eserleri çeviren Tercümanlar (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

314	İngilizce	Yusuf Mardin		1		
315	Fransızca	Yücel Yıldırım		1		
316	Almanca	Zahide Özveren		1		
317	İngilizce	Zarife Laçınler		1		
318	Fransızca	Zehra Ağralı		1		1
319	Almanca	Zeki Taşan		1		
320	Fransızca	Zeliha Özen		1		
321	Fransızca	Ziya Osman Saba		1		

EK-5. Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

YENİ SIRA	YAYIN YILI	INDEX NO	MENŞE ÜLKE/BÖLGE veya TÜR	MENŞE SERİ NO	KAYNAK METİN YAZARI	ESERİN TÜRKÇE ADI	ESERİN ORJİNAL ADI	ÇEVİREN(LER)
1	1941	1	Alman Klâsikleri	1 - 5	Johann Wolfgang von Goethe	Faust	Faust	Recai Bilgin
2	1942	2	Alman Klâsikleri	2	Gotthold Ephraim Lessing	Minna von Barn-helm	Minna von Barn-helm	Sabahattin Ali Alı
3	1942	3	Alman Klâsikleri	3	Johann Wolfgang von Goethe	Wilhelm Meister'in aktörlüğü, rejisörlüğü ve sahne şairliği	Wilhelm Meisters theatralische Sendung	1- Dr. Şükrü Atala 2- Cemal Köprülü
4	1943	4	Alman Klâsikleri	4	Jacob Grimm	Masallar	Kinder - und Hausmärchen	Kemal Kaya
5	1943	5	Alman Klâsikleri	4	1- Heinrich von Kleicht 2- Adalbert von Chamisso 3- Ernst Theodor A. Wilhelm Hoffman	Üç romantik hikâye. 1- San Domingo'da bir nişanlanma 2- Peter Sehlemihl'in acayip sergüzeşti 3- Duka ile karısı	1- Die Verlobung in St. Domingo 2- Peter Schlemihls wundersame Geschichte 3- Der Doge und die Dogaresse	Sabahattin Ali Alı
6	1943	6	Alman Klâsikleri	6	Friedrich Hölderlin	Hyperion	Hyperion	Melahat Togar
7	1965	7	Alman Klâsikleri	6	Friedrich Hölderlin	Hyperion	Hyperion	Melahat Togar
8	1943	8	Alman Klâsikleri	7	Johann Wolfgang von Goethe	Iphigenie Tauris'te	Iphigenie auf Tauris	Prof. Dr. Selahattin Batu
9	1943	9	Alman Klâsikleri	8	Johann Wolfgang von Goethe	Wilhelm Meister'in çıraklık yılları	Wilhelm Meisters Lehrjahre	1- Dr. Şükrü Atala 2- Cemal Köprülü
10	1943	10	Alman Klâsikleri	10	Johann Christoph Friedrich von Schiller	İnsanın estetik terbiyesi üzerine mektuplar	Über die ästhetische Erziehung des Menschen, in einer Reihe von Briefen	Dr. Melahat Özgü
11	1965	11	Alman Klâsikleri	10	Johann Christoph Friedrich von Schiller	İnsanın estetik terbiyesi üzerine mektuplar	Über die ästhetische Erziehung des Menschen, in einer Reihe von Briefen	Dr. Melahat Özgü
12	1944	12	Alman Klâsikleri	11	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Maria Stuart	Maria Stuart	Recai Bilgin
13	1944	13	Alman Klâsikleri	12	Georg Büchner	Danton'un Ölümü	Danton's Tod	Doç. Pertev Naili Boratav
14	1944	14	Alman Klâsikleri	13	Christian Friedrich Hebbel	Gyges ve Yüzüğü	Gyges und sein Ring	Sabahattin Ali Alı
15	1944	15	Alman Klâsikleri	14	Leopold von Ranke	Büyük Devletler	Die Grossen Maechte	Prof. Bekir Sıtkı Baykal
16	1944	16	Alman Klâsikleri	15	Heinrich von Kleist	Michael Kohlhaas	Michael Kohlhaas	Doç. Necip Üçok

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

17	1944	17	Alman Klâsikleri	16	Johann Wolfgang von Goethe	Hermann'la Dorothea	Hermann und Dorothea	Recai Bilgin
18	1944	18	Alman Klâsikleri	17	Gotthold Ephraim Lessing	Define	Der Schatz	Doç. Melahat Özgü
19	1945	19	Alman Klâsikleri	18	Friedrich Fouque	Su kızı	Undine	Safiye Erol
20	1944	20	Alman Klâsikleri	19	Ebner Esenbach	Köyün çocuğu	Das Gemeinkind	Burhan Arpad
21	1944	21	Alman Klâsikleri	20	Theodor Storm	Üniversitede	Auf der Universität	Sevim San
22	1945	22	Alman Klâsikleri	21	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Don Carlos	Don Carlos	Recai Bilgin
23	1945	23	Alman Klâsikleri	22	Johann Gustav Droysen	Büyük İskender	Geschichte Alexanders des Grossen	Prof. Bekir Sıtkı Baykal
24	1964	24	Alman Klâsikleri	22	Johann Gustav Droysen	Büyük İskender	Geschichte Alexanders des Grossen	Prof. Bekir Sıtkı Baykal
25	1946	25	Alman Klâsikleri	23	Gottfried Keller	Zürih Hikayeleri	Züricher Novellen	Necip Üçok
26	1945	26	Alman Klâsikleri	24	Heinrich von Kleist	Kırık Testi	Der zerbrochene Krug	Hayrullah Örs
27	1964	27	Alman Klâsikleri	24	Heinrich von Kleist	Kırık Testi	Der zerbrochene Krug	Hayrullah Örs
28	1945	28	Alman Klâsikleri	25	Heinrich Heine	Seyahat Tabloları	Reisebilder	1- Hayrunnisa Boratav 2- Doç. Pertev Naili Boratav
29	1945	29	Alman Klâsikleri	26	Theodor Storm	Aquis Submersus	Aquis Submersus	1- Dora Güney 2- Niyazi Ağırnaslı
30	1946	30	Alman Klâsikleri	27	Johann Wolfgang von Goethe	Stella	Stella	Seniha Bedri Göknül
31	1946	31	Alman Klâsikleri	28	Johann Wolfgang von Goethe	Kendi hayatımdan şiir ve hakikat	Dichtung imd Wahrheit	Recai Bilgin
32	1946	32	Alman Klâsikleri	29	Conrad Ferdinand Meyer	Angela Borgia	Angela Borgia	Etem Derviş Deriş
33	1946	33	Alman Klâsikleri	30	Paul Heyes	Andrea Delfin	Andrea Delfin	1- Basir Feyzioğlu 2- Şahap Sıtkı İlter
34	1946	34	Alman Klâsikleri	31	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Wilhelm Tell	Wilhelm Tell	Seniha Bedri Göknül
35	1946	35	Alman Klâsikleri	32	Johann Wolfgang von Goethe	Egmont	Egmont	1- Mediha Önay 2- Ahmet Şerif Önay
36	1966	36	Alman Klâsikleri	32	Johann Wolfgang von Goethe	Egmont	Egmont	1- Mediha Önay 2- Ahmet Şerif Önay
37	1946	37	Alman Klâsikleri	33	Wilhelm Hauf	Kervan	Die Karavanne	Nejat Akipek
38	1964	38	Alman Klâsikleri	33	Wilhelm Hauf	Kervan	Die Karavanne	Nejat Akipek
39	1946	39	Alman Klâsikleri	34	Franz Grillparzer	Fakir Çalgıcı	Der Arme Spielmann	1- Basir Feyzioğlu 2- Şahap Sıtkı İlter

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

40	1946	40	Alman Klâsikleri	35	Gottfried Keller	Yedi Efsane	Sieben Legenden	1- Dora Güney 2- Niyazi Ağırnaslı
41	1946	41	Alman Klâsikleri	36	Joseph Eichendorff	Bir Haylazın Hayatı	Aus dem Leben eines Taugenichts	Behçet Gönül
42	1946	42	Alman Klâsikleri	38	Johann Wolfgang von Goethe	Wilhelm Meister'in seyahat yılları	Wilhelm Meisters Wanderjahre	1- Dr. Şükrü Atala 2- Cemal Köprülü
43	1946	43	Alman Klâsikleri	39	Albert Emil Brachvogel	Friedemann Bach	Friedemann Bach	Saadet İkesus
44	1947	44	Alman Klâsikleri	40	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Amca Rolünde Yeğen	Der Neffe als Onkel	1- Fûruzan Borahan 2- Mehmet Ali Çamlıca
45	1946	45	Alman Klâsikleri	41	Christian Dietrich Grabbe	Şaka, alay, hiciv ve ötesi	Scherz, Satire, Ironie und tiefere Bedeutung	1- Basir Feyzioğlu 2- Şahap Sıtkı İltter
46	1946	46	Alman Klâsikleri	42	Christian Friedrich Hebbel	Herodes ile Mariamne	Herodes und Mariamne	Halit Yavuz
47	1946	47	Alman Klâsikleri	43	Theodor Storm	Meşe Ağaçlı Köşk	Eekenhof	1- Dora Güney 2- Necati Cumalı
48	1946	48	Alman Klâsikleri	44	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Wallenstein trilogyası I. Wallenstein'in karargâhı	Wallensteins Lager	Seniha Bedri Göknül
49	1947	49	Alman Klâsikleri	45	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Wallenstein trilogyası. Piccolomini'ler	Die Piccolomini	Seniha Bedri Göknül
50	1952	50	Alman Klâsikleri	46	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Wallenstein'in ölümü	Wallenstein Tod	Seniha Bedri Göknül
51	1947	51	Alman Klâsikleri	47	Johann Peter Eckermann	Goethe ile Konuşmalar	Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens	1- Lütfi Ay 2- Sadi Baytın
52	1947	52	Alman Klâsikleri	48	Franz Grillparzer	Rüya bir hayat	Der Traum in Leben	1- Aziz Alpaut 2- Şahap Sıtkı İltter
53	1962	53	Alman Klâsikleri	49	Gottfried Wilhelm Leibniz	Monadoloji	La Monadologie	Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin
54	1947	54	Alman Klâsikleri	50	Theodor Storm	Fıçıdan Hikayeler	Geschichten aus der Tonne	Nejat Akipek
55	1964	55	Alman Klâsikleri	50	Theodor Storm	Fıçıdan Hikayeler	Geschichten aus der Tonne	Nejat Akipek
56	1947	56	Alman Klâsikleri	51	Theodor Storm	Viola Tricolor	Viola Tricolor	1- Dora Güney 2- Niyazi Ağırnaslı
57	1947	57	Alman Klâsikleri	52	Gottfried Keller	Yeşil Heinrich	Der Grüne Heinrich	Emin Türk Eliçin
58	1947	58	Alman Klâsikleri	52	Gottfried Keller	Seldwyla'lılar	Die Leute von Seldwyla	Melahat Togar
59	1947	59	Alman Klâsikleri	54	Theodor Storm	Renate	Renate	1- Dora Güney 2- Cahit Külebi

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

60	1947	60	Alman Klâsikleri	55	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Otuz Yıl Savaşı Tarihi	Geschichte des Dreissigjährigen Krieges	Dr. Hamdi Dilevurgun
61	1947	61	Alman Klâsikleri	56	Christian Friedrich Hebbel	Nibelungen	Nibelungen	1- Halit Yavuz 2- Şahap Sıtkı İlter
62	1948	62	Alman Klâsikleri	57	Gotthold Ephraim Lessing	Miss Sara Sampson	Miss Sara Sampson	Zahide Gökberk
63	1948	63	Alman Klâsikleri	58	Johann Wolfgang von Goethe	Clavigo Kardeşler	Clavigo Die Geschwister	1- Mediha Önay 2- Ahmet Şerif Önay
64	1965	64	Alman Klâsikleri	58	Johann Wolfgang von Goethe	Clavigo Kardeşler	Clavigo Die Geschwister	1- Mediha Önay 2- Ahmet Şerif Önay
65	1948	65	Alman Klâsikleri	59	Christian Friedrich Hebbel	Maria Magdalena	Maria Magdalena	Prof. Selahattin Batu
66	1966	66	Alman Klâsikleri	59	Christian Friedrich Hebbel	Maria Magdalena	Maria Magdalena	Prof. Selahattin Batu
67	1949	67	Alman Klâsikleri	60	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Parazit	Der Parasit	1- Fûruzan Borahan 2- Mehmet Ali Çamlıca
68	1948	68	Alman Klâsikleri	61	Rainer Maria Rilke	Malte Laurids Brigge'nin notları	Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge	1- Dr. Andrian Tietze 2- Behçet Necatigil
69	1949	69	Alman Klâsikleri	62	Thodor Fontane	Effi Briest	Effi Briest	Nejat Akipek
70	1948	70	Alman Klâsikleri	63	Clemena Brentano	Yiğit Kasper ile güzel Annerl'in hikayesi	Die Geschichte vom braven Kasper und schönen Annerl	1- Suat Yakup Baydur 2- Orhan Şaik Gökyay
71	1948	71	Alman Klâsikleri	64	Ludwig Tieck	Çizmeli Kedi	Der gestiefelte Kater	Fikret Elpe
72	1949	72	Alman Klâsikleri	65	Johann Wolfgang von Goethe	Seçme Şiirler	Poemes choisies	Prof. Selahattin Batu
73	1963	73	Alman Klâsikleri	65	Johann Wolfgang von Goethe	Seçme Şiirler	Poemes choisies	Prof. Selahattin Batu
74	1948	74	Alman Klâsikleri	66	Gerhart Hauptmann	Kunduz Kürk	Der Biberpelz	Şaziye Berin Kurt
75	1949	75	Alman Klâsikleri	67	Joseph Victor Scheffel	Ekkehard	Ekkehard	1- Şaziye Berin Kurt 2- Hayrullah Örs
76	1950	76	Alman Klâsikleri	68	Gustav Freytag	Kayıp Elyazması	Die verlorene Handschrift	Hulusi Gökıy
77	1949	77	Alman Klâsikleri	69	Ernst Theodor A. Wilhelm Hoffman	Meşum Miras	Das Majorat	Etem Derviş Deriş
78	1950	78	Alman Klâsikleri	70	Richard Huch	Romantizm	Die Romantik	Halit Yavuz
79	1950	79	Alman Klâsikleri	71	Wilhelm Raabe	Aç Papaz	Der Hunger Pastor	Şaziye Berin Kurt
80	1950	80	Alman Klâsikleri	72	Franz Grillparzer	Denizin ve Aşkın Dalgaları	Des Meeres und der Liebe Wellen	Vecahet Akyol
81	1950	81	Alman Klâsikleri	73	Thomas Mann	Değişen Kafalar	Die vertauschten Köpfe	Saadet İkesus

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

82	1964	82	Alman Klâsikleri	73	Thomas Mann	Değişen Kafalar	Die vertauschten Köpfe	Saadet İkesus
83	1950	83	Alman Klâsikleri	74	Hermann Sudermann	Namus	Die Ehre	Seniha Bedri Göknül
84	1950	84	Alman Klâsikleri	75	Hugo von Hoffmannsthal	Seçme Yazılar	Morceaux choisis	Prof. Melahat Özgü
85	1950	85	Alman Klâsikleri	76	Hermann Sudermann	Litvanya hikayeleri	Litauische Geschichten	Müşerref Hekimoğlu
86	1951	86	Alman Klâsikleri	77	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Hile ve Sevgi	Kabale und Liebe	1- Zahide Özveren 2- Lütfi Ay
87	1952	87	Alman Klâsikleri	78	Christian Friedrich Hebbel	Agnes Bernauer	Agnes Bernauer	Vecahet Akyol
88	1952	88	Alman Klâsikleri	79	Otto von Bismarck	Düşünceler ve Hatıralar	Gedanken und Erinnerungen	Nejat Akipek
89	1965	89	Alman Klâsikleri	79	Otto von Bismarck	Düşünceler ve Hatıralar	Gedanken und Erinnerungen	Nejat Akipek
90	1952	90	Alman Klâsikleri	80	Thomas Mann	Venedikte Ölüm	Die Tod in Venedig	1- Dr. Andrian Tietze 2- Behçet Necatigil
91	1952	91	Alman Klâsikleri	81	Heinrich von Kleist	Hikayeler	Hikayeler?	Melahat Togar
92	1953	92	Alman Klâsikleri	82-96	Johann Wolfgang von Goethe	İtalya Seyahati	Italienische Reise	Seniha Bedri Göknül
93	1953	93	Alman Klâsikleri	83	Leopold von Ranke	Reform Devrinde Alman Tarihi	Deutsche Geschichte im Zeitalter der Reformation	Cemal Köprülü
94	1955	94	Alman Klâsikleri	84	Gerhart Hauptmann	Güneş Batarken	Vor Sonnenuntergang	Seniha Bedri Göknül
95	1954	95	Alman Klâsikleri	85	Hermann Hesse	Knulp	Knulp	Zahide Gökberk
96	1955	96	Alman Klâsikleri	86	Heinrich von Kleist	Prens von Hambourg	Der Prinz von Hambourg	Prof. Burhanettin Batıman
97	1955	97	Alman Klâsikleri	87	Jean Paul Richter	Maria Wutz	Leben des vergnügten Schulmeisterlein Maria Wutz	Melahat Özgü
98	1957	98	Alman Klâsikleri	88	Jacob Christoph Burckhardt	İtalyada Rönesans Kültürü	Die Cultur der Renaissance in Italien	Prof. Bekir Sıtkı Baykal
99	1956	99	Alman Klâsikleri	89	Conrad Ferdinand Meyer	Jürg Janetsch	Jürg Janetsch	Ertuğrul Rayihan
100	1955	100	Alman Klâsikleri	90	Heinrich von Kleist	Schroffenstein ailesi	Die Familie Schroffenstein	Burhanettin Batıman
101	1956	101	Alman Klâsikleri	91	Gustav Freytag	Gazeteciler	Die Journalisten	Seniha Bedri Göknül
102	1955	102	Alman Klâsikleri	92	Gerhart Hauptmann	Elga	Elga	Süleyman Tamer
103	1955	103	Alman Klâsikleri	93	Gotthold Ephraim Lessing	Emilia Galotti	Emilia Galotti	Zahide Gökberk
104	1956	104	Alman Klâsikleri	94	Adalbert Stifter	Brigitta	Brigitta	Nejat Akipek
105	1956	105	Alman Klâsikleri	95	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Baladlar (Seçmeler)	Ballad	Prof. Burhanettin Batıman

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

106	1958	106	Alman Klâsikleri	97	Franz Grillparzer	Yalan Söyleyenin Vay Hâline	Wehe dem, der lügt	Seniha Bedri Göknil
107	1958	107	Alman Klâsikleri	98	Johann Christoph Friedrich von Schiller	Haydutlar	Die rauber	Seniha Bedri Göknil
108	1966	108	Alman Klâsikleri	99	Gotthold Ephraim Lessing	Bilge Nathan	Nathan Der Weise	Hayrullah Örs
109	1959	109	Alman Klâsikleri	99	Theodor Storm	Immense	Immense	1- Zeki Taşan 2- Burhanettin Yerkent
110	1959	110	Alman Klâsikleri	100	Clemena Brentano	Gockel, Hinkel ve Gackelaya	Gockel, Hinkel und Gackeleia	Orhan Şaik Gökçay
111	1959	111	Alman Klâsikleri	101	Ludwig Tieck	Hayat Bereketi	Das Lebens Überfluss	Arif Gelen
112	1962	112	Alman Klâsikleri	102	Theodor Storm	Haderlevhus'da bir düğün	Ein fest auf Haderlevhus	Arif Gelen
113	1964	113	Alman Klâsikleri	103	Friedrich Nietzsche	Böyle Buyurdu Zerdüşt	Also sprach Zarathustra	Turan Oflazoğlu
114	1951	114	Alman Klâsikleri için Yardımcı Eserler	1	Albert Bielschowsky	Goethe Hayatı ve eserleri	Goethe, sein Leben und seine Werke	1- Mediha Öney 2- Ahmet Şerif Öney
115	1958	115	Modern Alman edebiyatı	1	Bernt von Heiseler	Philoktet	Philoktet	Prof. Selahattin Batu
116	1966	116	Modern Alman edebiyatı	3	Wilhelm von Scholz	İtiraf	Die Beichte	Behçet Necatigil
117	1945	117	Yeni Alman edebiyatı	1	Thomas Mann	Tonio Kröger	Tonio Kröger	Mehmet Karasan
118	1967	117/a	Yeni Alman edebiyatı	1	Thomas Mann	Tonio Kröger	Tonio Kröger	Mehmet Karasan
119	1946	118	Yeni Alman edebiyatı	2	Gerhart Hauptmann	Hat Bekçisi Thiel	Bahnwärter Thiel	Basir Feyzioğlu
120	1947	119	Yeni Alman edebiyatı	3	Hermann Sudermann	Frau Sorge	Frau Sorge	Rikkat S. Kuran
121	1947	120	Yeni Alman edebiyatı	4	Gustav Freud	Totem ve Tabu	Totem und Tabu	Doç. Niyazi Berkes
122	1964	121	Alman Bilim Eserleri Serisi	1	Kurt W. Marek	Tanırlar, Mezarlar, Bilginler	Götter, Graeber und Gelehrte	Hayrullah Örs
123	1945	122	Amerikan Klasikleri	1	O'Henry	Hikayeler	Nouvelles	Nuri Eren
124	1948	123	Amerikan Klasikleri	2	Abraham Lincoln	Seçme Nutuklar	Discours Choisis	1- Hacer Özışık 2- Margaret Kamburoğlu
125	1948	124	Amerikan Klasikleri	3	William James	Pragmacılık	Pragmatism	Muzaffer Aşkın
126	1959	125	Amerikan Klasikleri	4	Nathaniel Hawthorne	Yedi Çatılı Ev	The house of the seven gables	Naciye Öncül
127	1964	126	Amerikan Klasikleri	5	Hermann Melville	Beyaz Balina	Moby Dick	1- Sabahattin Eyüboğlu 2- Prof. Dr. Mina Urgan
128	1945	127	Yeni Amerikan edebiyatı	1	John Steinbeck	Farelere ve İnsanlara Dair	Of Mice and Men	Necmi Sarıoğlu
129	1959	128	Yeni Amerikan edebiyatı	1	John Steinbeck	Farelere ve İnsanlara Dair	Of Mice and Men	Necmi Sarıoğlu

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

130	1954	129	Yeni Amerikan edebiyatı	2	George Orwell	Hayvan Çiftliği	Animal Farm	Halide Edip Adıvar
131	1966	130	Yeni Amerikan edebiyatı	2	George Orwell	Hayvan Çiftliği	Animal Farm	Halide Edip Adıvar
132	1965	131	Amerikan Bilim Eserleri	1	Paul Henry De Kruif	Mikrop Avcıları	Microbe Hunters	Mithat Enç
133	1965	132	Avusturya Klasikleri	1	Marie Freifrau Ebner von Eschenbach	Köyün çocuğu	Das Gemeindegend	Burhan Arpad
134	1964	133	Modern Avusturya edebiyatı	1	Stefan Zweig	Dünün Dünyası	Die Welt von Gestern	Burhan Arpad
135	1966	134	Modern Avusturya edebiyatı	2	Stefan Zweig	Hikayeler	Hikayeler?	Burhan Arpad
136	1944	135	Babil Klasığı	1	Anonim	Gılgamesh Destanı	Epopée de Gilgamesh	Muzaffer Ramazanoğlu
137	1944	136	Çin Klasikleri	1	Anonim	Çin Hikayeleri	Nouvelles Chinoise	1- Prof. Dr. Wolfram Eberhard 2- Hayrünnisa Boratav
138	1945	137	Çin Klasikleri	2	Anonim	Büyük Bilgi. Müzik Hakkında Notlar (Konfüçyüs felsefesine ait metinler)	Textes ay ant trait à la philosophie de Confucius	Dr. Muhaddere Nabi Özerdim
139	1963	138	Çin Klasikleri	2	Anonim	Büyük Bilgi. Müzik Hakkında Notlar (Konfüçyüs felsefesine ait metinler)	Textes ay ant trait à la philosophie de Confucius	Dr. Muhaddere Nabi Özerdim
140	1946	139	Çin Klasikleri	3	Lao Tzu	Taoizm	Tao Te Ching	Dr. Muhaddere Nabi Özerdim
141	1963	140	Çin Klasikleri	3	Lao Tzu	Taoizm	Tao Te Ching	Dr. Muhaddere Nabi Özerdim
142	1946	141	Çin Klasikleri	4	Anonim	Çin Denemeleri	Çin Denemeleri?	1- Prof. Dr. Wolfram Eberhard 2- Doç. Nusret Hızır
143	1963	142	Çin Klasikleri	5	Confucius	Konuşmalar	Lenyü	Dr. Muhaddere Nabi Özerdim
144	1949	143	Danimarka Klasikleri	1	Jens Peter Jacobsen	Marie Grubbe	Fru Marie Grubbe	Prof. Dr. Selahattin Batu
145	1941	144	Fransız Klasikleri	1	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Adamcıl	Le Misanthrope	Dr. Ali Süha Delilbaşı
146	1958	145	Fransız Klasikleri	1	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Adamcıl	Le Misanthrope	Dr. Ali Süha Delilbaşı
147	1941	146	Fransız Klasikleri	2	Stendhal	Kırmızı ve Siyah	Le rouge et le noir	Nurullah Ataç
148	1946	147	Fransız Klasikleri	2	Stendhal	Kızıl ile Kara	Le rouge et le noir	Nurullah Ataç
149	1966	147/a	Fransız Klasikleri	2	Stendhal	Kızıl ile Kara	Le rouge et le noir	Nurullah Ataç
150	1941	148	Fransız Klasikleri	3	Honore de Balzac	Vadideki Zambak	Le lys dans la valle	Nahid Sırrı Örik

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

151	1941	149	Fransız Klasikleri	4	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Kadınlar Mektebi	L'ecole des femmes	1- Bedrettin Tuncel 2- Sabahattin Eyüboğlu
152	1942	150	Fransız Klasikleri	5	Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais	Figaro'nun Düğünü	Les noces de Figaro	Reşat Nuri Darago
153	1942	151	Fransız Klasikleri	6	Alfred de Musset	Şamdancı	Le chandelier	1- Sabahattin Eyüboğlu 2- Doç. Bedrettin Tuncel
154	1962	152	Fransız Klasikleri	6	Alfred de Musset	Şamdancı	Le chandelier	1- Sabahattin Eyüboğlu 2- Doç. Bedrettin Tuncel
155	1942	153	Fransız Klasikleri	7	Alfred de Musset	Marianne'ın Kalbi	Les caprices de Marianne	1- Sabahattin Eyüboğlu 2- Doç. Bedrettin Tuncel
156	1962	154	Fransız Klasikleri	7	Alfred de Musset	Marianne'ın Kalbi	Les caprices de Marianne	1- Sabahattin Eyüboğlu 2- Doç. Bedrettin Tuncel
157	1942	155	Fransız Klasikleri	8	Honore de Balzac	Köy Hekimi	Le medecin de campagne	Nasuhi Baydar
158	1945	156	Fransız Klasikleri	8	Honore de Balzac	Köy Hekimi	Le medecin de campagne	Nasuhi Baydar
159	1960	157	Fransız Klasikleri	8	Honore de Balzac	Köy Hekimi	Le medecin de campagne	Nasuhi Baydar
160	1942	158	Fransız Klasikleri	9	Marcel Proust	Geçmiş zaman peşinde. Swann'ların semtinden	A la recherche du temps perdu. Du cote de chez Swann	1- Yakup Kadri Karaosmanoğlu 2- Nasuhi Baydar
161	1961	159	Fransız Klasikleri	9	Marcel Proust	Geçmiş zaman peşinde. Swann'ların semtinden	A la recherche du temps perdu. Du cote de chez Swann	Yakup Kadri Karaosmanoğlu
162	1942	160	Fransız Klasikleri	10	Charles Perrault	Geçmiş günlerin masalları	Histoires des contes du temps passe	Vildan Aşır
163	1942	161	Fransız Klasikleri	11	Rene Descartes	İlk felsefe üzerine metafizik düşünceler	Les meditations metaphysiques touchant la premiere philosophie	Mehmet Karasan
164	1962	162	Fransız Klasikleri	11	Rene Descartes	İlk felsefe üzerine metafizik düşünceler	Les meditations metaphysiques touchant la premiere philosophie	Mehmet Karasan
165	1943	163	Fransız Klasikleri	12	Rene Descartes	Felsefenin İlkeleri	Principia philosophiae	Mehmet Karasan
166	1946	164	Fransız Klasikleri	12	Rene Descartes	Felsefenin İlkeleri	Principia philosophiae	Mehmet Karasan
167	1963	165	Fransız Klasikleri	12	Rene Descartes	Felsefenin İlkeleri	Principia philosophiae	Mehmet Karasan
168	1943	166	Fransız Klasikleri	13	Alfred de Musset	Andrea del Sarto	Andrea del Sarto	1- Sabiha Yağızlar 2-Nurullah Ataç
169	1963	167	Fransız Klasikleri	13	Alfred de Musset	Andrea del Sarto	Andrea del Sarto	1- Sabiha Yağızlar 2-Nurullah Ataç

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

170	1943	168	Fransız Klasikleri	14	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Hekim Uçtu - Soytarının Kıskançlığı	Le Medecin volant - La jalousie du barbouille	1- Güzin Dikel 2- İstanbul Üniversitesi Romanoloji talebeleri 3- Dr. Ali Süha Delilbaşı
171	1944	169	Fransız Klasikleri	15	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Şaşkın	Le tourdi	Behiç Enver Koryak
172	1966	170	Fransız Klasikleri	15	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Şaşkın	Le tourdi	Behiç Enver Koryak
173	1944	171	Fransız Klasikleri	16	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Küskün Aşıklar	Le depot amoureux	1- Güzin Dikel 2- Nevin Korel
174	1943	172	Fransız Klasikleri	17	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Gülünç Kibarlar	Les precieuses ridicules	İsmail Galip Arcan
175	1944	173	Fransız Klasikleri	19	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Kocalar Mektebi	L'ecole des mans	Vahdi Hatay
176	1965	174	Fransız Klasikleri	19	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Kocalar Mektebi	L'ecole des mans	Vahdi Hatay
177	1946	175	Fransız Klasikleri	20	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Münasebetsizler	Les Facheux	Yaşar Nabi Nayır
178	1965	176	Fransız Klasikleri	20	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Münasebetsizler	Les Facheux	Yaşar Nabi Nayır
179	1944	177	Fransız Klasikleri	21	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Kadınlar Mektebi'nin Tenkidi	La critique de l'Ecole des Femme	Sabahattin Eyüboğlu
180	1965	178	Fransız Klasikleri	21	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Kadınlar Mektebi'nin Tenkidi	La critique de l'Ecole des Femme	Sabahattin Eyüboğlu
181	1944	179	Fransız Klasikleri	22	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Versailles Tuluatı	L'impromptu de Versailles	1- Orhan Veli Kanık 2- Doç. Azra Erhat
182	1944	180	Fransız Klasikleri	23	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Zorla Evlenme	Le Mariage Force	Afif Obay
183	1965	181	Fransız Klasikleri	23	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Zorla Evlenme	Le Mariage Force	Afif Obay
184	1949	182	Fransız Klasikleri	24	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Don Garcie ve Navarre yahut kıskanç prens	Don Garcie de Navarre ou le prince jaloux	Reşat Nuri Darago
185	1944	183	Fransız Klasikleri	25	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Tartuffe	Tartuffe	Orhan Veli Kanık
186	1943	184	Fransız Klasikleri	26	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Don Juan	Don Juan	1- Erol Güney 2- Melih Cevdet Anday
187	1943	185	Fransız Klasikleri	27	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Sevda Hekimi	L'amour Medecin	Oktay Rifat

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

188	1943	186	Fransız Klasikleri	28	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Zoraki Hekim	Le medecin malgrei lui	Sabiha Omay
189	1958	187	Fransız Klasikleri	28	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Zoraki Hekim	Le medecin malgrei lui	Sabiha Omay
190	1944	188	Fransız Klasikleri	29	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Sicilyalı yahut Resimli Muhabbet	Le sicilien ou l'amour peintre	Orhan Veli Kanık
191	1943	189	Fransız Klasikleri	30	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Amphitryon	Amphitryon	Ali Teoman
192	1965	190	Fransız Klasikleri	30	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Amphitryon	Amphitryon	Ali Teoman
193	1943	191	Fransız Klasikleri	31	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	George Dandin	George Dandin	Sabiha Omay
194	1943	192	Fransız Klasikleri	32	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Cimri	L'avare	İsmail Hami Danişmend
195	1943	193	Fransız Klasikleri	33	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Mösyö de Porceaugnac	Monsieur de Porceaugnac	1- Erol Güney 2- Melih Cevdet Anday
196	1943	194	Fransız Klasikleri	35	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Kibarlık Budalası	Le bourgeois gentilhomme	Dr. Ali Süha Delilbaşı
197	1944	195	Fransız Klasikleri	37	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Scapin'in Dolapları	Les fourberies de Scapin	Orhan Veli Kanık
198	1943	196	Fransız Klasikleri	38	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Kontes d'Escarbagnas	La Comtesse d'Escarbagnas	Halit Fahri Ozansoy
199	1944	197	Fransız Klasikleri	39	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Bilgiç Kadınlar	Les femmes savantes	Dr. Ali Süha Delilbaşı
200	1943	198	Fransız Klasikleri	40	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Hastalık Hastası	Le malade imaginaire	İsmail Hami Danişmend
201	1962	199	Fransız Klasikleri	40	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Hastalık Hastası	Le malade imaginaire	İsmail Hami Danişmend
202	1943	200	Fransız Klasikleri	41	Alfred de Musset	Bir Kapı Ya Açık Durmalı Ya Kapalı	Il faut qu'une porte soit ouverte ou fermee	1- Oktay Rifat 2- Orhan Veli Kanık
203	1943	201	Fransız Klasikleri	42	Alfred de Musset	Yap da Söyleme ve Don Juan'ın bir sabahı	Faire sans dire. Une matinee de Don Juan	Sabahattin Eyüboğlu
204	1943	202	Fransız Klasikleri	43	Honore de Balzac	Goriot Baba	La Pere Goriot	Nahid Sırrı Örik
205	1943	203	Fransız Klasikleri	44	Gottfried Wilhelm Leibniz	Monadoloji	Lamonadologie	Prof. Suut Kemal Yetkin
206	1943	204	Fransız Klasikleri	45	François Marie Arouet de Voltaire	Saf Oğlan	L'ingenu	Fehmi Baldaş

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

207	1960	205	Fransız Klasikleri	45	François Marie Arouet de Voltaire	Saf Oğlan	L'ingenu	Fehmi Baldaş
208	1943	206	Fransız Klasikleri	46	François Marie Arouet de Voltaire	Felsefe Sözlüğü	Dictionnaire Philosophique	Lütfi Ay
209	1963	207	Fransız Klasikleri	46	François Marie Arouet de Voltaire	Felsefe Sözlüğü	Dictionnaire Philosophique	Lütfi Ay
210	1943	208	Fransız Klasikleri	47	Denis Diderot	Aktörlük Hakkında Aykırı Düşünceler	Paradoxe sur le comedien	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
211	1943	209	Fransız Klasikleri	48	Jean-Jacques Rousseau	Julie yahut Yeni Heloise	Julie ou la Nouvelle Heloise	Hamdi Varoğlu
212	1943	210	Fransız Klasikleri	49	Alfred de Musset	Hikayeler	Contes	Yaşar Nabi Nayır
213	1943	211	Fransız Klasikleri	50	Jean-Jacques Rousseau	İlimler ve Sanatlar Hakkında Nutuk	Discours sur les sciences et les arts	Sabahattin Eyüboğlu
214	1943	212	Fransız Klasikleri	51	François duc de La Rochefoucault	Özdeyişler	Maximes	Yaşar Nabi Nayır
215	1959	213	Fransız Klasikleri	51	François duc de La Rochefoucault	Özdeyişler	Maximes	Yaşar Nabi Nayır
216	1944	214	Fransız Klasikleri	52	Marie-Jean-Antoine Nicolas Marki de Condorcet	İnsan zekâsının ilerlemeleri üzerinde tarihî bir tablo taslağı	Esquisse d'un tableau historique des progres de l'esprit humaine	Oğuz Peltek
217	1966	215	Fransız Klasikleri	52	Marie-Jean-Antoine Nicolas Marki de Condorcet	İnsan zekâsının ilerlemeleri üzerinde tarihî bir tablo taslağı	Esquisse d'un tableau historique des progres de l'esprit humaine	Oğuz Peltek
218	1944	216	Fransız Klasikleri	53	Alfred de Musset	Barberine	Barberine	Orhan Veli Kanık
219	1944	217	Fransız Klasikleri	54	Alfred de Musset	Bir Heves	Un Caprice	İlhan Ertuğ
220	1944	218	Fransız Klasikleri	55	Alfred de Musset	Fantasio	Fantasio	İzzet Melih Devrim
221	1944	219	Fransız Klasikleri	56	Alfred de Musset	Lorenzaccio	Lorenzaccio	İzzet Melih Devrim
222	1944	220	Fransız Klasikleri	57	Alfred de Musset	Carmosine Louison	Carmosine Louison	Yaşar Nabi Nayır
223	1944	221	Fransız Klasikleri	58	Alfred de Musset	Bettine. Ummadık Taş baş yarar	On ne saurait penser à tout	Yaşar Nabi Nayır
224	1944	222	Fransız Klasikleri	59	Alfred de Musset	Bir zamane çocuğunun itirafları	La confession d'un enfant du siecle	Yaşar Nabi Nayır
225	1963	223	Fransız Klasikleri	59	Alfred de Musset	Bir zamane çocuğunun itirafları	La confession d'un enfant du siecle	Yaşar Nabi Nayır
226	1945	224	Fransız Klasikleri	60	Alain Rene Lesage	Gil Blas de Santillane'in maceraları	Histoire de Gil Blas de Santillane	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
227	1945	225	Fransız Klasikleri	61	Honore de Balzac	Mutlak Peşinde	La recherche de l'absolu	1- Oktay Rifat 2- Sabiha Rifat

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

228	1965	226	Fransız Klasikleri	61	Honore de Balzac	Mutlak Peşinde	La recherche de l'absolu	1- Oktay Rifat 2- Sabiha Rifat
229	1944	227	Fransız Klasikleri	62	Emile Zola	Bir Aşk Sayfası	Une Page D'amour	Hamdi Varoğlu
230	1964	228	Fransız Klasikleri	62	Emile Zola	Bir Aşk Sayfası	Une Page D'amour	Hamdi Varoğlu
231	1945	229	Fransız Klasikleri	63	Emile Zola	Yaşamak Zevki	La Joie de Vivre	Hamdi Varoğlu
232	1945	230	Fransız Klasikleri	64	Emile Zola	Hülya	Le Reve	Hamdi Varoğlu
233	1965	231	Fransız Klasikleri	64	Emile Zola	Hülya	Le Reve	Hamdi Varoğlu
234	1944	232	Fransız Klasikleri	65	Alphonso Daudet	Değirmenimden mektuplar	Lettres de mon moulin	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
235	1962	233	Fransız Klasikleri	65	Alphonso Daudet	Değirmenimden mektuplar	Lettres de mon moulin	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
236	1944	234	Fransız Klasikleri	66	Stendhal	İtalya Hikayeleri	Chroniques Italiennes	Hamdi Varoğlu
237	1966	235	Fransız Klasikleri	66	Marie Henri Beyle	İtalya Hikayeleri	Chroniques Italiennes	Hamdi Varoğlu
238	1944	236	Fransız Klasikleri	67	Honore de Balzac	Albay Chabert	Le Colonel Chabert	Yaşar Nabi Nayır
239	1962	237	Fransız Klasikleri	67	Honore de Balzac	Albay Chabert	Le Colonel Chabert	Yaşar Nabi Nayır
240	1944	238	Fransız Klasikleri	68	Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais	Sevilla Berberi	Le Barbier de Seville	Nihal Ertuğ
241	1944	239	Fransız Klasikleri	69	Mme de La Fayette	Prens de Cleves	La Princesse de Cleves	Yusuf Tavat
242	1944	240	Fransız Klasikleri	70	François Marie Arouet de Voltaire	Candide	Candide ou de l'optimisme	Fehmi Baldaş
243	1959	241	Fransız Klasikleri	70	François Marie Arouet de Voltaire	Candide	Candide ou de l'optimisme	Fehmi Baldaş
244	1966	242	Fransız Klasikleri	70	François Marie Arouet de Voltaire	Candide	Candide ou de l'optimisme	Fehmi Baldaş
245	1944	243	Fransız Klasikleri	71	Choderlos de Laclos	Tehlikeli Alakalar	Les Liaisons dangereuses	Nurullah Ataç
246	1960	244	Fransız Klasikleri	71	Choderlos de Laclos	Tehlikeli Alakalar	Les Liaisons dangereuses	Nurullah Ataç
247	1945	245	Fransız Klasikleri	72	Honore de Balzac	Eugenie Grandet	Eugenie Grandet	Nasuhi Baydar
248	1958	246	Fransız Klasikleri	72	Honore de Balzac	Eugenie Grandet	Eugenie Grandet	Nasuhi Baydar
249	1944	247	Fransız Klasikleri	73	Alphonso de Lamartine	Graziella	Graziella	Zeynep Menemenci
250	1944	248	Fransız Klasikleri	74	Xavier Comte de Maistre	Odamda Seyahat	La Voyage autour de ma chambre	Sitare Sevin
251	1944	249	Fransız Klasikleri	75	Jean-Jacques Rousseau	Yalnız Gezerin Hayalleri	Les reveries du promeneur solitaire	Reşat Nuri Darago
252	1944	250	Fransız Klasikleri	76	Prosper Merimee	Colomba	Colomba	Yaşar Nabi Nayır
253	1963	251	Fransız Klasikleri	76	Prosper Merimee	Colomba	Colomba	Yaşar Nabi Nayır

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

254	1944	252	Fransız Klasikleri	77	Prosper Merimee	Araftaki ruhlar. Ille Venüsü	Les âmes du Purgatoire - La Venüs d'Ille	Yaşar Nabi Nayır
255	1964	253	Fransız Klasikleri	77	Prosper Merimee	Araftaki ruhlar. Ille Venüsü	Les âmes du Purgatoire - La Venüs d'Ille	Yaşar Nabi Nayır
256	1944	254	Fransız Klasikleri	78	Prosper Merimee	Fırsat	L'occasion	1- Sabiha Yağızlar 2-Nurullah Ataç
257	1964	255	Fransız Klasikleri	78	Prosper Merimee	Fırsat	L'occasion	1- Sabiha Yağızlar 2-Nurullah Ataç
258	1944	256	Fransız Klasikleri	79	Prosper Merimee	İnes Mendo	Ines Mendo	1- Sabiha Yağızlar 2-Nurullah Ataç
259	1945	257	Fransız Klasikleri	80	Prosper Merimee	Karmen	Carmen	Yaşar Nabi Nayır
260	1962	258	Fransız Klasikleri	80	Prosper Merimee	Karmen	Carmen	Yaşar Nabi Nayır
261	1945	259	Fransız Klasikleri	81	Prosper Merimee	Hikayeler	Contes	Yaşar Nabi Nayır
262	1944	260	Fransız Klasikleri	82	Bernardin de Saint-Pierre	Paul ile Virginie	Paul et Virginie	Ali Kami Akyüz
263	1944	261	Fransız Klasikleri	83		Tristan'la Iseut	Le Roman de Tristan et Iseut	Sabiha Omay
264	1944	262	Fransız Klasikleri	84	Rene Descartes	Aklını iyi kullanmak ve bilimlerde doğruyu aramak için metot üzerine konuşma	Discours de la methode pour bien conduire sa raison et chercher la verite dans les sciences	Mehmet Karasan
265	1945	263	Fransız Klasikleri	84	Rene Descartes	Aklını iyi kullanmak ve bilimlerde doğruyu aramak için metot üzerine konuşma	Discours de la methode pour bien conduire sa raison et chercher la verite dans les sciences	Mehmet Karasan
266	1962	264	Fransız Klasikleri	84	Rene Descartes	Aklını iyi kullanmak ve bilimlerde doğruyu aramak için metot üzerine konuşma	Discours de la methode pour bien conduire sa raison et chercher la verite dans les sciences	Mehmet Karasan
267	1945	265	Fransız Klasikleri	85	Honore de Balzac	Bilinmiyen Şaheser	Le chef d'oeuvre inconnu	Nahid Sırrı Örik
268	1945	266	Fransız Klasikleri	86	Bernard Le Bovier Fontenelle	Meskun Dünyaların Çokluğuna Dair Konuşmalar	Entretiens sur la pluralite des mondes habites	Halim Kiper
269	1945	267	Fransız Klasikleri	87	François Marie Arouet de Voltaire	XIV. Louis Asrı	Le siecle de Louis XIV	Nahid Sırrı Örik
270	1945	268	Fransız Klasikleri	88	Honore de Balzac	Cesar Birotteau	Cesar Birotteau	Fehmi Baldaş
271	1964	269	Fransız Klasikleri	88	Honore de Balzac	Cesar Birotteau	Cesar Birotteau	Fehmi Baldaş

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

272	1945	270	Fransız Klasikleri	89	Mme Germanie Necker de Stael	Almanya'ya Dair	De l'Allemagne	Nasuhi Baydar
273	1945	271	Fransız Klasikleri	90	Denis Diderot	Sophie Volland'a Mektuplar	Lettres a Sophie Volland	Etem Derviş Deriş
274	1945	272	Fransız Klasikleri	91	Emile Zola	Hakikat	Verite	Reşat Nuri Güntekin
275	1945	273	Fransız Klasikleri	92	Emile Zola	Döl Bereketi	Fecondite	Hamdi Varoğlu
276	1965	274	Fransız Klasikleri	92	Emile Zola	Döl Bereketi	Fecondite	Hamdi Varoğlu
277	1945	275	Fransız Klasikleri	93	Xavier Comte de Maistre	Kafkas Esirleri	Les prisonniers du Caucase	Sitare Sevin
278	1965	276	Fransız Klasikleri	93	Xavier Comte de Maistre	Kafkas Esirleri	Les prisonniers du Caucase	Sitare Sevin
279	1945	277	Fransız Klasikleri	94	Rene Descartes	Tabiat ışığı ile hakikatı arama	La recherche de la verite par la lumiere naturelle	Mehmet Karasan
280	1960	278	Fransız Klasikleri	94	Rene Descartes	Tabiat ışığı ile hakikatı arama	La recherche de la verite par la lumiere naturelle	Mehmet Karasan
281	1966	279	Fransız Klasikleri	94	Rene Descartes	Tabiat ışığı ile hakikatı arama	La recherche de la verite par la lumiere naturelle	Mehmet Karasan
282	1945	280	Fransız Klasikleri	95	Jean-Baptiste Racine	Phaidra	Phedre	Afif Obay
283	1963	281	Fransız Klasikleri	95	Jean-Baptiste Racine	Phaidra	Phedre	Afif Obay
284	1945	282	Fransız Klasikleri	96	Henri Louis Bergson	Gülme - Komığın anlamı üzerine deneme	Le rire	Ord. Prof. Mustafa Şekip Tunç
285	1945	283	Fransız Klasikleri	97	Guy de Maupassant	Seçme Hikayeler	Contes choisis	Behiç Enver Koryak
286	1966	284	Fransız Klasikleri	97	Guy de Maupassant	Seçme Hikayeler	Contes choisis	Behiç Enver Koryak
287	1945	285	Fransız Klasikleri	98	François Marie Arouet de Voltaire	Hikayeler	Contes	Fehmi Baldaş
288	1963	286	Fransız Klasikleri	98	François Marie Arouet de Voltaire	Hikayeler	Contes	Fehmi Baldaş
289	1945	287	Fransız Klasikleri	99	Joseph Ernest Renan	İsa'nın hayatı	Vie de Jesus	Ziya İshan
290	1964	288	Fransız Klasikleri	99	Joseph Ernest Renan	İsa'nın hayatı	Vie de Jesus	Ziya İshan
291	1945	289	Fransız Klasikleri	100	Rene Descartes	Aklın iradesi için kurallar	Regulae ad directionem ingenii	Mehmet Karasan
292	1962	290	Fransız Klasikleri	100	Rene Descartes	Aklın iradesi için kurallar	Regulae ad directionem ingenii	Mehmet Karasan
293	1945	291	Fransız Klasikleri	101	Xavier Comte de Maistre	Sibiryalı kız	La jeune siberienne	Sitare Sevin
294	1964	292	Fransız Klasikleri	101	Xavier Comte de Maistre	Sibiryalı kız	La jeune siberienne	Sitare Sevin

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

295	1945	293	Fransız Klasikleri	102	Denis Diderot	Görenlerin yararına körler hakkında mektup	Lettre sur les aveugles à l'usage de ceux qui voient	Adnan Cemgil
296	1946	294	Fransız Klasikleri	103	Jean-Baptiste Racine	Beyazıt	Bajazet	Reşat Nuri Darago
297	1945	296	Fransız Klasikleri	104	Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux	Bağış	Le legs	Zeynep Menemenci
298	1946	297	Fransız Klasikleri	105	Rene Descartes	Ahlak Üzerine Mektuplar	Lettres sur la morale	Mehmet Karasan
299	1960	298	Fransız Klasikleri	105	Rene Descartes	Ahlak Üzerine Mektuplar	Lettres sur la morale	Mehmet Karasan
300	1966	299	Fransız Klasikleri	105	Rene Descartes	Ahlak Üzerine Mektuplar	Lettres sur la morale	Mehmet Karasan
301	1946	300	Fransız Klasikleri	106	Gottfried Wilhelm Leibniz	Theodicee denemeleri, imanla akim uygunluğu üzerinde konuşma	Discours sur la conformite de la foi avec la raison	Hüseyin Batu
302	1946	301	Fransız Klasikleri	107	Emile Zola	Emek	Travail	Hamdi Varoğlu
303	1946	302	Fransız Klasikleri	108	Xavier Comte de Maistre	Aoste Şehrinin Cüzzamlısı	Le lepreux de la cite d Aoste	Sitare Sevin
304	1966	303	Fransız Klasikleri	108	Xavier Comte de Maistre	Aoste Şehrinin Cüzzamlısı	Le lepreux de la cite d Aoste	Sitare Sevin
305	1946	304	Fransız Klasikleri	109	Alain Rene Lesage	Turcaret	Turcaret	Orhan Veli Kanık
306	1946	305	Fransız Klasikleri	110	François Marie Arouet de Voltaire	Zadig ve Başka Hikayeler	Zadig et autres contes	Yaşar Nabi Nayır
307	1962	306	Fransız Klasikleri	110	François Marie Arouet de Voltaire	Zadig ve Başka Hikayeler	Zadig et autres contes	Yaşar Nabi Nayır
308	1946	307	Fransız Klasikleri	112	Guy de Maupassant	Tombalak	Boule de Suif	Nermin Sankur
309	1946	308	Fransız Klasikleri	113	Xavier Comte de Maistre	Odamda Gece Seferi	Odamda Gece Seferi?	Sitare Sevin
310	1946	309	Fransız Klasikleri	114	Henri Poincare	Bilim ve varsayım	Science et Hypothese	Fethi Yücel
311	1946	310	Fransız Klasikleri	115	George Sand	Şeytanlı Göl	Le Mare au diable	Kemal Demiray
312	1946	311	Fransız Klasikleri	116	François Rene de Chateaubriand	Mezar Ötesinden Hatıralar. Napoleon	Memoires d'outre tombe: Napoleon	Yaşar Nabi Nayır
313	1946	312	Fransız Klasikleri	117	François Rene de Chateaubriand	Son İbni Sırac'ın maceraları	Les aventures du dernier Abencerage	Nermin Sankur
314	1946	313	Fransız Klasikleri	118	François de Salignac de la Mothe Fenelon	Telemakhos'un başından geçenler	Telemaque	Ziya İshan
315	1946	314	Fransız Klasikleri	119	Alphonse Daudet	Pazartesi Hikayeleri	Contes du Lundi	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
316	1962	315	Fransız Klasikleri	119	Alphonse Daudet	Pazartesi Hikayeleri	Contes du Lundi	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
317	1946	316	Fransız Klasikleri	120	Felix Ravaisson	Alışkanlık Hakkında	De l'habitude	Nezahat Tanç
318	1946	317	Fransız Klasikleri	121	Denis Diderot	Konuşmalar	Entretiens	Adnan Cemgil
319	1946	318	Fransız Klasikleri	122	Denis Diderot	Rameau'nun yeğeni	Le neveu de Ramaeu	Adnan Cemgil

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

320	1946	319	Fransız Klasikleri	124	Honore de Balzac	Louis Lambert	Louis Lambert	Oktay Rifat
321	1946	320	Fransız Klasikleri	124	Honore de Balzac	Louis Lambert	Louis Lambert	Oktay Rifat
322	1946	321	Fransız Klasikleri	125	Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux	Gönül ve Kısmet oyunu	Le jeu de l'amour et du hasard	Zeynep Menemenci
323	1946	322	Fransız Klasikleri	126	Honore de Balzac	Otuz yaşındaki kadın	La femme de trente ans	Mina Urgan
324	1963	323	Fransız Klasikleri	126	Honore de Balzac	Otuz yaşındaki kadın	La femme de trente ans	Mina Urgan
325	1946	324	Fransız Klasikleri	127	Emile Zola	Rougon'ların Yükselişi	La fortune des Rougons	Hamdi Varoğlu
326	1946	325	Fransız Klasikleri	128	Chasseboeuf Volney	Harabeler	Les Ruines	Samim Kazım Akses
327	1946	326	Fransız Klasikleri	129	Charles Nodier	Ölü Adam Deresi - Hikayeler	La combe de l'homme mort et autres contes	Yusuf Tavat
328	1946	327	Fransız Klasikleri	130	Eugene Scribe	Bir bardak su yahut sebep ve neticeler	Le verre d'eau	Lütfi Ay
329	1946	328	Fransız Klasikleri	131	Joseph Ernest Renan	Nutuklar ve Konferanslar	Discours et conferences	Ziya İshan
330	1946	329	Fransız Klasikleri	132	Honore de Balzac	Kırmızı Han	L'auberge rouge	Nermin Sankur
331	1946	330	Fransız Klasikleri	133	George Sand	Indiana	Indiana	Turan Gülçür
332	1946	331	Fransız Klasikleri	134	François Rene de Chateaubriand	Paris-Kudüs Yolculuğu	Itineraire de Paris à Jerusalem	Oğuz Peltek
333	1946	332	Fransız Klasikleri	135	Nicolas Malebranche	Metafizik ve din üzerinde görüşmeler	Entretiens sur la metaphysique et la reüigion	Bedia Akarsu
334	1946	333	Fransız Klasikleri	136	Jean-Jacques Rousseau	Toplum Anlaşması	Du contrat social	Vedat Günyol
335	1947	334	Fransız Klasikleri	137	Henri Louis Bergson	Yaratıcı Tekamül	L'evolution creatrice	Prof. Mustafa Şekip Tunç
336	1947	335	Fransız Klasikleri	138	Anonim	Onyedinci Yüzyıl Fransız edebiyatından seçme mektuplar	Lettres choisies de la literatüre française du XVII. siecle	Etem Derviş Deriş
337	1946	336	Fransız Klasikleri	139	Emile Zola	Toprak	La terre	Hamdi Varoğlu
338	1947	337	Fransız Klasikleri	140	Emile Boutroux	Tabiat kanunlarının zorunsuzluğu hakkında	De la contigence des lois de la nature	Hilmi Ziya Ülken
339	1947	338	Fransız Klasikleri	141	François Marie Arouet de Voltaire	Feylesofça konuşmalar ve fıkralar	Dialogues et anecdotes philosophiques	Fehmi Baldaş
340	1962	339	Fransız Klasikleri	141	François Marie Arouet de Voltaire	Feylesofça konuşmalar ve fıkralar	Dialogues et anecdotes philosophiques	Fehmi Baldaş
341	1947	340	Fransız Klasikleri	142	Michel Eyquem de Montaigne	Denemeler	Essais	Sabahattin Eyüboğlu
342	1960	341	Fransız Klasikleri	142	Michel Eyquem de Montaigne	Denemeler	Essais	Sabahattin Eyüboğlu

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

343	1964	342	Fransız Klasikleri	142	Michel Eyquem de Montaigne	Denemeler	Essais	Sabahattin Eyüboğlu
344	1947	343	Fransız Klasikleri	143	Victor-Marie Hugo	Mary Tudor	Marie Tudor	Zeliha Özen
345	1947	344	Fransız Klasikleri	144	Guy de Maupassant	Pierre ile Jean	Pierre et Jean	Bedia Kösemihal
346	1948	345	Fransız Klasikleri	145	Joseph Ernest Renan	Havariler	Les Apotres	Ziya İshan
347	1964	346	Fransız Klasikleri	145	Joseph Ernest Renan	Havariler	Les Apotres	Ziya İshan
348	1948	347	Fransız Klasikleri	146	Henri Poincare	Son Düşünceler	Dernieres pensees	1- Doç. Hamdi Ragıp Atademir 2- Süleyman Ölçen
349	1965	348	Fransız Klasikleri	146	Henri Poincare	Son Düşünceler	Dernieres pensees	1- Doç. Hamdi Ragıp Atademir 2- Süleyman Ölçen
350	1947	349	Fransız Klasikleri	147	Honore de Balzac	Tefeci Goseck	Gobseck l'usurier	Vedat Günyol
351	1961	350	Fransız Klasikleri	147	Honore de Balzac	Tefeci Goseck	Gobseck l'usurier	Vedat Günyol
352	1947	351	Fransız Klasikleri	148	Nicolas Malebranche	Hakikatın Araştırılması	De La recherche de la verite	Miraç Katırcıoğlu
353	1947	352	Fransız Klasikleri	149	Honore de Balzac	Modeste Mignon	Modeste Mignon	Oktay Rifat
354	1947	353	Fransız Klasikleri	150	Honore de Balzac	Cousine Bette	Cousine Bette	Vahdi Hatay
355	1964	354	Fransız Klasikleri	150	Honore de Balzac	Cousine Bette	Cousine Bette	Vahdi Hatay
356	1948	355	Fransız Klasikleri	151	Jules Michelet	Rönesans	Renaissance	Kazım Berker
357	1947	356	Fransız Klasikleri	152	Victor-Marie Hugo	Notre-Dame de Paris	Notre-Dame de Paris	Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu
358	1947	357	Fransız Klasikleri	153	Alfred de Vigny	Askerliğin kulluğu ve büyüklüğü	Servitude et grandeur militaires	Halim Kiper
359	1947	358	Fransız Klasikleri	154	Emile Zola	Tazı Payı	La curee	Hamdi Varoğlu
360	1948	359	Fransız Klasikleri	155	Victor-Marie Hugo	Ruy Blas	Ruy blas	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
361	1963	360	Fransız Klasikleri	155	Victor-Marie Hugo	Ruy Blas	Ruy blas	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
362	1948	361	Fransız Klasikleri	156	Honore de Balzac	Top oynayan kedi mağazası	La maison du chât qui pelote	Dr. Necdet Bingöl
363	1965	362	Fransız Klasikleri	156	Honore de Balzac	Top oynayan kedi mağazası	La maison du chât qui pelote	Dr. Necdet Bingöl
364	1948	363	Fransız Klasikleri	157	Gerard de Nerval	Sylvie	Sylvie	Sitare Sevin
365	1948	364	Fransız Klasikleri	158	Andre Gide	Seçme Yazılar	Morceaux choisis	Prof. Suut Kemal Yetkin
366	1949	365	Fransız Klasikleri	159	Remy de Gourmont	Fikir Üretimi	La culture des idees	Muammer Necip Tanyeli
367	1949	366	Fransız Klasikleri	160	Honore de Balzac	Esrarlı bir vaka	Une tenebreuse affaire	Yaşar Nabi Nayır
368	1964	367	Fransız Klasikleri	160	Honore de Balzac	Esrarlı bir vaka	Une tenebreuse affaire	Yaşar Nabi Nayır
369	1949	368	Fransız Klasikleri	161	Restif de la Bretonne	Babamın Hayatı	La vie de mon pere	Baha Öngel
370	1949	369	Fransız Klasikleri	162	Gottfried Wilhelm Leibniz	Metafizik üzerine konuşma	Discours de metaphysique	Doç. Nusret Hızır
371	1948	370	Fransız Klasikleri	163	Alphonso Daudet	Jack	Jack	Nebil Otman

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

372	1963	371	Fransız Klasikleri	163	Alphonso Daudet	Jack	Jack	Nebil Otman
373	1949	372	Fransız Klasikleri	164	Emile Durkheim	Meslek Ahlakı	La Morale Professionelle	Mehmet Karasan
374	1962	373	Fransız Klasikleri	164	Emile Durkheim	Meslek Ahlakı	La Morale Professionelle	Mehmet Karasan
375	1949	374	Fransız Klasikleri	165	Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux	Sahte Sırdaşlar	Les Fausses confidences	Safiye Hatay
376	1949	375	Fransız Klasikleri	166	Albert Sorel	Avrupa ve Fransız İhtilali	L'Europe et la Revolution Française	Nahid Sırrı Örik
377	1949	376	Fransız Klasikleri	167	Eugene-Marin - Eduard Martin Labiche	Gösteriş Budalaları	La poudre aux yeux	Avni Yukarıç
378	1949	377	Fransız Klasikleri	168	Henri Poincare	Bilimin Değeri	La valeur de la science	Fethi Yücel
379	1964	378	Fransız Klasikleri	168	Henri Poincare	Bilimin Değeri	La valeur de la science	Fethi Yücel
380	1964	379	Fransız Klasikleri	168	Henri Poincare	Bilimin Değeri	La valeur de la science	Fethi Yücel
381	1949	381	Fransız Klasikleri	169	Benjamin Constant	Kırmızı defter	La cahier rouge	Sona Tatlıcan
382	1949	382	Fransız Klasikleri	170	Charles Nodier	Trilby	Trilby	İlhan Sezen
383	1949	383	Fransız Klasikleri	171	Honore de Balzac	Tours Papazı	Le cure de Tours	Mebrure Alevok
384	1949	384	Fransız Klasikleri	172	Jules Lachelier	Tümevarım temeli hakkında	Du fondement d l'induction	Prof. Hamdi Ragıp Atademir
385	1967	385	Fransız Klasikleri	172	Jules Lachelier	Tümevarım temeli hakkında	Du fondement d l'induction	Prof. Hamdi Ragıp Atademir
386	1950	386	Fransız Klasikleri	173	Jules Michelet	Fransız İhtilali Tarihi	Histoire de la Revolution française	Hamdi Varoğlu
387	1967	386/a	Fransız Klasikleri	173	Jules Michelet	Fransız İhtilali Tarihi	Histoire de la Revolution française	Hamdi Varoğlu
388	1949	387	Fransız Klasikleri	173	Honore de Balzac	Cousin Pons	Cousin Pons	Vahdi Hatay
389	1964	388	Fransız Klasikleri	173	Honore de Balzac	Cousin Pons	Cousin Pons	Vahdi Hatay
390	1949	389	Fransız Klasikleri	174	Honore de Balzac	Üç hikâye: El Verdugo - İsa Flandres'da - Dinsizin âyini	Trois contes: El Verdugo - Jesus-Christ en Flandres - La sagesse de l'athee	Mücahit Topalak
391	1949	390	Fransız Klasikleri	175	Honore de Balzac	Sönmüş Hayaller	Illusions perdues	Yaşar Nabi Nayır
392	1949	391	Fransız Klasikleri	176	1- Edmond de Goncourt 2-Jules de Goncourt	Germime Lacerteux	Germime Lacerteux	Ziya Osman Saba
393	1949	392	Fransız Klasikleri	177	Henri Louis Bergson	Ahlak ile dinin iki kaynağı	Les deux sources de la morale et de la religion	Mehmet Karasan
394	1962	393	Fransız Klasikleri	177	Henri Louis Bergson	Ahlak ile dinin iki kaynağı	Les deux sources de la morale et de la religion	Mehmet Karasan

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

395	1967	393/a	Fransız Klasikleri	177	Henri Louis Bergson	Ahlak ile dinin iki kaynağı	Les deux sources de la morale et de la religion	Mehmet Karasan
396	1949	394	Fransız Klasikleri	178	Denis Diderot	Kadercı Jacques ile efendisi	Jacques le Fataüiste et son maître	Adnan Cemgil
397	1949	395	Fransız Klasikleri	179	Honore de Balzac	Ursula Mirouet	Ursula Mirouet	Sabiha Rifat Horozcu
398	1950	396	Fransız Klasikleri	180	Henri Louis Bergson	Şuurun doğrudan doğruya verileri	Les donnees immediates de la consciences	Prof. Mustafa Şekip Tunç
399	1953	397	Fransız Klasikleri	181	Honore de Balzac	İki yeni gelinin hatıraları	Memoires de deux jeunes mariees	Nurullah Ataç
400	1966	398	Fransız Klasikleri	181	Honore de Balzac	İki yeni gelinin hatıraları	Memoires de deux jeunes mariees	Nurullah Ataç
401	1950	399	Fransız Klasikleri	182	Honore de Balzac	Nucingen bankası	La Maison Nucingen	Vahdi Hatay
402	1950	400	Fransız Klasikleri	183	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Şanlı Aşıklar	Les amants magnifiques	Oktay Rifat
403	1965	401	Fransız Klasikleri	183	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Şanlı Aşıklar	Les amants magnifiques	Oktay Rifat
404	1952	402	Fransız Klasikleri	184	Auguste Comte	Pozitivizm İlmihali	Le Catechisme positifiste	Peyami Erman
405	1950	403	Fransız Klasikleri	185	Marie Henri Beyle	Roma'da gezintiler	Quelques promenades dans Rome	Dr. Adnan Hün
406	1950	404	Fransız Klasikleri	186	Alfred de Vigny	Cinq-Mars	Cinq-Mars	Fehmi Baldaş
407	1951	405	Fransız Klasikleri	187	Henri Poincare	Bilim ve metot	Science et methode	1- Prof. Hamdi Ragıp Atademir 2- Süleyman Ölçen
408	1964	406	Fransız Klasikleri	187	Henri Poincare	Bilim ve metot	Science et methode	1- Prof. Hamdi Ragıp Atademir 2- Süleyman Ölçen
409	1951	407	Fransız Klasikleri	188	Henri Poincare	Parisli Kadın	La parisienne	Sona Aköner
410	1951	408	Fransız Klasikleri	189	Joseph Ernest Renan	Bilimin Geleceği	L'avenir de la science	Ziya İshan
411	1965	409	Fransız Klasikleri	189	Joseph Ernest Renan	Bilimin Geleceği	L'avenir de la science	Ziya İshan
412	1951	410	Fransız Klasikleri	190	Hippolyte Taine	XIX. Yüzyılda Fransa'da klasik filozoflar	Etudes sur les philosophes français du XIX. siecle	Miraç Katırcıoğlu
413	1952	411	Fransız Klasikleri	191	George Sand	Teres'le Laurent	Elle et Lui	Turan Gülçür
414	1952	412	Fransız Klasikleri	192	Mme de Germanie Necker Stael	edebiyata dair	De la Literature	1- Safiye Hatay 2- Vahdi Hatay
415	1952	413	Fransız Klasikleri	193	Eugene Labiche	Hasır Şapka	Un chapeau de paille d'Italie	Oktay Akbal
416	1963	414	Fransız Klasikleri	194	Edmond Rostand	Yavru Kartal	L'aiglon	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
417	1962	415	Fransız Klasikleri	195	Honore de Balzac	Köy Papazı	Le cure de village	Kazım Nami Duru
418	1952	416	Fransız Klasikleri	196	Charles-Augustin Sainte-Beuve	Pazartesi Konuşmaları- Seçmeler	Le causeries du lundi	Fehmi Baldaş
419	1952	417	Fransız Klasikleri	197	Eugene Labiche	Kumbara	La cagnote	Reşit Baran

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

420	1952	418	Fransız Klasikleri	198	Alphonse Daudet	Şehirli kız	Arlesienne	Dr. Ali Süha Delilbaşı
421	1954	419	Fransız Klasikleri	199	Etienne Bonnot de Condillac	Duyumlar üzerine inceleme	Traite des sensations	Miraç Katırcıoğlu
422	1963	420	Fransız Klasikleri	200	Eugene Labiche	M. Perriichon'un seyahati	La Voyage de M. Perrichon	Avni Yukarıç
423	1954	421	Fransız Klasikleri	201	Etienne Bonnot de Condillac	İnsan bilgilerinin kaynağı üzerine deneme	Essai sur l'origine des connaissances humaines	Miraç Katırcıoğlu
424	1955	422	Fransız Klasikleri	202	Emile-Jules Sandeau Augier	Mösyö Poirier'nin Damadı	Le gendre de Monsieur Poirier	Dr. Ali Süha Delilbaşı
425	1953	423	Fransız Klasikleri	203	Paul Bourget	Çömez	Le disciple	Nebil Otman
426	1954	424	Fransız Klasikleri	204	Eugene Labiche	İki sıkılgan	Les deux timides	Safiye Sarp
427	1955	425	Fransız Klasikleri	205	Alexandre fils Dumas	Kibar yosmalar	Le demi-monde	Nebahat Kaner
428	1955	426	Fransız Klasikleri	206	Jean-Jacques Rousseau	İtirafar	Les confessions	Reşat Nuri Güntekin
429	1963	427	Fransız Klasikleri	206	Jean-Jacques Rousseau	İtirafar	Les confessions	Reşat Nuri Güntekin
430	1965	428	Fransız Klasikleri	206	Jean-Jacques Rousseau	İtirafar	Les confessions	Afif Obay
431	1955	430	Fransız Klasikleri	208	Theodore Simon Jouffroy	Felsefe bahisleri	Melanges Philosophiques	Rabia San Tur
432	1962	431	Fransız Klasikleri	208	Theodore Simon Jouffroy	Felsefe bahisleri	Melanges Philosophiques	Rabia San Tur
433	1955	432	Fransız Klasikleri	209	Eugene Labiche	Sevgili Celimare	Celimare le bien-aime	Avni Yukarıç
434	1956	433	Fransız Klasikleri	210	Anatole France	edebiyat hayatı-seçmeler	La vie litteraire	Nebil Otman
435	1956	434	Fransız Klasikleri	211	Joseph Ernest Renan	Çocukluk ve gençlik hatıraları	Souvenirs d'enfance et de jeunesse	Ruhi Dervişoğlu
436	1956	435	Fransız Klasikleri	212	Victor-Marie Hugo	Hernani	Hernani	Cemil Meriç
437	1966	436	Fransız Klasikleri	212	Victor-Marie Hugo	Hernani	Hernani	Cemil Meriç
438	1959	437	Fransız Klasikleri	213	Henri Louis Bergson	Düşünce ve devingen	La pensee et le mouvant	Miraç Katırcıoğlu
439	1959	438	Fransız Klasikleri	214	Henri Louis Bergson	Zihin kudreti	L'energie spirituelle	Miraç Katırcıoğlu
440	1961	439	Fransız Klasikleri	215	Etienne Pivert de Senancour	Obermann	Obermann	Bedia Kösemihal
441	1961	440	Fransız Klasikleri	216	Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux	Aşk ile incelen Arlequin	L'Arlequin poli par l'amour	İlhami Uzel
442	1962	441	Fransız Klasikleri	217	Marie Henri Beyle	Parma Manastırı	La Chartreuse de Parme	Hamdi Varoğlu
443	1963	442	Fransız Klasikleri	219	Jean-Baptiste Racine	Andromak	Andromaque	Munis Faik
444	1962	443	Fransız Klasikleri	220	Victor-Marie Hugo	Doksanüç İhtilali	Quatre-Vingt-Treize	Burhan Toprak

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

445	1962	444	Fransız Klasikleri	221	George Sand	Leila	Leila	Nebil Otman
446	1963	445	Fransız Klasikleri	222	Prosper Merimee	Altın araba	La carrosse du Saint-Sacrement	Necati Cumalı
447	1963	446	Fransız Klasikleri	223	Charles Louis de Secondat Montesquieu	Kanunların ruhu üzerine I-II	De l'esprit des lois	Fehmi Baldaş
448	1964	447	Fransız Klasikleri	224	Marie Henri Beyle	Lamiel	Lamiel	Vahdi Hatay
449	1964	448	Fransız Klasikleri	225	Octave Aubry	Napoleon'dan ölmez sayfalar	Napoleon'dan ölmez sayfalar?	Fethi Yücel
450	1964	449	Fransız Klasikleri	226	George Sand	Consuelo	La Comtesse de Rudolstadt	Nebil Otman
451	1964	450	Fransız Klasikleri	227	Anatole France	Dilsiz kadınla evlenenin güldürüsü	La comedie de celui qui epousa une femme muette	Yılmaz Çolpan
452	1966	451	Fransız Klasikleri	228	Victor-Marie Hugo	Marion de Lorne	Marion de Lorne	1- Cemil Meriç 2- Mahmut Sait Kılıççı
453	1949	452	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	1	Andre Billy	Balzac'ın hayatı	Vie de Balzac	Fehmi Baldaş
454	1965	453	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	1	Andre Billy	Balzac'ın hayatı	Vie de Balzac	Fehmi Baldaş
455	1949	454	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	2	Andre Billy	Diderot'nun hayatı	Vie de Diderot	Sabiha Rifat
456	1950	455	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	3	Rene Dumesnil	Gustave Flaubert-Hayatı ve Eseri	Gustave Flaubert-L'homme et l'oeuvre	Yusuf Tavat
457	1952	456	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	4	1- Vito Volterra 2- Paul Langevin 3- Pierre Boutroux	Henri Poincare	Henri Poincare	Prof. Celal Saraç
458	1952	457	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	5	Charles Ernest Adam	Descartes hayatı ve eserleri	L'oeuvres de Descartes	Mehmet Karasan
459	1963	458	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	5	Charles Ernest Adam	Descartes hayatı ve eserleri	L'oeuvres de Descartes	Mehmet Karasan
460	1954	459	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	6	Pierre Martino	Stendhal'in hayatı	Stendhal	Vahdi Hatay
461	1953	460	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	7	Philippe Soupault	Eugene Labiche-Hayatı ve Eserleri	Eugene Labiche, sa vie, son oeuvre	Safiye Sarp
462	1958	461	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	8	Pierre Martino	Fransız natüralizmi 1870-1895	Le naturalisme français	Nebil Otman
463	1959	462	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	9	Andre Bellesort	Victor Hugo	Victor Hugo	Sabiha Rifat

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

464	1958	463	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	10	Edouard Maynial	Maupassant'ın hayatı ve eserleri	La vie et l'oeuvre de Guy de Maupassant	Affif Obay
465	1959	464	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	11	Lucien Laberthonniere	Descartes üzerine tetkikler	Descartes üzerine tetkikler?	Mehmet Karasan
466	1961	465	Fransız Klasikleri için Yardımcı Eserler	12	Jacques Chevalier	Pascal	Pascal	Mehmet Toprak
467	1957	466	Modern Fransız edebiyatı	1	Sidonie Gabrielle Colette	Avare Kadın	La vagabonde	1- Prof. Suut Kemal Yetkin 2- Lütfi Ay
468	1965	467	Modern Fransız edebiyatı	1	Sidonie Gabrielle Colette	Avare Kadın	La vagabonde	1- Prof. Suut Kemal Yetkin 2- Lütfi Ay
469	1960	468	Modern Fransız edebiyatı	2	Sidonie Gabrielle Colette	Claudine'in Evi	La maison de Claudine	Vedia Tataragaşı
470	1961	469	Modern Fransız edebiyatı	3	Alain	Söyleşiler	Propos	Fehmi Baldaş
471	1961	470	Modern Fransız edebiyatı	4	François Mauriac	Genitrix	Genitrix	İlhami Uzel
472	1962	471	Modern Fransız edebiyatı	5	Antoine de Saint Exupery	Gece Uçuşu	Vol de nuit	1- Mukadder Sezgin 2- Fuat Pekin
473	1963	472	Modern Fransız edebiyatı	6	Roger Martin du Gard	Jean Barois	Jean Barois	Nebil Otman
474	1963	473	Modern Fransız edebiyatı	7	Andre Paul Guillaume Gide	Günlük 1889-1918 seçmeler	Journal 1889-1918	Fuat Pekin
475	1966	474	Modern Fransız edebiyatı	8	Andre Paul Guillaume Gide	Seçme Yazılar	Pretextes, nouveaux pretextes, incidences, choix	Prof. Suut Kemal Yetkin
476	1962	475	Modern Fransız edebiyatı	8	Andre Paul Guillaume Gide	Seçme Yazılar	Pretextes, nouveaux pretextes, incidences, choix	Prof. Suut Kemal Yetkin
477	1964	476	Modern Fransız edebiyatı	9	Julien Green	Adrienne Mesurat	Adrienne Mesurat	Sabiha Rifat
478	1942	477	Yeni Fransız edebiyatı	1	Edmond Rostand	Cyrano de Bergerac	Cyrano de Bergerac	Doç. Sabri Esat Siyavuşgil
479	1945	478	Yeni Fransız edebiyatı	1	Edmond Rostand	Cyrano de Bergerac	Cyrano de Bergerac	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
480	1952	479	Fransız Bilim Eserleri	1	Edmond Bouty	Bilimsel Hakikat	La verite scientifique	Avni Yakaloğlu
481	1965	480	Fransız Bilim Eserleri	2	Louis Prince de Broglie	Madde ve Işık	Matiere et Lumiere	Nusret Kürkcüoğlu
482	1954	481	Fransız Bilim Eserleri	3	Edmond Goblot	İlimler sistemi	Systeme des sciences	Fethi Yücel
483	1965	482	Fransız Bilim Eserleri	3	Edmond Goblot	İlimler sistemi	Systeme des sciences	Fethi Yücel
484	1955	483	Fransız Bilim Eserleri	4	Henri Le Chatelier	Tecrübi ilimlerde metoda dair	De la methode dans les sciences experimentales	Avni Yakaloğlu
485	1964	484	Fransız Bilim Eserleri	6	Jean Perrin	İlim ve ümit	La science et l'esperence	Avni Yakaloğlu

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

486	1945	485	Hint Klasikleri	1	Beydeba	Kelile ve Dimne	Kelile ü Dimne	Ömer Rıza Doğrul
487	1960	486	Hint Klasikleri	1	Beydeba	Kelile ve Dimne	Kelile ü Dimne	Ömer Rıza Doğrul
488	1946	487	Hint Klasikleri	2	Şudraka	Toprak Arabacık	Mriççakatika	Prof. Walter Ruben
489	1942	488	İngiliz Klasikleri	1	William Shakespeare	Julius Caesar	Julius Caesar	Nureddin Sevin
490	1943	489	İngiliz Klasikleri	2	William Shakespeare	Venedik Taciri	The merchant of Venice	Nureddin Sevin
491	1943	490	İngiliz Klasikleri	2	William Shakespeare	Venedik Taciri	The merchant of Venice	Nureddin Sevin
492	1958	491	İngiliz Klasikleri	2	William Shakespeare	Venedik Taciri	The merchant of Venice	Nureddin Sevin
493	1943	492	İngiliz Klasikleri	3	William Shakespeare	Othello	Othello	Doç. Orhan Burian
494	1958	493	İngiliz Klasikleri	3	William Shakespeare	Othello	Othello	Doç. Orhan Burian
495	1966	494	İngiliz Klasikleri	3	William Shakespeare	Othello	Othello	Doç. Orhan Burian
496	1943	495	İngiliz Klasikleri	4	William Shakespeare	Beğendiğiniz gibi	As you like it	Doç. Orhan Burian
497	1944	496	İngiliz Klasikleri	5	William Shakespeare	Fırtına	The tempest	Haldun Derin
498	1964	497	İngiliz Klasikleri	5	William Shakespeare	Fırtına	The tempest	Haldun Derin
499	1944	498	İngiliz Klasikleri	6	William Shakespeare	Veronalı iki centilmen	Two gentlemen of Verona	Avni Givda
500	1946	499	İngiliz Klasikleri	7	William Shakespeare	Onikinci Gece	Twelfth night	Avni Givda
501	1962	500	İngiliz Klasikleri	7	William Shakespeare	Onikinci Gece	Twelfth night	Avni Givda
502	1943	501	İngiliz Klasikleri	8	William Shakespeare	Yanlışlıklar Komedyası	The comedy of errors	Avni Givda
503	1959	502	İngiliz Klasikleri	8	William Shakespeare	Yanlışlıklar Komedyası	The comedy of errors	Avni Givda
504	1944	503	İngiliz Klasikleri	9	William Shakespeare	Bir yaz dönümü gecesi rüyası	A midsummer night's dream	Nureddin Sevin
505	1962	504	İngiliz Klasikleri	9	William Shakespeare	Bir yaz dönümü gecesi rüyası	A midsummer night's dream	Nureddin Sevin
506	1945	505	İngiliz Klasikleri	10	William Shakespeare	Romeo ve Juliet	Romeo and Juliet	Yusuf Mardin
507	1944	506	İngiliz Klasikleri	11	William Shakespeare	Hamlet	Hamlet	Doç. Orhan Burian
508	1958	507	İngiliz Klasikleri	11	William Shakespeare	Hamlet	Hamlet	Doç. Orhan Burian
509	1966	508	İngiliz Klasikleri	11	William Shakespeare	Hamlet	Hamlet	Doç. Orhan Burian
510	1946	509	İngiliz Klasikleri	12	William Shakespeare	Macbeth	Macbeth	Doç. Orhan Burian
511	1960	510	İngiliz Klasikleri	12	William Shakespeare	Macbeth	Macbeth	Doç. Orhan Burian
512	1966	511	İngiliz Klasikleri	12	William Shakespeare	Macbeth	Macbeth	Doç. Orhan Burian
513	1944	512	İngiliz Klasikleri	13	William Shakespeare	Kuru gürlütü	Much adoe about nothing	Doç. Hamit Dereli
514	1967	512/a	İngiliz Klasikleri	13	William Shakespeare	Kuru gürlütü	Much adoe about nothing	Doç. Hamit Dereli
515	1947	513	İngiliz Klasikleri	16	William Shakespeare	Kıral III. Richard faciası	The tragedy of King Richard III	Berna Moran
516	1965	514	İngiliz Klasikleri	16	William Shakespeare	Kıral III. Richard faciası	The tragedy of King Richard III	Berna Moran
517	1947	515	İngiliz Klasikleri	17	William Shakespeare	VIII. Henry	The famous history of the üfe of King Henry VIII	Belkis Boyar

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

518	1945	516	İngiliz Klasikleri	22	William Shakespeare	Windsor'un şen kadınları	Merry wives of Windsor	Haldun Derin
519	1946	517	İngiliz Klasikleri	26	William Shakespeare	Hırçın kız	The taming of the shrew	Nureddin Sevin
520	1944	518	İngiliz Klasikleri	31	William Shakespeare	Atinalı Timon	Timon of Athens	Doç. Orhan Burian
521	1965	519	İngiliz Klasikleri	31	William Shakespeare	Atinalı Timon	Timon of Athens	Doç. Orhan Burian
522	1944	520	İngiliz Klasikleri	32	William Shakespeare	Antonius ile Kleopatra	Anthony and Cleopatra	Doç. Saffet Korkut
523	1943	521	İngiliz Klasikleri	35	Christopher Marlowe	Doktor Faustus	Doctor Faustus	Prof. İrfan Şahinbaş
524	1965	522	İngiliz Klasikleri	35	Christopher Marlowe	Doktor Faustus	Doctor Faustus	Prof. İrfan Şahinbaş
525	1943	523	İngiliz Klasikleri	36	Francis Bacon	Denemeler	Essays	Doç. Saffet Korkut
526	1943	524	İngiliz Klasikleri	37	Jonathan Swift	Gulliver'in seyahatleri I-IV	Gulliver's travel I-IV	Prof. İrfan Şahinbaş
527	1958	525	İngiliz Klasikleri	37	Jonathan Swift	Gulliver'in seyahatleri I-IV	Gulliver's travel I-IV	Prof. İrfan Şahinbaş
528	1945	526	İngiliz Klasikleri	38	Christopher Marlowe	İkinci Edward	Edward II	Hadiye Sayron
529	1945	527	İngiliz Klasikleri	39	Henry Fielding	Tom Jones-Sokakta bulunmuş bir çocuğun hikayesi	Tom Jones	Doç. Mina Urgan
530	1944	528	İngiliz Klasikleri	40	Robert Louis Stevenson	Dr. Jekyll ile Mr. Hyde	Dr. Jekyll and Mr. Hyde	Zarife Laçınler
531	1945	529	İngiliz Klasikleri	41	David Hume	İnsan Zihni üzerine bir Araştırma	Essay concerning the hüman understanding	Selmin Evrim
532	1946	530	İngiliz Klasikleri	42	Joseph Conrad	Nostromo	Nostromo	Cevat Şakir Karaağaçlıgil
533	1946	531	İngiliz Klasikleri	43	Thomas Hardy	Çılgın kalabalıktan uzak	Far from the the madding crowd	Raif Olgun
534	1946	532	İngiliz Klasikleri	44	Joseph Conrad	Lord Jim	Lord Jim	Nuri Eren
535	1946	533	İngiliz Klasikleri	45	Oliver Goldsmith	Wakefield Papazı	The vicar Wakefield	Güzin Kaya
536	1946	534	İngiliz Klasikleri	46	Oliver Goldsmith	Yanlışlıklar Gecesi	She stoops to conquer	Ali Rıza Seyfi
537	1946	535	İngiliz Klasikleri	47	Walter Sir Scott	Ivanhoe	Ivanhoe	Avni Givda
538	1965	536	İngiliz Klasikleri	47	Walter Sir Scott	Ivanhoe	Ivanhoe	Avni Givda
539	1946	537	İngiliz Klasikleri	48	John Stuart Mill	Faydacılık	Utilitarianism	Şahap Nazmi Coşkunlar
540	1965	538	İngiliz Klasikleri	48	John Stuart Mill	Faydacılık	Utilitarianism	Şahap Nazmi Coşkunlar
541	1946	539	İngiliz Klasikleri	49	Emily Bronte	Rüzgarlı Bayır	Wuthering heights	Naciye Öncül
542	1958	540	İngiliz Klasikleri	49	Emily Bronte	Rüzgarlı Bayır	Wuthering heights	Naciye Öncül
543	1964	541	İngiliz Klasikleri	49	Emily Bronte	Rüzgarlı Bayır	Wuthering heights	Naciye Öncül
544	1946	542	İngiliz Klasikleri	50	Jane Austen	Sağduyu ve Duyarlılık	Sense and Sensibility	Vecahat Güray
545	1946	543	İngiliz Klasikleri	51	Charles Lutwidge Dodgson	Alice harikalar ülkesinde	Alice in Wonderland	Kısmet Burian

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

546	1965	544	İngiliz Klasikleri	51	Charles Lutwidge Dodgson	Alice harikalar ülkesinde	Alice in Wonderland	Kısmet Guvenç
547	1947	545	İngiliz Klasikleri	52	Herbert Spencer	İlk Prensipler	First principles	Selmin Evrim
548	1947	546	İngiliz Klasikleri	53	Anonim	Sir Gawain ve yeşil şövalye	Sir Gawain and the green knight	Ayşe Cebesoy
549	1947	547	İngiliz Klasikleri	54	John Galsworthy	Siyah Çiçek	The Dark flower	Mustafa Ertem
550	1948	548	İngiliz Klasikleri	55	Sir Thomas Malory	Arthur'un Ölümü	La mort d'arthur	Doç. Mina Urgan
551	1948	549	İngiliz Klasikleri	56	Adam Smith	Milletlerin Zenginliği	The wealth of nations	Haldun Derin
552	1949	550	İngiliz Klasikleri	57	William Makepiece Thackeray	Henry Esmond	Henry Esmond	Kamuran Şerif Saru
553	1950	551	İngiliz Klasikleri	58	Jane Austen	Gurur ve Aşk	Pride and Prejudice	Beria Okan
554	1951	552	İngiliz Klasikleri	59	John Galsworthy	Forsyte ailesinin destanı	Forsyte Sage	1- Sabiha Özsoy 2- Semai Ensioğlu
555	1952	553	İngiliz Klasikleri	60	Robert Southey	Nelson'un Hayatı	Life of Nelson	Nesrin Ağış
556	1954	554	İngiliz Klasikleri	61	Thomas Paine	İnsan hakları	Rights of man	Mehmet Osman Dostel
557	1964	555	İngiliz Klasikleri	61	Thomas Paine	İnsan hakları	Rights of man	Mehmet Osman Dostel
558	1955	556	İngiliz Klasikleri	62	Charles Dickens	Antikacı Dükkanı	The old curiosity shop	Behlül Toygar
559	1963	557	İngiliz Klasikleri	62	Charles Dickens	Antikacı Dükkanı	The old curiosity shop	Behlül Toygar
560	1955	558	İngiliz Klasikleri	63	John webster	Amalfi düşesi	The Duchess of Malfi	Hadiye Sayron
561	1956	559	İngiliz Klasikleri	64	John Stuart Mill	Hürriyet	Essay on Liberty	Mehmet Osman Dostel
562	1963	560	İngiliz Klasikleri	64	John Stuart Mill	Hürriyet	Essay on Liberty	Mehmet Osman Dostel
563	1956	561	İngiliz Klasikleri	65	William Shakespeare	Troilos ve Kressida	Troilus and Cressida	1- Sabahattin Eyüboğlu 2- Mina Urgan
564	1957	562	İngiliz Klasikleri	66	Francis Bacon	Yeni Atlantis	New Atlantis	Prof. Hamit Dereli
565	1966	563	İngiliz Klasikleri	66	Francis Bacon	Yeni Atlantis	New Atlantis	Prof. Hamit Dereli
566	1959	564	İngiliz Klasikleri	67	William Shakespeare	Kıral Lear	King Lear	Prof. İrfan Şahinbaş
567	1965	565	İngiliz Klasikleri	67	William Shakespeare	Kıral Lear	King Lear	Prof. İrfan Şahinbaş
568	1960	566	İngiliz Klasikleri	68	Oscar Wilde	Lady Windermere'in Yel pazesi	Lady Windermere's fan	Hadiye Sayron
569	1960	567	Modern İngiliz edebiyatı	1	George Orwell	Bindokuzyüz seksendört	Nineteen-eighty-four	Haldun Derin
570	1961	568	Modern İngiliz edebiyatı	2	Aldous Leonard Huxley	Ses sese karşı	Point contre point	Mina Urgan
571	1963	569	Modern İngiliz edebiyatı	3	Katherine Mansfield	Seçme Hikayeler	Short Stories	1- Ş. Karadeniz 2- G. Kayaalp
572	1945	570	Yeni İngiliz edebiyatı	1	Wirginia Wolf	Deniz Feneri	To the lighthouse	Naciye Akseki

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

573	1945	571	Yeni İngiliz edebiyatı	2	Aldous Leonard Huxley	Yeni Dünya	A brave new world	Doç. Orhan Burian
574	1945	572	Yeni İngiliz edebiyatı	3	Oscar Wilde	Hikayeler	Contes	Nureddin Sevin
575	1947	573	Yeni İngiliz edebiyatı	4	Charles Morgan	Kaynak	The fountain	Pervin Adataş
576	1950	574	İngiliz Bilim Eserleri	1	Sir James Jeans	Etrafımızdaki Kainat	The universe around us	Ord. Prof. Salih Murat Uzdilek
577	1954	575	İngiliz Bilim Eserleri	2	Bertrand Russell	Terbiyeye dair	On education	Prof. Hamit Dereli
578	1964	576	İngiliz Bilim Eserleri	2	Bertrand Russell	Terbiyeye dair	On education	Prof. Hamit Dereli
579	1963	577	İngiliz Bilim Eserleri	3	Spencer Jones	Başka Dünyalarda Hayat	Life on other worlds	Avni Yakalıoğlu
580	1964	578	İngiliz Bilim Eserleri	4	E. N. Da Costa Andrade	Isaac Newton-Hayati ve eseri	Isaac Newton	Avni Yakalıoğlu
581	1966	579	İngiliz Bilim Eserleri	5	Irvin Edman	Sanat ve İnsan-Estetiğe giriş	Sanat ve İnsan-Estetiğe giriş	Turhan Oğuzkan
582	1949	580	İran Klasikleri için Yardımcı Eserler	1	Ali Asgar Hikmet	Cami	Cami	M. Nuri Gencosman
583	1962	581	İran Klasikleri için Yardımcı Eserler	1	Ali Asgar Hikmet	Cami	Cami	M. Nuri Gencosman
584	1942	582	İskandinav Klasikleri	1	Henrik Ibsen	Bir bebek evi	Et dükken jem	Cevat Memduh Altar
585	1959	583	İskandinav Klasikleri	1	Henrik Ibsen	Bir bebek evi	Et dükken jem	Cevat Memduh Altar
586	1944	584	İskandinav Klasikleri	2	Henrik Ibsen	Hedda Gabler	Hedda Gabler	Şaziye Berin Kurt
587	1965	585	İskandinav Klasikleri	2	Henrik Ibsen	Hedda Gabler	Hedda Gabler	Şaziye Berin Kurt
588	1944	586	İskandinav Klasikleri	3	Henrik Ibsen	Yaban Ördeği	Vildanden	Şaziye Berin Kurt
589	1945	587	İskandinav Klasikleri	4	Henrik Ibsen	Brand	Brand	Seniha Bedri Göknil
590	1945	588	İskandinav Klasikleri	5	August Strindberg	Suçlu mu?	Brott och brott	Süleyman Tamer
591	1946	589	İskandinav Klasikleri	6	Henrik Ibsen	Yapı Ustası Sollness	Bygmester Solness	Avni Givda
592	1949	590	İskandinav Klasikleri	7	Knut Hamsun	Sonbahar Yıldızların altında	Under Höstjemen	Behçet Necatigil
593	1949	591	İskandinav Klasikleri	8	Knut Hamsun	Dünya Nimeti	Markens Gröde	Behçet Necatigil
594	1950	592	İskandinav Klasikleri	8	Knut Hamsun	Dünya Nimeti	Markens Gröde	Behçet Necatigil
595	1964	593	İskandinav Klasikleri	8	Knut Hamsun	Dünya Nimeti	Markens Gröde	Behçet Necatigil
596	1949	594	İskandinav Klasikleri	9	Selma Ottiliana Lovisa Lagerlöf	Gösta Berling	Gösta Berling	1- Hayrullah Örs 2- Behiç Enver Koryak
597	1951	595	İskandinav Klasikleri	10	Henrik Ibsen	John Gabriel Borkman	John Gabriel Borkman	Cevat Memduh Altar
598	1951	596	İskandinav Klasikleri	11	August Strindberg	Açık deniz kenarında	Açık deniz kenarında?	Behçet Necatigil
599	1951	597	İskandinav Klasikleri	12	August Strindberg	Olof Hoca	Master Olof	Mesut Ataz
600	1952	598	İskandinav Klasikleri	13	Selma Ottiliana Lovisa Lagerlöf	Morbacka	Morbacka	1- Salah Birsal 2- Behçet Necatigil

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

601	1952	599	İskandinav Klasikleri	14	Selma Ottiliana Lovisa Lagerlöf	Gökle Yer arasında - Seçme Hikayeler I	Die Königinnen von Kunghälla, Novellen. I	1- Hayrullah Örs 2- Behiç Enver Koryak
602	1953	600	İskandinav Klasikleri	15	Hans Andersen	Seçme Masallar	Seçme Masallar?	Selahattin Batu
603	1953	601	İskandinav Klasikleri	16	Selma Ottiliana Lovisa Lagerlöf	Kudüs	Jerusalem	Hayrullah Örs
604	1954	602	İskandinav Klasikleri	17	Knut Hamsun	Pan	Pan	Behçet Necatigil
605	1957	603	İskandinav Klasikleri	18	Selma Ottiliana Lovisa Lagerlöf	Zacharias Topelius	Zacharias Topelius	Ebed Mahir Yalnız
606	1960	604	İskandinav Klasikleri	19	Knut Hamsun	Benoni	Benoni	Behçet Necatigil
607	1962	605	İskandinav Klasikleri	20	August Strindberg	Rüya Oyunu	Rüya Oyunu	Afif Obay
608	1948	606	İspanyol Klasikleri	1	Miguel de Unamuno	Sis	Niebla	Behçet Necatigil
609	1951	607	İspanyol Klasikleri	2	Cervantes	Örnek Alınacak Hikayeler	Novelas Ejemplares	Dr. Fehmi Nuza
610	1944	608	İtalyan Klasikleri	1	Carlo Goldoni	Kahvehane	La bottega del caffè	Ekrem Sungar
611	1965	609	İtalyan Klasikleri	1	Carlo Goldoni	Kahvehane	La bottega del caffè	Ekrem Sungar
612	1944	610	İtalyan Klasikleri	2	Carlo Goldoni	Yalancı	Il buglardo	Tarık Levendoğlu
613	1944	611	İtalyan Klasikleri	3	Carlo Goldoni	Antikacımın ailesi veyahut gelin-kaynana	La famiglija dell' antiquario	Ekrem Sungar
614	1965	612	İtalyan Klasikleri	3	Carlo Goldoni	Antikacımın ailesi	La famiglija dell' antiquario	Ekrem Sungar
615	1945	613	İtalyan Klasikleri	4	Alessandro Manzoni	Nişanlılar	I promessi sposi	Ragıp Ögel
616	1945	614	İtalyan Klasikleri	5	Carlo Goldoni	Sayfiye Merakı	Le smanie per la villeggiatura	Aydın Sinanoğlu
617	1946	615	İtalyan Klasikleri	6	Carlo Goldoni	İki Efendinin uşağı	Il servitore di due padroni	Nüzhet Haşim Sinanoğlu
618	1946	616	İtalyan Klasikleri	7	Carlo Goldoni	Becerikli Dul	La vedova spritosa	Samim Sinanoğlu
619	1946	617	İtalyan Klasikleri	8	Silvio Pellico	Zindanda	Le mie prigionie	Ragıp Ögel
620	1946	618	İtalyan Klasikleri	9	Alessandro Manzoni	Camagnola kontu	Il conte di Camagnola	Ragıp Ögel
621	1946	619	İtalyan Klasikleri	10	Carlo Goldoni	Sayfiye Maceraları	Le avventura della villeggiatura	Aydın Sinanoğlu
622	1948	620	İtalyan Klasikleri	11	Luigi Pirandello	Seçme Hikayeler	Novelle per un anno	Dr. Feridun Timur
623	1949	621	İtalyan Klasikleri	12	Carlo Goldoni	Sayfiye Dönüşü	Il ritorno della villeggiatura	Aydın Sinanoğlu
624	1949	622	İtalyan Klasikleri	13	Luigi Pirandello	Altı şahıs yazarını arıyor	Sei personaggi in cerca d'autore	Dr. Feridun Timur
625	1958	623	İtalyan Klasikleri	13	Luigi Pirandello	Altı şahıs yazarını arıyor	Sei personaggi in cerca d'autore	Dr. Feridun Timur
626	1951	624	İtalyan Klasikleri	15	Machiavelli	Adamotu	La mandra gola	Samim Sinanoğlu
627	1952	625	İtalyan Klasikleri	16	Vittorio Alfieri	Mirra	Mirra	Dr. Feridun Timur
628	1953	626	İtalyan Klasikleri	17	Carlo Goldoni	Yabanlar	Rusteghi	Samim Sinanoğlu

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

629	1955	627	İtalyan Klasikleri	18	Alighieri Dante	İlahi komedy-Cehennem	Divina Commedia	Dr. Feridun Timur
630	1963	628	İtalyan Klasikleri	18	Alighieri Dante	İlahi komedy-Cehennem	Divina Commedia	Dr. Feridun Timur
631	1956	629	İtalyan Klasikleri	18	Alighieri Dante	İlahi komedy	Divina Commedia	Dr. Feridun Timur
632	1956	630	İtalyan Klasikleri	18	Alighieri Dante	İlahi komedy-Cennet	Divina Commedia	Dr. Feridun Timur
633	1964	631	İtalyan Klasikleri	18	Alighieri Dante	İlahi komedy-Cennet	Divina Commedia	Dr. Feridun Timur
634	1955	632	İtalyan Klasikleri	18	Alighieri Dante	İlahi komedy	Divina Commedia	Dr. Feridun Timur
635	1963	633	İtalyan Klasikleri	18	Alighieri Dante	İlahi komedy	Divina Commedia	Dr. Feridun Timur
636	1956	634	İtalyan Klasikleri	19	Ugo Foscolo	Jacobo Ortis'in son mektupları	Le ultima lettere di Jacobo Ortis	Dr. Feridun Timur
637	1962	635	İtalyan Klasikleri	22	Antonio Fogazzaro	O eski küçük dünya	Piccolo mondo antico	Dr. Feridun Timur
638	1965	636	İtalyan Klasikleri	24	Antonio Fogazzaro	Bu yeni küçük dünya	Piccolo mondo moderno	Dr. Feridun Timur
639	1959	637	Modern İtalyan edebiyatı	1	Giovanni Verga	Seçme Hikayeler	Seçme Hikayeler?	Dr. Feridun Timur
640	1962	638	Modern İtalyan edebiyatı	2	Giovanni Verga	Mastro-Don Gesualdo	Mastro-Don Gesualdo	Dr. Feridun Timur
641	1959	639	Modern İtalyan edebiyatı	2	Giovanni Verga	Malavoglialar	I Malavoglia	Dr. Feridun Timur
642	1964	640	Modern İtalyan edebiyatı	3	Gabriele d'Annunzio	Ölümün Zaferi	Il trionfo della morte	Dr. Feridun Timur
643	1967	640/a	Modern İtalyan edebiyatı	3	Luigi Pirandello	Mütteveffa Mattia Pascal	Il fu Mattia Pascal	Dr. Feridun Timur
644	1942	641	Latin Klasikleri	1	Gaius Julius Caesar	Gallia Savaşı	Bellum Gallicum	Doç. Hamit Dereli
645	1955	642	Latin Klasikleri	1	Gaius Julius Caesar	Gallia Savaşı	Bellum Gallicum	Doç. Hamit Dereli
646	1943	643	Latin Klasikleri	2	Titus Maccius Plautus	Çömlek	Aulularia	Nurullah Ataç
647	1958	644	Latin Klasikleri	2	Titus Maccius Plautus	Çömlek	Aulularia	Nurullah Ataç
648	1943	645	Latin Klasikleri	3	Publius Afer Terentius	Kardeşler	Adelphii	Nurullah Ataç
649	1958	646	Latin Klasikleri	3	Publius Afer Terentius	Kardeşler	Adelphii	Nurullah Ataç
650	1943	647	Latin Klasikleri	4	Titus Maccius Plautus	Amphitryon	Amphitruo	Nurullah Ataç
651	1953	648	Latin Klasikleri	4	Titus Maccius Plautus	Amphitryon	Amphitruo	Nurullah Ataç
652	1943	649	Latin Klasikleri	5	Cornelius Tacitus	Agricola'nın Hayatı	De vita Iulü Agricolae	Doç. Hamit Dereli
653	1965	650	Latin Klasikleri	5	Cornelius Tacitus	Agricola'nın Hayatı	De vita Iulü Agricolae	Prof. Hamit Dereli
654	1944	651	Latin Klasikleri	6	Cornelius Tacitus	Germania	Germania	Doç. Hamit Dereli
655	1962	652	Latin Klasikleri	6	Cornelius Tacitus	Germania	Germania	Doç. Hamit Dereli
656	1944	653	Latin Klasikleri	7	Titus Maccius Plautus	Çifte Bakkhis'ler	Bacchides	Nurullah Ataç
657	1965	654	Latin Klasikleri	7	Titus Maccius Plautus	Çifte Bakkhis'ler	Bacchides	Nurullah Ataç

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

658	1945	655	Latin Klasikleri	8	Lucius Annaeus Seneca	Medeia	Medeia	Samim Sinanoğlu
659	1945	656	Latin Klasikleri	9	Titus Maccius Plautus	Urgan	Rudens	Nurullah Ataç
660	1965	657	Latin Klasikleri	9	Titus Maccius Plautus	Urgan	Rudens	Nurullah Ataç
661	1946	658	Latin Klasikleri	10	Publius Afer Terentius	Hadım	Eunuchus	Nurullah Ataç
662	1964	659	Latin Klasikleri	10	Publius Afer Terentius	Hadım	Eunuchus	Nurullah Ataç
663	1946	660	Latin Klasikleri	11	Publius Afer Terentius	Formio	Phormio	Nurullah Ataç
664	1946	661	Latin Klasikleri	12	Titus Maccius Plautus	Tecimen	Mercator	Nurullah Ataç
665	1946	662	Latin Klasikleri	13	Titus Maccius Plautus	İkizler	Menaechmi	Nurullah Ataç
666	1965	663	Latin Klasikleri	13	Titus Maccius Plautus	İkizler	Menaechmi	Nurullah Ataç
667	1946	664	Latin Klasikleri	14	Publius Afer Terentius	Özünün Celladı	Heauton Timorumenos	Nurullah Ataç
668	1946	665	Latin Klasikleri	15	Publius Afer Terentius	Kaynana	Hecyra	Nurullah Ataç
669	1946	666	Latin Klasikleri	16	Publius Afer Terentius	Andros Güzeli	Andria	Nurullah Ataç
670	1965	667	Latin Klasikleri	16	Publius Afer Terentius	Andros Güzeli	Andria	Nurullah Ataç
671	1947	668	Latin Klasikleri	17	Titus Maccius Plautus	Casina	Casina	Nurullah Ataç
672	1965	669	Latin Klasikleri	17	Titus Maccius Plautus	Casina	Casina	Nurullah Ataç
673	1947	670	Latin Klasikleri	18	Marcus Tullius Cicero	Dostluk	De Amicita	Türkan Uzel
674	1963	671	Latin Klasikleri	18	Marcus Tullius Cicero	Dostluk	De Amicita	Türkan Uzel
675	1947	672	Latin Klasikleri	19	Titus Maccius Plautus	Epidicus	Epidicus	Nurullah Ataç
676	1947	673	Latin Klasikleri	20	Titus Maccius Plautus	Buğday kurdu	Curculio	Nurullah Ataç
677	1964	674	Latin Klasikleri	20	Titus Maccius Plautus	Buğday kurdu	Curculio	Nurullah Ataç
678	1947	675	Latin Klasikleri	21	Titus Maccius Plautus	Hortlak	Mostellaria	Nurullah Ataç
679	1965	676	Latin Klasikleri	21	Titus Maccius Plautus	Hortlak	Mostellaria	Nurullah Ataç
680	1947	677	Latin Klasikleri	22	Titus Maccius Plautus	Üç Akçelik Kişi	Trinummus	Nurullah Ataç
681	1947	678	Latin Klasikleri	23	Lucius Annaeus Seneca	Seçme Epigramlar ve İmparator Claudius'un kabaklaşması	Epigrammata - Divi Claudii apocolocyntosis	Dr. Samim Sinanoğlu
682	1948	679	Latin Klasikleri	24	Titus Maccius Plautus	Palavracı Asker	Miles Gloriosus	Türkan Uzel

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

683	1964	680	Latin Klasikleri	24	Titus Maccius Plautus	Palavracı Asker	Miles Gloriosus	Türkan Tunga
684	1948	681	Latin Klasikleri	25	Titus Maccius Plautus	Kartacalı	Poenulus	Nurullah Ataç
685	1949	682	Latin Klasikleri	26	Caesar Augustus	Ankara Anıtı	Monumentum Ancryanum	Prof. Hamit Dereli
686	1950	683	Latin Klasikleri	27	Apulelius	Altın Eşek	Asinus Aureus- Metamorphoseis	Nurullah Ataç
687	1951	684	Latin Klasikleri	28	Marcus Tullius Cicero	İhtiyarlık	De senectute	Ayşe Sangöllü
688	1963	685	Latin Klasikleri	28	Marcus Tullius Cicero	İhtiyarlık	De senectute	Ayşe Sangöllü
689	1950	686	Latin Klasikleri	29	Titus Maccius Plautus	Esirler	Captivi	Türkan Uzel
690	1965	687	Latin Klasikleri	29	Titus Maccius Plautus	Esirler	Captivi	Türkan Tunga
691	1941	688	Latince Klasikler	1	Desiderius Erasmus	Deliliğe methiye	Encomium Moriae	Nusret Hızır
692	1959	689	Latince Klasikler	1	Desiderius Erasmus	Deliliğe methiye	Encomium Moriae	Nusret Hızır
693	1945	690	Latince Klasikler	2	Benedictus Spinoza	Etika	Etika	Prof. Hilmi Ziya Ülken
694	1965	691	Latince Klasikler	2	Benedictus Spinoza	Etika	Etika	Prof. Hilmi Ziya Ülken
695	1954	692	Latin Amerika Klasikleri	1	Enrique Laretta	Don Ramiro	La Gloria i Don Ramiro	Nurullah Ataç
696	1944	693	Macar Klasikleri	1	Kelemen Mikes	Türkiye Mektupları	Törökorszagi levelek	Sadrettin Karatay
697	1945	694	Macar Klasikleri	2	Zsigmond Möricz	Tanrı gözünden ırak	Az isten hata mögött	Sadrettin Karatay
698	1945	695	Macar Klasikleri	3	Ferenc Herczeg	Paganlar	Pagonyak	Sadrettin Karatay
699	1946	696	Macar Klasikleri	4	Geza Gardonyi	Anlaşılmıyan insan	A lathatatlan ember	Ziya Tuğal
700	1965	697	Macar Klasikleri	4	Geza Gardonyi	Anlaşılmıyan insan	A lathatatlan ember	Ziya Tuğal
701	1946	698	Macar Klasikleri	5	Kalman Mikszath	Konuşan Kaftan	A beszelö köntös	Sadrettin Karatay
702	1946	699	Macar Klasikleri	6	Ferenc Herczeg	Bizans	Bizanc	Sadrettin Karatay
703	1946	700	Macar Klasikleri	7	Gergely Csiky	Tufeyliler	A proletarok	Sadrettin Karatay
704	1946	701	Macar Klasikleri	8	Ede Szigligeti	Liliomfi	Liliomfi	Necmi Seren
705	1946	702	Macar Klasikleri	9	Geza Gardonyi	Üçüncü Kudret	Az a hatalmas harmadik	Sami Nabi Özerdim
706	1946	703	Macar Klasikleri	10	Kalman Mikszath	Aziz Petrus'un şemsiyesi	Szent Peter esernyöje	Necmi Seren
707	1947	704	Macar Klasikleri	11	Mor Jokai	Altın Adam	Az arany ember	1- Ferit Zahir Törömküney 2- Sadrettin Karatay
708	1948	705	Macar Klasikleri	12	Mor Jokai	Yeni çiftlik sahibi	Az új földesur	Sadrettin Karatay
709	1948	706	Macar Klasikleri	13	Karoly Kisfaludy	Aldanışlar	Csalódasok	Sadrettin Karatay
710	1949	707	Macar Klasikleri	14	Ferenc Herczeg	Öğütler	Parainesis	Necmi Seren
711	1950	708	Macar Klasikleri	15	Kalman Csatho	Kule saatindeki kuzgun	Varju a toronyoran	Sami Nabi Özerdim
712	1951	709	Macar Klasikleri	16	Mora F.	Buğday tarlalarının destanı	Enek a buzamezőkröl	Sadrettin Karatay
713	1956	710	Macar Klasikleri	17	Aladar Kuncz	Kara Manastır	Fekete Kolostor	Necmi Seren

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

714	1957	711	Macar Klasikleri	18	Ferenc Herczeg	Mavi tilki	Kek Roka	Sadrettin Karatay
715	1963	712	Macar Klasikleri	19	Dezsa Szabo	Sürüklenen Köy	Az elsodort falu	Sadrettin Karatay
716	1946	713	Yeni Macar edebiyatı	1	Ferenc Molnar	Çocuklar	Gyerekek	Necmi Seren
717	1946	714	Yeni Macar edebiyatı	2	Menyhert Lengyel	Tayfun	Taifun	Sadrettin Karatay
718	1950	715	Macar Bilim Eserleri Serisi	1	Gy Nemeth	J. Thury	Thury Josef emlekezete	Ziya Tuğal
719	1958	716	Macar Bilim Eserleri Serisi	2	S. Takats	Macaristan Türk Aleminde Çizgiler	Rajzok török a vilagbol	Sadrettin Karatay
720	1949	717	Polonya Klasikleri	1	Henryk Sienkiewicz	Toton Şövalyeleri	Krzyzacy	Musa Şamgul
721	1952	718	Polonya Klasikleri	2	Henryk Sienkiewicz	Kovadis	Quo vadis	Şaziye Berin Kurt
722	1966	719	Polonya Klasikleri	2	Henryk Sienkiewicz	Kovadis	Quo vadis	Şaziye Berin Kurt
723	1943	720	Rus Klasikleri	1	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Boris Godunov	Boris Godunov	1- Zeynel Akkoç 2- Oğuz Peltek
724	1966	721	Rus Klasikleri	1	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Boris Godunov	Boris Godunov	1- Zeynel Akkoç 2- Oğuz Peltek
725	1943	722	Rus Klasikleri	2	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Harb ve Sulh	Vonja u mir	Zeki Baştımar
726	1965	723	Rus Klasikleri	2	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Harb ve Sulh	Vonja u mir	Zeki Baştımar
727	1944	724	Rus Klasikleri	3	Denis Ivanoviç Fonvizin	Anasının kuzusu	Nedorocl	Nihal Yalaza Taluy
728	1964	725	Rus Klasikleri	3	Denis Ivanoviç Fonvizin	Anasının kuzusu	Nedorocl	Nihal Yalaza Taluy
729	1945	726	Rus Klasikleri	4	Denis Ivanoviç Fonvizin	Tuğbay	Brigadir	Nihal Yalaza Taluy
730	1944	727	Rus Klasikleri	5	Anton Çehov	Martı	Cajka	1- Nihal Yalaza Taluy 2- Kemal Kaya
731	1944	728	Rus Klasikleri	6	Anton Çehov	Vanya Dayı	Djadja Vanja	Gaffar Güney
732	1944	729	Rus Klasikleri	7	Anton Çehov	Üç kız kardeş	Tri sestry	Hasan Ali Ediz
733	1944	730	Rus Klasikleri	8	Anton Çehov	Vişne Bahçesi	Visnevyy sad	1- Erol Güney 2- Şahap Sıtkı İltter
734	1944	731	Rus Klasikleri	10	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Yüzbaşının kızı	Kapitanckaja doc'	1- Erol Güney 2- Sabahattin Ali Alı
735	1944	732	Rus Klasikleri	11	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Maça kızı	Pikovaja dama	Hasan Ali Ediz
736	1965	733	Rus Klasikleri	11	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Maça kızı ve Mısır geceleri	Pikovaja dama	Hasan Ali Ediz

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

737	1945	734	Rus Klasikleri	12	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Biyelkin'in hikayeleri	Racckazy Belkina	Hasan Ali Ediz
738	1964	735	Rus Klasikleri	12	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Biyelkin'in hikayeleri	Racckazy Belkina	Hasan Ali Ediz
739	1949	736	Rus Klasikleri	13	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Pugaçev'in İsyanının tarihi	İstoriya Pugaceskogo bunta	Rana Çakıröz
740	1944	737	Rus Klasikleri	14	Mihail Lermontov	Zamanımızın kahramanı	Geroj nasego vremeni	Servet Lünel
741	1945	738	Rus Klasikleri	15	Nikolay Vasiliyeviç Gogol	Bir evlenme	Zenitba	1- Erol Güney 2- Melih Cevdet Anday
742	1944	739	Rus Klasikleri	16	Nikolay Vasiliyeviç Gogol	Müfettiş	Revizor	1- Erol Güney 2- Melih Cevdet Anday
743	1944	740	Rus Klasikleri	17	Ivan Sergeyeviç Turgenyev	İlk aşk	Pervaja ljubov	1- Erol Güney 2- Oktay Rifat Horozcu
744	1944	741	Rus Klasikleri	18	Ivan Sergeyeviç Turgenyev	Klara Miliç	Klara Miliç	1- Erol Güney 2- Oktay Rifat Horozcu
745	1945	742	Rus Klasikleri	19	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Uysal kız	Krotkaja	1- Dimitry Sorakin 2- Sefer Aytekin
746	1944	743	Rus Klasikleri	20	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Başkasının karısı - Namuslu hırsız	Cuzaja zena i muz pod krovat'ju	1- Dimitry Sorakin 2- Sefer Aytekin
747	1945	744	Rus Klasikleri	21	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Çocukluk	Detstvo	Rana Çakıröz
748	1945	745	Rus Klasikleri	22	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Ivan Ilyiç'in Ölümü	Smert Ivana Ilica	Nihal Yalaza Taluy
749	1963	746	Rus Klasikleri	22	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Ivan Ilyiç'in Ölümü	Smert Ivana Ilica	Nihal Yalaza Taluy
750	1945	747	Rus Klasikleri	23	Nikolay Vasiliyeviç Gogol	Mirgorod Hikayeleri	Mirgorod	Servet Lünel
751	1945	748	Rus Klasikleri	24	Nikolay Vasiliyeviç Gogol	Üç hikaye	Tri racckazy	1- Erol Güney 2- Orhan Veli Kanık
752	1945	749	Rus Klasikleri	25	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Karanlığın kudreti	Vlast' tmy	Rana Çakıröz
753	1945	750	Rus Klasikleri	26	Mihail Lermontov	Aşık Garip	Aşık Garip?	Servet Lünel
754	1945	751	Rus Klasikleri	27	Mihail Lermontov	Prences Ligoyskaya - Kafkasyalı -Musikili Toplantı	Prences Ligoyskaya - Kafkasyalı -Musikili Toplantı	Servet Lünel
755	1945	752	Rus Klasikleri	28	Aleksandr Sergeyeviç Griboedov	Akıldan bela	Gore ot uma	1- Zeynel Akkoç 2- Şahap Sıtkı İlter

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

756	1964	753	Rus Klasikleri	28	Aleksandr Sergeyeviç Griboedov	Akıldan bela	Gore ot uma	1- Zeynel Akkoç 2- Şahap Sıtkı İltter
757	1945	754	Rus Klasikleri	29	Aleksandr Nikolayeviç Ostrovski	Fakirlik ayıp değil	Bednost'ne porok	Rana Çakıröz
758	1945	755	Rus Klasikleri	30	Aleksandr Nikolayeviç Ostrovski	Fırtına	Groza	Nafia Tanur
759	1945	756	Rus Klasikleri	31	Ivan Aleksandroviç Gonçarov	Oblomov	Oblomov	1- Sabahattin Eyüboğlu 2- Erol Güney
760	1945	757	Rus Klasikleri	32	Anton Çehov	Düello	Duel	Zeki Baştınar
761	1945	758	Rus Klasikleri	33	Anton Çehov	Hikayeler	Izbrannyja racckazy	1- Servet Lünel 2- Oğuz Peltek 3- Erol Güney
762	1945	759	Rus Klasikleri	34	Ivan Sergeyeviç Turgenyev	Taşralı Kadın	Provincijalka	1- Dimitry Sorakin 2- Sefer Aytekin
763	1945	760	Rus Klasikleri	35	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Dubrovski	Dubrovski	Hasan Ali Ediz
764	1964	761	Rus Klasikleri	35	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Dubrovski	Dubrovski	Hasan Ali Ediz
765	1946	762	Rus Klasikleri	36	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Ölü bir evden hatıralar	Zapiski mertvago doma	Nihal Yalaza Taluy
766	1964	763	Rus Klasikleri	36	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Ölü bir evden hatıralar	Zapiski mertvago doma	Nihal Yalaza Taluy
767	1946	764	Rus Klasikleri	37	Ivan Sergeyeviç Turgenyev	Köyde bir ay	Mecjac v derevne	Hasan Ali Ediz
768	1946	765	Rus Klasikleri	38	Lev Nikolayeviç Tolstoy	İlk gençlik	Otro cerstvo	Rana Çakıröz
769	1946	766	Rus Klasikleri	39	Ivan Sergeyeviç Turgenyev	Bekar	Cholostjak	Nihal Yalaza Taluy
770	1946	767	Rus Klasikleri	40	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	İradesiz adam - Noel ağacı ve düğün	Slaboe serce Elka i svadba	1- Yaşar Nabi Nayır 2- Erol Güney
771	1946	768	Rus Klasikleri	41	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Delikanlı	Podroctok	Servet Lünel
772	1962	769	Rus Klasikleri	41	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Delikanlı	Podroctok	Servet Lünel
773	1946	770	Rus Klasikleri	42	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Küçük kahraman	Malen'kiy geroj	Rana Çakıröz

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

774	1946	771	Rus Klasikleri	43	Ivan Sergeyeviç Turgenyev	Parasızlık	Bezdenezie	Nihal Yalaza Taluy
775	1946	772	Rus Klasikleri	44	Ivan Sergeyeviç Turgenyev	Başkanın ziyafeti	Zavtrak u predvoditelja	Nihal Yalaza Taluy
776	1946	773	Rus Klasikleri	45	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Küçük tragedyalar	Malenkii tragedii	1- Erol Güney 2- Oğuz Peltek
777	1946	774	Rus Klasikleri	46	Protopop Avvakum	Hayatım	Moja zizn	Nihal Yalaza Taluy
778	1946	775	Rus Klasikleri	50	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Tatsız bir olay	Nepriyatmy Suluçay	Nihal Yalaza Taluy
779	1962	776	Rus Klasikleri	50	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Tatsız bir olay	Nepriyatmy Suluçay	Nihal Yalaza Taluy
780	1946	777	Rus Klasikleri	51	Aleksandr Nikolayeviç Ostrovski	Kurtlarla kuzular	Volki i Ovey	Nafia Tanur
781	1946	778	Rus Klasikleri	52	Nikolay Vasiliyeviç Gogol	Bir komedyanın ilk temsilinden sonra tiyatrodan çıkış	Teatralnij raz'ezd	1- Melih Cevdet Anday 2- Erol Güney
782	1946	779	Rus Klasikleri	53	Nikolay Vasiliyeviç Gogol	Kumarcılar	Igroki	Hasan Kopsel
783	1946	780	Rus Klasikleri	54	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Polikuşka	Polikuşka	1- Dimitry Sorakin 2- Sefer Aytekin
784	1946	781	Rus Klasikleri	55	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Halk için hikayeler	Racckazy dlja naroda	1- Dimitry Sorakin 2- Sefer Aytekin
785	1946	782	Rus Klasikleri	56	Ivan Sergeyeviç Turgenyev	Bozkırda bir Kıral Lear	Stepnoj korol Lir	1- Oğuz Peltek 2- Erol Güney
786	1946	783	Rus Klasikleri	57	Şchedrin Saltikov	Büyükler için masallar	Skazki	Aziz Alpaut
787	1946	784	Rus Klasikleri	58	Ivan Sergeyeviç Turgenyev	Bir asilzade yuvası	Dvorjanckoe gnezdo	Şahin Akalın
788	1947	785	Rus Klasikleri	59	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Gençlik	Junocf	1- Rana Çakıröz 2- Cengiz Ekinci
789	1946	786	Rus Klasikleri	60	Anton Çehov	Düğün-Jübile	Svadba-Jubile	1- Dimitry Sorakin 2- Sefer Aytekin
790	1948	787	Rus Klasikleri	61	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Balodan Sonra	Posle Bala	Nafia Tanur
791	1948	788	Rus Klasikleri	62	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Suç ve Ceza	Prestuplenie i nakazanie	Hasan Ali Ediz
792	1960	789	Rus Klasikleri	62	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Suç ve Ceza	Prestuplenie i nakazanie	Hasan Ali Ediz

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

793	1964	790	Rus Klasikleri	62	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Suç ve Ceza	Prestuplenie i nakazanie	Hasan Ali Ediz
794	1948	791	Rus Klasikleri	63	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Stepançikovo köyü	Selo Stepançikovo	Nihal Yalaza Taluy
795	1949	792	Rus Klasikleri	64	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Ölümden sonra dirilme	Voskreseni	Nihal Yalaza Taluy
796	1964	793	Rus Klasikleri	64	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Ölümden sonra dirilme	Voskreseni	Nihal Yalaza Taluy
797	1967	793/a	Rus Klasikleri	64	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Ölümden sonra dirilme	Voskreseni	Nihal Yalaza Taluy
798	1949	794	Rus Klasikleri	66	Ivan Sergeyeviç Turgenyev	Hikayeler	Izbrannyja racckazy	Şahin Akalın
799	1950	795	Rus Klasikleri	67	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Hikayeler	Racckazy	Servet Lünel
800	1950	796	Rus Klasikleri	68	Nikolay Vasiliyeviç Gogol	Ölü canlar	Myortve duşı	1- Melih Cevdet Anday 2- Erol Güneş
801	1951	797	Rus Klasikleri	69	Ivan Sergeyeviç Turgenyev	Rudin	Rudin	Memduh Tezel
802	1953	798	Rus Klasikleri	70	Aleksandr Sergeyeviç Puşkin	Seçme Yazılar	Seçme Yazılar?	Orhan Şamhal
803	1955	799	Rus Klasikleri	71	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Yeraltından notlar	Zapiski iz Podpolya	Nihal Yalaza Taluy
804	1963	800	Rus Klasikleri	71	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Yeraltından notlar	Zapiski iz Podpolya	Nihal Yalaza Taluy
805	1957	801	Rus Klasikleri	72	Şchedrin Saltikov	Golovlev ailesi	Gospoda Golovlevy	1- Rana Çakıröz 2- Dr. Aziz Alpaut 3- Abdülkadir Çarık 4- Servet Lünel
806	1958	802	Rus Klasikleri	73	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Ecinniler	Besy	1- Ahmet Muhip Dıranas 2- Servet Lünel
807	1966	803	Rus Klasikleri	73	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Ecinniler	Besy	1- Ahmet Muhip Dıranas 2- Servet Lünel
808	1958	804	Rus Klasikleri	74	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Karamazov Kardeşler	Bratja Karamazovy	Nihal Yalaza Taluy
809	1962	805	Rus Klasikleri	74	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Karamazov Kardeşler	Bratja Karamazovy	Nihal Yalaza Taluy
810	1963	806	Rus Klasikleri	75	Mihayloviç Fiyodor Dostoyevski	Budala	Idiot	Servet Lünel

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

811	1960	807	Rus Klasikleri için Yardımcı Eserler	1	Irene Nemirovsky	Çehov'un hayatı	Çehov	Oktay Akbal
812	1951	808	Rus Klasikleri için Yardımcı Eserler	2	Henri Troyat	Puşkin	Puşkin	Oğuz Peltek
813	1965	809	Rus Klasikleri için Yardımcı Eserler	3	Henri Troyat	Dostoyevski	Dostoyevski	Afif Obay
814	1950	810	Rus Bilim Eserleri Serisi	1	Boris Yakovleviç	Cengiz Han	Çingiz xan	Hasan Ali Ediz
815	1955	811	Rus Bilim Eserleri Serisi	2	Aleksander İllr'eviç Yakubovskiy	Altınordu ve inhitatı	Zolotoya orda	Hasan Eren
816	1954	813	Rus Bilim Eserleri Serisi	3	Wilhelm Radloff	Sibirya'dan	Aus Siberien	Prof. Ahmet Temir
817	1942	814	Şark-İslam Eserleri	1	Mevlana Celaleddin Rumi	Mesnevi	Mesnevi	Veled İzbudak
818	1956	815	Şark-İslam Eserleri	1	Mevlana Celaleddin Rumi	Mesnevi	Mesnevi	Veled İzbudak
819	1960	816	Şark-İslam Eserleri	1	Mevlana Celaleddin Rumi	Mesnevi	Mesnevi	Veled İzbudak
820	1963	817	Şark-İslam Eserleri	1	Mevlana Celaleddin Rumi	Mesnevi	Mesnevi	Veled İzbudak
821	1956	818	Şark-İslam Eserleri	1	Mevlana Celaleddin Rumi	Mesnevi	Mesnevi	Veled İzbudak
822	1943	819	Şark-İslam Eserleri	2	Anonim	Yedi Askı	El Mallakat üssebi	Ord. Prof Şerafeddin Yaltkaya
823	1943	820	Şark-İslam Eserleri	3	Nizam Al-Din Abu Muhammed İlyas b. Yusuf Gencevi	Leyla ile Mecnun	Name-i Leyli vü Mecnun	Prof. Ali Nihat Tarlan
824	1966	821	Şark-İslam Eserleri	3	Nizam Al-Din Abu Muhammed İlyas b. Yusuf Gencevi	Leyla ile Mecnun	Name-i Leyli vü Mecnun	Prof. Ali Nihat Tarlan
825	1944	822	Şark-İslam Eserleri	4	Hoca Hafız-ı Şirazi	Hafız Divanı	Divan-ı Hafız	Prof. Abdülbaki Gölpınarlı
826	1944	823	Şark-İslam Eserleri	5	Şeyh Sadeddin Mahmud-i Şebüsteri	Gülşen-i raz	Gülşen-i raz	Prof. Abdülbaki Gölpınarlı
827	1963	824	Şark-İslam Eserleri	6	Şeyh Ferideddin Attar	Mantık al-tayr	Mantık al-tayr	Prof. Abdülbaki Gölpınarlı
828	1944	825	Şark-İslam Eserleri	6	Şeyh Ferideddin Attar	Mantık al-tayr	Mantık al-tayr	Prof. Abdülbaki Gölpınarlı
829	1944	826	Şark-İslam Eserleri	7	Molla Nureddin Abdurrahman Cami	Salamanla Absal	Salaman v'el-Ebsal	Abdülvehhab Tarzi
830	1945	827	Şark-İslam Eserleri	8	Molla Nureddin Abdurrahman Cami	Baharistan	Baharistan	M. Nuri Gencosman

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

831	1958	828	Şark-İslam Eserleri	8	Molla Nureddin Abdurrahman Cami	Baharistan	Baharistan	M. Nuri Gencosman
832	1963	829	Şark-İslam Eserleri	8	Molla Nureddin Abdurrahman Cami	Baharistan	Baharistan	M. Nuri Gencosman
833	1945	830	Şark-İslam Eserleri	9	Tugrai	Lamiyet al-acem	Lamiyet al-acem	İsmail Erzen
834	1945	831	Şark-İslam Eserleri	10	Firdevsi	Şehname	Şehname	Prof. Necati Lügal
835	1956	832	Şark-İslam Eserleri	10	Firdevsi	Şehname	Şehname	Prof. Necati Lügal
836	1945	833	Şark-İslam Eserleri	11	Mevlana Celaleddin Rumi	Seçme rubailer	Rübaiyyat	Prof. Abdülbaki Gölpınarlı
837	1946	834	Şark-İslam Eserleri	12	Şeyh Musühiddin Sadi-i Şirazi	Gülistan	Gülistan	Hikmet İlaydın
838	1963	835	Şark-İslam Eserleri	12	Şeyh Musühiddin Sadi-i Şirazi	Gülistan	Gülistan	Hikmet İlaydın
839	1946	836	Şark-İslam Eserleri	13	Nizam Al-Din Abu Muhammed İlyas b. Yusuf Gencevi	Mahzen-i Esrar	Mahzen-i Esrar	M. Nuri Gencosman
840	1960	837	Şark-İslam Eserleri	13	Nizam Al-Din Abu Muhammed İlyas b. Yusuf Gencevi	Mahzen-i Esrar	Mahzen-i Esrar	M. Nuri Gencosman
841	1964	838	Şark-İslam Eserleri	13	Nizam Al-Din Abu Muhammed İlyas b. Yusuf Gencevi	Mahzen-i Esrar	Mahzen-i Esrar	M. Nuri Gencosman
842	1946	839	Şark-İslam Eserleri	14	Şeyh Ferideddin Attar	Pendname	Pendname	M. Nuri Gencosman
843	1958	840	Şark-İslam Eserleri	14	Şeyh Ferideddin Attar	Pendname-Öğüt Kitabı	Pendname	M. Nuri Gencosman
844	1963	841	Şark-İslam Eserleri	14	Şeyh Ferideddin Attar	Pendname-Öğüt Kitabı	Pendname	M. Nuri Gencosman
845	1947	842	Şark-İslam Eserleri	15	Şeyh Musühiddin Sadi-i Şirazi	Rubailer ve ilk gazeller	Rubaiyyat Gazelliyat-ı Kadim	M. Nuri Gencosman
846	1963	843	Şark-İslam Eserleri	15	Şeyh Musühiddin Sadi-i Şirazi	Rubailer ve ilk gazeller	Rubaiyyat Gazelliyat-ı Kadim	M. Nuri Gencosman
847	1947	844	Şark-İslam Eserleri	16	Şeyh Ferideddin Attar	İlahiname	İlahiname	Prof. Abdülbaki Gölpınarlı
848	1948	845	Şark-İslam Eserleri	17	İbrahim Fahreddin-i Iraki	Parıltılar	Lema'at	Saffet Yetkin
849	1963	846	Şark-İslam Eserleri	17	İbrahim Fahreddin-i Iraki	Parıltılar	Lema'at	Saffet Yetkin
850	1948	847	Şark-İslam Eserleri	18	Ebu Hamid Muhammed İmam Gazali	El-munkizu min-ad-dalal	El-mun-kızı min-ad-dalal	Hilmi Güngör

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

851	1960	848	Şark-İslam Eserleri	18	Ebu Hamid Muhammed İmam Gazali	El-munkizu min-ad-dalal	El-mun-kızı min-ad-dalal	Hilmi Güngör
852	1949	849	Şark-İslam Eserleri	19	Sultan Veled	Maarif	Maarif	Meliha Ülker Tarıkahya
853	1950	850	Şark-İslam Eserleri	20	Şeyh Musühiddin Sadi-i Şirazi	Bostan	Bostan	Hikmet İlaydın
854	1949	851	Şark-İslam Eserleri	21	Şehabettin Yahya Sühreverdi	Nur heykelleri	Heykelü'n nur	Saffet Yetkin
855	1963	852	Şark-İslam Eserleri	21	Şehabettin Yahya Sühreverdi	Nur heykelleri	Heykelü'n nur	Saffet Yetkin
856	1950	853	Şark-İslam Eserleri	22	Hüsrev Nasır	Sefername	Sefername	Abdülvehhab Tarzi
857	1952	854	Şark-İslam Eserleri	23	Osman Ebu Muhammed Hariri	Makamat	Makamat	Sabri Sevsevil
858	1950	855	Şark-İslam Eserleri	24	Ataullah-i Tacüddin Ahmed İskenderani	El-hikemü'l-ataiyye	El-hikemü'l-ataiyye	Saffet Yetkin
859	1963	856	Şark-İslam Eserleri	24	Ataullah-i Tacüddin Ahmed İskenderani	El-hikemü'l-ataiyye	El-hikemü'l-ataiyye	Saffet Yetkin
860	1954	857	Şark-İslam Eserleri	25	İbn-i Haldun	Mukaddime	Mukaddime	Zakir Kadiri Ugan
861	1953	858	Şark-İslam Eserleri	26	Ahmet Eflaki	Ariflerin menkıbeleri	Menakibü'l-arifin	Tahsin Yazıcı
862	1964	859	Şark-İslam Eserleri	26	Ahmet Eflaki	Ariflerin menkıbeleri	Menakibü'l-arifin	Tahsin Yazıcı
863	1966	860	Şark-İslam Eserleri	26	Ahmet Eflaki	Ariflerin menkıbeleri	Menakibü'l-arifin	Tahsin Yazıcı
864	1952	861	Şark-İslam Eserleri	27	Muhammed b. Ali Muhiddin el-Arabi	Fusûs ül-hikem	Fusûs ül-hikem	M. Nuri Gencosman
865	1956	862	Şark-İslam Eserleri	27	Muhammed b. Ali Muhiddin el-Arabi	Fusûs ül-hikem	Fusûs ül-hikem	M. Nuri Gencosman
866	1964	863	Şark-İslam Eserleri	27	Muhammed b. Ali Muhiddin el-Arabi	Fusûs ül-hikem	Fusûs ül-hikem	M. Nuri Gencosman
867	1954	864	Şark-İslam Eserleri	28	Mevlana Celaleddin Rumi	Fihi mafih	Fihi mafih	Meliha Ülker Tarıkahya
868	1958	865	Şark-İslam Eserleri	28	Mevlana Celaleddin Rumi	Fihi mafih	Fihi mafih	Meliha Ülker Tarıkahya
869	1955	866	Şark-İslam Eserleri	29	Nizam Al-Din Abu Muhammed İlyas b. Yusuf Gencevi	Hüsrev ve Şirin	Husrev ü Şirin	Sabri Sevsevil
870	1963	867	Şark-İslam Eserleri	30	Emin b Alaüddeve-i isferayi	Tezkire-i Devletşah	Tezkire-i Devletşah	Prof. Necati Lügal
871	1955	868	Şark-İslam Eserleri	31	Ahmed bin Yahya bin Cabir el Belazuri	Fütühü'l büldan	Fütühü'l büldan	Zakir Kadiri Ugan

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

872	1955	869	Şark-İslam Eserleri	32	Ebu Cafer Muhammed bin Cerir Taberi	Milletler ve Hükümdarlar Tarihi	Tarih el-ümem ve'am-müluk	1- Zakir Kadiri Ugan 2- Ahmet Temir
873	1965	870	Şark-İslam Eserleri	32	Ebu Cafer Muhammed bin Cerir Taberi	Milletler ve Hükümdarlar Tarihi	Tarih el-ümem ve'am-müluk	1- Zakir Kadiri Ugan 2- Ahmet Temir
874	1954	871	Şark-İslam Eserleri	32	Ebu Cafer Muhammed bin Cerir Taberi	Milletler ve Hükümdarlar Tarihi	Tarih el-ümem ve'am-müluk	1- Zakir Kadiri Ugan 2- Ahmet Temir
875	1958	872	Şark-İslam Eserleri	33	Hüsrev Nasır	Saadetname	Saadetname	Meliha Ülker Tarıkahya
876	1966	873	Şark-İslam Eserleri	33	Hüsrev Nasır	Saadetname	Saadetname	Meliha Ülker Tarıkahya
877	1955	874	Şark-İslam Eserleri	34	Mehmed Farabi	İlimlerin sayımı	ihsa'-ül ulum	Prof. Ahmed Ateş
878	1956	875	Şark-İslam Eserleri	35	Mehmed Farabi	El-Medinetü'l - fazıla	El-Medinetü'l - fazıla	Nafiz Danışman
879	1959	876	Şark-İslam Eserleri	37	Mevlana Celaleddin Rumi	Divan-ı kebîrden seçme şiirler	Divan-ı kebîrden seçme şiirler	Mithat Bahari Beytur
880	1965	877	Şark-İslam Eserleri	37	Mevlana Celaleddin Rumi	Divan-ı kebîrden seçme şiirler	Divan-ı kebîrden seçme şiirler	Mithat Bahari Beytur
881	1966	878	Şark-İslam Eserleri	38	Ömer Hayyam	Rubailer- Seçmeler	Rubailer - Seçmeler	Rüştü Şardağ
882	1965	879	Şark-İslam Eserleri	39	Mevlana Celaleddin Rumi	Mevlana'nın rubaileri-seçmeler	Mevlana'nın rubaileri-seçmeler	M. Nuri Gencosman
883	1944	880	Eski Türkçe Metinler	1	Molla Nureddin Abdurrahman Cami	Baharistan	Baharistan	Mercimek Ahmet
884	1963	881	Şark-İslam Klasikleri için Yardımcı Eserler	2	Prof. B. Fűrüzanfer	Mevlana Celaleddin	Mevlana Celaleddin	Pof. Dr. Feridun Uzluk
885	1941	882	Yunan Klasikleri	1	Sophokles	Kıral Odipius	Oidipus Tyrannos	Bedrettin Tuncel
886	1959	883	Yunan Klasikleri	1	Sophokles	Kıral Odipius	Oidipus Tyrannos	Bedrettin Tuncel
887	1966	884	Yunan Klasikleri	1	Sophokles	Kıral Odipius	Oidipus Tyrannos	Bedrettin Tuncel
888	1941	885	Yunan Klasikleri	2	Sophokles	Philoktetes	Philoktetes	Nurullah Ataç
889	1958	886	Yunan Klasikleri	2	Sophokles	Philoktetes	Philoktetes	Nurullah Ataç
890	1941	887	Yunan Klasikleri	3	Sophokles	Trakhis kadınları	Trakhinisi	Şaziye Berin Kurt
891	1941	888	Yunan Klasikleri	4	Sophokles	Elektra	Elektra	Doç. Azra Erhat
892	1946	889	Yunan Klasikleri	4	Sophokles	Elektra	Elektra	Doç. Azra Erhat
893	1941	890	Yunan Klasikleri	5	Sophokles	Antigone	Antigone	Sabahattin Ali Alı
894	1946	891	Yunan Klasikleri	5	Sophokles	Antigone	Antigone	Sabahattin Ali Alı
895	1941	892	Yunan Klasikleri	6	Sophokles	Aias	Aias	Suat Sinanoğlu
896	1946	893	Yunan Klasikleri	6	Sophokles	Aias	Aias	Suat Sinanoğlu
897	1963	894	Yunan Klasikleri	6	Sophokles	Aias	Aias	Suat Sinanoğlu

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

898	1941	895	Yunan Klasikleri	7	Sophokles	Oidipus Kolonos'ta	Oidipus epi Kolono	Nurullah Ataç
899	1942	896	Yunan Klasikleri	8	Epiktetos	Düşünceler ve sohbetler	Enkheiridion - Distribai	Burhan Toprak
900	1946	897	Yunan Klasikleri	8	Epiktetos	Düşünceler ve sohbetler	Enkheiridion - Distribai	Burhan Toprak
901	1942	898	Yunan Klasikleri	9	Platon	Euthyphron	Euthyphron	Doç. Pertev Naili Boratav
902	1958	899	Yunan Klasikleri	9	Platon	Euthyphron	Euthyphron	Doç. Pertev Naili Boratav
903	1942	900	Yunan Klasikleri	10	Platon	Sokrates'in Müdafası	Apologia	Doç. Niyazi Berkes
904	1958	901	Yunan Klasikleri	10	Platon	Sokrates'in Müdafası	Apologia	Doç. Niyazi Berkes
905	1942	902	Yunan Klasikleri	11	Platon	Kriton	Kriton	Zafer Taşlıkılıçlı
906	1943	903	Yunan Klasikleri	12	Platon	Phaidon	Phaidon	1- Doç. Hamdi Ragıp Atademir 2- Prof. Suut Kemal Yetkin
907	1945	904	Yunan Klasikleri	12	Platon	Phaidon	Phaidon	1- Doç. Hamdi Ragıp Atademir 2- Prof. Suut Kemal Yetkin
908	1963	905	Yunan Klasikleri	12	Platon	Phaidon	Phaidon	1- Doç. Hamdi Ragıp Atademir 2- Prof. Suut Kemal Yetkin
909	1943	906	Yunan Klasikleri	13	Platon	Theages	Theages	Hamdi Varoğlu
910	1943	907	Yunan Klasikleri	14	Platon	Rakipler	Anterastai	Hamdi Varoğlu
911	1949	908	Yunan Klasikleri	15	Platon	Kharmides	Kharmides	Doç. Nurettin Şazi Kösemihal
912	1965	909	Yunan Klasikleri	15	Platon	Kharmides	Kharmides	Doç. Nurettin Şazi Kösemihal
913	1943	910	Yunan Klasikleri	16	Platon	Sofist	Sofistes	Mehmet Karasan
914	1967	910/a	Yunan Klasikleri	16	Platon	Sofist	Sofistes	Mehmet Karasan
915	1946	911	Yunan Klasikleri	17	Platon	Gorgias	Gorgias	Reyan Erben
916	1943	912	Yunan Klasikleri	18	Platon	Protagoras	Protagoras	Doç. Nurettin Şazi Kösemihal
917	1965	913	Yunan Klasikleri	18	Platon	Protagoras	Protagoras	Doç. Nurettin Şazi Kösemihal
918	1943	914	Yunan Klasikleri	19	Platon	Küçük Hippias	Ippias Elatton	Doç. Pertev Naili Boratav
919	1944	915	Yunan Klasikleri	20	Platon	Kratyols	Kratyols	Dr. Suat Yakup Baydur
920	1945	916	Yunan Klasikleri	21	Platon	Theaitetos	Theaitetos	Doç. Dr. Macit Gökberk
921	1942	917	Yunan Klasikleri	22	Platon	Ion	Ion	İhsan Bozkurt
922	1943	918	Yunan Klasikleri	23	Platon	Philebos	Philebos	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
923	1959	919	Yunan Klasikleri	23	Platon	Philebos	Philebos	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
924	1942	920	Yunan Klasikleri	24	Platon	Menon	Menon	Adnan Cemgil
925	1942	921	Yunan Klasikleri	25	Platon	Alkibiades	Alkibiades	Doç. İrfan Şahinbaş
926	1963	922	Yunan Klasikleri	25	Platon	Alkibiades	Alkibiades	Doç. İrfan Şahinbaş
927	1943	923	Yunan Klasikleri	26	Platon	İkinci Alkibiades	Alkibiades Deuteros	Dr. Suat Yakup Baydur
928	1945	924	Yunan Klasikleri	27	Platon	Euthydemos	Euthydemos	Doç. Halil Vehbi Eralp
929	1942	925	Yunan Klasikleri	28	Platon	Lakhes	Lakhes	Nureddin Şazi Kösemihal
930	1958	926	Yunan Klasikleri	28	Platon	Lakhes	Lakhes	Nureddin Şazi Kösemihal
931	1967	926/a	Yunan Klasikleri	28	Platon	Lakhes	Lakhes	Nureddin Şazi Kösemihal

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

932	1942	927	Yunan Klasikleri	29	Platon	Lysis	Lysis	Sabahattin Eyüboğlu
933	1943	928	Yunan Klasikleri	30	Platon	Hipparkhos ve Kleitophon	Ipparkhos - Kleitophon	Dr. Zafer Taşlıkoğlu
934	1944	929	Yunan Klasikleri	31	Platon	Menekenos	Menekenos	Doç. İrfan Şahinbaş
935	1965	930	Yunan Klasikleri	31	Platon	Menekenos	Menekenos	Doç. İrfan Şahinbaş
936	1944	931	Yunan Klasikleri	32	Platon	Devlet Adamı	Politikos	1- Doç. Dr. Behice Boran 2- Mehmet Karasan
937	1960	932	Yunan Klasikleri	32	Platon	Devlet Adamı	Politikos	1- Doç. Dr. Behice Boran 2- Mehmet Karasan
938	1943	933	Yunan Klasikleri	33	Platon	Minos	Minos	Hamdi Varoğlu
939	1942	934	Yunan Klasikleri	34	Platon	Devlet	Politeia	1- Ord. Prof. Georg Rohde 2- Doç. Azra Erhat 3- Türkan Uzel 4- Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Klasik Filoloji Esntitüsü Doktora Öğrencileri
940	1946	935	Yunan Klasikleri	34	Platon	Devlet	Politeia	1- Ord. Prof. Georg Rohde 2- Doç. Azra Erhat 3- Türkan Uzel 4- Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Klasik Filoloji Esntitüsü Doktora Öğrencileri
941	1943	936	Yunan Klasikleri	36	Platon	Epinomis	Epinomis	Adnan Cemgil
942	1943	937	Yunan Klasikleri	37	Platon	Timaios	Timaios	1- Erol Güney 2- Lütfi Ay
943	1942	938	Yunan Klasikleri	38	Platon	Kritias	Kritias	1- Erol Güney 2- Lütfi Ay
944	1943	939	Yunan Klasikleri	41	Platon	Phaidros	Phaidros	Hamdi Akverdi
945	1943	940	Yunan Klasikleri	43	Platon	Mektuplar	Epistolai	Doç. İrfan Şahinbaş
946	1962	941	Yunan Klasikleri	43	Platon	Mektuplar	Epistolai	Doç. İrfan Şahinbaş
947	1943	942	Yunan Klasikleri	52	Euripides	Herakles	Erakles	Lütfi Ay
948	1943	943	Yunan Klasikleri	53	Euripides	Hekabe	Ekabe	Hamdi Varoğlu
949	1943	944	Yunan Klasikleri	54	Euripides	Alkestis	Alkestis	Prof. Ahmet Hamdi Tanpınar
950	1964	945	Yunan Klasikleri	54	Euripides	Alkestis	Alkestis	Prof. Ahmet Hamdi Tanpınar
951	1943	946	Yunan Klasikleri	55	Euripides	Medeia	Medeia	Prof. Ahmet Hamdi Tanpınar
952	1943	947	Yunan Klasikleri	56	Euripides	Elektra	Elektra	Prof. Ahmet Hamdi Tanpınar
953	1944	948	Yunan Klasikleri	57	Euripides	Bakhalar	Bakkhai	Sabahattin Eyüboğlu
954	1945	949	Yunan Klasikleri	58	Euripides	Helene	Helene	Vahdi Hatay
955	1964	950	Yunan Klasikleri	58	Euripides	Helene	Helene	Vahdi Hatay

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

956	1945	951	Yunan Klasikleri	59	Euripides	İphigeneia - Aulis'te	Iphigeneia e en Aylidi	Lamia Kerman
957	1949	952	Yunan Klasikleri	60	Euripides	Hippolytos	Hippolytos	Lamia Kerman
958	1944	953	Yunan Klasikleri	61	Ksenophon	Anabasis	Anabasis	Hayrullah Örs
959	1962	954	Yunan Klasikleri	61	Ksenophon	Anabasis	Anabasis	Hayrullah Örs
960	1943	955	Yunan Klasikleri	62	Aristoteles	Atinalıların Devleti	Athenaion politeia	Dr. Suat Yakup Baydur
961	1944	956	Yunan Klasikleri	63	Samsatlı Lukianos	Seçme Yazılar	Morceaux choisis	Nurullah Ataç
962	1944	957	Yunan Klasikleri	64	Aristoteles	Politika I-VIII	Politika I-VIII	Prof. Niyazi Berkes
963	1945	958	Yunan Klasikleri	65	Aristoteles	İskender'in Anabasisi	Aleksandrou Anabasis	Hayrullah Örs
964	1945	959	Yunan Klasikleri	66	Solon	Şiirler	Poesies	Dr. Suat Yakup Baydur
965	1946	960	Yunan Klasikleri	67	Aristophanes	Kurbağalar	Batrakhoi	Nevzat Hatko
966	1945	961	Yunan Klasikleri	68	Plutarkhos	Hayatlar Perikles-Fabius Maximus-Lysandros-Sulla	Bioi paralleloi	1- Prof. Oliver Davies 2- Nilüfer Bayar 3- Ayşe Önsay
967	1945	962	Yunan Klasikleri	69	Aeschylus	Agamemnon	Agamemnon	Ahmet Cevat Emre
968	1964	963	Yunan Klasikleri	69	Aeschylus	Agamemnon	Agamemnon	Ahmet Cevat Emre
969	1945	964	Yunan Klasikleri	70	Aisopos	Masallar	Fables	Nurullah Ataç
970	1966	965	Yunan Klasikleri	70	Aisopos	Masallar	Fables	Nurullah Ataç
971	1947	966	Yunan Klasikleri	71	Aristophanes	Barış	Eirene	Doç. Azra Erhat
972	1947	967	Yunan Klasikleri	72	Aristoteles	Organon	Organon	Prof. Hamdi Ragıp Atademir
973	1967	967/a	Yunan Klasikleri	72	Aristoteles	Organon	Organon	Prof. Hamdi Ragıp Atademir
974	1948	968	Yunan Klasikleri	75	Hesiodos	İşler	Ergakai	Dr. Suat Yakup Baydur
975	1949	969	Yunan Klasikleri	76	Theokritos	Yunan çoban şiirleri	Eidylia	Doç. Dr. Suat Sinanoğlu
976	1959	970	Yunan Klasikleri	77	Aristophanes	Bulutlar	Bulutlar	Dr. Ali Süha Delilbaşı
977	1963	971	Yunan Klasikleri	78	Euripides	Iphigeneia Tauris'te	Iphigeneia Tauris'te	Prof. Dr. Suat Sinanoğlu
978	1963	972	Yunan Klasikleri	79	Ksenophon	Yunan tarihi	Yunan Tarihi	Prof. Dr. Suat Sinanoğlu
979	1946	973	Yunan Klasikleri için Yardımcı Eserler	1	Eckart Peterich	Küçük Yunan Mitologyası	Kleine Mythologie; die Götter un Helden der Griechen	Dr. Suat Yakup Baydur
980	1965	974	Devlet Konservatuvarı Yayınları	1	Curt Sasch	Kısa dünya musikisi tarihi	Kısa dünya musikisi tarihi	İlhan Usmanbaş
981	1940	975	Devlet Konservatuvarı Yayınları	1	Maurice Materlinck	Evin içi	Interieur	Sabahattin Eyüboğlu
982	1958	975	Devlet Konservatuvarı Yayınları	1	Maurice Materlinck	Evin içi	Interieur	Sabahattin Eyüboğlu
983	1940	977	Devlet Konservatuvarı Yayınları	2	Anton Çehov	Teklif	Predlozenie	Gaffar Güney

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

984	1958	978	Devlet Konservatuvarı Yayınları	2	Anton Çehov	Teklif	Predlozenie	Gaffar Güney
985	1940	979	Devlet Konservatuvarı Yayınları	3	Jules Renard	Ayrılmak zevki	Le plaisir de rompre	Sabahattin Eyüboğlu
986	1940	980	Devlet Konservatuvarı Yayınları	4	John Millington Synge	Denize giden atlar	Riders to the sea	Doç. Orhan Burian
987	1958	981	Devlet Konservatuvarı Yayınları	4	John Millington Synge	Denize giden atlar	Riders to the sea	Doç. Orhan Burian
988	1940	982	Devlet Konservatuvarı Yayınları	5	Jean Cocteau	İnsan Sesi	La voix humaine	İsmail Galip Arcan
989	1940	983	Devlet Konservatuvarı Yayınları	6	Denys Amiel	Seyyah	Le voyageur	İzzet Melih Devrim
990	1940	984	Devlet Konservatuvarı Yayınları	7	Charles Vildrac	Dünya gözüyle	Le pelerin	Nurullah Ataç
991	1958	985	Devlet Konservatuvarı Yayınları	7	Charles Vildrac	Dünya gözüyle	Le pelerin	Nurullah Ataç
992	1940	986	Devlet Konservatuvarı Yayınları	8	Martial Piechaud	Dördüncü	Le quatrieme	Fikret Ali
993	1940	987	Devlet Konservatuvarı Yayınları	9	Henri Duvernois	Yalnız	Seul	Sabahattin Eyüboğlu
994	1940	988	Devlet Konservatuvarı Yayınları	10	Georges Courteline	Dirlik düzenlik	Le paix chez soi	Nahid Sırrı Örik
995	1942	989	Devlet Konservatuvarı Yayınları	11	George Bernard Shaw	Candida	Candida	Orhan Tahsin Günden
996	1943	990	Devlet Konservatuvarı Yayınları	12	Lev Nikolayeviç Tolstoy	Yaşıyan Ölü	Zivoj trup	1- Rana Çakıröz 2- Şahap Sıtkı İltir
997	1944	991	Devlet Konservatuvarı Yayınları	13	John Galsworthy	Adalet	Justice	Adnan Balkış
998	1944	992	Devlet Konservatuvarı Yayınları	14	William Somerset Maugham	Ekmek elden	The breadwinner	Ferhunde Gökyay
999	1965	993	Devlet Konservatuvarı Yayınları	14	William Somerset Maugham	Ekmek elden	The breadwinner	Ferhunde Gökyay
1000	1944	994	Devlet Konservatuvarı Yayınları	15	James Matthew Barrie	Kabahat kendimizde	Dear Bruthus	Doç. Orhan Burian
1001	1965	995	Devlet Konservatuvarı Yayınları	15	James Matthew Barrie	Kabahat kendimizde	Dear Bruthus	Doç. Orhan Burian
1002	1944	996	Devlet Konservatuvarı Yayınları	16	Jules Renard	Horoz İbiği	Poil de carrote	1- Sabahattin Eyüboğlu 2- Prof. Bedrettin Tuncel

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

1003	1944	997	Devlet Konservatuarı Yayınları	17	Maurice Materlinck	Pelleas ve Melisande	Pelleas et Melisande	Turgut Erem
1004	1944	998	Devlet Konservatuarı Yayınları	18	Arthur Schnitzler	Gönül Eğlencesi	Liebelei	Kemal Kaya
1005	1944	999	Devlet Konservatuarı Yayınları	19	John Millington Syge	Babayiğit	The playboy of the western world	Doç. Saffet Korkut
1006	1966	1000	Devlet Konservatuarı Yayınları	19	John Millington Syge	Babayiğit	The playboy of the western world	Doç. Saffet Korkut
1007	1944	1001	Devlet Konservatuarı Yayınları	20	Georg Kaiser	Bir gün içinde	Von morgens bis mitternachts	Kemal Kaya
1008	1944	1002	Devlet Konservatuarı Yayınları	21	John Galsworthy	Sadakat Bağları	Loyalties	Doç. Saffet Korkut
1009	1945	1003	Devlet Konservatuarı Yayınları	22	Eugene Gladstone O'Neill	Karaağaçlar altında	Desire under the elms	Doç. Orhan Burian
1010	1945	1004	Devlet Konservatuarı Yayınları	23	Maurice Materlinck	Ariane'la Mavi-sakal	Ariane et Barbe-Bleue	Yaşar Nabi Nayır
1011	1945	1005	Devlet Konservatuarı Yayınları	24	Marcel Pagnol	Marius	Marius	Dr. Ali Süha Delilbaşı
1012	1945	1006	Devlet Konservatuarı Yayınları	25	George Bernard Shaw	Caesar'la Kleopatra	Caesar and Cleopatra	Nureddin Sevin
1013	1945	1007	Devlet Konservatuarı Yayınları	26	George Bernard Shaw	Blancot Posnet'in sırları	The showig up of Blancot Posnet	Remide Adil
1014	1945	1008	Devlet Konservatuarı Yayınları	27	Andre Paul Antoine	Düşman	L'ennemie	Lütfi Ay
1015	1945	1009	Devlet Konservatuarı Yayınları	28	Eugene Gladstone O'Neill	Araya giren garip oyun	Strange interlude	Doç. Saffet Korkut
1016	1966	1010	Devlet Konservatuarı Yayınları	28	Eugene Gladstone O'Neill	Araya giren garip oyun	Strange interlude	Doç. Saffet Korkut
1017	1945	1011	Devlet Konservatuarı Yayınları	29	George Bernard Shaw	Androcle ile aslan	Androcles and the lion	1- Süleyman Adıyaman 2- Rıza Dönmez
1018	1965	1012	Devlet Konservatuarı Yayınları	29	George Bernard Shaw	Androcle ile aslan	Androcles and the lion	1- Süleyman Adıyaman 2- Rıza Dönmez
1019	1946	1013	Devlet Konservatuarı Yayınları	30	François de Curel	Yeni mabut	La nouvelle idole	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
1020	1945	1014	Devlet Konservatuarı Yayınları	31	George Bernard Shaw	Ermiş Jeanne	Saint Joan	Prof. Saffet Korkut
1021	1967	1014/a	Devlet Konservatuarı Yayınları	31	George Bernard Shaw	Ermiş Jeanne	Saint Joan	Prof. Saffet Korkut

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

1022	1946	1015	Devlet Konservatuvarı Yayınları	32	Eugene Gladstone O'Neill	Sonu gelmiyen günler	Days without end	Avni Givda
1023	1946	1016	Devlet Konservatuvarı Yayınları	33	Eugene Gladstone O'Neill	Farklı	Different	Avni Givda
1024	1946	1017	Devlet Konservatuvarı Yayınları	34	Eugene Gladstone O'Neill	Anna Christie	Anna Christie	Avni Givda
1025	1946	1018	Devlet Konservatuvarı Yayınları	35	Maurie Rostand	Öldürdüğüm Adam	L'homme que j'ai tue	Lütfi Ay
1026	1946	1019	Devlet Konservatuvarı Yayınları	36	William Somerset Maugham	Sheppey	Sheppey	1- Doç. Vahit Turhan 2- İstanbul Üni edebiyat Fak İngiliz Filoloji Öğrencileri
1027	1946	1020	Devlet Konservatuvarı Yayınları	37	Eugene Gladstone O'Neill	Kahvaltıdan önce	Before breakfast	Avni Givda
1028	1946	1021	Devlet Konservatuvarı Yayınları	38	Eugene Gladstone O'Neill	Yağ	Ile	Avni Givda
1029	1946	1022	Devlet Konservatuvarı Yayınları	39	Eugene Gladstone O'Neill	İp	The rope	Avni Givda
1030	1946	1023	Devlet Konservatuvarı Yayınları	40	Alan Alexander Milne	Dover yolu	Dover Road	Mediha Burian
1031	1946	1024	Devlet Konservatuvarı Yayınları	41	Jean-Jacques Bernard	Ana yol	Nationale 6	1- Şahap Sıtkı İlter 2- Güler Acar
1032	1964	1025	Devlet Konservatuvarı Yayınları	41	Jean-Jacques Bernard	IV. Ana yol	Nationale 7	1- Şahap Sıtkı İlter 2- Güler Acar
1033	1946	1026	Devlet Konservatuvarı Yayınları	42	William Somerset Maugham	Çember	The circle	Betül Tekiner
1034	1947	1027	Devlet Konservatuvarı Yayınları	43	Eugene Gladstone O'Neill	Altın	Gold	Avni Givda
1035	1965	1028	Devlet Konservatuvarı Yayınları	43	Eugene Gladstone O'Neill	Altın	Gold	Avni Givda
1036	1947	1029	Devlet Konservatuvarı Yayınları	44	George Bernard Shaw	Milyoner kadın	The millionairess	Avni Givda
1037	1966	1030	Devlet Konservatuvarı Yayınları	44	George Bernard Shaw	Milyoner kadın	The millionairess	Avni Givda
1038	1948	1031	Devlet Konservatuvarı Yayınları	45	William Somerset Maugham	Kutsal Alev	The sacred flame	Avni Givda
1039	1948	1032	Devlet Konservatuvarı Yayınları	46	Oscar Wilde	Ehemmiyetsiz bir kadın	A woman without importance	Nureddin Sevin

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

1040	1948	1033	Devlet Konservatuarı Yayınları	47	Leonid Andreyev	Ömrümüzün günleri	Dni naej zizni	Gaffar Güney
1041	1949	1034	Devlet Konservatuarı Yayınları	48	Jean Cocteau	İki başlı kartal	L'aigle a deux tetes	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
1042	1962	1035	Devlet Konservatuarı Yayınları	48	Jean Cocteau	İki başlı kartal	L'aigle a deux tetes	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
1043	1949	1036	Devlet Konservatuarı Yayınları	49	George Bernard Shaw	İnsan üstün-insan	Man and superman	Şakir Karağaçlıgil
1044	1949	1037	Devlet Konservatuarı Yayınları	50	Louis Verneuil	Nemo Bankası	La Banque Nemo	1- Lütfi Ay 2- Fehmi Baldaş
1045	1949	1038	Devlet Konservatuarı Yayınları	51	Gerhart Hauptmann	Rose Bernd	Rose Bernd	Prof. Melahat Özgü
1046	1950	1039	Devlet Konservatuarı Yayınları	52	Jules Romains	Knock	Knock	Dr. Ali Süha Delilbaşı
1047	1950	1040	Devlet Konservatuarı Yayınları	53	Jean Anouilh	Vahşi kız	La sauvage	1- Oktay Akbal 2- Salah Birsal
1048	1950	1042	Devlet Konservatuarı Yayınları	54	Jean Giradoux	Bellac Apollon'u	Apollon du Bellac	İlhan Berk
1049	1950	1044	Devlet Konservatuarı Yayınları	55	Henry Milon de Montherlant	Santiago Şövalyesi	Le maitre de Santiago	1- Prof. Suut Kemal Yetkin 2- Lütfi Ay
1050	1951	1046	Devlet Konservatuarı Yayınları	56	William Somerset Maugham	Bayan Dott	Mrs. Dott	Avni Givda
1051	1950	1047	Devlet Konservatuarı Yayınları	57	Jean-Paul Sartre	Gizli Oturum	Huis clos	Oktay Akbal
1052	1964	1048	Devlet Konservatuarı Yayınları	57	Jean-Paul Sartre	Gizli Oturum	Huis clos	Oktay Akbal
1053	1952	1049	Devlet Konservatuarı Yayınları	58	Jacques Deval	Bu akşam Semerkant'ta	Ce soir a Samercande	Fehmi Baldaş
1054	1952	1050	Devlet Konservatuarı Yayınları	59	Ruth Goetz Augustus Goetz	Miras	The Heiress	1- Reşiha C. Vafi 2- Lütfi Ay
1055	1952	1051	Devlet Konservatuarı Yayınları	60	H. R. Lenormand	Tutunamıyanlar	Les rates	Halit Fahri Ozansoy
1056	1952	1052	Devlet Konservatuarı Yayınları	61	Arthur Miller	Satıcının ölümü	Death of Salesman	Prof. Orhan Burian
1057	1966	1053	Devlet Konservatuarı Yayınları	61	Arthur Miller	Satıcının ölümü	Death of Salesman	Prof. Orhan Burian
1058	1952	1054	Devlet Konservatuarı Yayınları	62	Henry Milon de Montherlant	Ölü kraliçe	La reine morte	Mübeccel Bayramveli

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

1059	1953	1055	Devlet Konservatuvarı Yayınları	63	Jean Anouilh	Senlis'de randevu	Le Rendezvous de Senlis	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
1060	1953	1056	Devlet Konservatuvarı Yayınları	64	Noel Coward	Resmîgeçit	Cavalcade	Avni Givda
1061	1953	1057	Devlet Konservatuvarı Yayınları	65	Armand Salacrou	Hür Kadın	Une femme libre	Fehmi Baldaş
1062	1953	1058	Devlet Konservatuvarı Yayınları	66	Andre Obey	Nuh	Noe	Mübeccel Bayramveli
1063	1953	1059	Devlet Konservatuvarı Yayınları	67	George Bernard Shaw	Silahlar ve kahraman	Arms and the man	Hamit Dereli
1064	1954	1060	Devlet Konservatuvarı Yayınları	68	Cari Zuckmayer	Katharina Knie	Katharina Knie	Müşerref Hekimoğlu
1065	1954	1061	Devlet Konservatuvarı Yayınları	69	Eugene Gladstone O'Neill	Milyoncu Marko	Marco millions	Avni Givda
1066	1954	1062	Devlet Konservatuvarı Yayınları	70	Roger Ferdinand	Hakim	Le president haut-de-coeur	Dr. Ali Süha Delilbaşı
1067	1955	1063	Devlet Konservatuvarı Yayınları	71	Eugene Gladstone O'Neill	İmparator Jones	The emperor jones	Avni Givda
1068	1955	1064	Devlet Konservatuvarı Yayınları	72	Henri Bataille	Meş'aleler	Les flambeaux	İzzet Melih Devrim
1069	1955	1065	Devlet Konservatuvarı Yayınları	73	Jean Anouilh	Antigone	Antigone	Orhan Veli Kanık
1070	1965	1066	Devlet Konservatuvarı Yayınları	73	Jean Anouilh	Antigone	Antigone	Orhan Veli Kanık
1071	1956	1067	Devlet Konservatuvarı Yayınları	74	George Bernard Shaw	Hiç belli olmaz	You never can tell	Orhan Tahsin Günden
1072	1958	1068	Devlet Konservatuvarı Yayınları	76	Marcel Achard	Aşk acısı	Le mal d'amour	Lütfi Ay
1073	1958	1069	Devlet Konservatuvarı Yayınları	77	Lillian Hellman	Küçük tilkiler	Little foxes	Sevgi Batur
1074	1959	1070	Devlet Konservatuvarı Yayınları	78	Charles Vildrac	Sonsuz Yolculuk	Le paquebot tenacity	Fehmi Baldaş
1075	1959	1071	Devlet Konservatuvarı Yayınları	79	Jean Giradoux	Elektra	Electre	Oktay Rifat Horozcu
1076	1963	1072	Devlet Konservatuvarı Yayınları	80	Thomas Streamns Elliot	Kokteyl parti	Cocktail party	Bülent Ecevit

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

1077	1961	1073	Devlet Konservatuvarı Yayınları	81	George Simon Kauffman Moss Hart	Öteki dünyaya götürecektir değilsin ya	You cant take it with you	Lütfiye N. Duran
1078	1959	1074	Devlet Konservatuvarı Yayınları	82	Abbot Holm	Yarış	Three on a horse	Melih Cevdet Anday
1079	1960	1075	Devlet Konservatuvarı Yayınları	83	Eugene Gladstone O'Neill	Elektra'ya yas yaraşır	Mourning becomes Electra	1- Müçteba Dorukan 2- Nüzhet Şanbey
1080	1961	1076	Devlet Konservatuvarı Yayınları	84	Paul Gerald	Sevmek	Aimer	Dr. Ayşe Sarıgöllü
1081	1962	1077	Devlet Konservatuvarı Yayınları	85	Noel Coward	Ruhlar gelirse	Blithe sprit	Arif H. Özbilen
1082	1960	1078	Devlet Konservatuvarı Yayınları	86	Graham Greene	Oturma Odası	The living room	Sevgi Sanlı
1083	1962	1079	Devlet Konservatuvarı Yayınları	87	Arthur Miller	Cadı kazanı	The crucible	1- Sabahattin Eyüboğlu 2- Vedat Günyol
1084	1962	1080	Devlet Konservatuvarı Yayınları	88	N. Richard Nash	Yağmurcu	The rainmaker	Fitnat Şahinbaş
1085	1962	1081	Devlet Konservatuvarı Yayınları	89	J. B. Priestley	Bir Komiser geldi	An inspector calls	Prof. İrfan Şahinbaş
1086	1962	1082	Devlet Konservatuvarı Yayınları	90	Marcel Pagnol	Topaze	Topaze	İlhami Uzel
1087	1962	1083	Devlet Konservatuvarı Yayınları	91	Federico Garcia Lorca	Yerma	Yerma	Tahsin Saraç
1088	1963	1084	Devlet Konservatuvarı Yayınları	92	Andre Koussin	Karı-koca ve ölüm	La femme et la mort	Tahsin Saraç
1089	1964	1085	Devlet Konservatuvarı Yayınları	93	Tennessee Williams	Sırça kümes	The glass menageri	Can Yücel
1090	1963	1086	Devlet Konservatuvarı Yayınları	94	Jean Giradoux	Ezgiler Ezgisi	Cantique des cantiques	Tahsin Saraç
1091	1963	1088	Devlet Konservatuvarı Yayınları	95	Marcel Ayme	Clerambard	Clerambard	Salah Birsal
1092	1964	1089	Devlet Konservatuvarı Yayınları	96	George Bernard Shaw	Bir çuval incir	The Apple cart	Orhan Tahsin Günden
1093	1964	1090	Devlet Konservatuvarı Yayınları	97	Jean Genet	Hizmetçiler	Les Bonnes	Salah Birsal
1094	1965	1091	Devlet Konservatuvarı Yayınları	98	Tennessee Williams	Arzu tramvayı	A streetcar named desire	Halit Çakır

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

1095	1965	1092	Devlet Konservatuvarı Yayınları	99	Luigi Pirandello	Çıplakları giydirmek	Vestire gignudi	Dr. Feridun Timur
1096	1965	1093	Devlet Konservatuvarı Yayınları	100	Arthur Adamov	Profesör Taranne	Le professuer Taranne	Tahsin Saraç
1097	1965	1094	Devlet Konservatuvarı Yayınları	101	Enid Bagnold	Kireçli bahçe	The chalk garden	Cahit Okurer
1098	1965	1095	Devlet Konservatuvarı Yayınları	102	Jean Anouilh	Toreadorlar Valsi	La valse des Toreadors	Lütfi Ay
1099	1965	1096	Devlet Konservatuvarı Yayınları	103	Sean O' Casay	Dünyanın Düzeni	Juno and the paycock	Prof. İrfan Şahinbaş
1100	1965	1097	Devlet Konservatuvarı Yayınları	104	Jacques Audiberti	Kötülük kol geziyor	Le mal court	Salah Birsal
1101	1965	1098	Devlet Konservatuvarı Yayınları	105	Jean Giradoux	Chaillot'daki dli	La folle de Chaillot	1- Fehmi Baldaş 2- Salah Birsal
1102	1966	1099	Devlet Konservatuvarı Yayınları	106	Sir James Matthew Barrie	Peter Pan - Büyüme istemeyen çocuk	Peter Pan	Bilge Karasu
1103	1966	1100	Devlet Konservatuvarı Yayınları	109	Federico Garcia Lorca	Kanlı düşün	Bados de sangre	1- Tahsin Saraç 2- Yücel Yıldırım
1104	1967	1101	Devlet Konservatuvarı Yayınları	112	Eduardo De Filippo	Büyük sihir	La grande magia	Dr. Feridun Timur
1105	1945	1102	Okul Klasikleri	1	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Cimri	L'avare	Yaşar Nabi Nayır
1106	1946	1103	Okul Klasikleri	1	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Cimri	L'avare	Yaşar Nabi Nayır
1107	1945	1104	Okul Klasikleri	2	Jonathan Swift	Gulliver'in seyahatleri I-II	Gulliver's travel I-II	Doç. İrfan Şahinbaş
1108	1946	1105	Okul Klasikleri	2	Jonathan Swift	Gulliver'in seyahatleri I-II	Gulliver's travel I-II	Doç. İrfan Şahinbaş
1109	1945	1106	Okul Klasikleri	3	William Shakespeare	Hamlet	Hamlet	Doç. Orhan Burian
1110	1946	1107	Okul Klasikleri	3	William Shakespeare	Hamlet	Hamlet	Doç. Orhan Burian
1111	1946	1108	Okul Klasikleri	4	Heinrich von Kleist	Michael Kohlhaas	Michael Kohlhaas	Doç. Dr. Necip Üçok
1112	1946	1109	Okul Klasikleri	5	Platon	Sokrates'in Müdafaası	Apologia	Doç. Niyazi Berkes
1113	1946	1110	Okul Klasikleri	6	Nikolay Vasiliyeviç Gogol	Müfettiş	Revizor	1- Erol Güney 2- Melih Cevdet Anday
1114	1947	1111	Okul Klasikleri	7	Rene Descartes	Aklını iyi kullanmak ve bilimlerde doğruyu aramak için metot üzerine konuşma	Discours de la methode pour bien conduire sa raison et chercher la verite dans les sciences	Mehmet Karasan
1115	1945	1112	Tiyatro Sanatı üzerine Eserler	1	Jacques Copeau	Müellifle aktör	Le poete et le comedien	Lütfi Ay

EK-5. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılan ve yayımlanan 1120 eserin ilk yayınlandığı yıllara göre tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

1116	1946	1113	Tiyatro Sanatı üzerine Eserler	2	Fortunat Strowsky	Tiyatro ve bizler	Le theatre et nous	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
1117	1962	1114	Tiyatro Sanatı üzerine Eserler	2	Fortunat Strowsky	Tiyatro ve bizler	Le theatre et nous	Prof. Sabri Esat Siyavuşgil
1118	1946	1115	Tiyatro Sanatı üzerine Eserler	3	Gordon Graig	Tiyatro sanatı hakkında	On the art of the theatre	Nureddin Sevin
1119	1964	1116	Tiyatro Sanatı üzerine Eserler	4	Georges Pitoeff	Bizim tiyatro	Nötre theatre	Mualla Genez
1120	1967	1117	Tiyatro Sanatı üzerine Eserler	5	Stanislavsky	Bir aktör hazırlanıyor	Rabota akteranad' rolju	Suat Taşer

EK-6. Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılmak üzere seçilen fakat yayımlanmayan 57 eserin tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

SIRA	INDEX NO	MENŞE ÜLKE/BÖLGE veya TÜR	ESERİN MENŞESİNE GÖRE SERİ NO	KAYNAK METİN YAZARI	ESERİN TÜRKÇE ADI	ESERİN ORJİNAL ADI	ÇEVİREN(LER)	AÇIKLAMALAR
1		Alman Klâsikleri	37	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
2		Alman Klâsikleri	104	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
3		Alman Klâsikleri	105	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
4		Modern Alman edebiyatı	2	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
5		Fransız Klasikleri	18	Jean Baptiste Poquelin de Moliere	Boynuz Korkusu	Boynuz Korkusu?	Lütfi Ay	yayımlanmamıştır
6		Fransız Klasikleri	34	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
7		Fransız Klasikleri	36	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
8	295	Bibliyografyada yer verilmemiş	-	-	-	-	-	Index no 295 verilen eser olarak yayımlandığı düşünülmektedir.
9		Fransız Klasikleri	111	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
10		Fransız Klasikleri	123	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
11	380	Bibliyografyada yer verilmemiş	-	-	-	-	-	Index no 380 verilen eser olarak yayımlandığı düşünülmektedir.
12	429	Fransız Klasikleri	207	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	Index no 429 verilen eser olarak yayımlandığı düşünülmektedir.
13		Fransız Klasikleri	218	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
14		İngiliz Klasikleri	14	William Shakespeare	Coriolanus	Coriolanus	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
15		İngiliz Klasikleri	15	William Shakespeare	Kral Lear	King Lear	yayımlanmamıştır	Yapılan incelemede eserin index no 564 ve 565'de yayımlandığı tespit edilmiştir.
16		İngiliz Klasikleri	18	William Shakespeare	Kral John	King John	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
17		İngiliz Klasikleri	19	William Shakespeare	IV. Henry	IV. Henry	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
18		İngiliz Klasikleri	20	William Shakespeare	Kış Masalları	Kış Masalları?	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
19		İngiliz Klasikleri	21	William Shakespeare	Cymbelline	Cymbelline	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
20		İngiliz Klasikleri	23	William Shakespeare	Measure for Measure	Measure for Measure	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
21		İngiliz Klasikleri	24	William Shakespeare	Love's Labours Lost	Love's Labours Lost	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
22		İngiliz Klasikleri	25	William Shakespeare	All's well that ends well	All's well that ends well	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır

EK-6. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılmak üzere seçilen fakat yayımlanmayan 57 eserin tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

23	İngiliz Klasikleri	27	William Shakespeare	II. Richard	II. Richard	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
24	İngiliz Klasikleri	28	William Shakespeare	II. Henry	II. Henry	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
25	İngiliz Klasikleri	29	William Shakespeare	IV. Henry	IV. Henry	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
26	İngiliz Klasikleri	30	William Shakespeare	Troilus and Cressida	Troilus and Cressida	yayımlanmamıştır	Yapılan incelemede eserin index no 561'de yayımlandığı tespit edilmiştir.
27	İngiliz Klasikleri	33	William Shakespeare	Titus Andronicus	Titus Andronicus	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
28	İngiliz Klasikleri	34	William Shakespeare	Pericles	Pericles	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
29	İtalyan Klasikleri	14	Boccaccio	Decameron	Decameron	Dr. Suat Sinanoğlu	yayımlanmamıştır
30	İtalyan Klasikleri	20	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	-
31	İtalyan Klasikleri	21	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	-
32	İtalyan Klasikleri	23	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	-
33	Rus Klasikleri	9	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
34	Rus Klasikleri	47	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758
35	Rus Klasikleri	48	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758
36	Rus Klasikleri	49	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758
37	Rus Klasikleri	65	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758	bknz. index no. 758
38	Yunan Klasikleri	35	Anonim	Kanunlar	Kanunlar	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
39	Yunan Klasikleri	39	Anonim	Permonides	Permonides	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
40	Yunan Klasikleri	40	Platon	Symposium	Symposium	yayımlanmamıştır	
41	Yunan Klasikleri	42	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
42	Yunan Klasikleri	44	Platon	Kleitophon	Kleitophon	Doç. İrfan Şahinbaş	yayımlanmamıştır
43	Yunan Klasikleri	45	Platon	Tanımlamalar	Tanımlamalar	Zafer Taşlıkloğlu	yayımlanmamıştır
44	Yunan Klasikleri	46	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
45	Yunan Klasikleri	47	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
46	Yunan Klasikleri	48	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
47	Yunan Klasikleri	49	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
48	Yunan Klasikleri	50	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
49	Yunan Klasikleri	51	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
50	Yunan Klasikleri	73	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
51	Yunan Klasikleri	74	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
52	Yunan Klasikleri	80	Aristophanes	Persler	Persler	Güngör Dilmen	Baskı tamamlanmadığından yayımlanmamıştır.

EK-6. (devam) Tercüme Bürosu tarafından çevirisi yapılmak üzere seçilen fakat yayımlanmayan 57 eserin tam listesi (Milli Kütüphane Yayınları, 1967)

53	Devlet Konservatuarı Yayınları	75	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır	yayımlanmamıştır
54	Devlet Konservatuarı Yayınları	107	Armand Salacrou	Havre nişanlıları	havre nişanlıları	1- Sabahattin Kudret Aksal 2- Mediha Artun	yayımlanmamıştır
55	Devlet Konservatuarı Yayınları	108	Jean Cocteau	Saatli bomba	Saatli bomba	Fehmi Baldaş	yayımlanmamıştır
56	Devlet Konservatuarı Yayınları	110	George Bernard Shaw	Kırgınlar evi	Kırgınlar evi	Sevgi Sanlı	yayımlanmamıştır
57	Devlet Konservatuarı Yayınları	111	Jean Anouilh	Eşyasız yılan	Eşyasız yılan	Zehra Ağralı	yayımlanmamıştır

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Barut Evren
Uyuşu : Türk
Doğum tarihi ve yeri : 01.01.1985 / Manavgat
Medeni hali : Evli
Telefon : +905337729920
e-mail : evrenbarut@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Doktora	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çeviri ve Kültürel Çalışmalar (Türkçe)	22.04.2020
Yüksek lisans	Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı	22.08.2013
Lisans	Atılım Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası İlişkiler (Çift Anadal)	06.04.2011
Lisans	Atılım Üniversitesi, Fen-edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık (İngilizce) (OSYM Bursu)	22.01.2010
Lise	Manavgat Anadolu Lisesi	15.06.2004

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
06.03.2019 - ...	Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim (İngilizce) Anabilim Dalı	Araştırma Görevlisi
28.01.2012 – 05.03.2019	İçişleri Bakanlığı, AB ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı	Mütercim

Yabancı Dil

İngilizce (2018 Mart, YÖKDİL 96,25)

Yayınlar

- Aralık 2019 BARUT Evren, Terminoloji ve Çeviri, “*Terminoloji Politikaları ve Kamu Sektöründe Terminoloji Çalışmaları: Türkiye Örneği*”, ISBN:978-605-9940-38-2, Aktif Yayınevi, 2019 (Kitap Bölümü)
- Kasım 2019 BARUT Evren, ODACIOĞLU M. Cem, “*Kullanılan Dil Bakımından Çeviri Eser Analizi: Ivan ILLICH’in Deschooling Society adlı Eserinin Türkçe Çevirisi Üzerine Bir İnceleme*”, I. Uluslararası Osmaniye Dil ve edebiyat Kongresi, 6-8 Kasım 2019, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)
- Haziran 2019 BARUT Evren, ODACIOĞLU M. Cem, “*Charles Dicken’in İki Şehrin Hikâyesi adlı Eserinin iki farklı Türkçe çevirisinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi ve Eleştirisi*”, III. Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Sempozyumu, 25-27 Haziran 2019, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)
- Mayıs 2019 BARUT Evren, “*ISO 29383:2010 Terminology Policies Standard – Development and Implementation*” Standard and Practices within the scope of Terminology in Translation Studies” Euroasian Conference on Language and Social Sciences VI (ECLSS2019b) 30 Nisan – 1 Mayıs Samarkand State University, (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)
- Mart 2019 BARUT Evren, ODACIOĞLU M. Cem, “*Çocuk edebiyatı Çeviri Eserlerinde Kültürel Aktarım İncelemesi: ‘Oliver Twist’ Örneği*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 62, <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3028> (Makale)
- Aralık 2018 BARUT Evren, Çevirmen Psikolojisi, “*Kamuda Çalışan Çevirmenlerin Mesleki Etkenler Sebebiyle Yaşadığı Psikolojik Sorunlar: Türkiye Örneği*”, ISBN:9786052888292, Gece Kitaplığı (Kitap bölümü)
- Ağustos 2018 ODACIOĞLU M. Cem, BARUT Evren, ÇOBAN ODACIOĞLU Fadime, “*Kamuda Çalışan Mütercim Tercümanların Yaşadıkları Temel Sorunlar ve Bu Sorunlara Karşı Çözüm Önerileri: Türkiye Örneği*”, The Journal of International Research, Cilt: 11 s. 155-165, (Makale)
- Haziran 2018 ODACIOĞLU M. Cem, BARUT Evren, “*Çeviri Usul, Strateji ve Yöntemleri Üzerine Bir Derleme*”, Tarih Okulu Dergisi, Yıl:11, Sayı: XXXIV, s. 1363-1392, (Makale)
- Mart 2018 BARUT Evren, ODACIOĞLU M. Cem, “*Anlambilim Teorilerindeki Temel ve Yan Anlam Kavramları ve Anlambilim-Çeviribilim İlişkisi*”, Tarih Okulu Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, s. 927-943, (Makale)

Ağustos 2017 ODACIOĞLU M. Cem, KÖKTÜRK Şaban, ERSOY Hüseyin, BARUT Evren, “Yeni Bir Uzmanlık Çeviri Alanı Olarak Oyun Yerelleştirmesinin Türkiye’deki Konumu ve Öneriler”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 51, S. 170-178, Issn: 1307-9581, (Makale)

Haziran 2016 BARUT Evren, ODACIOĞLU M. Cem, KÖKTÜRK Şaban, “Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nde (SSCB) Düşünce Hareketlerinin Edebî Eserler Üzerinde Etkisi: SSCB’de Çeviri Sansürü”, Tarih Okulu Dergisi, Sayı: 26, S. 459-479, (Makale)

Ağustos 2013 BARUT Evren, “Irak Kürt bölgesel yönetiminde dış politika ve güvenlik ekseninde Türkiye algısı” Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi)

Hobiler

Dil eğitim-öğretimi ve araştırmaları, medeniyetler tarihi, kültürel çalışmalar, antropoloji, arkeoloji, seyahat, teknoloji

le.ahbv.edu.tr